LUCII APULEI

METAMORPHOSEON

LIBRI XI.

RECENSUIT

J. VAN DER VLIET.

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLXXXXVII.

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI.

UT ITALIAE REDDATUR

QUOD ITALIAE DEBETUR

VIRO AMPLISSIMO

EMANUEL GIANTURCO

IN REGNO ITALIAE INSTITUTIONI PUBLICAE PRAEFECTO

HUNC LIBRUM

DEDICAT NUNCUPAT

AUCTOR.

PRAEFATIO.

Iam dudum uiri docti, quo plenius et accuratius de textu Metamorphoseon iudicaretur, nouam collationem desiderarunt codicis Florentini, qui indicatur littera φ. Erat enim manifestum, hunc librum, antequam exemplum ab altero quidem correctore immutatum esset nec non antequam multa tempore et usu euanida a rescriptore essent uel repetita uel interpolata, ex optimo et antiquissimo teste (F) descriptum permultis locis sinceram seruasse scripturam. Postquam Eyssenhardtius codicem F „plene contulit", alterum uero codicem multis locis „inspexit", equidem inuersam rationem secutus codicem F plurimis in locis contuli, φ contra plene excussi. Si qua, ut fit, postea subnascebantur dubia, professor Florentinus Hieronymus Vitellius, uir non magis propter doctrinam, quam propter beneuolentiam praedicandus nec non eius discipulus u. d. N. Testa in meum usum utrumque codicem denuo inspexerunt.

Notissima est Keilii sententia, omnes codices, quos quidem in Italia uidisset, ex F esse deductos. Quanquam semper speraui fore ut aliquando alterius cuiusdam recensionis inuenirem uestigia, confitendum est adhuc me in illis, quae mihi de codicibus Apuleianis innotuerint, non repperisse, cur de placito Keiliano discederem.

Eyssenhardtius librorum Florentinorum lectiones, quanquam complures, libris non inspectis, secus suspicati sunt, omnino satis diligenter repraesentauit: nonnulla tamen omisit, in aliis errauit, in re critica neque ita multum neque satis feliciter est uersatus, uirorum doctorum studia fere prorsus neglexit.

Apuleius mihi quidem semper uisus est requirere editorem et cautum et audacem, qui, diligenter ratione habita generis scribendi Apuleiani nec non litterarum ductus et sententiae tenorem sedulo secutus, quaecunque merito corrupta uiderentur, probabiliter instauraret. Talem quatenus editorem praestiterim, candidus iudicato lector. Saepius mihi loca lacunosa deprehendere uisus sum et ea ad integritatem reuocare sum conatus: namque firmiter persuasum habeo in omnibus fere ueterum scriptis non minus multa esse omissa, quam corrupta. Sedulo autem collegi quae uiri docti, huius praesertim saeculi, de uerbis et operibus Apuleianis disseruerant, et si qua esse uiderentur probabilia, in meum conuerti usum.

Quod ad uerborum scripturam attinet, quantum eius fieri potuit, uetustioris codicis Florentini scribendi rationem sum secutus, neque, ubi codex sibi parum constat, omnia ad unam normam reuocaui. Ubi uero sine grauibus immutationibus aequabilitas scripturae restitui potuit, uniformitatem sequi non neglexi, in ea re fere obsecutus praeceptis, quae statuerant H. Muellerus in recensione editionis Eyssenhardtianae (Zeitschr. f. d. Gymn. Wes. 1871 p. 43 sqq.) et H. Petschenigius (Wiener Studien 1882 p. 136 sqq.). Ne codicis quidem in assimilandis uerborum compositorum praepositionum consonantibus inconstantiam emendare studui, ne lectori suum iudicium eriperetur neue una cum zizania recentioris scripturae et bonas fruges ueteris lectionis reicerem.

Quin φ ex F esset descriptus, nemo adhuc fuit, qui dubitaret: neque de ea re dubitari licet, quanquam aliquot locis in ultima[1]) praesertim parte operis inter utrius-

1) Cf. 243. 29 *medicinae probentus* F *medicinae euentus probentur* φ; 261. 21 *cupidus promissi* F *cupidissime* φ; 262. 21 *perhumano* F (sed p in ras.) *inhumano* φ; 262. 27 *uirentis* F *florentis* φ¹ *uirentis* φ²; 266. 12 *quies* F *dies* φ¹ *quies* φ²; 275. 10 *committere* F *promittere* φ¹ *committere* φ². Ex prioribus libris pro exemplis sint: 2. 20 *exerto* F *exorto* φ; 5. 21 *quod unctui quod tersui* F *quod uictui quod tonsui* φ; 7. 26 *ronchis* F *ratis* φ; 27. 25

que codicis lectiones non ita leue discrimen obtinet. Vel tres uero loci sufficiant ad probandum φ ex F originem duxisse, scilicet 10. 9 ubi F habet: *uite* (sed *e* ex correctura natum est) *& alipsonis*, φ: *uit. et calipsonis* (sed *c* addidit manus correctoris), ut appareat utrumque habuisse: *uit ᷎et alipsonis* i. e. *uice Calipsonis*. Alter locus est 266. 16 *retabar* F^1 *retardabar* F^2 *retabar* φ. Tertium denique habes 275. 2 *inter sacrum et osaxum* φ; idem fuit in F sed ibi *o* est erasum. His addi possunt 58. 23 *huius di* F^1φ *huius modi* F^2 et absurda lectio 70. 11 ubi F^1 et φ scribunt: *cum filio* pro uero *consilio*, quod praebet F^2; 74. 25 *sed dum sedulo* Fφ, quae est dittographia pro simplici *sedulo;* 149. 32 *aliares* F^1φ pro *saliares;* 275. 12 *derascapi* Fφ. Prae ceteris uero idonea est ad demonstrandum φ ex F fluxisse lacuna, qua laborant complures uersus folii 160 r. et 160 u., quae redit in φ folio 43 r. et 43 u., ubi uero hiatus altera manu sunt expleti. Minoris momenti sunt aliquot lacunulae p. 85, quae tamen et ipsae in utroque codice obtinent: sunt utrobique sed non plane eadem ratione expletae altera manu. De maioribus lacunis fusius egi Mnemosyne 1895. 175—181.[1])

Scriba tamen codicis φ tacite saepe scribendo in suo exemplari exempli lectionem emendat. Exempla: 8. 26 *proiecta* φ, *proiectas* F^1; 9. 2 *numinis* φ *nominis* F^1; 9. 7 *insolita* φ *insota* F^1; 11. 11 *per* φ *p̄* F; 13. 16 *funis* φ *finis* F^1; 16. 15 *nichil inquit* φ *inquit nichil* F^1; 28. 13 *pfrui* φ *pstrui* F; 28. 14 *ratio. ł* φ *ratione ł* F; 33. 11 *labem* φ *lauem* F^1; 35. 1 *ī effusum* φ *ineffusam* F^1; 35. 4 *renudata* φ *renundata* F; 35. 8 *obumbrans* φ *ob-*

aspectu F *affectu* φ; 43. 11 *Zatchlas* F *Tacha* $φ^1$ *Tachas* $φ^2$; 53. 21 *rennuentem* F *renitentem* φ. Neque tamen haec discrimina tanti momenti sunt, ut credere cogamur uel φ plane diuerso fonte esse haustum, uel non statim ex F, sed uno pluribusue exemplaribus interpositis, esse descriptum.

1) Extant praeterea lacunae in φ 140. 14; quas quae manus impleuit, eadem aliquot uerba intulit 167. 11 et 13, sed diuersa est ab illa, quae addidit deficientia 166. 6 et 26.

umbras F^1; 35. 23 *quadam* φ *qudam* F^1; 38. 22 *illis* φ *illo* F^1; 44. 19 *tepentem* φ *tepente* F; 57. 10 *hauriebam* φ *audiebam* F^1; 58. 13 *humi iacebant* φ *humidi iacebant* F^1; 61. 3 *nec domuitionem* φ *necdum uitionem* F^1; 70. 20 *nec* φ *ne* F^1; 83. 9 *ommiscent* φ *ommisceunt* F; 121. 22 *profugos* φ *p fugas* F; 138. 1 *clamosis* φ *clamos* F^1; 152. 4 *ciuitatem* φ *ciuitates* F^1; 152. 20 *uni* φ *uti* F^1; 155. 19 *certe* φ *certem* F^1; 173. 15 *capulum* φ *caput* F; 196. 27 *cibatum* φ *cibatu* F; 210. 18 *contentus* φ *contectus* F; 235. 13 *pausi* φ^1 *pauxi* F.

Saepius etiam scriba φ *temere mutauit et corrupit lectionem* F. Exempla: 8. 2 *repignato* F *repugnato* φ (cf. 175. 10); 20. 15 *denerium* F *denarios* φ; 20. 22 *paccitis* F^1 *parcitis* F^2 *partis* φ^1 *parcitis* φ^2; 21. 1 *mali debent coherceri* F (*t* in *debent* habet figuram similem τοῦ *o*) *malos debeo cohercere* φ; 23. 10 *accedis et salutas* F *accedas et saluta* φ; 27. 25 *aspectu* F *affectu* φ; 29. 6 *gratiam* F *grauam* φ; 30. 23 *in aetate* F *iam aetate* φ; 31. 26 *inquirenti* F *acquirenti* φ; 32. 18 *iuxtim* F *iuxta* φ; 45. 5 *iniecta soī* F *iniecta oī* φ; 53. 10 *flagicorum* F *flagitiorum* φ; 70. 31 *perfossus* F *percussus* φ; 72. 17 *ouili* F *ciuili* φ (*cf.* 83. 8 *ciuiliter* F^1 *similiter* φ); 77. 9 *iam certus* F (*ce* rescriptum est) *uirtus* φ; 163. 2 *nisus* F *innisus* φ; 165. 16 *umbrosu* F *umbroso* φ; 171. 10 *qd̄* F *qui* φ; 196. 6 *perducit* F *producit* φ; 220. 25 *deuersori* F^1 *deuersoris* φ; 232. 10 *cuiusmodi* F *eiusmodi* φ; 238. 13 *inalbabant* F *inalbant* φ^1; 244. 8 *effundit* F *effudit* φ; 247. 30 *celo* F *celum* φ; 248. 7 *addixisset* F *addidisset* φ; 258. 24 *obuium* F *ouium* φ.

Aliquoties φ *in describendo* F *omisit superflua.* Exempla: 232. 5 φ omisit alterum *tertius*, quod in F repetitum sed postea inductum est; 249. 3 ubi *scites* ante *scitissimum* in F inductum est, in φ prorsus omissum. Haec igitur in F inducta sunt uel ipsa manu scribae φ uel ab alio antequam ille F descripsit. Complura contra in F inducta sunt, quae φ neque omisit neque expunxit. Exempla: 10. 20 *succussus sum* $F^1\varphi$ (*sum* in F est in-

ductum); 32. 11 *eum* in F inductum est; 80. 8 *ut ipse habebat* inducta sunt in F; 82. 13 *stepitus scilicet* inducta in F; 171. 9 *lingue satiati* inducta in F; 173. 11 *secta* inductum in F; 179. 16 *q — pminebatur* inducta in F; 213. 29 *quod scimus illud* inducta in F; 235. 14 *salute me prosequentium* inducta in F; 263. 17 *cuius — rogaueris* inducta in F. Est igitur ueri simile haec esse expuncta post φ conscriptum.

Saepius φ male ex F *descriptus ex ipso* F *correctus est.* Exempla[1]): 16. 23 *fidem* F *per fidem* φ i. m. c. *fidem;* 26. 22 *manu eius* F *manuq;* *eius* φ (*eius* add. m. r.); 33. 13 *cachinnum* F *cantum* (*ch* superscr.) φ (*ch* add. m. r); 35. 19 *interdum* F *indum* (*ter* superscr.) φ (*ter* add. m. r.); 36. 16 *crustallum* F *cristalum* $φ^1$ *crustalum* $φ^2$; 80. 17 *ire////* F *aret* $φ^1$ *iret* $φ^2$; 83. 9 *ommisceunt* F *ommiscent* (*u* superscr.) φ (hic φ ex F perperam correctus est); 151. 14 *quam simul* F *quam primum* $φ^1$ *quam simul* $φ^2$; 156. 26 *suum* in φ omissum add. m. 2; 232. 4 *illos* in φ omiss. add. m. 2; 262. 27 *uirentis* F *florentis* $φ^1$ *uirentis* $φ^2$; 266. 12 *quies* F *dies* $φ^1$ *quies* $φ^2$; 276. 20 *ac lete* F *ac lege* (*ī* superscr.) φ (*ī* add. m. r).

φ *descriptus per se correctionem passus est.* Exempla: 10. 9 *uita et calipsonis* $φ^2$ *uite et alipsonis* F^2; 15. 5 *iantaculum* φ (pr. *a* in ras.) *ientaculum* F; 15. 14 *faucibus* $φ^2$ *facibus* F; 18. 8 *ominare* $φ^2$ *nominare* F; 24. 23 *aures* φ (*e* in lit.) *auris* F; 25. 2 *ope* (*e* ex *a* correctum est) φ *opera* F; 29. 7 *lenē* (– add. m. r.) φ *lene* F; 31. 5 *latum* $φ^1$F *lacum* $φ^2$; 31. 16 *istū* //// φ *istud* F; 37. 25 *lepidi* $φ^2$ *lepidis* $φ^1$F; 38. 6 *emincns* Fφ (i. mg. φ *c. eminus*); 41. 21 *accurro et admoto* $φ^2$ *accuro et amoto* $φ^1$F; 46. 24 *magis* //// F *magisque* $φ^1$ *magis magisque* $φ^2$; 235. 26 *pocillatore* $φ^2$ *pocillatorem* $φ^1$F; 235. 27 *coniucns* $φ^2$ *conibens* $φ^1$F.

1) Eodem pertinent ea quae collegit Beytius ex Apologia, p. 34. Ann. 2.

φ in describendo F *solet mutare exempli orthographiam:* plerumque assimilat consonantes in uerbis compositis; scribit *rursus,* F contra plerumque *rursum, puplicus* pro *publicus;* addit uel omittit *h;* scribit *e* ubi F dederat *ę, i* pro *u,* talia. Exempla: 10. 1 *opperior* F *operior* φ; 16. 23 *hercules* F *ercule* φ; 18. 24 *cunctantem* F *cuntantem* φ; 24. 2 *byrrena* F *birrena* φ; 24. 13 *pulcherrima* F *pulcerrima* φ^1; *columnis* F *columpnis* φ; 24. 14 *adtolerabant* F *attolerabant* φ; 24. 20 *introeuntibus* F *introheuntibus* φ^1; 25. 11 *autumnus* F *autumpnus* φ; 28. 17 *hilaris* F *hylaris* φ; 28. 23 *nephas* φ; 30. 14 *rursum* F *rursus* φ; 33. 12 *adstantes* F *astantes* φ; 35. 13 *grabattulo* F *grabatulo* φ; 35. 17 *hanelantes* F *anelantes* φ; 36. 1 *publicam* F *puplicam* φ; 36. 16 *crustallum* F *cristalum* φ; 37. 22 *exurgere* F^1 *exsurgere* φ^1. Possunt haec exempla in infinitum augeri: quandoquidem uero ad orthographiam constituendam φ nullius momenti est, nisi ubi facere potest ad lectiones F elucidandas, satis erit breuiter rem semel indicasse.

Praeterea in φ orthographia scribae manu posteriore saepius est mutata. Exempla: 29. 22 *conglouatos* φ^1 *conglobatos* φ^2; 30. 12 *illisu* φ (prior *l* in ras.) *inlisu* F; ib. 13 *alliuescente* φ (*ll* in ras.) *adlibescente* F; 37. 19 *obtutus* φ (*b* ex *p* correcta est) *optutus* F; 48. 14 *astituor* φ^2 *adstituor* φ^1F; 49. 16 *hostiatim* φ^2 *ostiatim* φ^1F.

Quod attinet ad F, *manifestum est illum codicem multis locis esse correctum, postquam φ descriptus esset.* Exempla: 10. 5 *Pa*thia* F *Panthia* φ; 15. 24 *ille* deletum est in F, non del. in φ; 21. 5 *o Luci* F^2 *Luci* $F^1\varphi$ (cf. 26. 25); 24. 3 *educatores frequentatum* F^2 *frequentatum educatores* $F^1\varphi$; 29. 8 *cerul*us* F *ceruleus* φ; 31. 29 *facturum* F^2 *futurum* $F^1\varphi$; 32. 11 *diem* F^2 *eum diem* $F^1\varphi$; 32. 15 *afferret* F^2 *auferret* $F^1\varphi$; 32. 18 *consauitus* F^1 *consauiatus* φ *consabiatus* F^2; 38. 10 *cum* F^2 *tum* $F^1\varphi$; 45. 15 *conuenirent* F^2 *conuenissent* $F^1\varphi$; 46. 2 *biberes* F^2 *bibere* $F^1\varphi$; 46. 27 *hos* F^2 *hoc* $F^1\varphi$; 70. 11 *cum filio* $F^1\varphi^1$ *consilio* F^2; 86. 4 *idoneam* F (*a* in ras.)

idoneum φ; 124. 24 *uocabor auia* (*r a* in ras. m. 2) F; 126. 10 *exanclata* Fφ *exanclata est* F^2; 144. 17 *non non* $F^1φ$ *non si* F^2; 149. 32 *aliares* $F^1φ$ *saliares* F^2; 157. 9 *puellu* F^1 *puella* φ *puellus* F^2; 176. 18 *exasperati* (*er* in litura) F *exaspernati* φ; 181. 12 *conterui* F^2 *congerui* φ; 197. 15 *quale* $F^1φ$ *quales* F^2; 197. 23 *ppsi* $F^1φ$ *pspsi* F^2; 197. 29 *nare* $F^1φ$ *nares* F^2; 213. 24 *galatum* $F^1φ$ *calatum* F^2; 214. 12 *musteletitiam* $F^1φ$ *mustelę etiam* F^2; 235. 24 *quoque* $F^1φ$ *quodque* F^2; 241. 9 *iuuenali* $F^1φ$ *iuuenalis* F^2; 253. 26 *copiam e* $F^1φ$ *copiam* * F^2.

Saepius quidem F post φ descriptum in eodem loco bis correctus est, uelut 97. 12 *ut* $F^1φ$ *at* F^2 *et* F^3; 99. 19 *co*entia* F^2 *cōbentia* F^3; 113. 19 *aliquam* F^2 *antequam* F^3.

F *et* φ *haud semel eadem ratione eadem fortasse manu sunt correcti.* Exempla: 13. 5 *exanclasti* $F^2φ^2$ (in utroque libro *c* est in rasura latiore); 20. 22 *paccitis* F^1 *partis* $φ^1$ *parcitis* $F^2φ^2$; 29. 22 *conglouatos* $F^1φ^1$ *conglobatos* $F^2φ^2$; ib. *adtraxerat* $F^1φ^1$ *adstrinxerat* $F^2φ^2$; 42. 28 *reueriter* $F^1φ^1$ *scueriter* $F^2φ^2$ (minus recte se habent, quae Eyssenhardtius de hoc loco tradit); 47. 9 *ponicontibus* F^1 *punicantibus* $F^2φ^2$ (est autem in φ in ras. scriptum); 121. 8 *ripa sinachi* $φ^1$ *ripas inachi* $φ^2$ *ripas inachi* F (sed *s* et *i* in litura); 245. 16 *diligentes* $F^1φ^1$ *diligenter* $F^2φ^2$; 28. 19 *probaturam* $F^1φ^1$ *probaturae* $F^2φ^2$, nisi quod tertia manus in F lectionem denuo mutauit. Ex his locis manifestum est, aut utrumque librum eandem manum correxisse, aut alterum librum ex altero correcto esse emendatum. Beytius[1]) sibi uisus est demonstrasse correctorem codicis φ, quem appellat $φ_2$, ob oculos habuisse F ab altero correctore, quem indicat siglo f*, iam emendatum. Huic opinioni ne nos quidem refragamur, nisi quod non aeque firmiter persuasum habemus, omnes

1) In dissertatione: *Quaestiones Appuleianae,* a. 1888 Lipsiae edita, in qua praeter alia docte et acute disputat de correctoribus codicum F et φ. Sola autem nititur Apologia.

correctiones, quas Beytius φ_2 tribuat, uni eidemque manui esse ascribendas. Nam etsi diuersae correctorum manus aliquatenus fortasse discerni possint, auctores diuisionum et colligationum uerborum, litterarum deletarum uel additarum, uirgularum transuersarum uel scriptarum uel erasarum prorsus sunt incerti, neque uidetur ueri simile, id quod Beytius non semel pro uero accipit, eundem correctorem postea suam deleuisse emendationem.

Minus recte antea uiri docti Keilii[1]) secuti sententiam opinabantur φ ex F esse descriptum antequam codex antiquior ullam correctionem passus esset. Meliora iam docuere Luetjohannes et Beytius. Extant autem permulti loci, qui eiusmodi se habent, ut statuendum sit, aut ipsum scribam φ correxisse exemplum suum, aut F, cum ex illo describeretur φ, iam semel fuisse correctum. Exempla: 18. 2 *firmiter* F^1 *fortiter* $F^2\varphi$; 22. 15 *ambire* F^1 *ambirent* $F^2\varphi$; 23. 9 *ipso* F^1 *ipse* $F^2\varphi$; 24. 8 *quoties* F^1

1) Keil. Obs. crit. in Catonis et Varronis de r. r. libros p. 80: „antea autem quid scriptum fuerit, ostendit cod. Laur. XXIX. 2, cuius eximius in eo usus est, quod cum e uetere tum cum recentiore manu nondum correctus erat descriptus sit, saepe priorem scripturam in illo aut prorsus deletam, aut ita affectam, ut sine tali adiumento certo cognosci nequeat, demonstrat.“ Psyche et Cupido, edd. Iahn. Michaelis a. 1883. Praef. VIII „nam is (cod. φ) accuratissime ex altero illo codice saeculo duodecimo descriptus est, hoc est eo tempore, quo ille nondum correctoris operam passus est, ut rectissimo iudicio Keilius statuit.“

2) Non omnia tamen argumenta, quibus utitur Beytius, ut euincat φ esse descriptum ex F iam semel correcto aeque ualida esse uidentur. Nam in loco Apologiae, quem citat, 27. 3 ubi F habet *sinpulo* et in mg. *al. simpuuio,* scriptura φ non ex F correcto desumpta esse uidetur, quia, si quidem credimus Kruegero, id uocabulum, siue est *sipuuio,* quod exhibet Kruegerus, siue *simpouio*, ut refert Beytius, in rasura scriptum est. Est igitur uerisimile utrumque librum originitus habuisse *sinpulo* et diuersis manibus esse seorsim correctos. Neque 85. 22 scriba φ uocabulum *qui*, quod ex F male correcto descripserat ipse induxerit, sed potius altera manus absurdum remouerit additamentum.

quotiens $F^2\varphi$; 26. 13 *illa** (fuit: *illam*) F *illa* φ; 26. 18 *ad* F^1 *a* $F^2\varphi$; 26. 20 *amplam* F^1 *ampla* $F^2\varphi$; 28. 25 *capillos* F^1 *capillo* $F^2\varphi$; 28. 26 *deiectam* F^1 *deiecta* $F^2\varphi$; 35. 1 *ineffusa* F^1 *ineffusum* $F^2\varphi$; 35. 8 *obumbras* F^1 *obumbrans* $F^2\varphi$; 35. 13 *crebras* F^1 *crebra* $F^2\varphi$; 35. 23 *qudam* F^1 *quadam* $F^2\varphi$; 36. 20 *plusculis* F^1 *plusculi* $F^2\varphi$; 45. 1 *meis* F^1 *mei* $F^2\varphi$; 57. 10 *audiebam* F^1 *hauriebam* $F^2\varphi$; 58. 21 *medis* F^1 *mediis* $F^2\varphi$; 67. 6 *serio* F^1 *sedulo* F^2 (in mg.) φ; 70. 20 *ne* F^1 *nec* $F^2\varphi$ (cf. 125. 13). Neque uero attinet, quamuis facile sit, augere horum locorum numerum.

Ex illis, quae supra attulimus, apparet, codicem F, praeter rariores primae manus emendationes, bis quidem esse correctum, primum ante φ descriptum (nisi quidem ipse scriba libri φ illarum correctionum auctor est), deinde postquam exemplar φ esset confectum. Praeterea loci ubi F bis est correctus, neque illae mutationes faciunt cum φ, suspicionem mouent tertiam etiam manum libro F emendando operam dedisse, quanquam fieri potest, ut unus lector bis eundem locum correxerit. Huc accedunt mutationes et interpolationes manus sequioris, quae multa temporis iniuria euanida crassioribus ductibus repetiuit: neque uero semper facile est discernere, utrum manus illa fideliter pristina repraesentauerit an noua quaedam de suo finxerit. An rescriptor ille idem sit atque illa „manus recentissima“ (E), quae interpolauit 182. 23 et 192. 19, de ea re nihil pro certo affirmare ausim. Ad 22. 22 annotaui uerba *stupidus* — *quampiam* in F scriptura non Longobardica sed minuscula in lacuna esse expleta manu noua, quam neque in Apuleianis neque in Tacito eiusdem codicis usquam alibi deprehendi.

Quod ad codicem φ, praeter primae manus emendationes statim scribendo factas, primum cum exemplo F collatus esse uidetur nec non ex illo correctus. Insuper siue eadem manu, siue altera multis locis est correctus. Quae utrum emendationes ipsius soli emendatoris ingenio debeantur, an tertium quendam codicem ille adhibuerit,

de ea re ex ipsis correctionibus uix certi quicquam effici licet. Cum uero uix dubitari possit, quin supplementa[1]), quibus manus recentior lacunas illas, quae folio 160 F pro parte mutilato extiterint, compleuerit tertio codici ascribenda sint, qui fortasse tamen et ipse ex F nondum mutilato exaratus sit, nihil impedit quominus et corrector φ tali auxilio sit usus. Est autem confitendum codicem alterum ex F descriptum in ea re uix ullius utilitatis futurum fuisse, nec non plerasque correctiones lectionis F et scripturas ab F deuiantes etiam sine noui codicis usu facile explicari. Igitur, si non extarent lacunae libri VIII Metamorphoseon, quae neque ex F expleri possent, neque eiusmodi sint, ut supplementa ex ingenio correctoris oriunda esse uideantur, facile crederemus, quod et Beytius, Apologia nisus, opinatus est, neque in corrigendo F, neque in corrigendo φ tertium codicem esse adhibitum. Quodsi uero credamus tertium illum librum, quo carere non possimus, ex F ante mutilationem esse exemplatum, omnes alleuabuntur difficultates. Atque haec sententia affirmatur illis, quae loco lacunoso 170. 10 pro fundamento usus euincere sum conatus Mnemosyne 1896 p. 217 sq. Denique etiam in φ manus recens quaedam emendauit et ascripsit, nec non paucissimis quibusdam locis leguntur quaedam, quae quis uiridi usus colore adpinxit. Neque omittendum est in margine φ manu nitida minusculis complura uocabula et nomina propria e textu esse repetita, quae uero ad scripturam rectam inueniendam nullius sunt momenti. Sic fol. 43 r. (167. 20) ascripsit: *rurestia*; 24 *penissime*; 27 *funus*, 29 *Tharsillus*; 168. 5 *ciere*; 17 *Thāsillus*; 24 *hyllaro*; 169. 5 *pcite* cum notula: *ualde permote uel prouocate*; 10 *Charite*; 12 *diali*; 15 *Tharsillus* (in textu: *tharsilli*) cet.

Inter diuersos correctores F et φ, ut in re lubrica,

1) cf. quae scripsi Mnemosyne 1895 p. 179. Lacunas in Apologia expletas ab $φ^2$, quas recenset Beytius p. 34 Ann. 1, sunt reuera uocabula errore scribae φ omissa et siue ab ipso, siue ab alio ex F repetita.

siglis accuratius distinguere noluimus, nisi quod sedulo indicauimus, ubi a prima manu, uel a manu ualde recenti correctio profecta esse uideretur. Praeter Florentinos sedulo excussi codicem Leidensem, qui dicitur *Doruillianus*. Eundem iam adhibuit Oudendorpius. Hunc librum Ruhnkehnius in praefatione[1]) editionis Oudendorpianae refert ad saeculum XIII. Continet Metamorphoses et Apologiam bifariam diuisam. Deest liber I Metamorphoseon praeter ultimam paginam. Habet folia 151 „scripturae continuae uersuum tricenorum, cum Fφg, alter Gudianus, Dresdensis aliique libri ex F deriuati binas columnas habeant" (Rossbach). Rarius correctus est. In margine duae quidem diuersae manus, quarum altera satis recens est, notulas exarauerunt, quibus uel argumentum narrationis indicatur, uelut „celeste palatium", „uerba cupidinis in psichen", uel nomina propria repetuntur, uel uaria aut emendata lectio indicatur uelut *serta,* ubi in textu est *rose c̓ta* et *dedidere* ubi textus habet *dedere.* Notulae sunt aliquanto frequentiores in libb. V, VI et X. Manus illa recentior f. 30 r. in calce paginae scripsit: *psiche sorores s^{m} Boca^{m} de genea. deorum V^{to} sunt Vegetatiua et Sensitiua. parentes uō apollo et Endelechia. Apollo int^{s}p̄tat̄ sol. sapientia. deus. endelechia aut̄ ꝑfecta etas. Quia* (non: *qualis*) *in pftā etate aīē uiget opera.* Eadem manus in calce p. 116 u. scripsit uersionem Latinam uersuum Platonis, qui in Apologia[2]) citantur, nec non eorum, qui apud Diogenem Laertium memorantur:

Astra uides, utinam fiam, mi sydus, olympus
ut multis sic te luminibus uideam.
Lucifer ante meus rutilans mortalibus aster
Hesperus a fato manibus ecce nites.

1) p. X. cf. Bosscha in Apulei Oudendorpiani uol. III p. 540; Hildebrand p. LXXII; Rossbach. Neue Jahrb. f. Phil. 1895. 572 ann. 4.

2) cf. editionem Kruegerianam p. 16. 17.

Dixerit hic tantum cum nil nisi pulcher Alexis.
Extitit ct uertunt quilibet in te oculos.
Cur anime os monstras canibus affiçisque dolore
Postmodo non phedrum amisimus.

Ciuibus in patria ingenti laudate ‑iaces nunc.
Qui insanum me animi reddis amore dyon.

Primo libro subscriptum est rubro colore: *explicit liber primus metamorphoseos lucii apuley qui etiam de asino aureo dicitur. Incipit secundum eiusdem.* Talia etiam sequentibus libris sunt subscripta. In fine Metamorphoseon tantum est *explicit,* nigro colore exaratum, deinde in calce paginae: *Incipit primus liber apuley platonici p̄hi de magia.* In calce prioris libri Apologiae (nigro atramento) *ego crispus salustius emendaui rome felix apulei p̄łonici mandaurēꝑ prose apud claudium maximum pro cōsulem de magia liber primus explicit.* Sequuntur quaedam rubro colore exarata sed fere euanida, quae alia fuisse non possunt quam: *explicit liber primus lucij apuley de magia incipit secundus eiusdem.* In calce libri tantum legitur: *Explicit Deo gratias.* Apologiam scripsit uel altera manus uel eadem, sed minus nitide et litteris paulo breuioribus.

Huius libri auctoritatem non ita magni faciebam, nam quod illum laudat Ruhnkenius, quia unus Oudendorpio colligenti maiorem uim uariantium praebuerit, quam duo tresue ab aliis inspecti, haec non optima laus est. Cum tamen O. Rossbachius, uir de Apuleio optime meritus, opinaretur codicem δ multa quidem communia habere cum F et φ, attamen ex neutro eorum deriuatum esse, sed stirpi ab illis diuersae tribuendum, librum diligentius excussi et praecipuam uarietatem textui ascripsi. Est autem sequiorum codicum non ultimus.

δ *magis consentit cum* F *quam cum* φ. Id in primis inde euincitur, quod pleraque quae inducta sunt in F, non uero in φ, omittuntur in δ. Exempla: 32. 8 *uerius dixerim* inducta sunt in F *dexerim* omisso *uerius* δ; 32. 11 *eum diem* F^1 *diem* $F^2\delta$; 171. 9 *lingue satiati* in-

ducta in F desunt in δ; 173. 11 *secta monimentum* F (*secta* inductum est), in δ huius uocabuli sola superest littera *a*, ut scriptum sit *gestiēs amonumentum;* 179. 16 *qui euu̇ prorsus hunc illum nec alium cocorum inquilinum praeminebatur:* haec omnia inducta in F desunt in δ; 213. 29 *quod scimus illud* inducta in F desunt in δ. Contra 80. 8 *ut ipse habebat;* 82. 13 *stepitus scilicet;* 235. 14 *salute me prosequentium* et 263. 17 *cuius non olim sacramento etiam rogaueris,* quae omnia inducta sunt in F, non desunt in δ. Apparet inde diuersas manus diuerso tempore uerbis in F delendis operam dedisse.

Ubi F et φ inter se discedunt, δ plerumque facit cum F. Exempla: 171. 29 *adhortatus* F δ *adornatus* φ; 177. 3 *abĩgens* F *abstergens* φ *abigens* δ (ex lectione F corruptum); 178. 29 *quique* F δ *quisque* φ; 179. 21 *ubi* F¹ δ *m* (i suprascr.) φ; 179. 23 *cuncta* F¹ δ *cunctam* φ; 179. 24 *permiserat* F δ *commiserat* φ; 181. 20 *atque ideo uel* φ *quare* in ras. F *quare* δ; 182. 23 *emiseris* F δ *immiseris* φ; 184. 18 *leuantes* F² δ *euantes* φ; 191. 21 *praebendo* F δ *praehendo* φ; 194. 19 *totam* F δ *tota* φ; 195. 19 *cantharum* F¹ *cantarum* δ *caliculum* φ; 227. 14 *praeconemque* F δ *praeconeque* φ; 234. 14 *p̄cunctis* F *preter cūctos* δ *p̄euntis* φ; 253. 26 *locutilis* F δ *elocutilis* φ; 263. 18 *rogaueris* F¹ *rogaberis* δ *rogabaris* φ.

Saepe etiam δ facit cum F *correcto* (F²). Exempla: 113. 19 *antequam* F² δ *aliquam* φ; 172. 31 *ac tu in* F² δ *attale* φ; 174. 17 *anseres* F² *anceres* δ *passeres* φ; 181. 20 uide modo supra; 183. 17 *mercatus* F² δ *mercata* φ; 195. 22 *similibus* F² δ *similis* F¹ φ; 196. 10 *seddum* F² δ *sed mihi* F¹ φ; 230. 25 *efficax* F² δ *efficacem* F¹ φ; 245. 20 *exereta* F¹ deleuit F² om. δ; 245. 28 *mihimet uolens manu* F² *mihi mea uolens manu* δ *mihi metu uolens* φ; 248. 21 *pone* F² δ *moene* φ; 262. 21 *perhumano* F² δ *inhumano* φ; 270. 20 *contrahent* F² δ *contrahente* φ.

Nonnunquam consentit lectio δ cum F *qualis fuit, antequam priores illas correctiones accepit,*

quae transierunt in φ, uelut 199. 23 *uelitata cęnas* F^1 *uelitata cenas* δ *uelitatas cęnas* F^2 *uelitatas cenas* φ.

Neque tamen rari sunt loci, ubi δ *potius congruit cum* φ, *quam cum* F. Exempla: 81. 28 *confestim confarte* φ *confestim consarte* δ *confarte* F; 180. 15 *buriebant* $\varphi\delta$ *b*^{e}*orribant* F; 218. 30 *loro quo me ducebant arrepto* φ *manu quo me ducebat arreptum* δ *loro me quo ducebar arreptum* (hic lectiones F et φ in δ mixtae sunt); 235. 13 *per* ^{h}*ausi* φ *perhausi* δ *perauxi* F; 236. 7 *saltantem asinum, iocantem asinum, uoces humanas intellegentem asinum, sensum nutibus exprimentem asinum* φ *saltantem asinum. iacentem asinum, uoces humanas intelligentem asinum sensum nutibus exprimentem* δ; *saltantem asinum. uoces humanas intellegentem, sensum nutibus exprimentem* F; 243. 29 *medicinae euentus probentur* φ *medicinae euentus probetur appareat* δ *medicinae probentus appareat* F (manus prima fuisse uidetur *probentur*): hic quoque δ iungit fere lectionem F et φ; 251. 29 *uesper*^{ti}*ne* φ *uespertine* δ *uesperne* F (δ facit cum φ^2); 253. 6 *nudis* $\varphi^2\delta$ *undis* $F\varphi^1$; 261. 11 *inclementissime* $\varphi^1\delta$ *inclementi me* $F\varphi^2$; 261. 21 *cupidissime* $\varphi\delta$ *cupidus promissi* F.

Ex iis quae adhuc sunt prolata euinci potest, textum δ originem debere libris, qui partim ex F, idque diuersis temporibus, partim ex φ descripti fuerint. Habet δ complures bonas uel probabiles quidem lectiones. Exempla: 44. 29 *cognouerit* δ *cognominarit* $F\varphi$; 114. 1 *quo mihi scilicet* δ *scilicet quo mihi* $F\varphi$; 146. 1 *corpore excipientem* δ *excipientem* $F\varphi$; 172. 13 *iam futuras* $\delta\varphi^2$ *iam factas* φ^1 *futuras* F (cf. 184. 7); 173. 29 *inunita* δ *munita* $F\varphi^1$; 215. 16 *uoluit* $\delta\varphi$ *noluit* F; 235. 5 *iocatus est furcifer* δ *locutus es furcifer* $F\varphi$; 250. 1 *ulixes* δ *auxies* $F\varphi$; 254. 13 *intextam* δ *intectam* $F\varphi$; 261. 21 *cupidissime* $\delta\varphi$ *cupidus promissi* F.

Haec et alia quaedam, quamuis sint probanda uel saltem non improbanda, non sunt tamen eiusmodi, ut nos credere cogant, alteram librorum manu scriptorum stirpem

suam imaginem in δ reliquisse, quod idem demonstrasse mihi uideor ex supplementis[1]) codicis δ in loco illo lacunoso libri VIII comparatis cum illis, quibus ceterorum librorum lacunae impletae sunt, quae omnes ab φ^2 pendere uidentur. Argumentum speciosum, quod attulerat Rossbachius[2]), ut ostenderet δ niti textus recensione a Florentinis aliena, in eadem disputatiuncula refellere aggressus sum demonstrando potius ueri simile esse, uirum quendam doctum uerba Fulgentii in δ uel in proauum aliquem libri Doruilliani intulisse. Quae cum scripsissem, Doruillianum accuratius scrutari pergens illam meam opinionem de Apuleianis ex Fulgentio interpolatis prorsus confirmatam uidi. In libro enim IV c. 35 p. 94. 26 post uerba *taedasque nuptiales*, *quibus praeluxerant ibidem lacrimis suis extinctas relinquentes* loco plane alieno inserta sunt in δ: *coragio itaque perfecto*, deinde procedit sententia: *deiectis capitibus domuitionem parant.* Ineptum hoc additamentum sumptum est ex Fulgentio: de abstrusis sermonibus (Lersch p. XVIII) *Quid sit coragium. Coragium dicitur uirginale funus. Sicut apuleius in metamorphoseon ait: coragio itaque perfecto omnes domuitionem parant,* uel in altera recensione: *coragium dicitur uirginale funus sicut apuleius in metamorfoseon ait. Coragio itaque profecto. omnes dormitionem parant.* Eadem manus quae haec non nimis sollerter infulsit, alterum illum locum paulo callidius interpolauit.

Quanquam in hac re cum Rossbachio facere non possum, eidem uiro docto plane assentior, quod ille ex supplementis libri δ, ego ex φ effeceramus, lacunas libri VIII ex tertio quodam codice repletas esse, quem suspicatus sum ex F esse exaratum, antequam lacerationem illam passus esset. Porro ex ratione, qua in diuersis codicibus

1) cf. Mnemosyne 1896. p. 210

2) Neue Jahrb. f. Phil. 1895. p. 175. Vidit enim Rossbachius, quod iam antea uiderat Oudendorpius, in scriptura loci, qui est p. 101. 24 ex omnibus libris mss. solum Doruillianum cum uerbis Fulgentii concinere.

hiatus illi expleti essent, statui: duas codicum Apulei classes esse, alteram uero, quae in loco lacunoso lacunosa sit, originem ducere aut ex F post amissam schedulam folii 160, aut ex φ antequam ea, quae scriba in exemplo F non inuenerat, manus recentior restitueret. Qui uero codices lacunas impleuerunt, illi uel φ^2 uel codicem illum nunc deperditum ex F ante lacerationem descriptum siue uniuersi, siue in parte quidem lacunosa auctorem sui generis habent.

Quod ad aetatem Doruilliani attinet, quem post Ruhnkehnium omnes s. XIII tribuerunt, mihi non tantum meo iudicio niso sed uso prudenti quoque consilio uiri doctissimi S. de Vries, qui in bibliotheca Lugduno-Bataua codices manu scriptos curat, potius s. XV assignandus uidetur. Quod ut credamus suadet chartae pergamenae tenuitas et genus ornamentorum, quibus litterae initiales sunt ornatae. Ipsae autem initiales caeruleo pigmento pictae inclusae sunt paruulis areis quadratis, rubro colore obtectis et ornamentis aureis tenuissimis nitide distinctis. In Metamorphosibus extant etiam initiales una uel altera auro in area caerulea exaratae; in Apologia uero omnes minore amplitudine sunt nec non alternis uicibus auro in areis caeruleis uel rubris conscriptae. Porro initialium lateri adpicta sunt folia et fructus, quae ornamenta inclusa sunt lineis, quae quadratum longiorem efficiunt. Comparauimus complures libros manu scriptos ad saeculum XV pertinentes, de quorum aetate dubitari non possit: omnes simili ratione erant ornati. Constans etiam „reclamantium“ [1]), qui dicuntur, usus, quanquam ne a uetustioribus quidem libris plane alienus est, tamen frequentior est in codicibus sequioris aetatis: idem uero in δ obtinet.

Rossbachii liberalitati et beneuolentiae debeo collationem codicis *Guelpherbytani g* (*Gudianus* 172), qui in catalogo Bibliothecae Guelpherbytanae saeculo XIII tribuitur: habet formam quartanam et scriptus est binis

1) cf. Wattenbach Das Schriftwesen im Mittelalter.[3] p. 180.

columnis 45 uersuum. Codex Italicus esse uidetur, cf. O. Rossbach in Philologo 1895 p. 135. Ann. 2. Praecipuam uarietatem huius libri, quantum sinebat ratio breuitatis, notulis inclusi[1]).

Comiter intercedente Rossbachio Brinkmannus, professor Regimontanus in meam gratiam plurimos locos contulit in altero codice *Gudiano* (G), de quo in hunc modum refert: „Codex Gudian. lat. 30 membran. s. XIV u. r. scriptus 4^0 foll. 79.

fol. 1 incipit a uerbis *uero enim puero* = II. 6 (p. 27. 3)
fol. 8 explicit i. u. *audatia* = III. 4 (p. 50. 6)
fol. 9 incipit *pulueris uoluptatibus* IV. 5 (p. 71. 26)
fol. 24^u explicit *sed male prima* V. 30 (p. 117. 5)
fol. 25 incipit *in asino meo* = VI. 29 (p. 139. 19)
fol. 72^u (ultimum codicis) explicit *id sacrum nec solicita nec* = XI. 5 (p. 255. 27)."

„Bis fol. 26 (Anfang des 7. Buchs) finden sich massenhafte Randnotizen, Scholien und Interlinearglossen, von da an werden sie immer spärlicher. Nur vereinzelte Randnotizen, meistens Wiederholungen einzelner Wörter des Textes (z. B. fol. 60^r *prandium . paedagogus,* fol. 61^r *ad instar*) und kurze Hinweise auf den Inhalt (wie *fabula, nota falaciam* [sic] *malitiam nouercae*) begleiten den Text bis zum Schluss."

Ad textum constituendum loci collati uix quicquam noui adferunt. 27. 17 G scribit *ad pascua uirulenta;* 35. 2 firmat lectionem, quam ego praetuli *fluenter undante;* 42. 22 *adlatus;* 73. 28 *lapithis tebanis centaurisque;* 84. 24 *egererim;* 89. 25 *adorationibus crederent;* 90. 26 *origo uernalis;* 92. 12 *cursus bigiugos* (*giugos* scr. al. m.); 98. 5 *praeter occulis et manibus ille nichil sentiebatur,* post *et manibus* in mg. add. m. al. *et auribus;* 109. 10 *paululatim;* 111. 28 *detecta fidei conluuie;* 113. 19 *sed antequam multum uie;* 115. 26 *enormis ingluuies;* 145. 21 *producit,* quod et ipse dedi; 159. 1. 2 *extractus* et *reser-*

1) Ceterum de Guelpherbytanis cf. Hildebr. Praef. LXI.

uatus; 163. 21 *qui clarus,* ib. 23 *ob idem;* 165. 2 *si uele* add. m. 2 in spatio uacuo relicto; 166. 28 *uel suae — contegenti* om. G; 168. 23 *neccĕitati succubuit uultu non ylaro trasillus uero praeceps et temerarius* cet. Codex non igitur agnoscit supplementa φ^2. Item 170. 4 *alienum. Quod audiens charice decoras genas seuientibus palmis ulcerabat nec quamquam nocturnarum ymaginum secreta participabat;* 178. 1 *incohatum;* 198. 20 *offerre;* 210. 25 *aparuit centunculo semiamicta;* 213. 29 *quod scimus illud* desunt in G; 215. 3 *uicini thetys* (sic); 220. 25 *magistratus cō dāpno praesidis nomine cognito;* 228. 12 *simulata trepidatione;* 236. 7 *luctantem asinum, saltantem asinum* om. G; 245. 2 *mater scelerata hereditates;* 248. 20 *subridens constituta pone illos torentes et lacteos puellos diceres tu cupidines et c. u.;* 255. 14 om. *et,* ib. 15 *trauusiam illi qui nasscentis.*

In omnibus autem grauioribus G consentit cum F.

Inspexi et pro parte contuli, quanquam sine multo fructu codicem *Parisinum,* qui appellatur *Telleriano-Remensis* 87 Reg. 9510 Lat. 8668. Continet foliis 67 solas Metamorphoses in X pro undecim libros diuisas. Ultimo libro subscriptum est: *Lucii Apuleij Platonici Madaurensis Metamorphoseos* (in libri noni subscriptione leguntur *Mandaurensis* et *Metamorphoseon*). Tradam aliquot lectiones ad l. VIII pertinentes, ex quibus huius libri natura optime perspicietur. 163. 11 *aerumnas anhelauerat;* 163. 14 *quisones oppilionesque omnes et buseqꝫ fuit Charite nobis quam misella;* 163. 21 *qui chartis et pecunia fuit satis locuples;* 164. 4 *is genere;* 164. 7 *manum;* 164. 10 *tempestiuam;* 164. 21 *romani* (sic) (*roinam* F *ruinam* uulgo); 164. 25 *adurat;* 164. 27 *quo uel;* 165. 3 *rudimentum inicium nominis;* 165. 21 *latratibus ferundis;* 165. 24 *inuisitatus;* 166. 10 *quid;* 166. 13 *quin eum;* 166. 14 *capere;* 166. 21 *ac;* 166. 25 *terram. at eum;* 167. 2 *commiseriter* et *immisit;* 167. 11 *finxit;* 167. 13 *similitudinem* et *conformatus;* 167. 14 *culpam manus suae mentiens dabat bestiae;* 167. 25 *reddit;* 168. 12 *statim erectis;* 168. 19 *ipsosque denique;* 168. 23 *succubuit;* 168. 25 *rursus;*

169. 1 *imaginem defuncti quam;* 169. 4 *preceps et temerarius* (praeterquam in his uerbis habet supplementa φ^2); 169. 18 *sane;* 170. 2 *tue hec;* 170. 11 *uerberabat;* 171. 19 *qua probe;* 172. 7 *supersistens al.*[1]) *supersistit;* 172. 10 *carus amicus al. maritus;* 172. 16 *absit ut uelim* (idem φ^1); 172. 18 *nisi morieris;* 172. 31 *ac tu in* (idem F in ras. et δ); 173. 19 *uindicaui mei;* 174. 10 *dominii;* 174. 14 *seruabat;* 174. 29 *infesta cõne;* 175. 12 *respersos;* 175. 17 *ego non inscius praedicti;* 176. 4 *praeterrebant;* 176. 16 *huiuscemodi;* 176. 17 *qñ praeter;* 176. 21 *cerneres tamen;* 176. 28 *uoluunt*; ib. 29 *inquiremus al. nequiremus;* 176. 31 *unus qui caput;* 177. 1 *cum tremore;* 177. 3 *abiens* (*abigens* δ cf. p. XVII); 177. 5 *obterritis;* 177. 19 *patentibus;* 177. 23 *fatigati;* 177. 25 *inacidatis;* 177. 27 *qui libet;* 178. 1 *quassanti;* 178. 11 *genua continua;* 178. 17 *incantarem;* 178. 18 *fructibus uinis;* 178. 24 *nobilissimum;* 178. 27 *detrahentis;* 179. 8 *accersitorum;* 179. 22 *opido;* 180. 2 *exutureque;* 180. 20 *abesis;* 180. 25 *denique totas;* 181. 4 *uendi cariores;* 181. 5 *magisque;* 181. 7 *ac ne;* 181. 9 *dentibus nostris;* 181. 12 *plenissime;* 181. 20 *quare;* 182. 1 *abiecit;* 182. 19 *usum omnem;* 182. 22 *facilem;* 182. 23 addit *uidens* cum manu recentissima, quae correxit F; 184. 18 *leuantes;* 184. 28 *repetens;* 185. 6 *incensere;* 185. 26 om. *in.*

Ex his exemplis manifestum est, hunc librum esse ualde corruptum et interpolatum, sed tamen aliquot melioris lectionis uestigia seruasse.

Coniungit autem aliquot lectiones, quae propriae sunt libro F, uelut 172. 31 *ac tu in,* 181. 20 *quare* et 182. 24 *uidens* cum supplementis libri VIII, quae ex φ (i. e. φ^2) uel ex tertio illo libro deperdito originem ducunt.

1) Habet hoc codex *Parisinus,* ut uarias lectiones addito *al.* in ipsum textum recipiat. Idem uerum est, Roaldo teste, de libro *Fuxensi* (cf. Hildebr. Praef. p. LXXII), qui et numero librorum consentit cum *Parisino* uel *Regio* (Hildebr. LXXIII) nec non eo, quod nouum librum auspicatur a narratione Psychae.

Per breuissimum tempus, quod mihi Romae degere licuit, contuli l. I et maiorem partem l. II in codice *Vaticano* 3384. Est autem s. XIV et habet folia 127. Continet: *de magia, de asino aureo, floridorum l.* IV, *de dogmate Platonis, de mundo et eius habitudine q et cosmographia dr.* Eadem manu scripta sunt: *de Magia*, *Metamorphoses, Florida:* altera scripsit reliquos tractatus. Tertia manus inseruit praefationes litteris minutioribus. In pagina altera scriptum est: *Apuleio di* ^*tocco*^ *mano di Benuento da Imola. Iul. 1553*(?). De hoc libro scribit P. de Nolhac. La bibliothèque de Fulvio Orsini p. 192 „le celèbre commentateur de Dante à Bologne, Bevenuto Rambaldi d'Imola, mort en 1391, aurait, suivant Orsini, annoté un Apulée complet du XIV siècle, le 3384 ⟨M. L 102⟩. Outre les marges, qui contiennent des scholies et des leçons, les gardes ont des notes de deux mains distinctes; l'une d'elle serait celle de Benvenuto, d'après une tradition, qu'il ne m'a pas été possible de controler."

In Bibliotheca Vaticana inspexi etiam hos codices:

Cod. Vatic. Urbin. 199, membranaceus, liber nitidissimus. Continet: *de asino aureo, florida, de mundo ad Faustum, de dogmate Platonis*, *de deo Socratis*, *Hermes Trismegistus, Apologia*. Pulcherrime picturis, armis, floribus est ornatus. Scutum armorum, quo insignitus est, quadrifariam est diuisum; duo campi ostendunt aquilam in tabula aurea, alteri duas trabes caeruleas in tabula item aurea: inter trabes paruulae aquilae sunt depictae. Continet 212 folia conscripta. In calce librorum nihil legitur nisi: *incipit* et *explicit.* Nomen Sallustii nusquam memoratur.

Cod. Vatic. Ottob. 2047 membranaceus, in folio minore. Continet: *Quintiliani Declamationes. Apulei de magia usque ad l. II orat saltem paulisper manerem: velle se mecum proficisci hiemem alteram pp syrtis estus et bestias.* haec pertinent usque ad fol. 54 v^{m}. Incipit fol. 55 r^{0} liber quartus c. XI *Metamorph.* usque ad finem l. XI. *Florida. Valerius Maximus. Macrobius in Saturnalibus usque ad*

verba: equidem fides ignote rei miranda certitudo. Habet folia 180. In calce libri IV legitur: *ego Salustius legi et emendavi Romae felix Metam. explicit* lib. IV *incipit* l. V, eadem leguntur in calce libb. V, VI, VII, VIII. In calce lib. IX *olibio et probinove cs. in foro martis controversium declamans oratori endeicccio. Rursum Constantinopolim Cesario et Attico cs. Met. l.* VIIII *expl. inc.* X^{us}. In calce libri X *Ego Salustius* cet. *expl. l.* X *inc.* XI. post finem l. XI *apulegii platonici floridorum l.* I *incipit.*

Cod. Vat. Ottobon. 2091 membranaceus in quarto; in folio secundo u^0 (chartaceo): *sum Girardi Vossii. anno* MDCXXXX. In primo folio r^0 (membranaceo) *V. Giselini ex dono D. Eri:bontii.* Continet folia 87. duabus columnis scriptus est. Continet: *Florida. Metamorph.* usque ad l. XI. c. 28 ultima uerba sunt: *antistabant. Plu.* Cum eodem uolumine colligata est enarratio uitarum pontificum Romanorum usque ad Iohannem XXII et imperatorum Romanorum ab Augusto usque ad Henricum VI. Deinde sequitur series principum Romanorum et regum Albanorum. In calce librorum nomen Salustii non memoratur. Altera manus ascripsit nitidissime uarias lectiones et notulas. Rubro colore ascripta sunt argumenta. Hic illic paruulae imagines animalium, foliorum et hominum sparsae sunt. Hunc codicem eundem esse atque Lipsianum, ostendi Mnemosyne. 1895. p. 180.

De reliquis codicibus Italicis Apulei Metamorphoseon egi Mnemosyne. 1895. p. 354 sqq.

Cum iam textus huius recensionis fere totus prelum reliquisset, in manus mihi uenerunt *Obseruationes Criticae,* quas scripsit Bluemnerus Philolog. 1896. p. 341.

Illius uiri docti dubia de sinceritate uocabuli *Aegyptia* 1. 3 legitima non esse uidentur. Vitellius enim de illo uocabulo denuo consultus, scribit mihi *Aegyptia,* quod legit etiam φ, in F a prima manu profecta esse uideri. Porro apud Apuleium omnia substantiua sua adiectiua habere solent; denique *Aegyptia argutia* significat: *litteras, elementa*, quae in Aegypto inuenta esse crederentur. cf. quae

scripsi Hermes. 1896. vol. XXXI p. 79 sqq. Quod coniecit Bluemnerus 61.18 *in altum diem* iam ipse scripseram. Quod scripsi 88.12 ⟨me⟩ *miseram*, Bl. uult: *miseram* ⟨me⟩. Conicit 141. 11 *excarnificari:* idem iam dederam cum Oudendorpio et Doruilliano. 255. 15 scribendo *sed qui* Bluemnerum secutus sum nec non uerum uidisse illum credo 31. 14 ubi scribit: '*sunt*' *aio p⟨lu⟩rima huiusce diuinationis experimenta.* 86. 22 *tumore* et 145. 28 *relucebant* ego quoque in annotationibus conieci. In reliquis uirum doctum sequi non possum.

Lectorem monitum uolo me, ut breuitati in annotationibus quantumuis consuleretur siglis F^1 et φ^1 non indicasse correctiones primae manus, sed ipsam scriptoris codicis manum. Praeter notas uetustiores editiones et commentarios, his subsidiis usus sum:

Henr. Becker, Studia Apuleiana. Berlin, Weidmann. 1879.

Frider. Beyte, Quaestiones Appuleianae. Lipsiae, Edelmann. 1883.

H. Blümner, Zu Apuleius Metamorphosen. Hermes. 29 p. 294 sqq.

H. Blümner, Textkritisches zu Apuleius Metamorphosen. Philologus. 1896. 341.

Bursian, Beiträge zur Kritik der Metamorphosen des Apuleius. Sitzungsber. der Kön. Bair. Akademie der Wissensch. 1881. p. 119 sqq.

J. J. Cornelissen, Bijdrage tot de tekstkritiek van Apuleius' Metamorphosen. Verslagen en Meded. der Kon. Akad. v. Wetensch. Afd. Letterkunde. 3de Reeks. dl. V. 1888.

O. Crusius, Apuleiana. Philologus. 1890. p. 675 sqq.

O. Crusius, Apulei Met. I. 18. Philologus 1895. p. 142.

C. H. Dee, De ratione quae est inter Asinum Pseudo-Lucianeum Apuleique Metamorphoseon libros. Lugd. Bat. 1891.

Fr. Eyssenhardt, Apuleii Metamorphoseon libri XI. Berlin, Guttentag. 1869.

C. Haeberlin, Analecta Apuleiana. Jahrb. f. klass. Phil. 1892. p. 133 sqq.
M. Haupt, Opuscula. vol. III. p. 481 sqq.; 556 sqq.; 599 sqq.; 626 sqq.; 643 sqq.
Otto Jahn, Apuleii Psyche et Cupido. ed. 3a, curauit A. Michaelis. Lipsiae, Breitkopf et Härtel. 1883.
H. Keil, Obseru. crit. in Catonis et Varronis de R. R. libros. Accedit epimetrum criticum p. 77—81.
H. Keil, Das Fragmentum Casinense des Varro de lingua Latina. Rhein. Mus. 1848. p. 145.
H. A. Koch, Zu Apuleius. Rhein. Mus. 1875. 637 sqq.
Koehler, Zu Apuleius. Rhein. Mus. 1864. p. 152.
H. Koziol, Zur Kritik und Erklärung des Apuleius. Programma des Leopoldstädter Gymnasiums in Wien. 1869.
H. Koziol, Recension der Eyssenhardtischen Ausgabe. Zeitschr. für die Oesterr. Gymnasien. 1870. p. 151 sqq.
H. Koziol, Der Stil des L. Apuleius. Wien 1872.
H. Kretschmann, de Latinitate L. Apulei Madaurensis. Regimonti Pr. 1865.
A. J. Kronenberg, Ad Apuleium Madaurensem. Programma Gymnasii Erasmiani. Roterodami 1892.
Chr. Lütjohann, Kritische Beiträge zu Apulejus' Metamorphosen in Actis Societ. Philol. Lipsiensis. Tom. III. Lipsiae 1873.
H. Müller, Recension der Eyssenhardtischen Ausgabe Zeitschr. f. d. Gymnasialwesen. 1871. p. 43 sqq.
M. Petschenig, Studien zu den Metamorphosen des Apuleius. Wiener Stud. 1882. p. 136 ff.
Joann. Piechotta, Curae Apuleianae. Vratislauiae 1872.
Jac. de Rhoer, Feriae Dauentrienses. Trai. ad Rhenum. 1758. p. 225—228.
Erw. Rohde, Zu den Metamorphosen des Apuleius. Rhein. Mus. 1875. Bd. 30. p. 269 ff.
Erw. Rohde, Zu Apuleius Rhein. Mus. 1876. Bd. 31. p. 148.
Erw. Rohde, Zu Apuleius. Rhein. Mus. 1885. Bd. 40. p. 66 ff.

Erw. Rohde, Zu Apuleius. Rhein. Mus. 1888. Bd. 43. p. 467 ff.

H. Rönsch, Zu Apuleius. Rhein. Mus. 1876. Bd. 31. p. 148.

Otto Rossbach, Schediasma Criticum. Rhein. Mus. 1891. Bd. 46. p. 315.

Otto Rossbach, Zu den Metamorphosen des Apuleius. Philologus. 1895. p. 135 ff.

Otto Rossbach, De Apulei Metamorphoseon codice Doruilliano. Neue Jahrb. f. Phil. 1895. p. 563 ff.

Otto Rossbach, Recension der Weymanschen Ausgabe: Amor und Psyche. Berl. Philol. Wochenschr. 1891. 19 Dec. p. 1617 ff.

S(auppe), Recension der Eyssenhardtischen Ausgabe. Philol. Anzeiger. 1871. p. 179 ff.

J. van der Vliet, Ad Apulei Metamorphoses. Rhein. Mus. 1887. p. 145 et 314 sq.

J. van der Vliet, Ad Apulei Metamorphoses. Revue de Philologie 1885. p. 100 sqq.

J. van der Vliet, Lacuna codicis Laurentiani LXVIII. 2. Mnemosyne. 1895. p. 187 sqq.

J. van der Vliet, ibidem p. 328 Apuleius. Lucianus.

J. van der Vliet, ibidem p. 353 sqq. Codices Apulei Italici.

J. van der Vliet, *compilare — concipulare.* Archiv f. Lat. Lex. IX. p. 461.

J. van der Vliet, Codex Apulei Doruillianus. Mnemosyne. 1896. p. 210 sqq.

J. van der Vliet, Die Vorrede der Apuleischen Metamorphosen. Hermes. 1896. vol. XXXI p. 79 sqq.

C. Weyman, Apulei de Psyche et Cupidine fabula edita et adnotationibus criticis instructa. Freiburger Lektionskatalog. Sommer 1891.

C. Weyman, Studien zu Apuleius und seinen Nachahmern. Sitzungsber. d. k. Bair. Akademie der Wissenschaften zu München 1893. p. 321 sqq.

ERRATA.

p. 20 in ann. ad 15 *denarios* FE lege *denarios* φE; p. 25. 23 '*deam*' *d* [o] lege '*deam* [o]; in ann. ad 63. 9 *Flotidi* l. *Fotidi;* in ann. ad 69. 7 legendum: felicis *scripsi cf. Koz. Stil. p.* 68; p. 80. 19 in textu legendum: *fraglantia;* p. 91. 6 uirgula post *honores* delenda est; in ann. ad 143. 22 *lucu uiros* F[2] leg. *lucii uiros* F[2]; p. 150. 22 *conscienta* l. *conscientia;* p. 176. 2 *sumministrabat* l. *subministrabat.*

SIGLA.

F uel F[1] manus ipsius qui scripsit codicem Florentinum 68. 2
F[2] uel *m. r.* manus diuersorum correctorum codicis F
φ uel φ[1] manus ipsius qui scripsit codicem Florentinum 29. 2
φ[2] uel *m. r.* manus diuersorum correctorum codicis φ
δ codex Doruillianus
g Gudianus 172
G Gudianus 30
V Vaticanus 3384
P Parisinus uel Regius
cdd. = consensus Fφ uel Fφδg
numeri in annotationibus adhibiti sunt editionis Eyssenhardtianae.

LUCII APULEI

METAMORPHOSEON

LIBRI XI

LIBER I.

[p. 1. E.] I. At ⟨*ut*⟩ ego tibi sermone isto Milesio uarias fabulas conseram auresque tuas beniuolas lepido susurro permulceam, modo si papyrum Aegyptia argutia Nilotici calami inscriptam non spreueris inspicere, figuras fortunasque hominum in alias imagines conuersas et in se rursum mutuo nexu refectas ⟨*en*⟩, ut mireris, exordior. quis ille ⟨*ego*⟩ paucis accipe. Hymettos Attica et Isthmos Ephyraea et Taenaros Spartiaca, glebae felices aeternum libris felicioribus conditae, mea uetus prosapia est. ibi linguam Attidem primis pueritiae stipendiis merui, mox in urbe Latia aduena studiorum, Quiritium indigenam sermonem aerumnabili labore, nullo magistro praeeunte, aggressus excolui. en ecce praefamur ueniam, siquid exotici ⟨*sonuero*⟩ ac si quid forensis

APULEI PLATONICI MADAURENSIS. PROSAE DE MAG. LIB. II. Expl. Ego salustius. emdaui rome felix F lucii apulei herculis platonici madarensis pro se de magia liber II explicit. Ego Salustius emendaui Rome felix. Incipit primus liber metamorphoseos apolei. Rca. *Vatic.* 3384. Metamorfoseos Appulegii Magiderensis. incipit lib. prim. de asino aureo. *Neapolit. Cat. p.* 126 *sect.* VI. IV. D 11.

1 At ⟨ut⟩ *scripsi* ut *marg. Iuntin.* 2 at *cdd. cf. Fulgent. Mythol. p.* 3 (*Munck.*). In δ *lib.* II *incipit ab* at *pro* ut 3 ęgyptia om. F[1] 6 ⟨en⟩ *inserui* 7 ⟨ego⟩ *addidi ex uetere coni. post* accipe *supra lineam* F *habet* k 7/8 isthomos epyrea Fφ 8 tenęros F tenaros φ 10 linguam F *inquam φ 14 ⟨sonuero⟩ *inserui*; *lacunam statuit Sittl. Archiv L.L.* VI. 559 si quid forensi F forensis φ E.

sermonis rudis locutor offendero. iam haec equidem ipsa uocis immutatio desultoriae scientiae stilo quem accessimus respondet. fabulam Graecanicam incipimus. lector intende. laetaberis.

II. Thessaliam — nam et illic originis maternae nostrae fundamenta a Plutarcho illo inclito ac mox Sexto philosopho nepote eius prodita gloriam nobis faciunt — eam Thessaliam ex negotio petebam. postquam ardua montium et lubrica uallium et roscida cespitum et glebosa camporum emersi, me equo indi- [p. 2. E.] gena peralbo uehens *eoque iam* admodum fesso, ut ipse etiam fatigationem sedentariam incessus uegetatione discuterem, in pedes desilio, equi sudorem fron*de* curiose exfrico, auris remulceo, frenos detraho, in gradum lenem sensim proueho, quoad lassitudinis incommodum alui solitum ac naturale praesidium eliquaret. ac dum is ientaculum ambulatorium prataque ⟨*qua*⟩ praeterit ore in latus detorto pronus adfectat, duobus comitum, qui forte paululum pr*ae*cesserant, tertium me facio. ac dum ausculto quid sermonis agitarent, alter exerto cachinno 'parce' inquit 'in uerba ista haec tam absurda tamque immania mentiendo.'

Isto accepto sititor alioquin nouitatis 'immo uero' inquam 'impertite sermon*e* non quidem curios*um*, sed qui uelim scire uel cuncta uel certe plurima: simul iugi quod insurgimus aspritudinem fabularum lepida iucunditas leuigabit.'

III. At ille qui coeperat 'ne' inquit 'istud mendacium

3 respondet *uulgo* respondit F φ E. *de uniuerso* Prologo *cf. Rohde.* M. Rh. XL. 81 *et Sittl l. l.* 7 gla F φ 11 eoque iam *scripsi* iam eo quoque F φ 13 discoterem F[1] φ fronde *Becichemus* frontem F φ E. 17 prataque ⟨*qua*⟩ praeterit *scripsi* prataque E. praeterit *supra lineam* add. F[1] *post* prataque; prataque praeterit φ V prata qua pr. *Oud. cf. Rev. de Ph.* 1885 p. 100 18 adlectat F φ 19 praecesserant *cdd. rec.* processerant F φ E. 20 exorto φ 24 sermone *Oud. Pet.* sermones F φ E. curiosum F φ curioso E. 27 iocunditas φ 28 ceperat F occeperat φ ne F φ nae E.

tam uerum est, quam siquis uelit dicere magico susurramine amnes agiles reuerti, mare pigrum conligari, uentos inanimes exspirare; solem inhiberi, lunam despumari, stellas euelli, diem tolli, noctem teneri.'

Tunc ego in uerba fidentior 'heus tu' inquam ⟨*ei*⟩ qui sermonem iecera*t* priorem 'ne pigeat te uel taedeat reliqua pertexere' et ad alium 'tu uero crassis auribus et obstinato corde respuis quae forsitan uere perhibeantur. minus hercule*s* calles prauissimis opinionibus ea putari mendacia, quae uel auditu noua uel uisu rudia uel certe supra captum cogitationis ardua uideantur; quae si paulo accuratius exploraris, non modo compertu euidentia uerum etiam factu facilia senties. IIII. ego denique uespera, dum polentae caseatae modico secur*i*us offulam grandiorem in conuiuas aemulus contruncare gestio, mollitie cibi glutinosi faucibus inhaerentis et mea*c*ula spiritus [p.3.E.] distinentis minimo minus interii. et tamen Athenis proximo [et] ante Poecilen porticum isto gemino obtutu circulatorem aspexi equestrem spatham praeacutam mucrone infesto deuorasse ac mox eundem inuitamento exiguae stipis uenatoriam lanceam, qua parte minatur exitium, in ima uiscera condidisse. et ecce pone lanceae ferrum, qua baccillum inuersi teli ad occipitium per ingluuiem subit, puer in mollitiem decorus insurgit inque flexibus tortuosis eneruam et exossam saltationem explicat cum omnium qui aderamus admiratione. diceres dei medici baculo, quod ramulis semiamputatis nodosum gerit, serpentem generosum lubricis amplexibus inhaerere. sed iam cedo, tu sodes qu*am* coeperas fabulam remetire. ego tibi solus haec

3 lunam destinari *Pet.* 5 ⟨ei⟩ *addidi* 6 iecerat *scripsi cf. R. d. Ph.* 1885 *p.* 100 ieceras *cdd.* 9 hercules *scripsi, quam formam praeter hunc locum et* 57. 7 F *semper exhibet* hercule F 14 securius *Oud.* secus Fφ *cf.* 14. 6 17 meacula *Corn.* mea gula Fφ meam gulam spiritu *Burs.* 18 [et] *Oud. Lu.* poetilen Fφ 24 ingruuie' F 26 exosam φ 27 am̄iratione φ 30 quam *scripsi* q Fφ

pro isto credam et quod ingressui primum fuerit stabulum, prandio participabo. haec tibi merces deposita est.'

V. At ille 'istud quidem quod polliceris aequi bonique facio, uerum quod inchoaueram porro exordiar. sed tibi prius deierabo solem istum ⟨*cuncta*⟩ uidentem deum me uera comperta memorare, nec uos ulterius dubitabitis si [Thessaliam] proximam ciuitatem perueneritis, quod ibidem passim per ora populi sermo iactetur quae palam gesta sunt. sed ut prius noritis cuiatis sim, *sum* Aegiensis; audite et quo quaestu me teneam: melle uel caseo et huiusce modi cauponiorum mercibus per Thessaliam Aetoliam Boeotiam ultro citro discurrens. comperto itaque Hypat*ae*, quae ciuitas cunctae Thessaliae antepollet, caseum recens et sciti saporis admodum commodo pretio distrahi, festinus adcucurri id omne praestinaturus. sed, ut fieri adsolet, sinistro pede profectum me spes compendii frustrata est. omne enim pridie Lupus negotiator magnarius coemerat. ergo igitur inefficaci celeritate fatigatus commodum uespera oriente ad balneas processeram, [p. 4. E.] VI. ecce Socraten contubernalem meum conspicio. humi sedebat scissili palliastro semiamictus, paene alius, lurore ad miseram maciem deformatus, qualia solent fortunae deterrima ⟨*ludibria*⟩ stipes in triuiis erogare. hunc talem qua*n*quam necessarium et summe cognitum

r
1 cedam φ (r *add. m. rec.*) 2 merces deposita E. *cf.* 32. 14 mercede posita Fφ 5 degerabo F deierabo φ ⟨cuncta⟩ *Rohde* 6 nequas *corr. in* necuos F necuos *margo* F *et* φ 7 [Thessaliam] *seclusi cf.* 64. 14 10 sum Aegiensis *scripsi* cuiatis sim. q sim. aegiensis F q'd sim aeriensis φ quod sim Vg sim quiue, sum Aeginensis E. [qui sim] *Rossb.* quippe sum *Lu.* Aegiensis *Pet.* quę|ſtū & ęneam Fφ 11 cauponiorum *Hild.* cauponorum FφVg 13 Hypatae *scripsi* hypate FE. 20 processeram, ecce *sententiam continuaui* processeram. *deinde ab* Ecce *nouum caput incipit uulgo* 21 Socratem φ 22 scisili Fφ¹V¹ 24 F deterrima *in marg* l. determina; decermina *Lips.* ⟨ludibria⟩ *inserui*

tamen dubia mente propius accessi. 'hem' inquam 'mi Socrates, quid istud? quae facies? quod flagitium? at uero domi tuae iam defletus et conclamatus es; liberis tuis tutores iuridici prouincialis decreto dati; uxor persolutis feralibus officiis luctu et maerore diuturno deformata, diffletis paene ad extremam ca*ec*itatem oculis suis, domus infortunium nouarum nuptiarum gaudiis a suis sibi parentibus hilarare compellitur. at tu hic laruale simulacrum cum summo dedecore nostro uiseris.' 'Aristomene' inquit 'ne tu fortunarum lubricas ambages et instabiles incursiones et reciprocas uicissitudines ignoras!' et cum dicto sutili centunculo faciem suam iam dudum punicantem prae pudore obtexit, ita ut ab umbilico pube tenus cetera corporis renudaret. nec denique perpessus ego tam miserum aerumnae spectaculum iniecta manu ut adsurgat enitor.

VII. At ille ut erat capite uelato 'sine sine' inquit 'fruatur diutius tropaeo Fortuna quod fixit ipsa.'

Effeci sequatur et simul unam e duabus laciniis meis exuo eumque propere uestio dicam an contego, et ilico lauacro trado; quod unctui quod tersui ipse praeministro; sordium enormem eluuiem operose effrico; probe curat*um* ad hospitium, lassus ipse fatigatum aegerrime sustinens, perduco; lectulo refoueo, cibo satio, poculo mitigo, fabulis permulceo. iam adlubentia procliuis est sermonis et ioci [et] scitum *est* cauillum; iam dicacitas ti*nnul*a, cum ille imo de pectore cruciabilem suspiritum ducens, dextra saeuiente frontem replaudens 'me miserum' infit 'qui, dum uoluptatem gladiatorii

4. 5 p̄solutis ferialibus FφVg 6 caecitatem *Salm.* captiuitatem *cdd.* 7 gaudens φ 10 ne F nae E. *cf.* 2. 16 12 futili g 14 imbilico F^1g nudarentur g 18 ipsa F illa φ 21 quod uictui φ *post* tersui g *add.* opus est, *item* V tersui * ipse F 23 curatum V curato Fφ quo — curato *Haeberlin* 26 ioci [et] scitum est *scripsi* et ioci et scitum et cauillum FφVg et ioci [et] scitum [et] cauillum E. ioci, est scitum et cauillum *Pet.* 27 tinnula *Oud.* timida *cdd.*

spectaculi satis famigerabilis con- [p. 5. E.] sector, in has aerumnas incidi. nam ut scis optime, secundum quaestum Macedonia*m* profectus, dum mense decimo ibidem attentus nummatior reuortor, modico prius quam Larissam accederem, per transitum spectaculum obiturus, in quadam auia et lacunosa conualli a uastissimis latronibus obsessus atque omnibus priuatus tandem euado et, utpote ultime adfectus, ad quandam cauponam Meroen, anum sed admodum scitulam deuorto eique causas et peregrinationis diuturnae et domuitionis anxiae et spoliationis [diuturnae et dum] miserae refero: quae *m*e nimis quam humane tractare adorta cenae gratae atque gratuitae ac mox urigine percita cubili suo adplicat. et statim miser ut cum illa adquieui, ab unico congressu *dam*nosam ac pestilentem con⟨*suetudinem*⟩ contraho et ipsas etiam lacinias, quas boni latrones contegendo mihi concesserant, in eam contuli, *sport*ulas etiam, quas adhuc uegetus saccariam faciens merebam, quoad me ad istam faciem, quam paulo ante uidisti, bona uxor et mala fortuna perduxit.'

VIII. 'Pol quidem tu dignus' inquam 'es extrema sustinere, siquid est tamen nouissimo extremius, qui uoluptatem ueneriam et scortum scorteum lari et liberis praetulisti.' at ille digitum a pollice proximum

1 famigerabilem φ 2 ut se is Fφ 3 Macedoniam g, *Coluius cf. ad* 13. 3 in M. *Bsn.* Macedonia Fφ 4 numatior φ 6 conuallia Fφ 7 pͥuatuꝰ F (ꝰ *e rasura*) priuatur φ (*i. m.* priuatus) 11 diūtnę & dum *seclusit* E. 12 nimis quam *Koch. Mus. Rh.* XXX. 637; *Rohde. Mus. Rh.* XL 96; *Haupt. opusc.* III. 481; *H. Müller.* 45 quę enī his (h *inductum*) F que eͥ is φ quae me magis quam E. 14 tͨum F 15 damnosam *Wower.* 15. 16 ⟨consuetudinem⟩ *inserui* congressu anus noxam pestilentem contraho *cum Lindenbrogio* E. contagionem contraho *Lu.* annosaꝰ* ac pestilenteᷤ c̄ contraho F annosaꝰ ac peᷤtilenteꝰ (*corr. m. rec.*) c̄* cōtraho φ 18 sportulas *scripsi cf.* 122. 6 operulas *cdd.* 19 quoad] qđ F q φ

ori suo admouens et in stuporem attonitus 'tace tace' inquit ⟨*et*⟩ circumspiciens tutamenta sermonis 'parce' inquit 'in feminam diuinam, nequam tibi lingua intemperante noxam contrahas.'

'Ain tandem?' inquam 'potens illa et regina caupona quid mulieris est?'

'Saga' inquit 'et diuina, potens caelum deponere, terram suspendere, fontes durare, montes diluere, manes sublimare, deos in*fi*mare, sidera extinguere, Tartarum ipsum inluminare.'

'Oro te' inquam 'aulaeum tragicum dimoueto et siparium scaenicum complicato et cedo uerbis communibus.'

[p. 6. E.] 'Vis' inquit 'unum vel alterum, immo plurima eius audire facta? nam ut se ament efflictim non modo incolae, uerum etiam Indi vel Aethiopes utrique uel ipsi Antichthones, folia sunt artis et nugae merae. sed quod in conspectum plurium perpetrauit, audi.

VIIII. Amatorem suum quod in aliam temerasset, unico uerbo mutauit in feram castorem, quod ea bestia captiuitati metuens ab insequentibus se praecisione genitalium liberat, ut illi quoque simile, quod uenerem habuit in aliam, proueniret. cauponem quoque uicinum atque ob id aemulum deformauit in ranam et nunc senex ille dolium innatans uini sui aduentores pristinos in faece summ*er*sus officiosis ronchis raucus appellat. alium de foro quod aduersus eam locutus esset, in arietem deformavit et nunc aries ille causas agit. eadem amatoris sui uxorem quod in eam dicacule probrum

2 ⟨et⟩ *inserui*   5. 6 capona F[1]   7 diuina] duum Fφ   9 infimare V   infirmare Fφ E.   17 anticthones F   nuga emere Fφ[1]   18 conspectum Fφ conspectu *uulgo*   19 in *cdd.* ui *uulgo post Vulcanium*; *num* in aliam *fuit*: ancillam?   21 captiuitati FφVg captiuitatis *uulgo*   22 simile] familie φ   uenere φ   26 summersus *scripsi cf.* 205. 23 summissus Fφ submissus E   rontis F ratis φ   27 alium] rabulam *Corn.* aduersum φ

dixerat, iam in sarcina praegnationis obsepto utero et repigrato fetu perpetua praegnatione damnauit et, ut cuncti numerant, iam octo annorum onere misella illa uelut elephantum paritura distenditur.

X. Quae cum subinde ⟨*fierent*⟩ ac multi nocerentur, publicitus indignatio percrebruit statutumque ut in eam die altera seuerissime saxorum iaculationibus uindicaretur. quod consilium uirtutibus cantionum anteuortit et, ut illa Medea unius dieculae a Creone impetratis induciis totam eius domum filiamque cum ipso sene flammis coronalibus deusserat, sic haec deuotionibus sepulc*h*ralibus in scrobem procuratis, ut mihi temulenta narrauit proxime, cunctos in suis sibi domibus tacita numinum uiolentia clausit, ut toto biduo non claustra perfringi, non fores euelli, non denique parietes ipsi quierint perforari, quoad mutua hortatione consone clamitarent, quam sanctissime deierantes sese neque ei manus admolituros et siquis aliu*s* *id* cogitarit, salutare [p. 7. E.] laturos subsidium. et sic illa propitiata totam ciuitatem absoluit. at uero coetus illius auctorem nocte intempesta cum tota domo, id est parietibus et ipso solo et omni fundamento, ut erat clausa, ad centesimum lapidem in aliam ciuitatem ⟨*in*⟩ summo uertice montis exasperati sitam et ob id ad aquas sterilem transtulit. et quoniam densa inhabitantium aedificia locum nouo hospiti non dabant, ante portam proiecta domo discessit.'

XI. 'Mira' inquam 'nec minus saeua mi Socrates memoras. denique mihi quoque non paruam incussisti

1 obsepto *scripsi* obsaepto E. obseno Fφg obsceno V (*in ras.*) 2 repignato F repugnato φV 5 ⟨fierent⟩ *inserui* ac multi nocerentur FφVg multis noceret E. quoi cum subinde aemuli nocerentur *Rohde* 9 diecule * * a creone F diecule a creone (—e a *in ras.*) φ Creonte E. 13 tacita Fφ *Oud.* tanta E. 18 alius id *scripsi cf. R. d. Ph.* 1885 *p.* 100 aliud E. 23 ⟨in⟩ *Bsn.* 26 proiectas F[1] 28 *ante* nec *erasum* et *in* F et nec φ

sollicitudinem immo uero formidinem, iniecto non scrupulo sed lancea, nequo numinis ministerio similiter usa sermones istos nostros anus illa cognoscat. itaque maturius quieti nos reponamus et somno leuata lassitudine noctis antelucio aufugiamus istinc quam p*ote* longissime.'

Haec adhuc me suadente insolita uinolentia ac di*ur*na fatigatione pertentatus bonus Socrates iam sopitus stertebat altius. ego uero adducta fore pessulisque firmatis, graba*t*tulo etiam pone cardines supposito et probe adgesto, super eum me recipio. ac primum prae metu aliquantisper uigilo, dein circa tertiam ferme uigiliam paululum coniueo. commodum quieueram et repente impulsu maiore quam ut latrones crederes ianuae reserantur, immo uero fractis et euolsis funditus cardinibus prosternuntur. graba*t*tulus alioquin breuiculus et uno pede mutilus ac putris impetus tanti uiolentia prosternitur, me quoque euolutum atque excussum humi recidens inuersum coperit ac tegit.

XII. Tunc ego sensi naturalitus quosdam affectus in contrarium prouenire. nam ut lacrimae saepicule de gaudio prodeunt ita et in illo nimio pauore risum nequiui continere, de Aristomene [p. 8. E.] testudo factus. ac dum infimum deiectus obliquo aspectu quid rei sit

1 immo uero formidinem *desunt in* φ 2 nõminis F (v *supra* o) numinis φ 5 antelucio F (i *et sinistra pars* o *in ras.*) añluci φ pote *Parisinus* puta Fφ E. *cf.* 24. 26 7 suadente F (*in ras.*) fundente φ uinolentia (*in ras.*) F uiolentia φ diurna *Oud.* diuturna *cdd.* 8 pertentatus FφVg pertemptatus E. 10 grabattulo *scripsi cf. H. Müller p.* 48 grabatulo F grauattulo φ cardine Fφ cardinem Vg apposito *Pet.* 11 super] sub φ 13 conîueo φ (ueo *in ras.*) conihibeo F cohibeo V cōmodo dū qe|ueram Fφ 15 euulsis φg 19 recidens *cf.* 11. 1; 47. 4 *sed* reccidens 137. 4 inuersum Fg in inuersum φ [in] inuersum E. iusum uorsum *Traube apud Weyman: A. et Ps. p.* 44 coperit F comperit φ (o *supra* m; m *in ras.* o *add. m.* 3) 23 factus φ facta F[1]

graba*t*tuli sollertia munitus opperior, uideo mulieres duas altioris aetatis. lucernam lucidam gerebat una, spongiam et nudum gladium altera. hoc habitu Socrate*n* bene quietum circumstetere. infit illa cum gladio 'hic est, soror Panthia, carus Endymion, hic Catamitus meus, qui diebus ac noctibus inlusit aetatulam meam; hic, qui meis amoribus supterhabitis non solum me diffamat probris, uerum etiam fugam instruit. at ego scilicet Vlixi astu deserta uice Calypsonis aeternam solitudinem flebo.' et porrecta dextera meque Panthiae suae demonstrato 'at hic bonus' inquit 'consiliator Aristomenes, qui fugae huius auctor fuit et nunc morti proximus iam humi prostratus graba*t*tulo subcubans iacet et haec omnia conspicit, impune *s*e laturum meas contumelias putat. faxo eum sero, immo statim, immo uero iam nunc ut et praecedentis dicacitatis et instantis curiositatis paeniteat.'

XIII. Haec ego ut accepi, sudore frigido miser perflu*us* tremore uiscera quatior, ut graba*t*tulus etiam succussus *susum* et inquietus super dorsum meum palpitando saltaret. at bona Panthia 'quin igitur' inquit 'soror, hunc primum bacchatim discerpimus uel membris eius destinatis uirilia desecamus.'

Ad haec Meroe — sic enim reapse nomen eius tunc fabulis Socratis conuenire sentiebam — 'immo' ait 'supersit hic saltem, qui miselli huius corpus paruo contumulet humo' et capite Socratis in alterum dimoto

1 operior φ 3 Socraten] cf. 4. 1; 11. 1, Socratem F φ Socraten g 5 pa*nthia F panthia φ endſmion (d *corr. in* o) enosmion φ V g 7 supτ̄ habi**|tis F subτ̄habitis φ insuper habitis *Oud. cum Colu. cf.* 72. 5 8 etiam *cdd., omittunt editores* 9 Ulixis φ^2 uice Calipsonis] uite et alipsonis F (*sed* e *in* uite *ex corr. nata est*) V g uit et a. φ^1 uita e. cal. φ^2 14 se laturum *Bsn. cf.* 133. 10 impune relaturum E. *cum* F φ^1 (se *in* φ *add. schol.*) se relaturum V g 19 perfluus *scripsi* perfluo *cdd.* 20 succussus susum *Traube l. l.* succussus sum F succussus sū φ et (*sed ex* eo *corr.*) F eo φ inquietius φ 24 re abse F φ V g 26 paruo F parua (*sed* a *in rasura*) φ *cf. Neue* I. 651

latus per iugulum sinistrum capulo tenus gladium totum ei demergit et sanguinis eruptionem utriculo a*m*moto excipit diligenter, ut nulla stilla compareret usquam. haec ego meis oculis aspexi. nam etiam, nequid [p. 9. E.] demutaret credo a uictimae religione, immissa dextera per uulnus illud ad uiscera penitus, cor miseri contubernalis mei Meroe bona scrutata protulit, cum ille impetu teli praesecata gula uocem, immo stridorem incertum per uulnus effunderet et spiritum rebulliret. quod uulnus *qua* maxime patebat spongia offulciens Panthia 'heus tu' inquit 'spongia, caue in mari nata per fluuium transeas.' his editis ⟨*antequam*⟩ abeun*t* remoto graba*tt*ulo uaricus super faciem meam residentes uesicam exonerant, quoad me urinae spurcissimae madore perluerent.

XIIII. Commodum limen euaserant et fores ad pristinum statum integrae resurgunt, cardines ad foramina resid*u*nt, *ad postes* repagula redeunt, ad claustra pessuli recurrunt. at ego ut eram etiam nunc humi proiectus, inanimis, nudus et frigidus et lotio perl*u*tus, quasi recens utero matris editus, immo uero semimortuus, uerum etiam ipse mihi superuiuens et postumus, uel certe destinatae iam cruci candidatus 'quid' inquam '[de] me fiet, ubi iste iugulatus mane paruerit? cui uidebor ueri similia dicere proferens uera? "proclamares saltem suppetiatum, si resistere uir tantus mulieri ne-

1 lata F^1 ꝗ *pro* ꝑ F^1 2 ammoto *scripsi* a^{d}moto F (m *in ras.*) *cf.* 34. 8   3 ut] et F^1 5 emissa F^1 10 qua *editt. ante Oud. ego RdPh.* 1885 *p.* 100, *Rossbach. Philol.* 1895 p. 135 quam $F\varphi^1$ qua φ^2Vg *cf.* 62. 13   spongiam F   11 per φ p̄ F   edictis φ   antequam abeunt *Kron. Pr. p.* 15   ab*una F abeuna φ atque una E. *cum Oud.* ac meo *Hild.* ambae una *Rohde, Rossb.* ab ianua *Pet.* abiturae *Bsn.* abeuntes antea *Lu.* 14 exhonerant F   17 integre Fφ   18 residunt *Lu.* F^2V resident $F^1\varphi$E.   ad postes *Bl.* postes ad Fφ   20 perlutus *Oud. Pet.* perlitus Fφ *cf.* 9. 9; 12. 2; 38. 24   23 denate $F\varphi^1$ damnatae V^2 dampnate g   24 [de] *Pet.* F^1 *et* φ de *non praebent, in* φ *i. m. add. est*   26 tantus *cdd.* natus E.

quibas: sub oculis tuis homo iugulatur et siles? cur autem te simile latrocinium non peremit? cur saeua crudelitas uel propter indicium sceleris arbitro pepercit? ergo quoniam euasisti mortem, nunc illo redi.'"

Haec identidem mecum replicabam et nox ibat in diem. optimum itaque factu uisum est anteluculo furtim euadere et uiam licet trepido uestigio capessere. sumo sarcinulam meam, subdita claui pessulos reduco. at illae probae et fideles ianuae, quae sua sponte reseratae nocte fuerant, uix tandem et aegerrime tunc clauis suae crebra immissione patefiunt.

XV. Et 'heus tu ubi es?' inquam 'ualuas stabuli absolue, ante- [p. 10. E.] lucio uolo ire.' ianitor pone stabuli ostium humi cubitans etiam nunc semisomnus 'quid tu' inquit 'ignoras latronibus infestari uias, qui hoc noctis iter incipis? n*a*m etsi tu, alicuius facinoris tibi conscius scilicet, mori cupis, nos cucurbitae caput non habemus ut pro te moriamur.' 'non longe' inquam 'lux abest. et praeterea quid uiatori de summa pauperie latrones auferre possunt? an ignoras, inepte, nudum nec a decem palaestritis despoliari posse?' ad haec ille marcidus et semisopitus in alterum latus euolutus 'unde autem' inquit 'scio an conuectore illo tuo, cum quo sero deuorteras, iugulato fugae mandes praesidium?'

Illud horae memini me terra dehiscente ima Tartara inque his canem Cerberum prorsus esurientem me*i* prospexisse. ac recordabar profecto bonam Meroen non misericordia iugulo meo pepercisse sed saeuitia cruci me reseruasse. XVI. in cubiculum itaque reuersus de

6 ante luculo F antelucio g *cf.* 7. 13; 10. 1 12 Et 'heus *scripsi cf.* 11. 12; 175. 6; 'Et heus E. 14 etiam *Koch* et iam F φ V 16 incipitis φ[1] nam *Hild.* hem *Oud. Lu.* nempe E. nem etsi F nemet si φ ne met si Vg 17 capu φ[1] 21 ad decem φ dispoliari φ 22 reuolutus *Salm.* 24 *Eyss. finiuit orationem ianitoris post* prospexisse *et continuauit orationem ita* praesidium? illud; *nouum caput et alineam incohauit a* Ac recordabar *cf. Haupt. Opusc.* III. 627 25 mei φ me F E.

genere tumultuario mortis mecum deliberabam. sed cum nullum aliud telum mortiferum Fortuna quam solum mihi graba*tt*ulum su*m*ministraret ‘iam iam graba*tt*ule’ inquam ‘animo meo carissime, qui mecum tot aerumnas exan*c*lasti, conscius et arbiter quae nocte gesta sunt, quem solum in meo reatu testem innocentiae citare possum, tu mihi ad inferos festinanti su*m*ministra telum salutare’ et cum dicto restim, qua erat intextus, adgredior expedire ac tigillo, quod fenestrae subditum altrinsecus prominebat, iniecta atque obdita parte funiculi et altera firmiter in nodum coacta, ascenso graba*tt*ulo ad exitium sublimatus *im*misso capite laqueum induo. sed dum pede altero fulcimentum quo sustinebar repello, ut ponderis deductu restis ad ingluuiem adstricta spiritus officia discluderet, repente putris alioquin et uetus funis di*r*rumpitur [p. 11. E.] atque ego de alto recidens Socraten — nam iuxta me iacebat — superruo cumque eo in terram deuoluor. XVII. et ecce in ipso momento ianitor introrumpit exerte clamitans ‘ubi es tu qui alta nocte immodice festinabas et nunc stertis inuolutus?’

Ad haec nescio an casu nostro an illius absono clamore experrectus Socrates exsurgit prior et ‘ne’ inquit ‘inmerito stabularios hos omnes hospites detestantur. nam iste curiosus dum inportune irrumpit — credo studio rapiendi aliquid — clamore uasto marcidum alioquin me altissimo somno excussit.’

1 mecum F φ *om.* E. *sic* 24. 15 *omissum est* tecum 3 grabattulum sumministraret *scripsi cf.* 10. 22 *et Pet. p.* 163 grabattulum ^{sub}ministraret F 5 exanclasti *scripsi per* c *hic et* 100. 6; 104. 7; 121. 7 *ut scriptura ceteris locis consentiret* exantlasti F^1 exanclasti φ (*sed* c *in ras.*) 11 et F ex φ^1 ascenso *cf.* 28. 19 12 immisso *scripsi* et immisso *Oud.* et misso F φ demisso E. et demisso *Colu.* 15 officio F φ 17 Socraten F Socratem φ 23 exurgit φ^2 ne F φ nae E. ne — merito *Haupt* nec inmerito *S(auppe)*; *retinui scripturam librorum*; *ironice enim dictum esse uidetur cf.* 11. 28

Emergo laetus atque alacer insperato gaudio perfusus et 'ecce' ⟨*aio*⟩, 'ianitor fidelissime, comes [et pater meus] et frater meus, quem nocte ebrius occisum a me calumniabaris' et cum dicto Socraten deosculabar amplexus. at ille odore alioquin spurcissimi humoris percussus, quo me Lamiae illae infecerant, uehementer aspernatur 'apage te' inquit 'fetorem extremae latrinae' et causas coepit huius odoris comiter inquirere. at ego miser adficto ex tempore absurdo ioco in alium sermonem intentionem eius [denuo] deriuo et iniecta dextra 'quin imus' inquam 'et itineris matutini gratiam capimus.'

Sumo sarcinulam et pretio mansionis stabulario persoluto capessimus uiam.

XVIII. Aliquantum processeramus et iam iubaris exortu cuncta conlustrantur et ego curiose sedulo arbitrabar iugulum comitis, qua parte gladium delapsum uideram, et mecum 'uesane' aio '*qui* poculis et uino sepultus extrema somniasti. ecce Socrates integer sanus incolumis. ubi uulnus? ⟨*ubi*⟩ spongia? ubi postremum cicatrix tam alta tam recens?' et ad illum 'ne' inquam '*in*merito medic*um* fil*i*i cibo et crapula distentos saeua et grauia somniare autumant. mihi denique quod poculis uesperi minus temperaui, nox acerba diras et truces imagines optulit, ut adhuc me credam cruore humano aspersum atque impiatum.'

[p. 12. E.] Ad haec ille subridens 'at tu' inquit 'non sanguine sed lotio perfusus es, uerum tamen et ipse

2 ⟨aio⟩ *inserui cf.* 11. 25; 12. 21 2. 3 [pater meus et] *cum Salm. remoui dittographiam* 5 humores F² 7 aspernatus *Pet. cf.* 15. 30; 23. 13 fetore F 8 obiter *Burmannus, sed cf.* 17. 2; 170. 26 10 [denuo] *secl. Beyte* 16 [curiose] *Châtelain. R. d. Ph.* 1877 *p.* 166 18 me F¹ mecum φ qui *Bsn.* quin *cdd.* 20 ⟨ubi⟩ *Bsn.* postremo φ 21 ne Fφ 22 medicum filii *Scioppius: de forma Genet. cf. Hild. ad* XI. 5 *et* VII. 4 ⟨dei⟩ medici filii *Haupt cf.* 3. 10 medici fidi *cdd.*

per somnium iugulari uisus sum. *non nihil etiam* iugulum istum dolui et cor ipsum mihi auelli puṭaui et nunc etiam spiritu deficior et genua quatior et gradu titubo et aliquid cibatus refouendo spiritu desidero.' 'En' inquam 'paratum tibi adest ientaculum' et cum dicto mantica*m* mea*m* umer*o* exuo, caseum cum pane propere ei porrigo et 'iuxta platanum istam residamus' aio.

XVIIII. Quo facto et ipse aliquid indidem sumo eumque auide esitantem aspici*o* aliquanto intentior*e* acie atque pallore buxeo deficientem uideo. sic denique eum uitalis color turbauerat ut mihi, nocturnas etiam Furias illas imaginanti, *prae metu* frustulum panis quod primum sumpseram, quamuis admodum modicum mediis faucibus inhaereret ac neque deorsum demeare neque sursum remeare posset. nam et crebritas ipsa commeantium metum mihi cumulabat. quis enim de duobus comitum alterum sine alterius noxa peremtum crederet? uerum ille, ut satis detruncauerat cibum, sitire inpatienter coeperat. nam et optimi casei bonam partem auide deuorauerat et haud ita longe radices platani lenis fluuius in speciem placidae paludis ignauus ibat argento uel uitro aemulus in colorem. 'en' inquam 'explere latice fontis lacteo.' adsurgit ille et oppertus paululum planiorem ripae marginem complicitus in genua adpronat se auidus adfectans poculum. nec dum

1 nonnihil etiam *scripsi* nihil nam et *cdd.* nihil non E. 5 iantaculum φ (*prior* a *in ras.*) tum φ 6 manticam meam Vg *Pet.* ṃantica mea FφE. umero] humero FφV *reliquis locis* F *seruat scripturam* umerus; umeros E. *cf. Ouid. Met.* II. 419 10 aspicio *scripsi* aspiciens *cdd.* intentiore acie *scripsi cum* V intentiorem acie F intentiorem aciem φ intentior macie *cum Oud.* E. intentiore macie *Pet.* 13 prae metu *transposui post* imaginanti; mihi prae metu nocturnas *cdd.* 16 crebritas V[2] *Oud.* breuitas *cdd.* c^{s}om^{e}antium F 18 ^{pe}fere^{s}tu^{s} F peremptum φ E. 24 adsurgit Fφ[1] ille *in F deletum*

satis extremis labiis summum aquae rorem attigerat, et iugulo eius uulnus dehiscit in profundum patorem et illa spongia de eo repente deuoluitur eamque paruus admodum comitatur cruor. denique corpus exanimatum in flumen paene cernuat, nisi ego altero eius pede retento uix et aegre ad ripam superiorem adtraxi, ubi defletum pro tempore comitem misellum arenosa humo in amnis uicinia sempiterna contexi. ipse trepidus et eximie metuens [p. 13. E.] mihi per diuersas et auias solitudines aufugi et quasi conscius mihi caedis humanae relicta patria et lare ultroneum exilium amplexus nunc Aetoliam nouo contracto matrimonio colo.'

XX. Haec Aristomenes. at ille comes eius, qui statim initio obstinata incredulitate sermonem eius respuebat 'nihil' inquit 'hac fabula fabulosius, nihil isto mendacio absurdius' et ad me conuersus 'tu autem' inquit 'uir, ut habitus et habitudo demonstrat, ornatus, acc*r*edis huic fabulae?'

'Ego uero' inquam 'nihil impossibile arbitror, sed utcumque fata decreuerint ita cuncta mortalibus prouenire: nam et mihi et tibi et cunctis hominibus multa usu uenire mira et paene infecta, quae tamen ignaro relata fidem perdant. sed ego huic et credo hercules et gratas gratias memini, quod lepidae fabulae festiuitate nos auocauit; asperam denique ac prolixam uiam sine labore ac taedio euasi. quod beneficium etiam illum uectorem meum credo laetari: sine fatigatione sui me usque ad istam ciuitatis portam non dorso illius sed meis auribus prouecto.'

2 deiscit F 6 egre Fφ 7 arenose F 8 contexi* Fφ 10 cedis humane Fφ 12 aetolia F[1] 15 nihil inquit φE. // // inquit nihil F inquit nihil *Pet. cf.* 145. 33 18 accredis *Pet.* accedis Fφ *cf.* 123. 7 22 pene Fφ 23 per fidem φ (*i. m. man. rec.* c. fidem) ^{h}ercules φ (h *et* s *diuersae m. add.*) 26 etiam *in* F *add. m. rec.* 29 auribus] cruribus *Rohde sed cf. d. d. Socr. p.* 22. 11 (*Goldb.*)

XXI. Is finis nobis et sermonis et itineris communis fuit. nam comites utrique ad uillulam proximam laeuorsum abierunt. ego uero quod primum ⟨*urbem*⟩ ingressus stabulum conspicatus sum, accessi et de quadam anu caupona ilico percontor 'estne' inquam 'Hypata haec ciuitas?' adnuit. 'nostine Milonem quendam e primoribus?' adrisit et 'uere' inquit 'primus istic perhibetur Milo, qui extra pomerium et urbem totam colit.'

'Remoto' inquam 'ioco, parens optima, dic oro et cuiatis sit et quibus deuersetur aedibus?'

'Videsne' inquit 'extremas fenestras, quae foris urbem prospiciunt et altrinsecus fores proxumum respicientes angiportum? inibi iste Milo deuersatur ampliter nummatus et longe opulentus, uerum extremae auaritiae et sordis infimae infamis homo, foenus denique copiosum sub arrabone auri et argenti crebriter exercens, exiguo lare inclusus et aerugini semper intentus, cum [p. 14 E.] uxorem etiam calamitatis suae comitem habeat. neque praeter unicam pascit ancillam et habitu mendicantis semper incedit.'

Ad haec ego risum subicio 'benigne' inquam 'et prospicue Demeas meus in me consuluit, qui peregrinaturum tali uiro conciliauit, in cuius hospitio nec

2 u$\overset{s}{u}$q; comites F *sed correcto uerborum ordine* leuorsum F 3 ⟨urbem⟩ *inserui* ingressui *Elmenh. cf.* 3. 11 8 qui extra urbem totam pomoerium colit Vg 12 extrema F[1] 16 fęnus F fenus φ 19 cum uxorē — comitē F (‾ ‾ *add. m. rec.*) cum uxore — comite φg habeat F † habitat *add. m.2* habitat φg 20 ancillam F[1] ancillulam F[2]φg 21 mendicantis *edd. ante Colu.* mendico . . . his F (*fuit* mendica, *inde sequebatur litura trium litterarum; correxisse uidetur scriptor* φ, *qui dat*: mendico his (*i. m.* c. is) mendico semper Vg *Oud.* mendiconis *Hild.* 22 rus$\overset{s}{u}$* F cum risu *Koziol* risu *Oud. Hild.* subicio — inquam *cf.* 13. 22; 69. 4 23 in me F d$\overset{i}{e}$ me φ (*corr. m. prima*) peregrina$\overset{2}{\tau}$ cum tali Fφ (*in m.* φ c. pe$\overset{s}{g}$natu♃) peregrinantem cum Vg

fumi nec nidoris nebulam uererer' (XXII) et cum dicto modico secus progressus ostium accedo et ianuam firmiter oppessulatam pulsare uocaliter incipio. tandem adulescentula quaedam procedens 'heus tu' inquit 'qui tam fortiter fores uerberasti, sub qua specie mutuari cupis? an tu solus ignoras praeter aurum argentumque nullum nos pignus admittere.'

'Meliora' inquam 'ominare et potius responde an intra aedes erum tuum offenderim.'

'Plane' inquit 'sed quae causa quaestionis huius?'

'Litteras ei a Corinthio Demea scriptas ad eum reddo.'

'Dum annuntio' inquit 'hic ibidem me o*p*perimino' et cum dicto rursum foribus oppessulatis intro capess*it*. modico deinde regressa patefactis foribus 'rogat te' inquit '⟨*Milo*⟩'. intuli me eumque accubantem exiguo admodum grabattulo et commodum cenare incipientem inuenio. a*d*sidebat pedes uxor et mensa uacua posita, cuius monstratu 'en' inquit 'hospitium.' 'bene' ego et ilico ei litteras Demeae trado. quibus properiter lectis 'amo' inquit 'meum Demean, qui mihi tantum conciliauit ho- (XXIII) spitem' et cum dicto iubet uxorem decedere utque in eius locum [p. 15. E.] adsidam iubet meque etiam nunc uerecundia cunctantem a*d*repta lacinia detrahens 'adside' inquit 'istic. nam prae metu latronum nulla sessibula ac ne sufficientem supellectilem parare nobis licet.'

Feci et 'sic ego te' inquit 'etiam de ista corporis speciosa habitudine deque hac uirginali prorsus uere-

8 nominare Fφ^1 13 operimino F operimino (r *add. m. rec.*) φ 14 capessit *Urb.* capescit V capessum Fφ *cf. Plaut. Rud.* 179 (*cf.* 172) capessit uiam *Pet.* facessit *Oud.* E. 15 ⟨Milo⟩ *inserui cf.* 17. 1; 46. 1; *potest et excidisse* dominus *uel* meus 20 ei F[2] eis F[1]φ properiter *Beroald.* ꝓſperiт̄ Fφ 24 ap̄repta Fφ *cf. Pet. p.* 163 sessibula *Beroald.* E. eſcſibula F escibula φVg ac ne *Oud.* E *cf.* 42. 27 anne Fφ ac nec *Bsn.* 28 et 'sic ego te' *scripsi* et sic 'ego te E.

cundia generosa stirpe proditum et recte conicerem. sed et meus Demeas eadem litteris pronuntiat. ergo breuitatem gurgustioli nostri ne spernas peto. erit tibi adiacens *en* ecce illud cubiculum honestum receptaculum. fac libenter deuerseris in nostro. nam et maiorem domum dignatione tua feceris et tibi specimen gloriosum adrogaris, si contentus lare paruulo Thesei illius cognominis patris tui uirtutes aemulaueris, qui non est aspernatus Hecales anus hospitium tenue' et uocata ancillula 'Fotis' inquit 'sarcinulas hospitis susceptas cum fide conde in illud cubiculum ac simul ex promptuario oleum unctui et lintea tersui et cetera h*ui*c eidem usui profers ociter et hospitem meum p*er*duc ad proximas balneas: satis arduo itinere atque prolixo fatigatus est.'

XXIIII. His ego auditis mores atque parsimoniam ratiocinans Milonis uolensque me artius ei conciliare 'nihil' inquam 'rerum istarum, quae itineris ubique nos comitantur, indigemus. sed et balneas facile percontabimur. plane quod est mihi summe praecipuum, equo, qui me strenue peruexit, faenum atque *h*ordeum acceptis istis nummulis tu Fotis emito.'

His actis et rebus meis in illo cubiculo conditis pergens ipse ad balneas, ut prius aliquid nobis cibatui prospicerem, forum cupidinis peto inque eo piscatum opiparem expositum uideo et percontato pretio, quod centum nummis indicaret*ur* aspernatus uiginti denari*i*s praestinaui. inde me commodum [p. 16. E.] egredientem

4 en ecce *scripsi cum Lu. p.* 499; *Haupt.* III p. 627 et ecce E. 9 Hecales anus *Politianus* ales anus F alesanus φ 13 huic *uulgo cf.* 38. 19 hoc Fφ haec E. profers Fφ *cf.* 21. 11; 105. 16; 192. 11—80. 5 perduc *scripsi* produc Fφ *cf.* 32. 20; 40. 11; 51. 12; 112. 11 17 ei *om.* F[1] 21 ordeum F 22 Fotis F[1] 27 indicaretur *Pric.* indicaret *cdd. cf.* 16. 20; *uirgulam post* indicaret *sustuli* denariis *Oud.* denarios *cdd.*; *fortasse fuit* denarium *cf.* 16. 14; 26. 3, *in utroque enim loco* F *habet* denarium, φ denarios *uel* denariis

continatur Pythias condiscipulus apud Athenas Atticas meus, qui me post aliquam multum temporis agnitum *amanter* inuadit amplexusque ac comiter deosculatus 'mi Luci' ait 'sat pol diu est quod interuisimus te: at hercules exinde cum a *Dositheo* magistro digressi sumus. quae autem tibi causa peregrinationis huius?' 'crastino die scies' inquam 'sed quid istud? uoti gaudeo. nam et lixas et uirgas et habitum prorsus magistratui congruentem in te uideo.' 'annonam curamus' ait 'et aedilem gerimus et siquid obsonare cupis, *⟨operam⟩* utique commodabimus.' abnuebam: quippe qui iam cenae affatim piscatum prospexeramus. sed enim Pythias uisa sportula succussisque in aspectum planiorem piscibus 'at has quisquilias quanti parasti?' 'uix' inquam 'piscatori extorsimus accipere uiginti den*a*rium.'

XXV. Quo audito statim *ad*repta dextera postliminio me in forum cupidinis reducens 'et a quo' inquit 'istorum nugamenta haec comparasti?' demonstro seniculum: in angulo sedebat. quem confestim pro aedilitatis imperio uoce asperrima increpans 'iam iam' inquit 'nec amicis quidem nostris uel omnino ullis hospitibus parcitis, quod tam magnis pretiis pisces friuolos indicatis et florem Thessalicae regionis ad instar solitudinis et scopuli edulium caritate deducitis? sed non impune. iam enim faxo scias quem ad modum sub

1 continatur *scripsi cf.* 97. 10; 108. 5; 132. 2; 208. 17; 219. 4 *et Kiessling. Coniect. Spicil. in Ind. Schol. Gryphisw. Sem. aest.* 1883; *Weyman, A. & P. p. 48. Petschen. W. S.* 1882 *p.* 162 continatur $F^1\varphi^1$ continuatur $F^2\varphi^2$ E. 2 aliquam *scripsi cf.* 93. 26; 222. 1 aliquantum F φ 3 agnitum amanter *scripsi* amanter agnitum *cdd. cf.* 21. 17 4 quod F φ quom *S(auppe) cf. Plaut. Amph.* 302 5 a Dositheo *temptaui* adſtio F φ a Cytio *S(auppe)* ex asty a *cum Stewechio* E. 10 ⟨operam⟩ *inserui*

14 ad F 15 denarium *scripsi* deneriu (s supra u) F denarios F E. 16 abrepta F^1 arrepta φ *cf.* 15. 1 *et Pet. p.* 163 19 sedentem V g *Urb.* 22 paccitis F^1 partis φ^1 (*corr. fortasse m. 1*) friuolis F^1

meo magisterio mali debent coherceri' et profusa in medium sportula iubet officialem suum insuper pisces inscendere ac pedibus suis totos obterere. qua contentus morum seueritudine meus Pythias ac mihi ut hau*e*rem suadens 'sufficit mihi [o] Luci' inquit 'seniculi tanta haec contumelia.'

His actis consternatus ac prorsus obstupidus ad balneas me refero, prudentis condiscipuli ualido consilio et nummis simul priuatus et cena, lautusque ad hospitium Milonis ac dehinc cubiculum me reporto.

[p. 17. E.] XXVI. Et ecce Fotis ancilla 'rogat te' inquit 'hospes.' at ego iam inde Milonis abstinentiae cognitor excusaui comiter, quod uiae uexationem non cibo sed somno censerem diluendam. isto accepto pergit ipse et iniecta dextera clementer me trahere adoritur. ac dum cunctor, dum modeste renitor 'non prius' inquit 'discedam quam me sequaris' et dictum iure iurando secutus iam obstinationi suae me ingratis oboedientem perducit ad illum suum graba*t*tulum et residenti 'quam salue agit' inquit 'Demeas noster? quid uxor? quid liberi? quid uernaculi?' narro singula. percontatur accuratius causas etiam peregrinationis meae. quas ubi probe protuli, iam et de patria nostra et eius primoribus ac denique de ipso praeside scrupulosissime explorans, ubi me post itineris tam saeui uexationem sensit fabularum quoque serie fatigatum in uerba media somnolentum desinere [ac] nec quicquam defectum iam ⟨*nisi*⟩ incerta uerborum salebra balbutire, tandem patitur cubitum concederem. euasi aliquando rancidi senis loquax et famelicum conuiuium

1 mali debent coherceri F (t *uocabuli* debent *ualde similis est litterae* o) malos debeo cohercere φ 5 hauerem *scripsi* abirem *uulgo* habirem F *abirem φ sat haberem *Bl.* o *add.* F² 11 Photis F²φg 16 pof F 18 obstinationi F¹ obstinationis F²φV. *Urb.* E. *cf. Luetj.* 447 obedientem F 19 grauattulum φ¹ 27 [ac] *seclusi* nequiquam φ 28 ⟨nisi⟩ *inserui* 30 aliquan F¹φ¹

somno non cibo grauatus, cenatus solis fabulis et in cubiculum reuersus optatae me quieti reddidi.

LIBER II.

I. Vt primum nocte discussa sol nouus diem fecit et somno simul emersus et lectulo, anxius alioquin et nimis cupidus cognoscendi quae rara miraque sunt, reputansque me media Thessaliae loca tenere, quo artis magicae natiua cantamina totius orbis consono ore celebrentur, fabulamque illam optimi comitis Aristomenis de situ ciuitatis huius exortam, suspensus alioquin et uoto simul et studio curiose singula considerabam. nec fuit in illa ciuitate quod aspiciens id esse crederem quod esset, sed omnia prorsus ferali murmure in aliam effigiem translata, ut et lapides quos offenderem de homine duratos et aues quas [p. 18. E.] audirem indidem plumatas et arbores quae pomerium ambirent similiter foliatas et fontanos latices de corporibus humanis fluxos crederem. iam statuas et imagines incessuras, parietes locuturos, boues et id genus pecua dicturas praesagium, de ipso uero caelo et iubaris orbe subito uenturum oraculum.

II. Sic attonitus, immo uero cruciabili desiderio stupidus nullo quidem initio uel omnino uestigio cupidinis meae reperto cuncta circumibam tamen. dum *incessu instabili potulento* similis ostiatim singula per-

3 METHAMORPHOSEON. LIB. I Єxpl. | INCIP. II. FELICITER Fφ 3 ut p. Fφg at primum δ 6 Thessalie F Thesalie $φ^1$g 15 ambire F^1 ābirent φ 22 inicio F 23 reporto F^1 cuncta φ circumibam tamen *Bsn.* circumibam. tamen E. *cf. Luc. Asin.* 571. *In* F *a uocabulo* stupidus (22) *usque ad* quampiam (p. 23, 2) *alia manus, non scriptura Longobardica, sed minuscula usus hiatum expleuit. Ea manus in reliquis nusquam recurrit, quae uero scripsit prorsus consentiunt cum* φ 24 incessu instabili potulento similis *temptaui cf.* 93. 17 *et* 21. 8

erro, repente me nescius forum cupidinis intuli. et ecce mulierem quampiam frequenti stipatam famulitione ibidem gradientem adcelerato uestigio comprehendo. aurum in *co*mis et in tunicis, ibi inflexum, hic intextum matronam profecto confitebatur. huius adhaerebat lateri senex iam grauis in annis, qui ut primum me conspexit 'est' inquit 'hercules, Lucius' et offert osculum et statim incertum quidnam in aurem mulieris obganniit. 'quin' inquit 'etiam ipse parentem tuam accedis et salutas?' 'uereor' inquam 'ignotae mihi feminae' et statim rubore suffusus *d*eiecto capite restiti. at illa optutum in me conuersa 'en' inquit 'sanctissimae Saluiae matris generosa probitas. sed et cetera corporis execrabiliter ad regulam [qua diligenter aliquid adfingunt] sunt congruentia: inenormis proceritas, suculenta gracilitas, rubor temperatus, flauum et inadfectatum capillitium, oculi caesii quidem sed uigiles et in aspectu micantes prorsus aquilini, os quoquouersum floridum, speciosus et immeditatus incessus.'

III. Et adiecit 'ego te [o] Luci meis istis manibus educaui, quidni parentis tuae non modo sanguinis uerum alimoniarum etiam socia. nam et familia Plutarchi ambae prognatae sumus et [p. 19. E] eandem nutricem simul bibimus et in nexu germanitatis una coaluimus. nec aliud nos quam dignitas discernit, quod

in luxu nepotali simul ost. E. in luxu nepotalem simit hostiatī Fφ in luxu temulento hostiatim simit V tamen in luxu temulento similis *Urb.* tamen dum in luxu temulento similis *Vat.* 2091, δg, in luxu nepotali esuriens *Rohde* dum ita lixae nepotali similis *Bsn.* (lixae *coni. Scal.*) in luxum nepotalem intentus potulento similis *Luetj.* 1 nescius *Coluius,* δg nescium Fφ *cf.* 185. 20 2 famul(i)atione φ 4 comis *Hild.* gemmis Fφδ inflexum δgE. inflesum Fφ implexum *Lips.* 10 accedas et saluta φ 11 deiecto *Colu. cum Bert. cf. R. d. Ph.* 1885. 100, *Rohde. Mus. Rh.* 1875. 270 *et infra* 39. 22; 53, 31; 78. 15; 192. 27 14. 15 [qua — adfingunt] *secl. Oud.* adfigunt δ sunt] si^η F si' φ[1] *om.* δ 17 ceci | siqde (s) Fφg in *om.* F 20 o *om.* F[1]φ[1]

illa clarissimas, ego priuatas nuptias fe*cimus*. ego sum Byrrhaena illa, cuius forte *nomen saepicule* inter tuos frequentatum educatores retines. accede itaque hospitium fiducia, immo uero iam tuum proprium larem.'

Ad haec ego iam sermonis ipsius mora rubore digesto 'absit' inquam 'parens, ut Milonem hospitem sine ulla querela deseram; sed plane quod officiis integris potest effici curabo sedulo. quoties itineris huius ratio nascetur, numquam erit ut non apud te deuertar.'

Dum hunc et huius modi sermonem altercamur, paucis admodum confectis passibus ad domum Byrrhaenae peruenimus.

IIII. Atria longe pulcherrima columnis quadrifariam per singulos angulos stantibus adtolerabant statuas, palmaris deae facies, quae pinnis explicitis *in* gressu, pilae uolubilis instabile *fa*stigium plantis ros*e*is de*lib*antes, nec ut maneant inhaerent et iam uolare creduntur. ecce lapis Parius in Dianam factus tenet libratam totius loci medietatem, signum perfecte luculentum, ueste reflatum, procursu uegetum, introeuntibus obuium et maiestate numinis uenerabile. canes utrimquesecus deae latera muniunt, qui canes et ipsi lapis erant. his oculi minantur, aur*e*s rigent, nares hiant, ora saeuiunt et sicunde de proximo latratus ingruerit,

1 fecimus δg fecerimus FφE. 2 nomen saepicule *Luetj.* s. n. *cdd.* 3 frequentatum educatores F[1]φ e. fr. E. 6 o parens φ[2] 8 quotiens F[2]φ 15 statuas, palmaris deae facies, quae pinnis explicitis in gressu, pilae uolubilis instabile fastigium plantis roseis delibantes *scripsi cf. R. d. Ph.* 1885. 100 quę F q̄ φ sine gressu (*ante* s *deleta* q) F sin̄ gressu φδ sine g. g 16 fastigium *Haupt* uestigium *cdd.* roseis *Haupt, ego cf.* 28. 15; 75. 27 roscidis *cdd.* 17 delibantes *Colu.* decitantes *cdd.* *cf. Claudian. Ep. d. n. Hon.* 152 statuas palmaris deae. facies quattuor pinnis explicitis ingressu pilae uolubilis instabile uestigium plantis roscidis decitantes E. statiuas palmaris deae facies *Haupt* facies pinnis explicitis quasi in ingressu pilae uolubilis instabile uestigium plantis roscidis deuitantes *Luetj.* 21 canis Fφ[1] 23 hi (*ex* his *corr.*) F hii φ (*i. m.* c. his) hiis δ auris Fφ[1]

eum putabis de faucibus lapidis exire, et, in quo summum specimen operae fabrilis egregius ille signifex prodidit, sublatis canibus in pectus arduis pedes imi resistunt, currunt priores. pone tergum deae saxum insurgit in speluncae modum, muscis et herbis et foliis et uirgulis et sicubi pampinis et arbusculis alibi de lapide florentibus. splen- [p. 20. E.] det intus umbra signi de nitore lapidis. sub extrema saxi margine poma et uuae faberrime politae dependent, quas ars aemula naturae ueritati similes explicuit. putes ad cibum inde quaedam, cum mustulentus autumnus maturum colorem adflauerit, posse decerpi et si fonte*m*, qui ⟨*sub*⟩ deae uestigio discurren*s* in lenem uibr*a*tur undam, pronus aspexeris, credes illos *marmore* pendentes racemos inter cetera ueritatis nec agitationis officio carere. inter medias frondes lapidis Actaeon [simulacrum] curioso optutu in deam *deor*sum proiectus, iam in ceruum ferinus et in saxo simul et in fonte loturam Dianam opperiens uisitur.

V. Dum haec identidem rimabundus eximie delector 'tua sunt' ait Byrrhaena 'cuncta quae uides' et cum dicto ceteros omnes sermon*e* secreto decedere praecipit. quibus dispulsis omnibus 'per hanc' inquit 'deam' d[o] Luci carissime, ut anxie tibi metuo et ut pote pignori meo longe prouisum cupio, caue tibi sed caue fortiter

1 lapis φ^1 2 opera Fφ^1 signifex *Oud.* signifer F$\varphi\delta$g (r *in* F *in litura*) 8 saxi Fφ (s *in utroque libro in litura*) 11 autumnus F *cf.* 174. 9 auctumnus E. 12 decerpi. etsi E. fontem *Luetj.* fonte F[1] fonte (s) F[2] fontes $\varphi\delta$g ⟨sub⟩ *inserui cf.* 219. 25 13 discurrens — uibratur *Luetj.* discurrent Fφ^1 discurrunt $\varphi^2\delta$g uibrantur *cdd.* 14 marmore *scripsi* ut rure Fφg ut iure δ ut uite V ut uere E. interne *Rohde* ut rore *Blu.* 16 [simulacrum] *seclusit Luetj,* 17 in deam deorsum *Rossb.* in dea (s) ṭụ (ſu s) F dām ſu (s) φ (*i. m. additum est* ū) inde iam proiectus δ in deae uisum *Petsch.* in deam uersum E. 22 sermone δg *Petsch.* sermones Fφ *cf.* 2. 13 sermonis E. 23 o *omis.* F[1]φ^1

a malis artibus et facinorosis illecebris Pamphiles illius, quae cum Milone isto quem dicis hospitem nupta est. maga primi nominis et omnis carminis sepulchralis magistra creditur, quae surculis et lapillis et id genus friuolis inhalatis omnem istam lucem mundi sideralis imis Tartari et in uetustum chaos submergere nouit. nam simul quemque consp*exit* speciosae formae iuuenem, uenustate eius sumitur et ilico in eum et oculum et animum detorquet. serit blanditias, inuadit spiritum, amoris profundi pedicis aeternis alligat. tunc minus morigeros et uiles fastidio in saxa et in pecua et quoduis animal puncto reformat, alios uero prorsus extinguit. haec tibi trepido *e*t cauenda censeo. nam et illa urit perpetuum et tu per aetatem et pulchritudinem capax eius es.'

[p. 21. E.] Haec mecum Byrrhaena satis anxia.

VI. At ego curiosus alioquin, ut primum artis magicae semper optatum nomen audiui, tantum a cautela Pamphiles *a*fui ut etiam ultro gestirem tali magisterio me *uel* ampla cum mercede tradere et prorsus in ipsum barathrum saltu concito praecipitare. festinus denique et uecors animi manu eius uelut catena quadam memet expedito et 'salue' propere addito ad Milonis hospitium perniciter euolo. ac dum amenti similis celero uestigium 'age' inquam [o] 'Luci, euigila et tecum esto. habes exoptatam occasionem et uoto diutino poteris fabulis *miris* explere pectus. aufers formidines pueriles,

3 sepulchralis F 5 fribolis φg 6 in yma tartara δV 7 conspexit V *Oud. cf.* 57. 27; 121. 13; 151. 13; 177. 5 conspexerit Fφδ *cf. et* 48. 4 11 uiles F[1] uilis φ 13 et cauenda *scripsi cum* g *cf.* 92. 28 excauenda F (*sed* ex *in litura*) trepidanda et cauenda δV (*in* V trepidanda et *in lit.*) 19 afui *cf.* 223. 2 *et Müller p.* 47 affui F a^u^ffui φ 20 uel *scripsi* uolens *cdd.* 22 manuq:^eius^ φ 25 o *om.* F[1]φ 26 et FφδgV ex E. *cum Burm.* 27 miris *Oud.* miseris *cdd.* mysticis *Rossb.* aufers F aufer φ

comminus cum re ipsa nauiter congredere et a nexu quidem uenerio hospitis tuae tempera et probi Milonis genialem torum religiosus suspice, uerum enim uero Fotis famula petatur enixe. nam et forma scitula et moribus ludicra et prorsus argutula est. uesperi quoque cum somno concederes, et in cubiculum te deduxit comiter et blande lectulo collocauit et satis amanter cooperuit et osculato tuo capite quam inuita discederet uultu prodidit, denique saepe retrorsa respiciens substitit. quod bonum felix et faustum itaque, licet salutare non erit, Fotis illa temptetur.'

VII. Haec mecum ipse disputans fores Milonis accedo et quod aiunt pedibus in sententiam meam uado. nec tamen domi Milonem uel uxorem eius offendo sed tantum caram meam Fotidem: suis parabat *isicium* fartim con*gest*um et pulpam frustatim consectam et †ambacupascue iurulenta et quod naribus iam ⟨*longius*⟩ inde ariolabar, tuccetum perquam sapidissimum. ipsa linea [p. 22. E.] tunica mundule amicta et russea fasceola praenitente altiuscule sub ipsas papillas succinctula illud cibarium uasculum floridis palmulis rotabat in circulum et in orbis flexibus crebra succutiens et simul membra sua leniter inlubricans, lumbis sensim uibrantibus, spinam mobilem quatiens placide, decenter undabat. isto aspectu defixus obstupui et mirandus steti, steterunt et membra, quae iacebant ante. et tandem ad illam 'quam pulchre quamque festiue' inquam 'Fotis mea,

2 uenereo φδ 3 uero] puero F ∗uero φ (*fuit* p) enim uero puro δ e. u. puero V 4 scitula est φ 5 est *post* argutula *om* φ 9 retr^{r}osa φ 11 Photis F 15 suis φ ^{s}sui F (^{s} *add. m. r.*) isicium *Voss.* uiscum *cdd.* 16 congestum *scripsi cf.* 40. 7 *et Auson. Mosella* 86. concisum *cdd.* 17 *exhibui corruptam scripturam* Fφ ad pascua uirulenta δgV abacum pascuae iurulentae E. ⟨longius⟩ *inserui cf.* 115. 19; 96. 6 19 et rursuſ ſe a faſceola Fφ^{1}δV 22 orbem δ 25 affectu φ

ollulam istam cum natibus intorques! quam mellitum pulmentum apparas! felix et *ter* beatus cui permiseris illuc digitum intingere!'

Tunc illa lepida alioquin et dicacula puella 'discede' inquit 'miselle, quam procul a meo foculo discede. nam si te uel modice meus igniculus afflauerit, ureris intime nec ullus extinguet ardorem tuum nisi ego, quae dulce condiens et ollam et lectulum suaue quatere noui.'

VIII. Haec dicens in me respexit et risit. nec tamen ego prius inde discessi quam diligenter omnem eius explorassem habitudinem. *sed* quid ego de ceteris aio, cum semper mihi unica cura fuerit caput capillumque sedulo et publice prius intueri et domi postea perfrui, sitque iudicii huius apud me certa et statuta ratio, uel quod praecipua pars ista corporis in aperto et perspicuo posita prima nostris luminibus occurrit et quod in ceteris membris floridae uestis hilaris color, hoc in capite nitor natiuus operatur. denique pleraeque indolem gratiamque suam probaturae lacinias omnes exuunt, amicula dimouent, nudam pulchritudinem suam praebere [se] gestiunt, magis de cutis roseo rubore quam de uestis aureo colore placiturae. at uero — quod nefas dicere neque sit ullum huius rei tam dirum exemplum — si cuiuslibet eximiae pulcherrimaeque feminae [p. 23. E.] caput capillo spoliaueris et faciem natiua specie nudaueris, licet illa caelo deiecta, mari edita, fluctibus educata, licet inquam Venus ipsa fuerit, licet omni Gratiarum choro stipata et toto Cupidinum

2 ter beatus *scripsi cf.* 214. 22 certius beatus *cdd.* ⟨certo⟩ certius *Oud.* E. caelitus beatus *Rohde. Cum toto loco cf. Auson. Eph.* VI. 5 5 o miselle φ^2 a me o fuculo Fφ^1 11 sed δVg *Oud.* uel Fφ 12 capud φ 13 pfrui φ pstrui F 14 ratione FgV 15 ista F^1 *in* φ *add. m. r.* et in δV^2g 18 pleraque Fφ 19 probaturam $F^1\varphi^1$ probatura F^3 probaturae $F^2\varphi^2$ 21 [se] *seclusi cf. Luetj. p.* 499 23 nephas φ neque *Oud.* nec qđ F ne q φg ne qđ δ 24 pulcerrime φ 25 capud φ

populo comitata et balteo suo cincta, cinnama fraglans et balsama rorans calua processerit, placere non poterit nec Vulcano suo.

VIIII. Quid cum capillis color gratus et nitor splendidus inlucet et contra solis aciem uegetus fulgurat uel placidus renitet, aut in contrariam gratiam uariat aspectum et nunc aurum coruscans in lenem mellis deprimitur umbram, nunc coruina nigredine ceruleus columbarum collis flosculos aemulatur, uel cum guttis Arabicis obunctus et pectinis arguti dente tenui discriminatu*s* et pone uersum coactus amatoris oculis occurren*s* ad instar speculi reddit imaginem gratiorem? quid cum frequenti subole spissus cumulat uerticem uel prolixa serie porrectus dorsa permanat? tanta denique est capillamenti dignitas ut, quamuis auro *gemmis ueste* omnique cetero mundo exornata mulier incedat, tamen nisi capillum distinxerit, ornata non possit audire.

Sed in mea Fotide non operosus sed in*orna*tus ornatus addebat gratiam. uberes enim crines leniter remissos et ceruice dependulos ac dein per colla dispositos sensimque sinuato*s*, patagio residentes paulisper, ad finem conglobatos in summum uerticem nodus adtraxerat.

X. Nec diutius quiui tantum cruciatum uoluptatis eximiae sustinere sed pronus in eam, qua fine summum

1 fraglans F flagrans φ 4 cum δ tunc Fφ 6 at Fφ ac δ 7 ut aurum δ lene Fφ¹ 8 ceruleus F¹φ cerulus F² *et margo* F ceruleos δ caerulos E. 9 ⟨in⟩ collis *Bsn.* colli *Oud. Koz.* 10 discriminatus δV *Colu.* discriminatur Fφ E. *cf.* 11. 16 11 amatoribus δ *cf.* 92. 27 occurrent Fφ 13 sobole F²φ E. *cf.* 193. 22 15 auro gemmis ueste δV auro ueste gemmis Fφ E. 17 *adire (a *in ras.*) F *hic et* 88. 13 a *ex* u *corr. est* uideri φδ *Petsch. coll.* 102. 29 adire V (*in litura*) al. uideri V³ 18 inornatus *scripsi* inordinatus *cdd. cf. de mundo p.* 108. 3 (*Goldb.*) 19. 20 remissos *Hild.* emissos *codd.* 21 sinuatos *Kronenb., qui etiam uirgulam post* paulisper *collocauit cf.* 206. 26 sinuato E. 22. 23 adtraxerat F¹φ¹ adstrinxerat *m.* Fφ²E. astrinxerat δ 25 protinus φ

cacumen capillus ascendit, mellitissimum illuc sauium impressi. tum illa cerui- [p. 24. E.] cem intorsit et ad me conuersa limis et morsicantibus oculis 'heus tu, scholastice' ait 'dulce et amarum gustulum carpis. caue ne nimia mellis dulcedine diutinam bilis amaritudinem contrahas.'

'Quid istic' inquam 'est, mea festiuitas, cum sim paratus uel uno sauiolo interim recreatus super istum ignem porrectus assari' et cum dicto artius eam complexus coepi sauiari. iamque aemula libidine in amoris parilitatem congermanescenti mecum, iam patentis oris inhalatu cinnameo et occursantis linguae inlisu nectareo prona cupidine adlibescent*i* 'pereo' inquam 'immo iam dudum perii, nisi tu propitiaris.' ad haec illa rursum me deosculato 'bono animo esto' inquit. 'nam ego tibi mutua uoluntate mancip*a*ta sum nec uoluptas nostra differetur ulterius sed prima face cubiculum tuum adero. abi ergo ac te compara, tota enim nocte tecum fortiter et ex animo proeliabor.'

XI. His et talibus obgannitis sermonibus inter nos discessum est. commodum meridies accesserat et mittit mihi Byrrhaena xeniola, porcum optimum et quinque gallinulas et uini cadum in aetate pretiosi. tunc ego uocata Fotide 'ecce' inquam 'Veneris hortator et armiger Liber aduenit ultro. uinum istud hodie sorbamus omne, quod nobis restinguat pudoris ignauiam et alacrem uigorem libidinis incutiat. h*a*c enim sitarchia nauigium Veneris indiget sola, ut in nocte peruigili et oleo lucerna et uino calix abundet.'

1 illuc *Luetj.* illud *cdd.* 3 morsicantibus FφδVg morsitantibus E. *cf.* 195. 20 12 illisu φ (*prior* l *in ras.*) adlibescenti *Pricaeus* adlibescente Fδ (*in* F b *ex* u *corr.*) alliuescente φ (ll *in ras.*) 14 rursus φ 16 mancipata *scripsi cum* δVg mancipiata Fφ E. 18 tecum *om* E., *add.* Fφδ 21 comodum F^1φ 22 p' ortú $F\varphi^1$ optimum Fφδg opimum E. *cf.* 25. 25 *et* 12. 19 *et Flau. Vop. Vita Aurel. c.* 9. 6 23 in F iam φ 24 fotide $F^2\varphi^2\delta$ fotidis F^1 fotidi φ^1 27 hac δ *Beroald.* hęc F ħ φ

Diem ceterum lauacro ac dein cenae dedimus. nam Milonis boni concinnaticiam mensulam rogatus adcubueram quam pote tutus ab uxoris eius aspectu, Byrrhaenae monitorum memor, et perinde in eius faciem oculos meos ac si in Auernum lacum formidans deieceram. sed adsidue respiciens praeministrantem Fotidem inibi recreabar animi, cum ecce iam uespera lucernam intuens [p. 25. E.] Pamphile 'quam largus' inquit 'imber aderit crastino' et percontanti marito qui comperisset istud respondit sibi lucernam praedicere. quod dictum ipsius Milo risu secutus 'grandem' inquit 'istam lucernam Sibyllam pascimus, quae cuncta caeli negotia et solem ipsum de specula candelabri contuetur.'

XII. Ad haec ego subiciens 'sunt' aio '⟨*parua*⟩ prima huiusce diuinationis experimenta, nec mirum licet modicum istum igniculum et manibus humanis laboratum, memorem tamen illius maioris et caelestis ignis uelut sui parentis, qui*d is sit* editurus in aetheris uertice diuino praesagio et ipsum scire et nobis enuntiare. nam et Corinthi nunc apud nos passim Chaldaeus quidam hospes miris totam ciuitatem responsis turbulentat et arcana fatorum stipibus emerendis edicit in uulgus: qui dies copulas nuptiarum adfirmet, qui fundamenta moenium perpetuet, qui negotiatori commodus, qui uiatori sa*lu*bris, qui nauigiis oportunus; mihi denique prouentum huius peregrinationis inquirenti multa respondit et oppido mira et satis uaria. nunc enim gloriam satis floridam, nunc historiam magnam et incredundam fabulam et libros me futurum.

1 ceter$\overset{s}{u}$ **** lauacro* F 11 lucerno $F^1\varphi^1$ lucerne F^2 lucernam φ^2 12 parcimus Fφ 14 ego *om.* φ ⟨parva⟩ *inserui cf. R. d. Ph.* 1885 *p.* 100 16 istū* φ istud Fδg 18 quid is sit *scripsi* quis esset Fφ quid esset δ E. quid is esset *Rohde* 21. 22 turbulenta et archana Fφ 23 nuptiarum F^1 *Petsch.* nuptiales F^2δ E. nuptialis φ 25 salubris *Cornel. Petsch.* celebris *cdd.* 26 inquirenti Fδ acquirenti φ anquirenti *Oud.* 28. 29 incredendam φ

XIII. Ad haec renidens Milo 'qua' inquit 'corporis habitudine praeditus quoue nomine nuncupatus hic iste Chaldaeus est?'

'Procerus' inquam 'et suffusculus, Diophanes nomine.'

'Ipse est' ait 'nec ullus alius. nam et hic apud nos multa multis similiter effatus non paruas stipes, immo uero mercedes opimas iam consecutus fortunam scaeuam an saeuam uerius dixerim miser incidit. nam die quadam cum frequentis populi circulo conseptus coronae circumstantium fata donaret, Cerdo quidam [p. 26. E.] nomine negotiator accessit *eum* diem commodum peregrinationi cupiens. quem cum electum destinasset ille, iam deposita crumina iam profusis nummulis iam dinumeratis centum denarium, quos mercedem diuinationis auferret, ecce quidam de nobilibus adulescentulus a tergo adrepens eum lacinia prehendit et conuersum amplexus exosculatur artissime. at ille ubi primum consauiatus eum iuxtim se ut adsidat effecit, attonitus [et] repentinae uisionis stupore et praesentis negotii quod gerebat oblitus infit ad eum 'quam olim equidem exoptatus nobis aduenis?' respondit ad haec ille alius 'commodum uespera oriente. sed uicissim tu quoque, frater, mihi memora quem ad modum exinde ut de Euboea insula festinus enauigasti, et maris et uiae confeceris iter.'

XIIII. Ad haec Diophanes ille Chaldaeus egregius mente uiduus necdum suus 'hostes' inquit 'et omnes inimici nostri tam diram immo uero Vlixeam peregrinationem incidant. nam et nauis ipsa ⟨*in qua*⟩ uehebamur, uariis turbinibus procellarum quassata,

4 suffulculus Fφ^1 7 opimas *de Rhoer* optimas *cdd. cf.* 24. 18 8 scaeuam] sęuam Fφ^1 11 eum *om.* E.δ *add.* Fφ (*in* F *inductum est*) çuṃ diem V 13 crumina F$^1\varphi^1$ 14 denariis $\varphi\delta$ *cf. ad* 15. 30 15 efferret F$^2\delta$ 18 iuxta φ *cf. Florida.* 36. 9 (*scr.*) 19 [et] *seclus. Luetj.* 20 quod gerebat *om.* φ 29 ipsa in qua δV^2 ipsa Fφ^1 ipsa ⟨qua⟩ φ^2E. nauis in qua *Bsn.* ipsa ⟨ubi⟩ *Beyte*

utroque regimine amisso, aegre ad ulterioris ripae marginem detrusa praeceps demersa est et nos omnibus amissis uix enatauimus. quodcunque uel ignotorum miseratione uel amicorum beniuolentia contraximus, id omne latrocinalis inuasit manus, quorum audaciae repugnans etiam Arignotus unicus frater meus sub istis oculis miser iugulatus est.'

Haec eo adhuc narrante maesto Cerdo ille negotiator correptis nummulis suis, quos diuinationis mercedi destinauerat, protinus aufugit. ac dehinc tunc demum Diophanes expergitus sensit imp*r*udentiae suae labem, cum etiam nos omnis circumsecus adstantes in clarum cachinnum uideret effusos. sed tibi [p. 27. E.] plane, Luci domine, soli omnium Chaldaeus ille uera dixerit, sisque felix et iter dexterum porrigas.'

XV. Haec Milone diutine sermocinante tacitus ingemescebam mihique non mediocriter suscensebam quod ultro inducta serie inoportunarum fabularum partem bonam uesperae eiusque gratissimum fructum amitterem. et tandem denique deuorato pudore ad Milonem aio 'ferat suam Diophanes ille fortunam et spolia populorum rursum conferat mari pariter ac terrae, mihi uero fatigationis hesternae etiam nunc saucio da ueniam maturius concedam cubitum' et cum dicto facesso et cubiculum meum contendo atque illic deprehendo epularum dispositiones satis concinnas. nam et pueris extra limen, credo ut arbitrio nocturni gannitus ablegarentur, humi quam procul distratum fuerat et graba*t*tulum meum adstitit mensula cenae totius honestas reliquias tolerans et calices boni, iam infuso latice semipleni,

6 Arignotus *Jungermann* arisnotus Fφ τrīſnoτ' *m.* φ cui nomen est arisnotus δ 11 impudentie *cdd. cf.* 139. 8 12 astantes φ 13 ca(ch)ntum φ (*corr. m. rec.*) 17 ingemiscebam δ E. 18 ultro] ultra *cdd.* 26 pueris 38. 7; 43. 30; 118. 8 *unus modo seruus Lucii memoratur, plures uero* 217. 16 28 diſtraτ/(s)/ (*uirgulam add. m. r.* τ *scr. m. pr.*) F diſtrac|tū φ 30 bini *Lips.*

solam temperiem sustinentes et laguena iuxta orificio cesim †deascento patescens facilis *h*auritu, prorsus gladiatoriae ueneris antecenia.

XVI. Commodum cubueram et ecce Fotis mea iam domina cubitum reddita *lae*ta proximat ros*a* serta et rosa soluta in sinu tuberante. ac me pressim deosculato et corollis reuincto ac flore persperso adripit poculum ac desuper aqua calida iniecta porrigit bibam, idque modico prius quam totum exsorberem clementer inuadit ac relictum pullulatim labellis minuens meque respiciens sorbilla*t* dulciter. sequens et tertium inter nos uicissim et frequens alterna*ra*t poculum, cum ego *ad libidinem inquies alioquin et petulans*, iam uino madens nec animo tantum uerum etiam corpore ipso [p. 28. E.] [etiam] saucius, paulisper inguinum fine lacinia remota inpatientiam ueneris Fotidi meae monstrans 'miserere' inquam 'et subueni maturius. nam ut uides proelio, quod nobis sine fetiali officio indixeras, iam proximant*i* uehementer intentus, ubi primam sagittam saeui Cupidinis in ima praecordia mea delapsam excepi, arcum meum et ipse uigo*rate* teten*di* et oppido formido ne neruus rigoris nimietate rumpatur. sed ut

1 languena φ orificium F² 2 cęſi̊ Fφδ sensim *Beroald.* cessim *Oud.* deascendo φ² de astento δ dehiscente *uulgo* auritu Fφ (*in* φ h *add. m. rec.*) 5 laeta *Haupt, Luetj. ego* iacta Fδ lacta φ [iacta] E. *cf.* 46. 20 rosa *Oud. Koz.* rosae *cdd. cf.* 74. 23; 202. 22 8 ut bibam φ² 9 modicum Fφδ 10 pullulatim Fφ *cf.* 90. 11 reliquum paulatim δV 11 sorbilla F²φ soruilla F¹ *cf.* 47. 18 12 alternarat *scripsi* alternat *cdd.* dulciter, sequens E. poculum. cum E. *Interpunctionem emendauit et uerba* ad — petulans, *quae uulgo post* corpore ipso *leguntur, transposuit Bsn.* 13 inquies *Oud. cf.* 181. 13 inquiens Fφ inquietus δ 15 [etiam] *seclusi* inguinum fine *cf. Sall. Hist.* III *fr.* 52 19 proximanti *scripsi* proximante *cdd.* 21 uigorate tetendi *Bsn.* uigor attetendit Fφ E. u. attendit δgV *cf.* 167. 32 fluenter undante *scripsi cf.* 22. 5 fluenт̄ undanт̄ Fφ (*i. m.* φ c. fluentē) fluente undanter E.

mihi morem plenius gesseris, in effusum laxa crinem et capillo fluente*r* undan*te* ede complexus amabiles.'

XVII. Nec mora cum, omnibus illis cibariis uasculis raptim remotis, laciniis cunctis suis renudata, crinibus quam dissolutis ad hilarem lasciuiam in speciem Veneris, quae marinos fluctus subit, pulchre reformata, paulisper etiam glabellum feminal rosea palmula potius obumbrans de industria quam tegens uerecundia 'proeliare' inquit 'et fortiter proeliare, nec enim tibi cedam nec terga uortam. comminus in aspectum, si uir es, derige et grassare nauiter et occide moriturus. hodierna pugna non habet missionem.' haec simul dicens inscenso graba*tt*ulo super me sessim residens ac crebra subsiliens lubricisque gestibus mobilem spinam quatiens pendulae ueneris fructu me satiauit, usque dum lassis animis et marcidis artubus defetigati simul ambo corruimus inter mutuos amplexus animas anhelantes. his et huius modi conluctationibus ad confinia lucis usque peruigiles egimus, poculis interdum lassitudinem refouentes [p. 29. E.] et libidinem incitantes et uoluptatem integrantes. ad cuius noctis exemplar similes adstruximus alias plusculas.

XVIII. Forte quadam die de me magno opere Byrrhaena contendit, apud eam cenulae u*t* interessem et cum impendio excusarem, negauit ueniam. ergo igitur Fotis erat adeunda deque nutu eius consilium uelut auspicium petendum. quae qua*n*quam inuita quod a se ungue latius digrederer, tamen comiter amatoriae militiae breuem commeatum indulsit. 'sed heus tu' inquit 'caue regrediare cena maturius. nam uesana factio

7 glabellum feminal *margo* φ glauellū̊ femina ut Fφ^1 (*in* φ *pro* ut *est* ŧ) 10 in aspectum *cf. Arch. L. L.* X. 3, *om.* δg 11 derige Fφ *cf.* 107. 10 gnauiter φ 13 sessim *Bsn.* sensim *cdd.* 16 artibus Fφ^1 defetigati F[1] defatigati φ 17 hanelantes F anelantes φ 24 cenulae ut *Rohde* cenulęue F ceuleüe φ (*mg.* c. cenule) cenulae suae E. 27 quaqua F

nobilissimorum iuuenum pacem publicam infestat. passim trucidatos per medias plateas uidebis iacere, nec praesidis auxilia longinqua leuare ciuitatem tanta clade possunt. tibi uero fortunae splendor insidias, contemptus etiam peregrinationis ⟨*periculum*⟩ poterit adferre.'

'Fac sine cura' inquam 'sis, Fotis mea. nam praeter quod epulis alienis uoluptates meas anteferrem, metum etiam istum tibi demam maturata regressione. nec tamen incomitatus ibo. nam gladiolo solito cinctus altrinsecus ipse salutis meae praesidia gestabo.'

Sic paratus cenae me committo.

XVIIII. Frequens ibi numerus epulonum et utpote apud primatem feminam flos ipse ciuitatis. ⟨*mensae*⟩ opipares citro et ebore nitentes, lecti aureis uestibus intecti, ampli calices uariae quidem gratiae sed pretiositatis unius. hic uitrum fabre sigillatum, ibi crustallum inpunctum, argentum alibi clarum et aurum fulgurans et sucinum mire cauatum et lapides u*nde* bibas et quicquid fieri ⟨*potest et*⟩ non potest ibi est. diribitores plusculi splendide amicti fercula copiosa scitule subministrare, pueri calamistrati pulchre [p. 30. E.] indusiati gemmas formatas in pocula uini uetusti frequenter offerre. iam inlatis luminibus epularis sermo percreb*r*uit, iam risus affluens et ioci liberales et cauillus hinc inde, *c*um infit ad me Byrrhaena

'Quam commode uersaris in nostra patria? quod sciam templis et lauacris et ceteris operibus longe cunctas

1 infestat *Oud.* infecta Fφ *cf.* 25. 12; 27. 25   5 ⟨periculum⟩ *inserui* contemptum etiam peregrinatio *Pricaeus*   8 maturante F^1 *Petsch.* maturata φ (*altera* a *in ras.*)   9 cintus φ^1 13 ⟨mensae⟩ *inser. Rohde*   ciuitatiſę F (ę *est erasa, sed non prorsus*) ciuitatis opipares φ c. et o. δ 14 citro Fφ cibi δVg   18 unde *scripsi* ut *cdd.*   19 ⟨potest et⟩ *inserui*   21 sūḅministrare (*corr. m. r.*) φ subministrantes *et infra* (36. 23) offerentes δVg   22 gemma $F^1\varphi$ formatas simpocula φ (im *ex* in *corr. m. r.*)   24 percrebuit Fφ^1 affluens $F^1\varphi$ *cf.* 38. 6   25 cum *Kron. coll.* 4. 29 tum *cdd.* inde . tum E.

ciuitates ⟨*Thessaliae*⟩ antecellimus, utensilium praeterea pollemus affatim. certe libertas otioso et negotioso ⟨*pariter, et pecunioso*⟩ quidem aduenae Romana frequentia, modesto uero hospiti quies uillatica, omni denique prouinciae uoluptarii secessus sumus.'

XX. Ad haec ego subiciens 'uera memoras' ⟨*inquam*⟩ 'nec usquam gentium magis me liberum quam hic fuisse credidi. sed oppido formido caecas et ineuitabiles latebras magicae disciplinae. nam ne mortuorum quidem sepulchra tuta dicuntur sed e*x* bustis et rogis reliquiae quaedam et cadauerum praesegmina ad exitiabiles uiuentium fortunas petuntur et cantatrices anus in ipso momento choragii funeris praepeti celeritate alienam sepulturam anteuortunt.'

His meis addidit alius 'immo uero istic nec uiuentibus quidem ullis parcitur. et nescio qui simile passus ore undique omnifariam deformato truncatus est.'

Inter haec conuiuium totum in licentiosos cachinnos effunditur omniumque ora et optutus in unum quempiam angulo secubantem conferuntur. qui cunctorum obstinatione confusus indigna murmurabundus cum uellet exurgere 'immo mi Thelyphron' Byrrhaena inquit 'et subsiste paulisper et more tuae [p. 31. E.] urbanitatis fabulam illam tuam remetire, ut et filius meus iste Lucius lepidi sermonis tui perfruatur comitate.'

At ille 'tu quidem domina' ait 'in officio m*a*nes sanctae tuae bonitatis sed ferenda non est quorundam insolentia.' sic ille commotus. sed instantia Byrrhaenae,

1 ⟨Thessaliae⟩ *inser. Rohde cf.* 3. 24 3 ⟨pariter et pecunioso⟩ *addidi* otiosa et negotiosa δ 6. 7 ⟨inquam⟩ *inserui cf.* 25. 6 10 sepulchra F ex *Petsch.* et *cdd.* 13 choragii δ choro agj Fφ (*in* φ *superscriptum est* duci) choragij g 18 licentiosos cachinnos *Oud.* licentiosus chachinn; F inlicentios; φ per conuiuium totum illicensiosus cathinus effunditur δ 22 ex^{s}urgere F exsurgere φ *cf.* 11. 7; 34. 21 theliron Fδ *cf.* 31. 11; 37. 26 26 manes *Aldus cf.* 89. 16 mones *cdd.* E. 28 instantia] instanti *cdd.*

quae eum adiuratione suae salutis ingratis cogebat effari, perfecit ut uellet.

XXI. Ac sic aggeratis in cumulum stragulis [et] effult*us* suberectusque *in cubitum* [in torum] porrigit dexteram et ad instar oratorum conformat articulum duobusque infimis conclusis digitis ceteros emin*us* porrig*ens* et infesto pollice subrigens *clementer* infit Thelyphron

'Pupillus ego Mileto profectus ad spectaculum Olympicum, cum haec etiam loca prouinciae famigerabilis adire cuperem, peragrata cuncta Thessalia fuscis auibus Larissam accessi. ac dum singula pererrans, tenuato admodum uiatico, paupertati meae fomenta conquiro, conspicor medio foro procerum quendam senem. insistebat lapidem claraque uoce praedicabat, siqui mortuum seruare uellet, de pretio liceretur. et ad quempiam praetereuntium 'quid hoc' inquam 'comperior? hicine mortui solent aufugere?'

'Tace' respondit ille. 'nam oppido puer et satis peregrinus es meritoque ignoras Thessaliae te consistere, ubi sagae mulieres ora mortuorum passim demorsitant, eaque sunt illis artis magicae supplementa.'

XXII. Contra ego 'et quae, tu' inquam 'dic sodes, custodela illa feralis?' 'iam primum' respondit ille 'perpetem noctem eximie uigilandum est exertis et inconiuis oculis semper in cadauer intentis nec acies usquam deuertenda, immo ne obliquanda quidem, quippe cum deterrimae uersipelles in quoduis animal ore con-

3 [et] *seclus. Bl.* 4 effultus *Pet. Bl. cf. Verg. Aen.* 7. 94; 8. 368; *Martial.* 3. 82. 7 suberectusque in cubitum *scripsi* [in torum] *seclusi* effultis in cubitum suberectusque in torum *cdd.* 6 eminens F φ (*m.* φ c. emiñ.) g eminentes δ 6. 7 porrigens φ porrigit (*corr. ut uid. ex* porriget) F δ 7 subrigens F φ δ g subridens E. clementer infit *scripsi cf.* 93. 12; 116. 13 *et* 80. 22 clementer subrigens F φ. *De toto loco cf. Luetj. p.* 451, *Quintil.* 11. 3. 98; *Fulgent. Verg. Contin. p.* 143 (*Munck.*) thlesron F φ thelirō δ 21. 22 demorsicant δ *cf.* 24. 1; 53. 20

uerso latenter adrepant, ut ipsos etiam oculos [p. 32. E.] Solis et Iustitiae facile frustrentur. nam et aues et rursum canes et mures, immo uero etiam muscas induunt. tunc diris cantaminibus somno custodes obruunt. nec satis quisquam definire poterit quantas latebras nequissimae mulieres pro libidine sua comminiscuntur. nec tamen huius tam exitiabilis operae merces amplior quam quaterni uel seni ferme offeruntur aurei. ehem et quod paene praeterieram, siqui non integrum corpus mane restituerit, quidquid inde decerptum deminutumque fuerit, id omne de facie sua desecto sarcire compellitur.'

XXIII. His cognitis animum meum conmasculo et ilico accedens praeconem 'clamare' inquam 'iam desine. adest custos paratus, cedo praemium.'

'Mille' inquit 'nummum deponentur tibi. sed heus iuuenis caue diligenter principum ciuitatis filii cadauer a malis Harpyiis probe custodias.'

'Ineptias' inquam 'mihi narras et nugas meras. uides hominem ferreum et insomnem, certe perspicaciorem ipso Lynceo uel Argo et oculeum totum.'

Vix finieram et ilico me perducit ad domum quampiam, cuius ipsis foribus obseptis per quandam breuem posticulam intro uocat me et conclaue quoddam obseratis luminibus umbrosum ⟨*intrans*⟩, demonstrat matronam flebilem fusca ueste contectam, quam propter adsistens 'hic' inquit 'auctoratus ad custodiam mariti tui fidenter accessit.' at illa crinibus antependulis hinc inde demotis etiam in maerore luculentam proferens

11 desecto Fφ defectum δ 17 diligenter ut primatis ciuitatis huius cadauer δg 20 insompnem φ ꝑſpi[ca]cio[s]re F ꝑſ[cio]pi[s]care φ 21 *cf. Plaut. Aul.* 555 23 obseptis F 24 et Fφδg ad E. *cum Hild.* 25 ⟨intrans⟩ *inserui* 26 ꝓper F ꝓpe φ 29 demotis Fδ [d']motis φ dimotis *Oud. cf.* 208. 16

faciem meque resp*icie*ns 'uide oro' inquit 'quam expergite munus obeas.'

'Sine cura sis' inquam 'modo corollarium idoneum compara.'

XXIIII. Sic placito ocius surrexit et ad aliud me cubiculum in- [p. 33. E.] ducit. ibi corpus splendentibus linteis coopertum introductis quibusdam septem testibus manu reuelat et diutine †usu perfleto obtestata fide*m* praesentium singula demonstrat anxie, uerba concepta de industria quodam tabulis praenotante. 'ecce' inquit 'nasus integer, incolumes oculi, saluae aures, inlibatae labiae, mentum solidum. uos in hanc rem, boni Quirites, testimonium perhibetote' et cum dicto consignatis ill*i* tabulis facess*un*t.

At ego 'iube' inquam 'domina, cuncta quae sunt usui necessaria nobis exhiberi.'

'At quae' inquit 'ista sunt?'

'Lucerna' aio 'praegrandis et oleum ad lucem luci sufficiens et calida cum oenophoris et calice cenarumque reliquiis discus ornatus.'

Tunc illa capite quassato 'abi' inquit 'fatue, qui in domo funesta cenas et partes requiris, in qua tot iugis iam diebus ne fumus quidem uisus est ullus. an istic comisatum te uenisse credis? quin sumis potius loco congruentes luctus et lacrimas?' haec simul dicens respexit ancillulam et 'Myrrhine' inquit 'lucernam et oleum trade confestim et incluso custode cubiculo protinus facesse.'

1 respiciens φ *cf.* 27. 25 respectans F (*sed rescriptum*) δg 4 comparas ic Fφ comparas. Quo δg 5 ocius φ^2 ocin Fφ^1 ociter δ 8 diutine usu F$\varphi\delta$ uisu praefleto *Oud.* diutino uisu E. diutino nisu prae fletu *Bl.* 8 fide* F fide^s $\varphi\delta$ fide E 11 inlibata labia φ 14 illi‿facessunt *Rohde* illis‿facessit *cdd.* 15 o domina φ^2 21 quassato (ato *in ras. fuit tamen lectio prima*) F *in m.* santi; quassato φ cassanti δ o fatue φ^2 24 comesatum φ

XXV. Sic desolatus ad cadaueris solacium perfrictis oculis et obarmatis ad uigilias animum meum permulcebam cantationibus. *ia*m ecce crepusculum et nox prouecta et nox altior et dein concubia altiora et [iam] nox intempesta, mihique ⟨*iam*⟩ oppido formid*anti formid*o cumulatior quidem, cum repente introrepens mustela contra me constitit optutumque acerrimum in me destituit, ut tantillula animalis prae nimia sui fiducia mihi turbarit animum. denique sic ad illam 'quin abis' inquam 'inpurata bestia teque a*d* tui similes m*a*sculos recondis antequam nostri uim praesentariam experiaris? quin abis?'

[p. 34. E.] Terga uortit et cubiculo protinus exterminatur. nec mora cum me somnus profundus in imum barathrum repente demergit, ut ne deus quidem Delphicus ipse facile discerneret ⟨*de*⟩ duobus nobis iacentibus quis esset magis mortuus. sic inanimis et indigens alio custode paene ibi non eram.

XXVI. Commodum noctis inducias cantus perstrepebat cristatae cohortis, tandem expergitus et nimio pauore perterritus cadauer accu*r*ro et a*m*moto lumine reuelataque eius facie rimabar singula, quae cuncta ⟨*ut*⟩ conuenerant ⟨*comparebant*⟩. ecce uxor misella flens cum hesternis testibus introrumpit anxia et statim corpori superruens multumque ac diu deosculata sub arbitrio luminis recognoscit omnia. et conuersa Philodespotum requirit actorem: ei praecipit bono custodi redderet sine mora praemium. et oblato statim 'summas' inquit

1 pfrictisculi. sed Fφ perfricatis oculis *mg.* φ perstrictis o. δ 2 obarmatus δ 3 iam *S(auppe)* cum *cdd.* 4 [iam] *exclusi* 5 ⟨iam⟩ *inserui* 5. 6 formidanti formido *scripsi* formido *cdd.* 6 tum repente *Luetj.* 10 inpura φ^1 ad] ac Fφ atque δ masculos $F^2\varphi$ maculos F^1 mustelas δ musculos E. *cf.* 152. 3 14 sompnus φ *cf.* 11. 26 15 baratrum φ 16 ⟨de⟩ *inserui cf.* 12. 16 19 comodum φ 21 accuro $F\varphi^1$ amoto $F\varphi^1$ 22 ⟨ut⟩ *et* ⟨comparebant⟩ *inserui* quaecumque *pro* quae cuncta *legit Cornel.* 24 ex$\bar{\tau}$nis Fφg hesterius δ 27 et ei δg

'tibi iuuenis gratias agimus et hercules ob sedulum istud ministerium inter ceteros familiares dehinc numerabimus.'

Ad haec ego insperato lucro diffusus in gaudium et in aureos refulgentes, quos identidem manu mea uentilabam attonitus 'immo' inquam 'domina, de famulis tuis unum putato et quotiens operam nostram desiderabis, fidenter impera.'

Vix effatum me statim familiares omnes nefarium exsecrati raptis cuiusque modi telis insecuntur. pugnis ille malas offendere, scapulas alius cubitis inpingere, palmis infestis hic latera suffodere, calcibus insultare, capillo distrahere, uestem discindere. sic in modum superbi iuuenis Ao*ni* uel mystae uatis Pi*m*ple*i* laceratus atque discerptus domo proturbor.

XXVII. Ac dum in proxima platea refouens animum infausti atque inprouidi sermonis mei sero reminiscor dignumque me pluribus [p. 35. E.] etiam uerberibus fuisse merito consentio, ecce iam ultimum defletus atque conclamatus processerat mortuus rituque patrio utpote unus de optimatibus pompa funeris publici ductabatur per forum. occurrit a*tr*atus quidam maestus in lacrimis genialem canitiem reuellens senex et manibus ambabus inuadens torum uoce contenta quidem sed adsiduis singultibus impedita 'per fidem uestram' inquit 'Quirites, per pietatem publicam perempto ciui subsistite et extremum facinus in nefariam scelestamque istam feminam *s*eueriter uindicate. haec enim nec ullus alius miserum adulescentem, sororis meae filium in

10 exsecrati∗ F exsecrati φ *cf.* 30. 25 13 capillo Fφg *cf.* 42. 15 capillos δ E. 14 adoni ut mufteiuaτſ pipletis Fφ (*plene*: uatis φ) Aonii *cum Salm.* E. Aoni *Petsch.* mystae *Dilthey* E. Musaei *Beroald.* mystici *Rohde* Pimplei *scripsi* Pipletis E. 22 atratus *Hild.* adhſatus Fφ adlatus δg anhelus *Haupt* 28 istam *in* φ *add. m. fortasse prima* reueriter F[1]φ[1]

adulteri gratiam et ob praedam hereditariam extinxit ueneno.'

Sic ille senior lamentabiles questus singulis ⟨*cunctis*⟩ instrepebat. saeuire uulgus interdum et facti ueri similitudine ad criminis cr*edu*litatem impelli. conclamant ignem, requirunt saxa, paruulos ad exitium mulieris hortantur. emeditatis ad haec illa fletibus quamque sanctissime poterat adiurans cuncta numina tantum scelus abnuebat.

XXVIII. Ergo igitur senex ille 'ueritatis arbitrium in diuinam prouidentiam reponamus. Zatchlas adest Aegyptius, propheta primarius, qui mecum iam dudum grandi praemio pepigit reducere paulisper ab inferis spiritum corpusque istud postliminio mortis animare.' et cum dicto iuuenem quempiam linteis amiculis iniectum pedesque palmeis baxeis inductum et adusque ⟨*cutem*⟩ deraso capite producit in medium. huius diu manus deosculatus et ipsa genua contingens 'miserere' ait 'sacerdos, miserere. per caelestia sidera, per inferna numina, per naturalia elementa, per nocturna silentia et adyta Coptica et per incrementa Nilotica et arcana Memphitica et sistra Phariaca, da breuem solis [p. 36. E.] usuram et in aeternum conditis oculis modicam lucem infunde. non obnitimur ⟨*fato*⟩ nec terrae rem suam denegamus, sed ad ultionis solacium exiguum uitae spatium deprecamur.'

Propheta sic propitiatus herbulam quampiam ob os corporis et aliam pectori eius imponit. tunc orientem obuersus incrementa solis augusti tacitus imprecatus

3. 4 ⟨cunctis⟩ *inserui cf.* 40. 18 singultibus interstrepebat *Stewech.* singultim strepebat *Sciopp.* 5 crudelitatem Fφδg

11 Tachå φ Cathlas δ 17 ⟨cutem⟩ *inserui cf.* 51. 17; 211. 6 *et Plaut. Bacch.* 242 18 manūs φ (s *add. m. post.*) 21 et adyta Coptica *Scaliger* et adEpoacooeptitica F et adepa cooleptitica φ adepœo ceptica δ 24 ⟨fato⟩ *inseruit Rohde cf.* 69. 15

uenerabilis sc*a*enae faci*e* studia praesentium ad miraculum tantum certatim adrexit.

XXVIIII. Immitto me turbae socium et pone ipsum lectulum editiorem quendam lapidem insistens cuncta curiosis oculis arbitrabar. iam tumore pectus extolli, iam salubris uena pulsari, iam spiritu corpus impleri et adsurgit cadauer et profatur adulescens

'Quid oro me post Lethaea pocula iam Stygiis paludibus innatantem ad momentariae uitae reducitis officia? desine iam, precor, desine ac me in meam quietem permitte.'

Haec audita uox de corpore sed aliquanto propheta commotior 'quin refers' ait 'populo singula tuaeque mortis illuminas arcana? an non putas deuotionibus meis posse Diras inuocari, posse tibi membra lassa torqueri?'

Suscipit ille de lectulo et imo cum ge*mi*tu populum sic adorat 'malis nouae nuptae peremptus artibus et addictus noxio poculo torum tepentem adultero mancipaui.'

Tunc uxor egregia capit praesentem audaciam et mente sacrilega coarguenti marito resistens altercat. populus aestuat diuersa tendentes. hi pessimam feminam uiuentem statim cum corpore mariti sepeliendam, alii mendacio cadaueris fidem non habendam.

XXX. Sed hanc cunctationem sequens adulescentis sermo distinxit. nam rursus altius ingemescens 'dabo' inquit 'dabo uobis intemeratae ueritatis documenta perlucid*a et* quod prorsus [p. 37. E.] alius nemo cogno*ue*rit indicabo'. tunc digito me demonstrans 'nam cum

1 scenae F facie *Oud.* facies F φ δ g 10. 11 reqe tem φ (re *inductum*) 14 illumina*s* F 17 imo cum gemitu *Wowerus cf.* 36. 29 imo c̄gestu F φ uno congesta δ uno contextu *Stewech.* E. 19 additus δ pernoxio δ g 22 poplos F φ (*in* φ *altera* o *in ras.*) 23 *in* φ tendentes *corr. in* dēuentens 27 distruxit δ 29 perlucida et δ g perlucide F φ cognouerit δ g cognominarit F φ

corporis mei custos hic sagacissimus exertam mihi teneret uigiliam, cantatrices anus exuuiis meis inminentes atque ob id reformatae frustra saepius, cum industriam sedulam eius fallere nequiuissent, postremum, iniecta somni nebula eoque in profundam quietem sepulto, me nomine ciere non prius desierunt, quam dum hebetes artus et membra frigida pigris conatibus ad artis magicae nituntur obsequia. hic utpote uiuus quidem sed ta*men* sopore mortuus, quod eodem mecum uocabulo nuncupatur, ad suum nomen ignarus exurgit et in exanimis umbrae modum ultroneus gradiens, qua*n*quam foribus cubiculi diligenter obclusis, per quoddam foramen pr*ae*sectis naso prius ac mox auribus uicariam pro me lanienam susc*ep*tauit. utque fallaciae reliqua conuenissent, ceram in modum p*rae*sectarum formatam aurium ei adplicant examussim nas*um*que ipsius similem comparant. et nunc adsistit miser hic praemium non industriae sed debilitationis consecutus.'

His dictis perterritus tentare fortunam adgredior. iniecta manu nasum prehendo, sequitur; aures pertracto, deruunt. ac dum directis digitis et detortis nutibus praesentium denotor, dum risus ebullit, inter pedes circumstantium frigido sudore d*if*fluens euado. nec postea debilis ac sic ridiculus lari me patrio reddere potui, sed capillis hinc inde laterum deiectis aurium uulnera celaui, nasi uero dedecus linteolo isto pressim adglutinato decenter obtexi.'

XXXI. Cum primum Thelyphron hanc fabulam po-

2 exubiis Fφ^1 *cf.* 49. 27; 157. 16; 211. 11; 224. 18 9 tamen *Putean.* tantum *cdd.* 10 exurgit F[1] 13 praesectis *et us.* 16 praesectarum *scripsi* pros. *cdd.* 14 suscitauit F$\varphi\delta$g 15 conuenissent F[1]φ conuenirent F[2]E. *Tuetur lectionem librorum Pet. coll.* 183. 32; 184. 17; *Apol.* 71. 26 17 nasumque *scripsi* nasoque *cdd.* 20 tentare F[1] temptare φ 24 diffluens *Heins.* defluens *cdd.* 29 theliphron *cf.* 30. 25; 31. 11

suit, conpotores uino madidi rursum cachinnum integrant. dumque bibere solita Ris*ui* postulant, sic ad me Byrrh*a*ena

'Solemnis' inquit 'dies a primis cunabulis huius urbis conditus crastinus aduenit, quo die soli mortalium sanctissimum [p. 38. E.] deum Risum hilaro atque gaudiali ritu propitiamus. hunc tua praesentia nobis efficies gratiorem. atque utinam aliquid de proprio lepore laetificum honorando deo comminiscaris, quo magis pleniusque tanto numini litemus.'

'Bene' inquam 'et fiet ut iubes. et uellem hercules materiam repperire aliquam, quam deus tantus affluenter indueret.' post haec monitu famuli mei, qui noctis admonebat, iam et ipse crapula distentus protinus exsurgo et appellata propere Byrrhaena titubante uestigio domuitionem capesso.

XXXII. Sed cum primam plateam *in*uadimus, uento repentino lumen quo nitebamur extinguitur, ut uix inprouidae noctis caligine liberati, digitis pedum detunsis ob lapides, hospitium defessi rediremus. dumque iam iunctim proximamus, ecce tres quidam ueget*i*s et uastulis corporibus fores nostras ex summis uiribus inruentes ac ne praesentia quidem nostra tantillum conterriti, sed magis cum aemulatione uirium crebrius insultantes, ut nobis ac mihi potissimum non immerito latrones esse et quidem saeuissimi uiderentur. statim denique gladium, quem ueste mea contectum ad hos usus extuleram, sinu liberatum adripio, nec cunctatus medios latrones inuol*ans* singulis, ut quemque con-

2 bibere solita Risui *Lips.* bibere solitarias Fφg (biberes F^{2}g) *in* δ *uerba inter* cachinnum *et* postulant *omiss.* 13 inbueret *Haupt* 14 amonebat φ^1 14. 15 exsurgo φ 15 prospere *cdd.* 17 inuadimus *scripsi cf.* 174. 16 *et* 39. 20 19 liberati *uix sincerum cf.* 174. 23, *num:* illaqueati? superata *Bsn.* turbati *Corn.* 21 uegetis *Bsn.* uegetes *cdd.* uegetos E. 22 ex] et Fδg *om.* φ 24 magis** F magisq' φ^1 magismagisq' φ^2 29 inuolans *scripsi* inuolo ac Fg inuado ac $\varphi\delta$ singulis Fφ (*in* F is *in ras.*)

luctantem offenderam, altissime demergo, quoad tandem ante ipsa uestigia mea uastis et crebris perforati uulneribus spiritus efflauer*i*nt. sic proeliatus, iam tumultu eo Fotide suscitata, patefactis aedibus anhelans et sudore perlutus inrepo meque statim utpote pugna *t*rium latronum in uicem Geryoneae caedis fatigatum, lecto simul et somno tradidi.

LIBER III

[p. 39. E.] I. Commodum punicantibus phaleris Aurora roseum quatiens lacertum caelum inequitabat et me securae quieti reuulsum nox diei reddidit, aestus inuadit animum uesperni recordatione facinoris. complicitis denique pedibus ac palmulis in alternas digitorum uicissitudines super genua conexis sic grabattum cossim insidens ubertim flebam, iam forum et iudicia, iam sententiam, ipsum denique carnificem imaginabundus. 'an mihi quisquam tam mitis tamque beniuolus iudex obtinget, qui me trinae caedis cruore perlitum et tot ciuium sanguine delibutum innocentem pronuntiare poterit? hanc illam mihi gloriosam peregrinationem fore Chaldaeus Diophanes obstinate praedicabat.' haec identidem mecum replicans fortunas meas heiulabam. quati fores interdum et frequenti clamore ianuae nostrae perstrepi.

II. Nec mora cum magna inruptione patefactis

3 efflauerunt F^1 5 pugna trium *Rohde* pugnarium *cdd.* pugnacium *cum Lips.* E. 9 ponicontibus F^1 10 inquieta^{q}bat φ 11 reddidit, — facinoris. *Rohde* reddidit. — facinoris, E. 12 uesperni F (*ras. super uocabulum*) φ^1 uespertini $\varphi^2\delta$ 13 in Fφ inter δ 14 grabattum F gra^{b}uattum φ 17 'an — praedicabat' *uncinos addidi* quisquam Fφ inquam δ 23 heiulabam Fφ^1 *cf. Müller p.* 47, *S(auppe) p.* 180 *et* 71, 11; 82. 21; 133. 4; 138. 8; 140. 6

aedibus magistratibus eorumque ministris et turbae miscellaneae cuncta completa statimque lictores duo de iussu magistratuum immissa manu trahere me sane non renitentem occipiunt. ac dum primum angiportum insistimus, statim ciuitas omnis in p*ubli*cum effusa mira densitate nos insequitur. et qua*n*quam capite in terram, immo ad ipsos inferos iam deiecto maestus incederem, obliquato tamen aspectu rem admirationis maximae conspicio. nam inter tot milia populi circum*flu*entis nemo prorsum, qui non risu di*r*rumperetur aderat. tandem pererratis plateis omnibus et in modum eorum, quibus lustralibus piamentis minas portentorum hostiis circumforaneis expiant, circumductus angula- [p. 40. E.] tim forum .... *r*eusque tribunal adstituor. iamque sublimo suggestu magistratibus residentibus, iam praecone publico silentium clamante, repente cuncti consona uoce flagitant, propter coetus multitudinem, quae pressurae nimia densitate periclitaretur, iudicium tantum theatro redderetur. nec mora cum passim populus procurrens caueae conseptum mira celeritate conpleuit. aditus etiam et tectum omne fartim stipauerant. plerique columnis implexi, alii statuis dependuli, non nulli per fenestras et lacunaria semiconspicui, miro tamen omnes studio uisendi pericula salutis neclegebant. tunc me per proscaenium medium uelut quandam uictimam publica ministeria pe*r*ducunt et orchestrae mediae sistunt. III. sic rursum praeconis amplo

5 publicum *Grut.* poptum F populum *edd.* 9. 10 circumfluentis *Pric. cf.* 66. 1; 69. 2 circumsedentis F φ δ E. circumstrepentis *Hild.* circumsepientis *Pet.* 12 qb; F φ qui E. 14 *lacunam indicaui* reusque *scripsi* eiusque F φ δ g denique *Bl.* reus atque *Heins.* 19 cum δ co' F g compassim φ 20 conseptum F *cf. Müll.* 49 celeritate *edd. cf.* 131. 21; 68. 10 celebritate *Kron. cf.* 74. 2, *Apol.* 83. 7 23 lacubaria F[1] 24 salutis] salutaris F φ studio salutari uisendi δ *om.* g *eleganter sed parum probabiliter Oud.*: studio uisendi pericula alterius sua neclegebant 26 perducunt] ꝑducunt F[1] φ

boatu citatus accusator quidam senior exsurgit et ad dicendi spatium ⟨*dimetiendum*⟩ uasculo quodam in uicem coli graciliter fistulato ac per hoc guttatim defluo infusa aqua populum sic adorat.

'Neque parua res ac praecipue pacem ciuitatis cunctae respiciens et exemplo serio profutura tractatur, Quirites sanctissimi. quare magis congruit sedulo singulos atque uniuersos uos pro dignitate publica prouidere, ne nefarius homicida tot caedium lanienam, quam cruenter exercuit, inpune commiserit. nec me putetis priuatis simultatibus instinctum odio proprio saeuire. sum namque nocturnae custodiae praefectus, nec in hodiernum credo que*n*quam peruigilem diligentiam meam culpare posse. rem denique ipsam et quae nocte gesta sunt cum fide proferam. nam cum fere iam tertia uigilia scrupulosa diligentia cunctae ciuitatis ostiatim singula considerans circumirem, conspicio istum crudelissimum iuuenem mucrone de- [p. 41. E.] stricto passim caedibus operantem iamque tris numero saeuitia eius interemptos ante pedes ipsius spirant*ibus* adhuc corporibus in multo sanguine palpitantes. et ipse quidem conscientia tanti facinoris merito permotus statim profugit et in domum quandam praesidio tenebrarum elapsus perpetem noctem delituit. sed prouidentia deum, quae nihil impunitum nocentibus permittit, priusquam iste clandestinis itineribus elaberetur, mane praestolatus ad grauissimum iudicii uestri sacramentum eum curaui perducere. habetis itaque reum tot caedibus impiatum, reum coram deprensum, reum peregrinum. constanter itaque in hominem alienum ferte sententias de eo crimine, quod etiam in uestrum ciuem seueriter uindicaretis.

2 ⟨dimetiendum⟩ *inserui* 9 tot caedium *Beroald.* totã ędiũm Fφ (ed. φ) 15 pfer$\overset{s}{a}$ F 18 destricto φ *cf.* 49. 26; 59. 7 districto F[1] 20 spirantibus *scripsi* spirantes *cdd.*

IIII. Sic profatus accusator acerrimus immanem uocem repressit. ac me statim praeco, siquid ad ea respondere uellem, iubebat incipere. at ego nihil tunc temporis amplius quam flere poteram, non tam hercules truculentam accusationem intuens quam meam miseram conscientiam. sed tamen oborta diuinitus audacia sic ad illa

'Nec ipse ignoro', ⟨*inquam*⟩ 'quam sit arduum, trinis ciuium corporibus expositis, eum qui caedis arguatur et de facto confiteatur ultro, *quamuis vera dicat*, tamen tantae multitudini quod sit innocens persuadere. sed si paulisper audientiam publi*ca* mihi tribuerit humanitas, facile uos edocebo me discrimen capitis non meo merito ⟨*subire*⟩ sed rationabilis indignationis euentu fortuito tantam criminis inuidiam frustra sustinere.

V. Nam cum a cena me serius aliquanto reciperem potulentus alioquin, quod plane uerum crimen meum non diffitebor, ante ipsas fores hospitii — ad bonum autem Milonem ciuem uestrum deuorto — uideo quosdam saeuissimos latrones aditum temptantes et domus ianuas cardinibus obtortis euellere gestientes claustrisque omnibus, quae accuratissime adfixa fuerant, uiolenter euulsis secum iam de inhabitantium exitio deliberantes. unus denique et manu promptior et corpore uastior his adfa- [p. 42. E.] tibus et ceteros incitabat 'heus pueri, quam maribus animis et uiribus alacribus dormientes adgrediamur. omnis cunctatio, ignauia omnis facess*a*t e pectore: stricto mucrone per

1 ꝑphaτ; F accessim; $F^1\varphi$ 8 ⟨inquam⟩ *inserui* 10 quamuis — dicat *transposui: in cdd. leguntur post* arguatur 11. 12 sic $\varphi\delta$ ꝑsuaderes ea si $F\varphi$ 12 publica *ego, Koch Rh. M.* XXX. 537 publicam F puplica φ^1 puplica φ^2 *cf.* 29.10; 43. 1. 19. 23; 159. 14 14 ⟨subire⟩ *ins. Rohde* 15 tanti *Rohde coll. us.* 41.4 21 obtortas φ *i. m.* obtortis 25 et *om.* φ 26 puer//// quam *corr. in* pueri// quam (*fuit* inquam *ut uid.*) F heus pueri inquit maioribus φ h. p. inquit manibus δ 28 facessat δ facesset $F\varphi$g E.

totam domum caedes ambulet. qui sopitus iacebit, trucidetur; qui repugnare temptauerit, feriatur. sic salui recedemus, si saluum in domo neminem reliquerimus.' fateor, Quirites, ext*irpare ex*tremos latrones boni ciuis officium arbitratus, simul et eximie metuens et hospitibus meis et mihi, gladiolo, qui me propter huius modi pericula comitabatur, armatus fugare atque proterrere eos adgressus sum. at illi barbari prorsus et immanes homines neque fugam capessunt et, cum me uiderent in ferro, tamen audaciter resistunt.

VI. Dirigitur proeliaris acies. ipse denique dux et signifer ceterorum ualidis me uiribus adgressus ilico manibus ambabus capillo a*d*reptum ac retro reflexum ⟨*caput*⟩ effligere lapide gestit. quem dum sibi porrigi flagitat, certa manu percussum feliciter prosterno. ac mox alium pedibus meis mordicus inhaerentem per scapula*m* ictu temperato, tertiumque inprouide occurrentem pectore offenso peremo. sic pace uindicata domoque hospitum ac salute communi protecta, non ta*ntum* impunem me uerum etiam laudabilem publice credebam fore, qui ne tantillo quidem u*n*quam crimine postulatus, sed probe spectatus apud meos, semper innocentiam commodis cunctis antetuleram. nec possum repperire cur iustae ultionis, qua contra latrones deterrimos commotus sum, nunc istum reatum sustineam, cum nemo possit monstrare uel proprias inter nos inimicitias praecessisse ac ne omnino mihi notos *u*llos latrones usquam fuisse. uel certe ulla praeda monstretur, cuius cupidine tantum flagitium credatur admissum.'

3. 4 relinquimus φ 4 o Quirites φ[2] extirpare extremos *scripsi* extremos *cdd.* exterminare latrones E. extremos exterminare l. *Luetj.* 8 prſuſ *add.* F[2] 11 dirigi φ
13 abrect$\overset{s}{\bar{u}}$* F abreptū φ *cf.* 44. 17 14 ⟨caput⟩ *inserui cf. Claudian. i. Ruf.* II. 433 17 scapulam F[1] scapulas φ E. 19. 20 tantum *Koch* tam *cdd.* 24 reppirere F reperire φ 27 ullos *scripsi* illos *cdd. cf. Cic. pro Rosc. Am.* § 94

VII. Haec profatus rursum lacrimis obortis porrectisque in pre- [p. 43. E.] ces manibus per publicam misericordiam, per pignorum caritatem maestus tunc hos tunc illos deprecabar. cumque iam humanitate commotos, misericordia fletuum adfectos omnis satis crederem, Solis et Iustitiae testatus oculum casumque praesentem meum commendans deum prouidentiae, paulo altius aspectu *e*lato conspicio prorsus totum populum: risu cachinnabili diffluebant — nec secus illum bonum hospitem parentemque meum Milonem risu maximo dissolutum. at tunc sic tacitus mecum 'en fides' inquam 'en cons*tan*tia: ego quidem pro hospitis salute et homicida sum et reus capitis inducor, at ille non contentus quod mihi nec adsistendi solacium perhibuit, insuper exitium meum cachinnat.'

VIII. Inter haec quaedam mulier per medium theatrum lacrimosa et flebilis, atra ueste contecta, paruulum quendam sinu tolerans decurrit ac pone eam anus alia pannis horridis obsita paribusque maesta fletibus, ramos oleagineos utraeque quatientes, quae circumfusae lectulum, quo peremptorum cadauera con*i*ecta fuerant, plangore sublato se lugubriter *h*eiulantes 'per publicam misericordiam, per commune ius humanitatis' aiunt 'miseremini indigne caesorum iuuenum nostraeque uiduitati ac solitudini de uindicta solacium date. certe paruuli huius in primis annis destituti fortunis succurrite et de latronis huius sanguine legibus uestris et disciplinae publicae litate.'

Post haec magistratus qui natu maior adsurgit et ad populum talia 'de scelere quidem, quod serio uindicandum est, nec ipse qui commisit potest diffiteri,

5 o̅nis (¯ *add. m. r. fuit:* adfecto sonis; oı̅s φ 6 oculum F (m *in ras.*) oculu φδ 8 elato *ego R. d. Ph., Rohde* relato *uulgo* 9 diffluebant Fφ defluentem δ 11 ac φ 12 constantia *scripsi* conscientia *cdd.* 18 decussit *cdd.* 21. 22 coniecta *scripsi cf.* 46. 19 contecta *cdd.* 22 *planguore* F

sed una tantum subsiciua sollicitudo nobis relicta est, ut ceteros socios tanti facinoris requiramus. nec enim ueri simile est hominem solitarium tres tam ualidos euitasse iuuenes. prohinc tormentis ueritas eruenda, nam et qui comitabatur eum puer clanculo profugit et res ad hoc deducta est, ut per quaestionem sceleris sui par- [p. 44. E.] ticipes indicet, ut tam dirae factionis funditus formido perematur.'

VIIII. Nec mora cum ritu Graeciensi ignis et rota, tum omne flagrorum genus inferuntur. augetur oppido, immo duplicatur mihi maestitia quod integro saltim mori non licuerit. sed anus illa, quae fletibus cuncta turbauerat 'prius' inquit 'optimi ciues, quam latronem istum miserorum pignorum meorum peremptorem cruci adfigatis, permittite corpora necatorum reuelari; ut et formae simul et aetatis contemplatione magis magisque ad iustam indignationem arrecti pro modo facinoris saeuiatis.'

His dictis adplauditur et ilico me magistratus ipsum iubet corpora, quae lectulo fuerant posita, mea manu detegere. *re*luctantem me ac diu rennuentem praecedens facinus instaurare noua ostensione lictores iussu magistratuum quam instantissime compellunt, manum denique ipsam e regione lateris tundentes in exitium suum super ipsa cadauera porrigunt. euictus tandem necessitate succumbo et ingratis licet a*d*repto pallio retexi corpora. dii boni, quae facies rei! quod monstrum! quae fortunarum mearum repentina mutatio! qua*n*quam enim iam in peculio Proserpinae et Orci familia numeratus subito in contrariam faciem obstupefactus haesi nec possum nouae illius imaginis ra-

1 solicitudo F 4 euitasse F φ enecasse δ g 10 tum] cu^s F φ et δ g flagrorum] flagi^iorum F flagitiorum φ δ g 12 suis fletibus δ 17 a^rrecti F 21 reluctantem *scripsi* luctantem *cdd.* rennuentem F renuentem E. renitentem φ 26 et necessitate φ ingratus φ abrepto F φ *cf.* 42.15; 92.14 27 dii F φ

tionem idoneis uerbis expedire. nam cadauera illa iugulatorum hominum erant tres utres inflati uariisque secti foraminibus et, ut uespertinum proelium meum recordabar, his locis hiantes, quibus latrones illos uulneraueram.

X. Tunc ille quorundam astu paulisper cohibitus risus libere iam exarsit in plebem. hi gaudii nimietate gratulari, illi dolorem uentris manuum compressione sedare et certe laetitia delibuti meque respectantes cuncti theatro facessunt. at ego, ut primum illam laciniam prenderam, fixus in lapide steti [p. 45. E.] gelidus, nihil secus quam una de ceteris theatri statuis uel columnis. nec prius ab inferis emersi quam Milo hospes accessit et iniecta manu me renitentem lacrimisque rursum promicantibus crebra singultientem clementi uiolentia secum adtraxit et obseruatis uiae solitudinibus per quosdam amfractus domum suam perduxit maestumque me atque etiam tunc trepidum uariis solatur affatibus. nec tamen indignationem iniuriae, quae inhaeserat altius meo pectori, ullo modo permulcere quiuit. XI. ecce ilico etiam ipsi magistratus cum suis insignibus domum nostram ingressi talibus me monitis delenire gestiunt

'Neque tuae dignitatis uel etiam prosapiae tuorum ignari sumus, Luci domine. nam et prouinciam totam inclitae uestrae familiae nobilitas conplectitur. ac ne istud quod uehementer ingemescis, contumeliae causa perpessus es. omnem itaque de tuo pectore praesentem tristitudinem mitte et angorem animi depelle. nam lusus iste, quem publice gratissimo deo Risui per annua reuerticula sollemniter celebramus, semper com-

3 ut *om.* φ 8 gratulari *uix sanum* strangulari *Cornel.* dolerer. F[2] *cf.* . . 7 12 unam F φ 13 milon F[2] *cf.* 46. 9 14 retinentem φ 15 singultientes F[1]φ[1] 16 obseruati suis F[1] obseruatis uie F[2]δg obseruatisui φ 29 langorem φ (u *add. m. r.*) 30 do (e supra o) risui F de (o supra e) risui φ

menti nouitate florescit. iste deus et auctorem suum propitius ubique comitabitur amanter nec unquam patietur ut ex animo doleas, sed frontem tuam serena uenustate laetabit adsidue. at tibi ciuitas omnis pro ista gratia honores egregios obtulit. nam et patronum scripsit et ut in aere st*ar*et imago tua decreuit.'

Ad haec dicta sermonis uicem refero 'tibi quidem' inquam 'splendidissima et unica Thessaliae ciuitas, honorum talium parem gratiam memini. uerum statuas et imagines dignioribus me*rit*isque maioribus reseruare suadeo.'

XII. Sic pudenter allocutus et paulisper hilaro uultu renidens quantumque poteram laetiorem me refingens comiter abeuntes magistratus appello. et ecce quidam intro currens famulus [p. 46. E.] 'rogat te' ait 'tua parens Byrrhaena et conuiuii, cui te sero desponderas iam adpropinquantis admonet.' ad haec ego formidans et procul perhorrescens etiam ipsam domum eius 'quam uellem' inquam 'p*raes*ens iussis tuis obsequium commodare, si per fidem liceret id facere. hospes enim meus Milo per hodierni diei praesentissimum numen adiurans effecit, ut eius hodiernae cenae pignerarer, nec ipse discedit nec me digredi patitur. prohinc epulare uadimonium differamus.'

Haec adhuc me loquente manu firmiter iniecta Milo iussis balnearibus adsequi p*er*ducit ad lauacrum proximum. at ego uitans oculos omnium et, quem ipse fabricaueram risum obuiorum declinans lateri eius adambulabam obtectus. nec qui lauerim, qui terserim, qui domum rursum reuerterim prae rubore memini. sic

1 auctorem et aorem F (et aorem *inducta*) auctorem et autorem φ et *om.* δg 4 at Fφ ac δE. 5 assiduos egregios φ 6 scribsit *corr. ut uid. ex* scribit F scribit φδ staret *scripsi* in/////ere st/// (st *deletum est*) ſte' F ī e≡re st≡et φ stet δgE. 10 meritisque *scripsi* meisque *cdd.* meique E. 11 hylaro φ 18 praesens *Luetj.* parens *cdd.* [parens] E. 20 milon Fφδ 24 milon F[1]φδ *cf.* 45. 2 25 perducit *scripsi* producit Fφ *cf. ad* 15. 17

omnium oculis nutibus ac denique manibus denotatus inpos animi stupebam.

XIII. Raptim denique paupertina Milonis cenula perfunctus causatusque capitis acrem dolorem, quem mihi lacrimarum adsiduitas incusserat, *cubitum* uenia facile tributa *concedo* et abiectus in lectulo meo quae gesta fuerant singula maestus recordabar, quoad tandem Fotis mea, dominae suae cubitu procurato, sui longe dissimilis aduenit: non en*im* laeta facie nec sermone dicaculo, sed uultuosam frontem rugis insurgentibus adseuerabat. cunctanter ac timide denique sermone prolato 'ego' inquit 'ipsa confiteor ultro, ego tibi huius molestiae *causa* fui' et cum dicto lorum quempiam sinu suo depromit mihique porrigens 'cape' inquit 'oro te, et *de* perfida muliere uindictam, immo uero licet maius quoduis supplicium sume. nec tamen me putes, oro, sponte angorem istum tibi concinnâsse. dii [p. 47. E.] mihi melius, quam ut mei causa uel tantillum scrupulum patiare. ac siquid aduersi tuum caput respicit, id omne protinus meo luatur sanguine. sed quod alterius rei causa facere iussa sum, mala quadam mea sorte in tuam recidit iniuriam.'

XIIII. Tunc ego familiaris curiositatis admonitus factique causam delitescentem nudari gestiens suscipio 'omnium quidem nequissimus audacissimusque lorus iste, quem tibi uerberandae destinasti, prius a me concisus atque laceratus interibit ipse quam tuam plumeam lacteamque contingat cutem. sed mihi cum fide me*mor*a, or*o*, quod tuum factum ⟨*fortunae*⟩ scaeuitas

2 inpos F īpos φ 5 //cubitum uenia facile tributa //concedo F *cum δ retinui priorem uerborum ordinem* concedo cubitum uenia E. 9 non enim laeta *scripsi cum δ et Luetj.* *cf.* 167. 22 nonenſ lęta F nōleta (ens *supra*) φ (¯ *et* ens *add. m. rec.*) 13 causa *om.* Fφ cā δg 15 et Fφ *om.* E. de E. *om. cdd.* et perfida ⟨a⟩ *Haeberlin* te ex *Pet.* te in δ 18 dū Fφ 19 capud φδg 24 suspicio Fφ 29 memora, oro *Colu.* mea ora Fφ mea oro δ m̄a oro g ⟨fortunae⟩ *inserui* ⟨fati⟩ *Rohde*

consecuta in meum conuertit exitium. adiuro enim tuum mihi carissimum caput, nulli me prorsus ac ne tibi quidem ipsi adseueranti posse credere, quod tu quicquam in meam cogitaueris perniciem. porro meditatus innoxios casus incertus uel etiam aduersus culpae non potest addicere.'

Cum isto fine sermonis oculos Fotidis meae udos ac tremulos et prona libidine marcidos iam iamque semiadopertulos adnixis et sorbilantibus sauiis sitienter hauriebam.

XV. Sic illa laetitia recreata 'patere' inquit 'oro, prius fores cubiculi diligenter obcludam, ne sermonis elapsi profana petulantia committam grande flagitium' et cum dicto pessulis iniectis et uncino firmiter immisso, sic ad me reuersa colloque meo manibus ambabus inplexa uoce tenui et admodum *mi*nuta 'paueo' inquit 'et formido solide domus huius operta detegere et arcana dominae meae reuelare secreta. sed melius de te doctrinaque tua praesumo, qui praeter generosam natalium dignitatem, praeter sublime ingenium sacris pluribus initiatus profecto nosti sanctam silentii fidem. quaecumque itaque commisero huius religiosi pectoris tui penetralibus, semper haec intra ⟨*cordis*⟩ conseptum clausa custodias oro et simplicitatem relationis meae tenacitate taciturnitatis tuae remunerare. nam me, quae sola mortalium noui, uis amoris quo tibi teneor, in- [p. 48. E.] dicare compellit. iam scies omnem domus nostrae statum, iam scies erae meae miranda secreta, quibus obaudiunt manes, turbantur sidera, coguntur numina, seruiunt elementa. nec unquam magis artis

2 capud φ 6 addicere *Scriuerius* adicere Fφ adnce δ 9 sorbilantibus Fφδg *cf.* 27. 25 fabiis Fφg labiis δ 10 audiebam F[1] hauriebam φδ 14 uicino φ 16 minuta *Oud.* diminuta F (*sed* dim *add. m. r.*) meinuta φ diminuta δ deminuta E. 23 ⟨cordis⟩ *inserui cf.* 40. 6; 200. 15 conseptum F 28 *erę F 29 obediunt φ

huius uiolentia nititur, quam cum scitulae formulae iuuenem quempiam libenter aspexit, quod quidem ei solet crebriter euenire.

XVI. Nunc etiam adulescentem quendam Boeotium summe decorum efflictim deperit totasque artis manus ⟨*strenue exserit*⟩, machinas omnes ardenter exercet. audiui uesperi, meis his, inquam, auribus audiui, quod non celerius sol caelo ruisset noctique ad exercendas inlecebras magiae maturius cessisset, ipsi Soli nubilam caliginem et perpetuas tenebras comminantem. hunc iuuenem cum e balneis rediret ipsa, tonstrinae residentem hesterna die forte conspexit ac me capillos eius, qui iam caede cultrorum desecti humi di⟨*spersi*⟩ iacebant, clanculo praec*epit au*ferre. quos me sedulo furtimque colligentem tonsor inuenit et quod alioquin publicitus maleficae disciplinae perinfames sumus, adreptam inclementer increpat 'tune, ultima, non cessas subinde lectorum iuuenum capillamenta surripere? quod scelus nisi tandem desines, magistratibus te constanter obiciam.' et uerbum facto secutus immissa manu scrutatus e mediis papillis meis iam capillos absconditos iratus a*b*ripuit. quo gesto grauiter adfecta mecumque reputans dominae meae mores, quod huius modi repulsa satis acriter commoueri meque uerberare saeuissime consueuit, iam de fuga consilium tenebam, sed istud quidem tui contemplatione abieci statim.

XVII. Verum cum tristis inde discederem [ne prorsus uacuis ma- [p. 49. E.] nibus redirem,] conspicio

1 nititur F φ (*sed in* F *omnes litterae denuo rescriptae*) utitur δ g *ed. princ.* 6 ⟨strenue exserit⟩ *inserui cf. Hild. p.* 530 13 desecti *add. cdd. om.* E. humi di⟨spersi⟩ iacebant *scripsi cf.* 65. 9 humidi iacebant F[1] humi iacebant φ humi adiacebant δ g

14 praecepit auferre *Scioppius cf.* 49. 4 p̄cipitaui* (τ *add. m. r.*) ferre F p̄cipitauit f. φ δ g 19 incontanter *Beroald.* 20. 21 scrutatus est e δ 21 medis F[1] 22 arripuit *cdd.* 23 huius di F[1] φ huius rei δ g (*in* F *add.* mo *eadem manus, quae multa nouo atramento repetiuit*) 27. 28 *uerba* ne — redirem *transtuli post*

quendam forficulis adtondentem caprinos utres. quos cum probe constrictos inflatosque et iam pendentis cernerem, *ne prorsus uacuis manibus redirem*, capillos eorum humi iacentes flauos ac per hoc illi Boeotio iuueni consimiles plusculos aufero eosque dominae meae dissimulata ueritate trado. sic noctis initio, priusquam cena te reciperes, [Pamphile] mea iam uecors animi tectum scandulare conscendit, quod altrinsecus aedium patore perflabili nudatum ad orientales ceterosque omnes *⟨ad⟩* aspectus *im*peruium, maxime his artibus suis commodatum, secreto colit, priusque apparatu solito instruit feralem officinam, [omne genus aromatis et] ignorabiliter *litteratis lamminis* et infelicium *a*uium *omne genus aromatis* durantibus *rep*let*a*rum *form*is, sepultorum etiam cadauerum expositis multis admodum membris. hic nares et digiti, illic carnosi claui pendentium, alibi trucidatorum seruatus cruor et extorta dentibus ferarum trunca caluaria. XVIII. tunc decantatis spirantibus fibris litat uario latice, nunc rore fontano, nunc lacte uaccino, nunc melle montano, libat et mulsa. sic illos capillos in mutuos nexus obditos atque nodatos cum multis odoribus dat uiuis carbonibus adolendos. tunc protinus inexpugnabili magicae disciplinae potestate et caeca numinum coactorum uiolentia illa corpora, quorum fumabant stridentes capilli, spiritum mutuantur humanum et sentiunt et

cernerem (*p.* 59. 2) 1 actondentem F[1]δ 7 [Pamphile] *exclusi cf.* 174. 29; 179. 2 9 patere φ perflauuli F[1] *cf.* 66. 27 perflatili φg perflacili δ nudatum ad orientales ceterosque omnes ⟨ad⟩ aspectus ⟨im⟩peruium *scripsi* ad omnes orientales ceterosque aspectus peruium *cdd.* ad oras orientales *Oud.* E. ad omnes [orientales ceterosque] aspectus *Luetj.* 12 omne genus aromatis *posui ante* durantibus 13 auium *Passieratius* nauium *cdd.* 14 repletarum formis *scripsi* damnis defletorum Fφ clauis defletorum δg officinam omne genus aromatis et ignorabiliter lamminis litteratis et infelicium nauium durantibus damnis, defletorum E. 24 caeca Fφ cuncta δ 26 humanum *deleuit* E.

audiunt et ambulant et qua nidor suarum ducebat exuuiarum ueniunt et pro illo iuuene Boeotio aditum gestientes fores insiliunt, cum ecce *tu* crapula madens et inprouidae noctis deceptus caligine, audacter mucrone destricto in insani modum Aiacis armatus, non ut ille, ⟨*qui*⟩ uiuis pecoribus infestus tota laniauit armenta, sed longe fortius, [qui] tres inflatos caprinos utres exa-
[p. 50. E.] nimasti, ut ego te prostratis hostibus sine macula sanguinis non homicidam nunc sed utricidam amplecterer.'

XVIIII. [At] Si*c* lepido sermone Fot*is*, *a*t in uicem cauillatus *e*go 'igitur iam et ipse possum' inquam 'mihi primam istam uirtutis adoream ad exemplum duodeni laboris Herculei numerare, uel trigemino corpori Geryonis uel triplici formae Cerberi totidem peremptos utres coaequando. sed ut ex animo tibi uolens omne delictum, quo me tantis angoribus inplicasti, remittam, praesta quod summis uotis expostulo et dominam tuam, cum aliquid huius diuinae disciplinae molitur ostende ⟨*et*⟩ cum deos inuocat, ⟨*uel*⟩ certe cum reformatur, ⟨*fac*⟩ uideam. sum namque coram magiae noscendae ardentissimus cupitor, qua*n*quam mihi nec ipsa tu uideare ⟨*earum*⟩ rerum rudis uel expers. scio istud et plane sentio, cum semper alioquin spretorem matronalium amplexuum, sic tuis istis micantibus oculis et rubentibus bucculis et renidentibus crinibus

3 insiliunt, cum *cf. Koz. Stil* 320. A. 1 insiliunt. cum E. ⟨tu⟩ *inserui* 5 ⟨qui⟩ *inserui post* ille, *remoui ex us.* 7 *Luetj. pro* qui *uult* quippe; q q̄, tres δ 10 aplectererenſ. At Fφ[1] (es *del.* φ[2]) 11 ac δ si Fφ Sic l. s. Fotis at i. u. c. ego *scripsi cf.* 146. 4; 217. 17 At sic l. s. Fotidis et i. u. c. 'ergo E. 13 adorſa *cdd.* 20 et cum δ ostende. cum *Luetj.* molitur, ostende cum E. ⟨uel⟩ certe *Luetj. cf. quae scripsi Mnem. N. S. uol.* 24. 262 20. 21 cum reformatur E. cu ref ornatu Fφ eam reformatam δg 21 ⟨fac⟩ *inserui* 23 ⟨earum⟩ *Cornel. cf.* 106. 15

et hiantibus osculis et fraglantibus papillis in seruilem modum addictum atque mancipatum teneas uolentem. iam denique nec larem requiro nec domuitionem paro et nocte ista nihil antepono.'

XX. 'Quam uellem' respondit illa 'praestare tibi, Luci, quod cupis, sed praeter inuidos mores in solitudinem semper abstrusa et omnium praesentia uiduata solet huius modi secreta perficere. sed tuum postulatum praeponam periculo meo idque obseruatis opportunis temporibus sedulo perficiam, modo, ut initio praefata sum, rei tantae fidem silentiumque tribue.'

Sic nobis garrientibus libido mutua et animos simul et membra suscitat. omnibus abiectis amiculis ac *ta*eniis denique [p. 51. E.] intecti atque nudati bacchamur in uenerem, cum quidem mihi iam fatigato de propria liberalitate Fotis puerile obtulit corollarium iamque luminibus nostris uigilia marcidis infusus sopor etiam in al*t*um diem nos attinuit.

XXI. Ad hunc modum transactis uoluptarie paucis noctibus, quadam die percita Fotis ac satis trepida me accurrit indicatque dominam suam, quod nihil etiam tunc in suos amores ceteris artibus promoueret, nocte proxima in auem sese plumaturam atque ad suum cupitum sic deuolaturam; proin memet ad rei tantae spec*taculum* caute praepararem. iamque circa primam noctis uigiliam ad illud superius cubiculum suspenso

1 fraglantibus F *cf.* 23.5; 57.16 3 necdu (s sscr.) uitione (s sscr.) F[1] nec domui|tione (s sscr.) F[2]φ 5 inqτ respondit F δ uellem inquit (// sscr.) illa φ (*i.m.* respondit *scr. fortasse* 1*m. exp.* 2*m.*) īqτ R̷ᵀ g 6 p̄τ̄ Fφ pp̄ δ propter E. *cf.* 145. 10; 172. 10 12 garrientibus φ gaānientibus F (āni *in ras. m.* 2) gannientibus E. 13. 14 ac taeniis *Pet. cf.* 194. 24 actenus Fφδ hatenus g actutum nos *Koz.* iacemus E. *cf. Rönsch. Itala* 341 16 puerile *uulgo cf. Mart.* IX. 67 *et R.d.Ph.* 1885. 100 puerilis *cdd.* (puerilj' ſ φ) 18 altum *Sciopp.* alium *cdd.* optinuit φ 25 spectaculum δg specula (s sscr.) Fφ *Rohde Rh. M.* 1885. 98 speculamen *Oud.* E.

et insono uestigio me perducit ipsa perque rimam ostiorum quampiam iubet arbitrari quae sic gesta sunt. iam primum omnibus laciniis se deuestit Pamphile et arcula quadam reclusa pyxides plusculas inde depromit, de quis unius operculo remoto atque indidem egesta ungu*e*dine diuque palmulis suis adfricata ab imis unguibus sese totam adusque summos capillos perlinit multumque cum lucerna secreto conlocuta membra tremulo succussu quatit. quis leniter fluctuantibus promicant molles plumulae, crescunt et fortes pinnulae, duratur nasus incuruus, coguntur ungues adunci, fit bubo Pamphile. sic edito stridore querulo iam sui periclitabunda paulatim terra resultat, mox in altum sublimata forinsecus totis alis euolat.

XXII. Et illa quidem magicis suis artibus uolens reformatur, at ego nullo decantatus carmine praesentis tantum facti stupore defixus quiduis aliud magis uidebar esse quam Lucius. sic exterminatus animi, attonitus in amentiam uigilans somniabar; defrictis adeo diu pupulis an uigilarem scire quaerebam. tandem denique reuersus ad sensum praesentium a*d*repta manu Fotidis et admota meis luminibus 'patere, oro te' inquam '*per istas tuas* [p. 52. E.] *pupillas, mea* mellitula, dum dictat occasio, magno et singular*i* me adfectionis tuae fructu perfrui et impartire nobis unctulum indidem, tuumque mancipium inremunerabili beneficio sic tibi perpetuo pignera ac iam perfice ut meae Veneri Cupido pinnatus adsistam [tibi].'

'Ain' inquit 'uulpinaris amasio, meque sponte asceam cruribus meis inlidere compellis. ⟨*quem*⟩ sic inerme*m*

1 ipsa perque *cdd. Rohde, Pet.* ipsaque per E. (ipsam δ) 2 hostiorum F suggesta φ 6 unguidine *cdd.* 15 magnis Fφδ *cf.* 107. 6 17 quiuis F¹ 21 arrepta F adrepta φ 22. 23 *uerba* per — mea *transposui post* inquam *uulgo leguntur post* indidem; pupillas *Lips.* papillas *cdd.* pupulas *Hild. Bl.* 24 singulari *Lips.* g² singularis *cdd.* 28 [tibi] *seclusi* 30 ⟨quem⟩ sic inermem *Luetj. Goldb.* siciner me F

uix a lupulis conseruo Thessalis, hunc alitem factum ubi quaeram, *quando uidebo?*'

XXIII. 'At mihi scelus istud depellant caelites' inquam 'ut ego quamuis ipsius aquilae sublimis uolatibus toto caelo peruius et supremi Iouis certus nuntius uel laetus armiger tamen non ad meum nidulum post illam pinnarum dignitatem subinde deuolem! adiuro per dulcem istum capilli tui nodulum, quo meum uinxisti spiritum, me nullam aliam mea Fotid*i* malle. tunc etiam istud meis cogitationibus occurrit, cum semel auem talem perunctus induero, domus omnis procul me uitare debere. quam pulchro enim quamque festiuo matronae perfruentur amatore bubone! quid quod istas nocturnas aues cum penetrauerint larem quempiam, sollicite prehensas foribus uidemus adfigi ut, quod infaustis uolatibus familiae minantur exitium, suis luant cruciatibus. sed quod sciscitari paene praeteriui, quo dicto factoue rursum exutis pinnulis illis ad meum redibo Lucium?'

'Bono animo es quod ad huius rei curam pertinet' ait. 'nam mihi domina singula monstrauit, quae possunt rursus in facies hominum tales figuras reformare. nec istud factum putes ulla beniuolentia sed ut ei redeunti medela salubri possem subsistere. specta denique quam paruis quamque futtilibus tanta res procuretur her*b*ulis: anethi modicum cum lauri foliis immistum rore fontano datur lauacrum et poculum.'

XXIIII. Haec identidem adseuerans summa cum trepidatione inrepit cubiculum et pyxidem depromit arcula. quam ego amplexus ac deosculatus prius utque mihi prosperis faueret uola- [p. 53. E.] tibus deprecatus,

sic meme φ sicane me δ sic inermem — tunc alitem *Beyte* 2 quando uidebo *scripsi* uidebo quando Fφ qnqȝ uidebo δg 3 at] aut Fφ a me scelus δ 9 Flotidi *cdd.* 10 meis — occurrit *cdd.* tuis occurrat *Rohde* istud ** meis F 25 futtilibus F 26 herbulis *Lips. cf.* 55. 30 herculis *cdd.* 26. 27 immistum] immissum *cdd.*

abiectis propere laciniis totis, auide manus immersi et haurito plusculo *c*uncta corporis mei membra perfricui. iamque alternis conatibus libratis brachiis in auem similem gestiebam: nec ullae plumulae nec usquam pinnulae sed plane pili mei crassantur in saetas *et* cutis tenella duratur in corium et in extimis palmulis perdito numero toti digiti coguntur in singulas ungulas et de spinae meae termino grandis cauda procedit. iam facies enormis et os prolixum et nares hiantes et labiae pendulae. sic et aures inmodicis horripilant auctibus. nec ullum miserae reformationis uideo solacium nisi quod mihi iam nequeunti tenere Fotidem natura crescebat. XXV. ac dum salutis inopia cuncta corporis mei consider*o*, non auem me sed asinum uideo. [querens de facto Fotidis] sed iam humano gestu simul et uoce priuatus, quod solum poteram, postrema deiecta labia umidis tamen oculis oblicum respiciens ad illam tacitus expostulabam. quae ubi primum me talem aspexit, percussit faciem suam manibus infestis et 'occisa sum misera' clamauit. 'me trepidatio simul et festinatio fefellit et pyxidum similitudo decepit. sed bene quod facilior reformationis huius medela suppeditat. nam rosis tantum demorsitatis exibis asinum statimque in meum Lucium postliminio redibis. atque utinam uesperi de more nobis parassem corollas aliquas, ne moram talem patereris uel noctis unius. sed primo diluculo remedium festinabitur tibi.'

XXVI. Sic illa maerebat, ego uero qua*n*quam perfectus asinus et pro Lucio iumentum sensum tamen retinebam humanum. diu denique ac multum mecum

2 cuncta *scripsi* uncta F^1 uncto $\varphi\delta$g 3. 4 similem *cdd.* simulari *Bsn.* 5 sęta F seta φ^1g set$\overset{s}{a}$ φ^2 et *Luetj.* sed *cdd.* 11 miser δ 14 considero φg considerans FφE. 14. 15 *sententiam finiui post* uideo. [querens de facto Fotidis] *scholium uidetur quod pertinet ad* expostulabam me *om.* δ 23 demorsicatis δg

ipse deliberaui an nequissimam facinerosissimamque feminam illam spissis calcibus feriens et mordicus adpetens necare deberem. sed ab incepto temerario melior me sententia reuocauit, ne morte multata Fotide salutares mihi suppetias *pro*rsus extinguerem. deiecto itaque et quassanti capite ac demussata temporali contumelia durissimo casui meo serviens ad equum illum uectorem meum probis- [p. 54. E.] simum in stabulum concedo, ubi alium etiam Milonis quondam hospitis mei asinum stabulantem inueni. atque ego rebar, si quod inesset mutis animalibus tacitum ac naturale sacramentum, agnitione ac miseratione quadam inductum equum illum meum hospitium ac loca laut*i*a mihi praebiturum. sed pro Iuppiter hospitalis et Fidei secreta numina! praeclarus ille uector meus cum asino capita conferunt in meamque perniciem ilico consentiunt et, uerentes scilicet cibariis suis, uix me praesepio uidere proximantem, deiectis auribus iam furentes infestis calcibus insecuntur, et abigor quam procul ab *h*ordeo, quod adposueram uesperi meis manibus illi gratissimo famulo. XXVII. sic adfectus atque in solitudinem relegatus angulo stabuli concesseram. dumque de insolentia collegarum meorum mecum cogito atque in alterum diem auxilio rosario Lucius denuo futurus equi perfidi uindictam meditor, respicio pilae mediae, quae stabuli trabes sustinebat, in ipso fere meditullio Eponae deae simulacrum residens aediculae, quod accurate corollis roseis *et* quidem recentibus fuerat ornatum. denique adgnito salutari praesidio pronus spei, quantum extensis prioribus pedibus adniti poteram, insurgo ualide et ceruice prolixa nimiumque porrectis labiis, quanto

1 facinerosissimamque F facinorosissimamque φδ (*in* δ *altera* o *ex corr.*) *cf.* 89. 28 5 prorsus *scripsi* rursus *cdd.* 13 lautia *scripsi cf.* 161. 14 *cf. Neue* I^2. 468, *Koz. Stil* 62 lauta *cdd.* E. (lanta δ) 18 reiectis *Oud.* 19 ordeo F 25 inedie φ (*corr. m. ualde rec.*) 28 et quidem *Gruter.* equidem *cdd. cf.* 56. 5 29 adgnito F 31 labiis F labis E. *cf.* 56. 1

maxime nisu poteram corollas adpetebam. quod me pessima scilicet sorte conantem seruulus meus, cui semper equi cura mandata fuerat, repente conspiciens, indignatus exurgit et 'quo usque tandem' inquit 'cantherium patiemur istum paulo ante cibariis iumentorum, nunc etiam simulacris deorum infestum? quin iam ego istum sacrilegum debilem claudumque reddam' et statim telum aliquod quaeritans, fascem lignorum *temere* ⟨*propter*⟩ positum offendit rimatusque frondosum fustem cunctis uastiorem non prius miserum me tundere desiit, quam sonitu uehementi et largo strepitu percussis ianuis, trepido etiam rumore uiciniae conclamatis latronibus profugit territus. [p. 55. E.] XXVIII. nec mora cum ui patefactis aedibus globus latronum inuadit omnia et singula domus membra cingit armata factio et auxiliis hinc inde conuolantibus obsistit discursus hostilis. cuncti gladiis et facibus instructi noctem illuminant; coruscat in modum ortiui solis ignis et mucro. tunc horreum quoddam satis ualidis claustris obseptum obseratumque, quod mediis aedibus constitutum gazis Milonis fuerat refertum, securibus ualidis adgressi diffindunt. quo passim recluso totas opes *e*uehunt raptimque constrictis sarcinis singuli partiuntur. sed gestaminum modus numerum gerulonum excedit. tunc opulentiae nimiae nimio ad extremas *inci*tas deducti nos duos asinos et equum meum productos e stabulo quantum potest grauioribus sarcinis onerant et domo iam uacua minantes baculis exigunt unoque de sociis ad

8 querit anſ emere F q̄ritans temere φ (ans t *in lacuna impleuit m. r.*) fascem lignorum temere ⟨propter⟩ positum *scripsi cf.* 168. 29 temere fascem lignorum positum E. *pro* quaeritans δg *habent* quaerens inuenire; positum *om.* δ 14 ianuis aedibus φ 19 obseptum F 22 euehunt *scripsi* uehunt *cdd. cf.* 61. 1; 67. 24 23 singulis δg patiuntur F[1] 25 incitas φ metas F (*sed m. rec. renouauit euanidas litteras*) methas δ *aliter se habent* 68. 19; 162. 27 27 poterant grauibus δg

speculandum, qui de facinoris inquisitione nuntiaret, relicto, nos crebra tundentes per auia montium ducunt concitos.

XXVIIII. Iamque rerum tantarum pondere et montis ardui uertice et prolixo satis itinere nihil a mortuo differebam. sed mihi sero quidem, serio tamen subuenit ad auxilium ciuile decurrere et interposito uenerabili principis nomine tot aerumnis me liberare. cum denique iam luce clarissima uicum quempiam frequentem et nundinis celebrem praeteriremus, inter ipsas turbelas, Graecorum genuino sermone, nomen augustum Caesaris inuocare temptaui et O quidem [tantum] disertum ac ualidum clamitaui, reliquum autem Caesaris nomen enuntiare non potui. aspernati latrones clamorem absonum meum, caedentes hinc inde miserum corium nec cribris iam idoneum relinquunt. sed tandem mihi inopinatam salutem Iuppiter ille tribuit. nam cum multas uillulas et casas amplas praeterimus, hortulum quendam prospexi satis amoenum, in quo praeter ceteras gratas herbulas rosae uirgines matutino rore florebant. his inhians et spe salutis [p. 56. E.] alacer ac laetus propius accessi. dumque iam labiis undantibus adfecto, consilium me subit longe salubrius, ne si rursum asino remoto prodirem in Lucium, euidens exitium inter manus latronum offenderem uel artis magicae *criminatione* uel indicii futuri *suspectione*. tunc igitur a rosis, et quidem necessario, temperaui et casum praesentem tolerans in asini faciem frena rodebam.

1 spectandum φ 6 serio F (*i. m.* sedulo) sedulo φ 7 cubile Fφδg 12 [tantum] *seclusi, ex* 153. 17 *inrepsisse uidetur* 20 herbasas F[1] herbulas φ *cf.* 52. 27 uirgines *cdd.* uigentes *Cornel. coll. Lucret.* II. 361 21 ac̣̣ et φ 22 ꝓprius F 24 ꝓdire in luciliu F[1] ꝓdire in luciliu me uidens φ *i. m.* c. ꝓdiremī luciū 26 criminatione — suspectione *Rohde* suspectione — criminatione *cdd.* (*nisi quod* δg *habent* suspicione) 28 frena *Oud.* foena F fena φδg furti g

LIBER IIII

I. Diem ferme circa medium, cum iam flagrantia solis caleretur, in pago quodam apud notos ac familiares latronibus senes deuertimus. sic enim primus aditus et sermo prolixus et oscula mutua quamuis asino sentire praestabant. nam et rebus eos quibusdam dorso meo depromptis munerabantur et secretis gannitibus qu*o* essent latrocinio partae uidebantur indicare. iamque nos omni sarcina leuigatos in pratum proximum passim libero pastui tradidere. nec me cum asino uel equo meo conpascuus coetus a*dduc*ere potuit adhuc insolitum, ⟨*abundans*⟩ alioquin prandere faenum. sed plane pone stabulum prospectum hortulum iam fame perditus fidenter inuado et quamuis crudis holeribus, adfatim tamen uentrem sagino deosque comprecatus omnes cuncta prospectabam loca, sicubi forte conterminis in hortulis candens repperirem rosarium. nam et ipsa solitudo iam mihi bonam fiduciam tribuebat, si deuius et frutectis absconditus sumpto remedio de iumenti quadripedis incuruo gradu rursum erectus in hominem inspectante nullo resurgerem.

II. Ergo igitur cum in isto cogitationis salo fluctuarem, ali- [p. 57. E.] quanto longius uideo frondosi nemoris conuallem umbrosam, cuius inter uarias herbulas et laetissima uirecta fulgentium rosarum mineus color renidebat. iamque apud mea non usquequaque ferina praecordia Veneris et Gratiarum lucum illum arbitrabar, cuius inter opaca secreta floris genialis regius nitor relucebat. tunc inuocato hilaro atque pro-

1 METAMORPIOSEON L. III. EXPLIC. INCIP. LIB. IIII. EGO SALVSTIVS LEGI ET EMENDAVI ROMAE FELIX. F φ *eadem sed inuerso ordine in* V 4 primos F (mos *nouo atramento repetitum*) 6 eos F^2 φ eo♃ F^1 8 quo E. qđ F quod φ q δg 11 adducere *scripsi* attinere *cdd.* ⟨abundans⟩ *inserui* 12 fęnum F 17 ortulis F 19 frutectis *Iuntina* ꝓtectus *cdd.*

spero Euentu cursu me concito proripio, ut hercules ipse sentirem non asinum me uerum [et]iam equum currulem nimio uelocitatis refectum. sed agilis atque praeclarus ille conatus fortunae meae scaeuitatem anteire non potuit. iam enim loco proximus non *u*llas rosas teneras et amoenas, madidas diuini roris et nectaris, quas rubi feli*ci*s beatae spinae generant, a*c* ne conuallem quidem usquam, nisi tantum ripae fluuialis marginem densis arboribus septam uideo. hae arbores in lauri faciem prolixe foliatae pariunt in modum floris *od*ori porrectos caliculos modice punicantis, *fraglantis minime*, quos equidem rurestri uocabulo uulgus indoctum rosas laureas appellant quarumque cuncto pecori cibus letalis est. III. talibus fatis implicitus et iam ipsam salutem recusans sponte illud uenenum rosarium sumere gestiebam. sed dum cunctanter accedo decerpere, iuuenis quid*am*, ut ⟨*quidem*⟩ mihi uidebatur, hortulanus, cuius omnia prorsus holera uastaueram, tanto damno cognito cum grandi baculo furens decurrit *ad*reptumque me totum plagis obtundit adusque uitae ipsius periculum, nisi tandem sapienter alioquin ipse mihi tulissem auxilium. nam lumbis eleuatis in altum, pedum posterioribus calcibus iactatis in eum crebriter, iam mulcato grauiter atque iacente, contra procliue montis attigui fuga me liberaui. sed ilico

1 euento F[1] hercule F 2 iam *scripsi* etiam *cdd.* 3 nimio uelocitatis *Pet. Rohde* nimio uelocitati F[1]φ mea uelocitate δ effectum *Rohde sed cf.* 1. 5 4 fortune m^{e}e sceuitatem F fortune me saeuitate φ 5 ullas *scripsi cf.* 136. 10; 147. 24 illas *cdd.* 7 felicis *Koz.* felices FφE. felices et δ ac φδE. at Fg 9 septam F 10 odori δg inodori Fφ 11 punicantis F[1] fraglantis Fφ *cf.* 50. 16 (*sed in* φ *corr. ex* flagrantis) 11. 12 *uerba* fraglantis minime *transposui post* punicantis; equidem fraglantis *cdd.* 14 et iam *scripsi* etiam *uulgo* 17 quidam Fφδ quidem E. ⟨quidem⟩ *inserui cf.* 134. 6 iuuenis, ut quidem mihi uidebatur, hortulanus *Koch* 20 abreptu^{s}q; Fφ 24 iacentem F[1]φδ

mulier quaepiam, uxor eius scilicet, simul eum prostratum et semianimem ex edito despexit, *h*eiulabili cum plangore ad eum statim pro- [p. 58. E.] silit, ut sui uidelicet miseratione mihi praesens crearet exitium. cuncti enim pagani fletibus eius exciti statim conclamant canes atque ad me laniandum rabie perciti ferrent impetum passim cohortantur. tunc igitur procul dubio iam morti proximus, cum uiderem canes et modo magnos et numero multos et ursis ac leonibus ad conpugnandum idoneos, in me conuocatos exasperari, e re nata capto consilio, fugam desino ac me retrorsus celeri gradu rursum in stabulum quo deuerteramus recipio. at illi canibus iam aegre cohibitis adreptum me loro quam ualido ad ansulam quandam destinatum rursum caedendo confecissent profecto, nisi dolore plagarum aluus artata crudisque illis *h*oleribus abundans et lubrico fluxu saucia, fimo fistulatim excusso, quosdam extremi liquoris aspergine, alios putore nidoris faetidi a meis iam quassis scapulis abegisse*t*.

IIII. Nec mora cum iam in meridiem prono iubare rursum nos ac praecipue me longe grauius onustum producunt illi latrones stabulo. iamque confecta bona parte itineris et uiae spatio defectus et sarcinae pondere depressus ictibusque fustium fatigatus atque etiam ungulis extritis iam claudus et titubans, riuulum quendam serpentis leniter aquae propter insistens, subtilem occasionem feliciter nactus cogitabam totum memet flexis scite cruribus pronum abicere, certus atque obstinatus nullis uerberibus ad ingrediundum exsurgere, immo etiam paratus non fusti tantum ⟨*resistere*⟩ sed ⟨*ne*⟩ machaera perfossus occumbere. rebar enim iam

6 atque *cdd.* utque E. 8 modo] mole *Rohde* 11 cum filio F¹φ desino Fδφ¹ destino φ² E. *cf.* 57. 26 *et* 71. 18; 81. 28; 82. 25; 93. 21 13 ere φ 16 alú (ú *in ras.*) F alb; φ olerib; F 19 abegisset δ *Oud.* abegissem Fφ E. 20 ne F¹ *cf.* 103. 14 30 ⟨resistere⟩ *et* ⟨ne⟩ *inserui* perfossus Fδ percussus φ

me prorsus exanimatum ac debilem mereri causariam missionem, certe latrones partim inpatientia morae, partim studio festinatae fugae, dorsi mei sarcinam duobus ceteris iumentis distributuros meque in altioris uindictae uicem lupis et uulturiis praedam relicturos. V. sed tam bellum consilium meum praeuertit sors deterrima. [p. 59. E.] namque ille alius asinus, diuinato et antecapto meo cogitatu, statim se mentita lassitudine cum rebus offud*it* iacensque in mortuum, non stimulis ac ne cauda et auribus cruribusque undique *su*rsum eleuat*us* temptauit exurgere, quoad tandem ⟨*fatigati et*⟩ postumae spei f*rustra*ti secumque conlocuti, ne tam diu mortuo immo uero lapideo asino seruientes fugam morarentur, sarcinis eius mihi equoque distributis, d*e*stricto gladio poplites eius totos amputant. ac paululum a uia retractum per altissimum praeceps in uallem proximam etiam nunc spirantem praecipitant. tunc ego miseri commilitonis fortunam cogitans statui iam dolis abiectis et fraudibus asinum me bonae frugi dominis exhibere. nam et secum eos animaduerteram conloquentes, quod in proximo nobis esset habenda mansio et totius uiae finis quieta eorumque esset sedes illa et habitatio. clementi denique transmisso cliuulo peruenimus ad locum destinatum, ubi rebus totis exsolutis atque intus conditis, iam pondere liberatus lassitudinem uice lauacri pulueris uolutatibus digerebam.

1 *pro* mereri — missionem *legitur in* δg debilem morti succumbere; causari ammissionem $F^1\varphi^1$ 7. 8 diuinato — cogitatu *om.* φ *in m. suppleuit alia m.* 8 se mentita *Bsn.* sem̄tita Fφ ere mentita *Pet.* 9 offudit *Bsn.* offud$\overset{2}{i}$t F offund$\overset{2}{i}$r φ effunditur δ offunditur E mortuū $F^2\delta$g mortui $F^1\varphi$ in ⟨modum⟩ mortui *Luetj.* inmotus *Bsn.* 11 sursum *scripsi* uersum *cdd.* eleuatus *Bsn.* eleuatis *cdd.* exurgere F^1 12 fatigati ⟨et⟩ postumae spei ⟨frustrati⟩ *scripsi* postumae spei fatigati *cdd.* 15 destricto *scripsi cf. ad* 40. 27 districto F 17 proxim$\overset{s}{u}$ 25 dissolutis φ

VI. Res ac tempus ipsum locorum speluncaeque illius quam latrones inhabit*ab*ant, descriptionem exponere flagita*nt*. nam et meum simul periclitabor ingenium, et faxo uos quoque an mente etiam sensuque fuerim asinus sedulo sentiatis. mons horridus siluestribusque frondibus umbrosus et in primis altus fuit. huius per obliqua deuexa, qua saxis asperrimis et ob id inaccessis cingitur, conualles lacunosae cauaeque nimium spinetis aggeratae et quaqua uersus *op*sitae naturalem tutelam praebentes ambiebant. de summo uertice fons affluens bullis ingentibus scaturribat perque prona delapsus euomebat undas argenteas iamque riuulis pluribus dispersus ac ualles illas agminibus stagnantibus inrigans in modum stipati maris uel ignaui fluminis cuncta cohibebat. insurgit speluncae qua mar- [p. 60. E.] gines montanae desinunt, turris ardua caulae firma solidis cratibus, ouili stabulatione commoda, porrectis undique lateribus. ante fores exigui tramites uice structi parietis attenduntur. ea tu bono, certe meo periculo latronum dixeris atria. nec iuxta quicquam quam parua casula cannulis temere contecta, quo speculatores e numero latronum, ut postea comperi, sorte ducti noctibus excubabant.

VII. Ibi cum singuli *stipatis artubus derepsissent*, nobis ante ipsas fores loro ualido destinatis, anum quandam curuatam graui senio, cui soli salus atque tutela tot numero iuuenum commissa uidebatur, sic

2 quam *om.* F¹φ¹ inhabitabant *Oud. cf.* 73. 22 inhabitant *cdd.* 3 flagitant δ flagitat Fφ 9 opsitae *scripsi* repositae *cdd. cf.* 72. 20; 61. 2 13 agminibus *cdd. cf.* 61. 4 *et Amm. Marc.* 24. 2. 7 *in* φ *adscr. est* c. amnibus 16 caule firmas Fφ 16—19 *hunc locum misere corruptum Luetj. ita rescribit:* insurgit, speluncae qua margines montanae desinunt, turris ardua. caulae firmae solidis cratibus, ouili stabulatione commoda, porrectis undique lateribus ante fores exigui tramitis uice structi parietis attenduntur 23 electi δ 24 stipatis artubus derepsissent *scripsi* d. s. a. *cdd.* derepsissent, stipatis E. direpsissent Fδ

infesti compellant 'etiamne tu, busti cadauer extremum et uitae dedecus primum et Orci fastidium solum, sic nobis otiosa domi residens lusitabis nec nostris tam magnis tamque periculosis laboribus solacium de tam sera refectione tribues? quae diebus ac noctibus nil quicquam rei quam merum saeuienti uentri tuo soles auiditer ingurgitare.'

Tremens ad haec et stridenti uocula pauida sic anus 'at uobis, fortissimi fidelissimique mei ⟨*hospites et*⟩ sospitatores iuuenes, adfatim cuncta suaui sapore percocta pulmenta praesto sunt, panis numerosus ⟨*adpositus*⟩, uinum *calicibus probe* ecfricatis affluenter immissum et ex more calida tumultuario lauacro uestro praeparata.'

In fine sermonis huius statim sese deuestiunt nudatique et flammae largissimae uapore recreati calidaque perfusi et oleo peruncti mensas dapibus largiter instructas accumbunt. VIII. commodum cubuerant et ecce quid*am* longe plures numero iuuenes adueniunt alii, quos incunctanter adaeque latrones arbitrarere. nam et ipsi praedas aureorum argentariorumque nummorum ac uasculorum uestisque sericae et intextae filis [p. 61. E.] aureis inuehebant. hi simili lauacro refoti inter toros sociorum sese reponunt. tunc sorte ducti ministerium faciunt. estur ac potatur incondite pulmentis aceruatim, panibus aggeratim, poculis agminatim ingestis. clamore ludunt, strepitu cantilant, conuiciis iocantur ac iam cetera semiferis Lapithis tebanibus† Centaurisque similia. tunc inter eos unus qui robore

9 ⟨hospites et⟩ sospitatores *scripsi* mei ** hospitatores F mei | hospitatores φ sospicatōnes δ 11. 12 ⟨adpositus⟩ *inserui* 12 calicibus probe *Luetj.* probe calicibus *cdd. cf.* 65. 12 exfricatis φ *cf.* 2. 3; 4. 25 18 cobuerant Fg 19 quidam *scripsi cf.* 33. 2; 38. 13; 189. 22 quidem *cdd.*
lu d
21 argentariorum Fφ argenteorum δg 27 īḍuunt φ cantilant *cdd.* 28. 29 tebanib; *** taurisque F teba(*uel* o)ịnib: centaurisq' φ tebaris C. δ debacchantur C. E. *cf. Cic. in Pis.* § 22

ceteros antistabat 'nos quidem' inquit 'Milonis Hypatini domum fortiter expugnauimus. praeter tantam fortunae copiam, quam nostra uirtute nacti sumus, et incolumi numero castra nostra petiuimus et siquid ad rem facit, octo pedibus auctiores remeauimus. at uos qui Boeotias urbes adpetistis, ipso duce uestro fortissimo Lamacho deminuti debilem numerum reduxistis, cuius salutem merito sarcinis istis quas aduexistis omnibus antetulerim. sed illum quidem utcumque nimia uirtus sua peremit. inter inclitos reges ac duces proeliorum tanti uiri memoria celebrabitur. enim *uero* uos bonae frugi latrones inter furta parua atque seruilia timidule per balneas et aniles cellulas reptantes scrutariam facitis.'

VIIII. Suscipit unus ex illo posteriore numero 'tune solus ignoras longe faciliores ad expugnandum domus esse maiores? quippe quod, licet numerosa familia latis deuersetur aedibus, tamen quisque magis suae saluti quam domini consulat opibus. frugi autem et solitarii homines fortunam paruam, uel certe satis amplam, dissimulanter obtectam protegunt acrius et sanguinis sui periculo muniunt. res ipsa denique fidem sermoni meo dabit. uix enim Thebas heptapylos accessimus, quod est huic [p. 62. E.] disciplinae primarium studium, sedulo fortunas inquirebamus populari*um*. nec nos denique latuit Chryseros quidam nummularius, copiosae pecuniae dominus, qui metu officiorum ac munerum publicorum magnis artibus magnam dissimulabat opulentiam. denique solus ac solitarius parua se*d* satis munita domuncula contentus, pannosus alio-

4 incoluminu^{m}ero F incolumes n. φ petiuimus *cdd.* repetiuimus *Heins.* 7 Lamatho Fφ Lamatheo δ 11 enim uero *Luetj.* enim *cdd.* 12 bos F 23 theba septapilos φ (s *pr. add. et* t *expunxit m. rec.*) 25 sedulo] sed dum sedulo Fφδg popularium *scripsi* populari* F popularim φ popularis E 30 se Fφ

quin ac sordidus aureos folles incubabat. ergo placuit ad hunc primum ferremus aditum, ut con*tem*pta pugna manus unicae nullo negotio cunctis opibus otiose potiremur. X. nec mora cum noctis initio foribus eius praestolamur, quas neque subleuare neque dimouere ac ne perfringere quidem nobis uidebatur, ne ualuarum sonus cunctam uiciniam nostro suscitaret exitio. tunc itaque sublimis ille uexillarius noster Lamachus spectatae uirtutis suae fiducia, qua claui immittendae foramen patebat sensim inmissa manu, claustrum euellere gestiebat. sed dudum scilicet omnium bipedum nequissimus Chryseros uigilans et singula rerum sentiens, lenem gradum et obnixum silentium tolerans paulatim adrepit grandique clauo manum ducis nostri repente nisu fortissimo ad ostii tabulam offigit et exitiabili nexu patibul*at*um relinquens gurgustioli sui tectum ascendit atque inde contentissima uoce clamitans rogansque uicinos et unum quemque proprio nomine ciens et salutis communis admonens, diffamat incendio repentino domum suam possideri. sic unus quisque proximi periculi confinio territus suppetiatum decurrunt anxii. XI. tunc nos in ancipiti periculo constituti uel opprimendi nostri uel deserendi socii remedium e re nata ualidum eo uolente comminiscimus. antesignani nostri partem, qua manus umerum subit, ictu per articulum medium temperato prorsus abscidimus atque ibi brachio relicto, multis laciniis offulto ul- [p. 63. E.] nere, ne stillae sanguinis uestigium proderent,

2 contempta φ contenta δg concepta F E. 3. 4 potiretur Fφ 5 prestolamur F[1] *et* F[3] prestolatis F[2]φ postulatis δ 8 Lamathus Fφg 8. 9 spectata** F spectatatae φ[1] 11 *cf. Cic. de domo* § 48; *Plin. Ep.* I. 5. 14 16 patibulatum *Scalig.* patibulum *cdd.* 22 *cum oculi scribae ab altero* nostri *ad alterum aberrassent uerba* nostri — antesignani *in* φ *sunt omissa* 24 comminiscimus *cf. Neue*[3] III. 31 26 abscidimus FδE. absco[i]ndimus φ

ceterum Lamachum raptim reportamus. ac dum trepi*dae* regionis urg*u*emur graui tumultu et instantis periculi metu terremur ad fugam, nec uel sequi propere uel remanere tuto potest, uir sublimis animi uirtutisque praecipuus multis nos adfatibus multisque precibus querens adhortatur per dexteram Martis, per fidem sacramenti bonum commilitonem cruciatu simul et captiuitate liberaremus. cur enim manu*i* quae rapere et iu*gul*are sola posset, fortem latronem superuiuere? sat se beatum qui manu socia uolens occumberet. cumque nulli nostrum spontale parricidium suadens persuadere posset, manu reliqua sumptum gladium suum diuque deosculatum per medium pectus ictu fortissimo transadigit. tunc nos magnanimi ducis uigore uenerato corpus reliquum uest*e* lintea diligenter conuolutum mari celandum commisimus. et nunc iacet noster Lamachus elemento toto sepultus.

XII. Et ille quidem dignum uirtutibus suis uitae terminum posuit. enim uero Alcimus sollertibus coeptis *laet*um secum Fortunae nutum non potuit adducere. qui cum dormientis anus perfracto tuguriolo conscendisset cubiculum superius iamque protinus oblisis faucibus interstinguere eam debuisset, prius maluit rerum singula per latiorem fenestram forinsecus nobis scilicet rapienda dispergere. cumque iam cuncta rerum nauiter emolitus nec toro quidem aniculae quiescentis parcere uellet, eaque lectulo suo deuoluta uestem stra-

1 dum *cdd.* tum E. 1. 2 trepidae *Pricaeus cf.* 54. 30 trepidi *cdd.* 2 religionis *cdd. cf.* 70. 23 urguem̃ F 6 q̄rens δ 8 manui φδ manu F (*sed rescriptus*) 9 iugulare φ *Luetj.* iulare F[1] iuuare F[2] 10 sociali δ 15 ueste linthea δ uestite lintea φ uestitū lintea F (*sed* ū *scripsit* F[2]) uesti l. *Kron. cf. Neue* I[2]. 218, 224 uestitum linteo E. 16 *cf. Prop.* IV. 7 (6). 12. *Seneca. Agam.* 779 19 Alcimus Fφ 20 laetum *scripsi* eum *cdd.* secundum E. secu (v s) φ sęuu (s) F (*sed* uu *rescripta*) senum δ Alcimum — tam saeuus — nutus non potuit abducere *Hild.* eum secutus fortunae cet. *Rohde*

gulam subductam scilicet iactare similiter destinaret, genibus eius profusa sic nequissima illa deprecatur 'quid oro, fili, paupertinas pannosasque *re*culas miserrimae anus donas uicinis diuitibus, quorum haec fenestra domum prospicit?' quo sermone callido deceptus astu et uera quae dicta sunt credens Alcimus, uerens scilicet ne et ea, quae prius miserat quaeque postea missurus [p. 64. E.] foret, non sociis suis sed in alienos lares iam certus erroris abiceret, suspendit se fenestra sagaciter perspecturus omnia, praesertim domus attiguae, ut dixerat illa, fortunas arbitraturus. quod eum strenue quidem *sed* satis inprouide conantem senile illud facinus quanquam inualido, repentino tamen et inopinato pulsu, nutantem ac pendulum et in prospectu alioquin attonitum praeceps inegit. qui praeter altitudinem nimiam super quendam etiam uastissimum lapidem propter iacentem recidens, perfracta diff*iss*aque crate costarum riuos sanguinis uomens imitus narratisque nobis quae gesta sunt, non diu cruciatus uitam euasit. quem prioris exemplo sepulturae traditum bonum secutorem Lamacho dedimus.

XIII. Tunc orbitatis duplici plaga petiti iamque Thebanis conatibus abnuentes Plataeas proximam conscendimus ciuitatem. ibi famam celebrem super quodam Demochare munus edituro gladiatorium deprehendimus. nam uir et genere primarius et opibus pluri*m*us et liberalitate praecipuus digno fortunae suae splendore publicas uoluptates instruebat. quis tantus ingenii, quis facundiae, qui singulas species apparatus multiiugi uer-

3 reculas *scripsi* resculas *cdd. cf.* specula 100. 24, diecula 107. 12   9 certus F (ce *m. rescriptoris*) δ uirtus φ   su-s^{c}pentaque fe^{ne}castra φ   10. 11 atting& φ   12 sed *Oud.* set *Pet.* et *cdd.*   12. 13 senile illud facinus Fδ sed et illud ratus φ   17 propter *Iuntina* p̄t̄ *cdd.* latentem φ   recidens F (*sed m. rescr.*) decidens φδ *cf.* 18. 19; 78. 22   diffissa *Beroald.* diffusa *cdd.* (*in* g fusa *i. ras.*)   24 quodam δ quondam Fφ   26 plurimus *Rohde et margo* φ pluribus Fφδ

bis idoneis posset explicare? gladiatores istic famosae manus, uenatores illic probatae pernicitatis, alibi noxii perdita securitate suis epulis bestiarum saginas instruentes. *tabularum nexibus* confixilis machinae sublicae turres ad instar circumforaneae domus, floridae picturae, decora futurae uenationis receptacula. qui praeterea numerus, quae facies ferarum! nam praecipuo studio for*insecus* etiam aduexerat generosa illa damnatorum capitum funera. sed praeter ceteram speciosi muneris suppellectilem totis utcumque patrimonii uiribus immanis ursae comparabat numerum copiosum. nam praeter domesticis uenationibus captas, praeter largis emptionibus partas amicorum etiam donationibus uariis certatim oblatas tutela sumptuosa sollicite nutriebat. [p. 65. E.] XIIII. nec ille tam clarus tamque splendidus publicae uoluptatis apparatus Inuidiae noxios effugit oculos. nam diutina captiuitate fatigatae simul et aestiua flagrantia maceratae, pigra etiam sessione languidae, repentina correptae pestilentia ⟨*bestiae*⟩ paene ad nullum rediuere numerum. passim per plateas plurim*a* cerneres iacere semiuiuorum corporum ferina naufragia. tunc uulgus ignobile, quos inculta pauperies sine delectu ciborum tenuato uentri cogit sordentia supplementa et dapes gratuitas conquirere, passim iacentes epulas accurrunt. tunc e re nata suptile consilium ego et iste *Z*abulus tale comminiscimur. unam, quae ceteris sarcina corporis praeualebat, quasi

1 istic δ isti Fφ 2 illic δ illi Fφ 4 tabularum nexibus confixilis *scripsi; in cdd.* tabularum nexibus *leguntur post* turres; subliciae *Iunt. et Ald.* stabularum Fφ[1] 8 forinsecus *Heins.* forensis *cdd.* forensi E. 10 suppellectilem F 11 compararat *Bl.* 15 nutriebant Fφ 19 ⟨bestiae⟩ *inserui* 21 plurima *uulgo* plurimas *cdd. cf. Verg. Aen.* II. 364 25 adiacentes δ *idem uerbum habet* δ 48. 15 26 Zabulus *scripsi cf. Not. Tir. ed. Schmitz* 119. 55 Eubulus *Bsn. et Rohde, qui postea praetulit* Diabulus Babulus *cdd. Pet.* baculus E. *cf. Rossb. Ann. Nou.* 1895 *p.* 574 27 p̄ualebat δg reualebat Fφ

cibo parandam portamus ad nostrum receptaculum eiusque probe nudat*o* carnibus cori*o*, seruatis sollerter totis unguibus, ipso etiam bestiae capite ad usque confinium ceruicis solido relicto, tergus omne rasura studiosa tenuamus et minuto cinere perspersum soli siccandum tradimus. ac dum caelestis uaporis flammis examurgatur, nos interdum pulpis eius ualenter saginantes, sic instanti militiae disponimus sacramentum, ut unus e numero nostro, non qui corporis adeo sed animi robore ceteris antistaret, atque is in primis uoluntarius, pelle illa contectus ursae subiret effigiem domumque Democharis inlatus per opportuna noctis silentia nobis ianuae faciles praestaret aditus. XV. nec paucos fortissimi collegii sollers species ad munus obeundum adrexerat. quorum prae ceteris Thrasyleon factionis optione delectus ancipitis machinae subiuit aleam iamque habili corio et mollitie tractabili uultu sereno sese recondit. tunc tenui sarcimine summas oras eius adaequamus et iuncturae [p. 66. E.] rimam licet gracilem s*ae*tae circumfluentis densitate s*e*pimus; ad ipsum confinium gulae, qua ceruix bestiae fuerat execta, Thrasyleonis caput subire cogimus paruisque respiratui circa nares et oculos datis foraminibus fortissimum socium nostrum prorsus bestiam factum inmittimus caueae modico prae[de]stinatae pretio, quam constanti uigore festinus inrepsit ipse. ad hunc modum prioribus inchoatis sic ad reliqua fallaciae pergimus. XVI. sciscitati nomen cuiusdam Nicanoris qui genere

2 nudato — corio *scripsi* nudatum — corium *cdd.* E. 5 inguibus F[1]φ[1] 7 examurgat; Fφ pu^{l}ppis φ 12 inlatus F[1] 15 obediendum Fφ obiendum δ ad^{r}exerat φ arrepxerant δ thrasileon F 19 horas φ 20 sepimus *scripsi quia* F *aliis locis omnibus huic scripturae fauet* sȩpimus F sepimus φ 24 ꝓfuſ F ꝓrfuſ φ 25 praestinatae *Beroald.* praedestinatae *cdd.* E. *cf.* 189. 28 *et* 3. 26; 15. 30; 122. 31; 149. 1. 23 26 ui^{go}re φ

Thracio proditus ius amicitiae summum cum illo Demochare colebat, litteras adfi*n*gimus, ut uenationis suae primitias bonus amicus uideretur ornando muner*i* dedicasse. iamque prouecta uespera abusi praesidio tenebrarum Thrasyleonis caueam Demochari cum litteris illis adulterinis offerimus, qui miratus bestiae magnitudinem suique contubernalis opportuna liberalitate laetatus iubet *protinus nobis* gaudii sui, *ut ipse aiebat,* gerulis decem aureos e suis loculis adnumerari. tunc ut nouitas consueuit ad repentinas uisiones animos hominum pellere, multi numero mirabundi bestiam confluebant, quorum satis callenter curiosos aspectus Thrasyleon noster impetu minaci frequenter inhibebat. consonaque ciuium uoce satis felix ac beatus Demochares ille saepe celebratu*r*, quod post tantam cladem ferarum nouo prouentu quoquo modo fortunae resisteret. iubet noualibus suis confestim bestiam i*nmitte*rent, iubet summa cum diligentia *d*eportari, sed suscipiens ego

XVII. 'Caueas' inquam 'domine, flagrantia solis et itineris spatio fatigatam coetui multarum et ut audio non recte ualentium committere ferarum. quin potius domus tuae patulum ac perflabilem locum, immo et lacu aliquo conterminum refrigerantemque prospicis? an ignoras hoc genus bestiae lucos consitos et specus roridos et fontes amoenos semper incubare?'

Talibus monitis Demochares perterritus numerumque

2 adfingimus *Oud.* adfigimus F affigimus φδ 3 muneris F munere φ 6 deferimus δ 8 protinus nobis *scripsi* nobis protinus *cdd.* 8. 9 ut ipse aiebat *Colu.* aureos ut ipse habebat Fφ (*in* F *uerba* u. i. h. *inducta sunt*) *transposui post* sui *cf. Luetj. p.* 464 *Adn.* ut ipse hēbt^{2} δ *om.* E. 15 celebratur *scripsi cf.* 189. 9 celebratus *edd.* 17 inmitterent *scripsi cf.* 66. 5 ire∗ F iret φ^{2} *et mg.* φ; ar& φ^{1} 18 deportari *scripsi R. d. Ph.* 1885. 100 *cf.* 83. 1 *et* 83. 19; *de confusione inter* r *et* d *cf.* 64. 9; 78. 22 reportari Fφ iubet noualibus suis confestim bestiam summa cum diligentia reportari *Luetj.* 19 flagrantia φ (*sed* l *ex* r *corr.*) fraglantia F solis *om.* φ

per- [p. 67. E.] ditorum secum ⟨*animalium*⟩ recensens, non difficulter adsensus, ut ex arbitrio nostro caueam locaremus facile permisit. 'sed et nos' inquam 'ipsi parati sumus hic ibidem pro cauea ista excubare noctes, ut aestus et uexationis incommodo bestiae fatigatae et cibum tempestiuum et potum solitum accuratius offeramus.'

'Nihil indigemus labore isto uestro' respondit ille 'iam paene tota familia per diutinam consuetudinem nutriendis ursis exercitata est.'

XVIII. Post haec uale facto discessimus et portam ciuitatis egressi monumentum quoddam conspicamur procul a uia remoto et abdito loco positum. ibi capulos carie et uetustate semi*con*fectos, quis inhabitabant pulueréi et iam cinerosi mortui, passim ad futurae praedae receptacula reseramus et, ex disciplina sectae seruato noctis inlunio tempore, quo somnus obuius impetu primo corda mortalium ualidius inuadit ac premit, cohortem nostram gladiis armatam ante ipsas fores Democharis, uelut expilationis uadimonium sistimus. nec setius Thrasyleon, examussim capto noctis latrocinali momento, prorepit cauea statimque custodes, qui propter sopiti quiescebant omnes ad unum, mox etiam ianitorem ipsum gladio conficit clauique subtracta fores ianuae repandit nobisque prompte conuolantibus et domus alueo receptis demonstrat horreum, ubi uespera sagaciter argentum copiosum recondi uiderat. quo protinus perfracto confertae manus uiolentia, iubeo singulos commilitonum asportare quantum quisque poterat auri uel argenti et in illis aedibus fidelissimorum mortuorum occultare propere rursumque

1 ⟨animalium⟩ *inserui* 14 semiconfectos *scripsi* semitectos *cdd.* quos δ 17 quo* F qua φ 20 uelud F²φ 21 examusim Fφ 25. 26 conuolentibus φ 26 albeo F¹ 28 prostrato (co) φ cfarte (c) F confestim confarte φδ (confarte δ)

concito gradu recurrentes sarcinas iterare. quod enim ex usu foret omnium, me solum resistentem pro domus limine cuncta rerum exploraturum sollicite dum redirent. nam et facies ursae mediis aedibus discurrentis ad proterrendos siqui de familia forte euigilassent, uidebatur oppor- [p. 68 E.] tuna. quis enim quamuis fortis et intrepidus, immani forma tantae bestiae noctu praesertim uisitata, non se ad fugam statim concitaret, non obdito cellae pessulo pauens et trepidus sese cohiberet? XVIIII. his omnibus salubri consilio recte dispositis occurrit scaeuus euentus. namque dum reduces socios nostros suspensus opperior, quidam seruulum, strepitu scilicet ⟨*audito uel*⟩ diuinitus inquietus, proserpit leniter uisaque bestia, quae libere discurrens totis aedibus commeabat, premens obnixum silentium uestigium suum replicat et utcumque cunctis in domo uisa pronuntiat. nec mora cum numerosae familiae frequentia domus tota completur. taedis lucernis cereis sebaciis et ceteris nocturni luminis instrumentis clarescunt tenebrae. nec inermis quisquam de tanta copia processit sed singuli fustibus lanceis, destrictis denique gladiis armati muniunt aditus. nec secus canes etiam uenaticos, auritos illos et horricomes ad comprimendam bestiam cohortantur. XX. tunc ego sensim, gliscente adhuc illo tumultu, retrogradi fuga domo facesso sed plane Thrasyleonem mire canibus repugnantem latens pone ianuam ipse prospicio. qua*n*quam enim uitae metas ultimas obiret, non tamen sui nostrique uel pristinae

1 recurrentes φδ recurrenti Fφ^{2} 4. 5 discurrendis Fφ *margo* φ c. tis 5 ꝑtērendos F proterendos φδ E. si q de φ (d *add. m. rec.*) siqd e F 5. 6 euigilassent *Stewech.* E. uigilassent *cdd.* 7 tanta F^{1}φ 11 seuus φ 13 strepitus F^{2}φ (stepitus F^{1}) strepitus scilicet *inducta* in F strepitu — ⟨audito uel⟩ *scripsi* [strepitu scilicet] *seclusit* E. insopitus scilicet diuinitus et inquietus *Rohde* 22 armati *add.* Fφδ *om.* E. aditis Fφ^{1} secus F^{1}φ setius F^{2} *cf.* 67. 17 24 gliscentem F^{1}

uirtutis oblitus iam faucibus ipsis hiantis Cerberi reluctabat. scaenam denique quam sponte sumpserat cum anima retinens, nunc fugiens nunc resistens uariis corporis sui schemis ac motibus tandem domo prolapsus est. nec tamen quamuis publica potitus libertate salutem fuga quaerere potuit, quippe cuncti canes de proximo angiportu satis feri satisque copiosi uenaticis illis, qui commodum domo *processerant*, similiter insequentes se obmiscent agminatim. miserum funestumque spectamen aspexi, Thrasyleonem nostrum cateruis canum saeuientium cinctum atque obsessum multisque numero [p. 69 E.] morsibus laniatum. denique tanti doloris impatiens populi circumfluentis turbelis immisceor et [in], quo solo poteram celatum auxilium bono ferre commilitoni, sic indaginis principes dehortabar 'o grande' inquam 'et extremum flagitium, magnam et uere pretiosam perdimus bestiam.' XXI. nec tamen nostri sermonis artes infelicissimo profuerunt iuueni, quippe quidam procurrens e domo procerus et ualidus incunctanter lanceam mediis iniecit ursae praecordiis nec secus alius, et ecce plurimi iam timore discusso certatim gladios etiam de proximo *i*ngerunt. enim uero Thrasyleon, egregium decus nostrae factionis, tandem immortalitate digno illo spiritu expugnato, magis quam ⟨*humana*⟩ patientia neque clamore ac ne ululatu quidem fidem sacramenti prodidit sed, iam morsibus laceratus ferroque laniatus, obnixo mugitu et ferino fremitu praesentem casum generoso uigore tolerans gloriam sibi reseruauit, uitam fato reddidit.

1 facibus Fφ 8 domo processerant *scripsi in cdd.* processerant *legitur post* insequentes similiter F (si *et pars litterae* m *debentur rescriptori*) $\varphi\delta$ *margo* F 9 se* F sese φ obmiscent E. ommisceunt F ommiscent φ (*i. m.* ꝯmiscent) sese conmiscent δ 13 turbellis δ [in] *seclusi* 15 principem δ 22 gladiis F[1] ingerunt *scripsi* congerunt *cdd.* 25 ⟨humana⟩ *inserui* iam magis φ 28 casu F (ˢ *add. m. r.*)

tanto tamen terrore tantaque formidine coetum illum turbauerat, ut usque diluculum, immo et in multum diem nemo quisquam fuerit ausus quamuis iacentem bestiam uel digito contingere, nisi tandem pigre ac timide quidam lanius paulo fidentior, utero bestiae resecto, ursae magnificum despoliauit latronem. sic etiam Thrasyleon nobis periuit sed a gloria non periuit. confestim itaque constrictis sarcinis illis, quas nobis seruauerant fideles mortui, Plataeae terminos concito gradu deserentes istud apud nostros animos identidem reputabamus, merito nullam fidem in uita nostra repperiri, quod ad manis iam et mortuos odio perfidiae nostrae demigrarit. sic onere uecturae simul et asper*itate* uiae toti fatigati, tribus comitum des*ideratis*, istas quas uidetis praedas adueximus.'

[p. 70 E.] XXII. Post istum sermonis terminum poculis aureis memoriae defunctorum commilitonum uino mero libant, dehinc canticis quibusdam Marti deo blanditi paululum conquiescunt. *enim* ⟨*uero*⟩ nobis anus illa recens *h*ordeum adfatim et sine ulla mensura largita est, ut equus quidem meus tanta copia et quidem solus potitus sali*ar*es se cenasse ⟨*cenas*⟩ crederet. ego uero nu*n*quam alias hordeum ⟨*nisi*⟩ tu*n*sum minutatim et diutina coquitatione iurulentum semper esse ⟨*solitus*⟩,

6 ursa *Pricaeus* ursae magnifico corio *Luetj.* [ursae] E., *nil mutandum uidetur cf. Kühner. Gr. Lat.* II. § 346. 3 *et Apologiae p.* 51. 7 8 *in* F *post* nobis *lacuna est* 9 plateẹ F 12 manis Fφ^1 13 one reuecturae Fφ (o *et* r *ligauit m. r.*) 13. 14 asperitate uiae toti *Vulc.* asperae uiae toti *cdd.* E. 14 defid///f≡tis F (*corr. in* defi≡certis) desideratis φ (*i. m.* c. desertis) deserti E. 17 *post* memoriae *desiderantur in δ p.* 70. 2—72. 9 19 enim ⟨uero⟩ *Luetj. cf.* 61. 16 enī φ at F^2 (*in ras.*) 22 saliares se cenasse cenas crederet *scripsi cf.* 168. 11 salies se (se *scripsit manus alia*) cenasse . . . . . . crederet F salies se cenasse (*deinde lacuna duarum litterarum*) crederet φ *i. m.* Salico; salie se cenasse c. E. saliares cenas se cenasse *Luetj.* 22—p. 85, 1 ego uero nunquam alias hordeum ⟨nisi⟩ tunsum minutatim et

rimatus angulum quo panes, reliquiae totius multitudinis congestae fuerant, fauces diutina fame saucias et araneantes ualenter exerceo. et ecce nocte promota latrones expergiti castra commouent instructique uarie, partim gladiis armati, ⟨*partim*⟩ in Lemures reformati concito *se* gradu proripiunt. nec me tamen instanter ac fortiter manducantem uel somnus imminens impedire potuit. et qua*n*quam prius cum essem Lucius, unico uel secundo pane contentus mensa decederem, tunc uentri tam profundo seruiens iam ferme tertium qualum rumigabam. huic me operi attonitum clara lux oppressit. XXIII. tandem itaque asinali uerecundia ductus, aegerrime tamen digrediens riuulo proximo sitim lenio. nec mora cum latrones ultra ⟨*solitum*⟩ anxii atque solliciti remeant, nullam quidem prorsus sarcinam uel omnino licet uilem laciniam ferentes sed tantum ⟨*totis*⟩ gladiis, totis manibus, immo factionis suae cunctis uiribus unicam uirginem filo liberalem et, ut matronatus eius indicabat, summatem regionis, puellam me Hercules et asino [tali] concupiscendam, maerentem et crines cum ueste sua lacerantem aduehebant. eam simul intra*ntes* speluncam uerbisque quae dolebat minora facientes sic adloquuntur [p. 71 E.] 'tu quidem salutis et pudicitiae secura breuem patien-

diutina coquitatione iurulentum semper esse ⟨solitus⟩, rimatus *scripsi* ego uero |nūq|uam alias horde|o ciba|tus sum minutatim et diutina cogitatione iurulentum semper esserim rimatus F ego uero |num|quam alias ordeum (*corr. ex* ordeo) tūs sum minutatim et diutina cogitatione iurulentum semper esse | rimatus φ (*syllabas lineis inclusas scripsit alia manus in loco uacuo relicto*) ego uero numquam alias ordeum cibatus ni minutatum et diutina coquitatione iurulentum [semper eserim], rimatus E. 1 panes F panis φ E. 5 armati ⟨partim⟩ in *scripsi* armatim in φ (*idem in* F *fuisse uidetur*) ⟨alii⟩ in *Rossb.* 6 se *om.* F[1] *Pet. A. L. L.* V. 577 14 ⟨solitum⟩ *inserui cf. Tac. Ann.* IV. 64. 1 17 ⟨totis⟩ *inserui* 19 religionis Fφg *cf.* 63. 2 20 [tali] *exclus. Bsn.* 22 intrantes *Bsn.* intra *cdd.*

tiam nostro compendio tribue, quos ad istam sectam paupertatis necessitas adegit. parentes autem tui de tanto suarum diuitiarum cumulo, qua*n*quam satis cupidi, tamen sine mora parabunt scilicet idoneam sui sanguinis redemptionem.'

XXIIII. His et his similibus blateratis nequiquam ⟨*nequaquam*⟩ dolor sedatur puellae. quidni, quae inter genua sua deposito capite sine modo flebat. at illi introuocatae anui praecipiunt adsidens eam blando quantum posset solaretur alloquio, seque ad sectae sueta conferunt. nec tamen puella quiuit ullis aniculae sermonibus ab inceptis fletibus auocari sed a*uc*tius *h*eiulans sese et assiduis singultibus ilia quatiens mihi etiam lacrimas excussit. ac sic 'an ego' inquit 'misera, tali domo tanta familia tam caris uernulis tam sanctis parentibus desolata et infelicis rapinae praeda et mancipium effecta inque isto saxeo carcere seruiliter clausa et omnibus deliciis, quis innata atque innutrita sum, priuata, [sub] incerta salutis et *sub* carnificinae lauiena, inter tot ac tales latrones et horrendum gladiatorum populum uel fletum desinere uel omnino uiuere potero?'

Lamentata sic et animi dolore et faucium tundore et corporis lassitudine iam fatigata marcentes oculos demisit ad soporem. XXV. [an] commodum coniuerat, nec diu cum repente lymphatico ritu somno recussa ⟨*denuo plorare*⟩ longeque uehementius adflictare sese et pectus etiam palmis infestis tundere et faciem illam

4 idoneam F (a *in ras.*) idoneum φ 6 nec q qa F (c, u, s *superscr.*) neq quā φ 7 ⟨nequaquam⟩ *inserui cf.* 160. 28 12 auctius *scripsi* altius F (ti *in ras.*) autius φ (c *superscr.*) (*i. m.* auctius) altius E 12. 13 *eiulans F 13 *cf. Verg. Aen.* IX 415 illia F[1] 19 [sub] *inclusi et transposui ante* carnificinae; subincerta salutis *cdd.* sub incerto *Oud.* lauigena' F[1] lanigena φ[1] 22 tundore F (t *in ras.*) tēdore φ *num fuit*: tumore? 24 dimisit Fφ [an] *exclusi quod praebent* Fφδ iam E. 25 limphatico Fφ recussa ⟨est⟩ *Luetj.* 26 ⟨denuo plorare⟩ *inserui*

luculentam uerberare incipit et aniculae qua*n*quam instantissime causas noui et instaurati maeroris requirenti ⟨*nihil respondens*⟩ sic adsuspirans altius infit 'em nunc certe, nunc maxime funditus perii, nunc spei salutiferae renuntiaui. laqueus aut gladius aut certe praecipitium procul dubio capessendum est.'

Ad haec anus iratior dicere eam seu*er*iore iam uultu iube- [p. 72 E.] bat quid, malum, fleret uel quid repente postliminio pressae quietis lamentationes licentiosas refricaret. 'nimirum' inquit 'tanto compendio tuae redemptionis defraudare iuuenes meos destinas. quod si pergis ulterius, iam faxo lacrimis istis, quas parui pendere latrones consuerunt, insuper habitis uiua exurare.'

XXVI. Tali puella sermone deterrita manuque eius exosculata 'parce' inquit 'mi parens et durissimo casui meo pietatis humanae memor subsiste paululum. nec enim, ut reor, aeuo longiore maturatae tibi in ista sancta canitie miseratio prorsus exaruit. specta denique scaenam meae calamitatis. speciosus ad*u*lescens inter suos principalis, quem filium publicum omnis sibi ciuitas cooptauit, meus alioquin consobrinus, tantulo triennio maior in aetate, qui mecum primis ab annis nutritus et adultus indiuiduo contubernio domusculae, immo uero cubiculi torique sanctae caritatis adfectione mutuo mihi pigneratus uotisque nuptialibus pacto iugali pridem ⟨*erat*⟩ destinatus, consensu parentum tabulis etiam maritus nuncupatus ad nuptias officio frequenti cognatorum et adfinium stipatus tem-

1 luculentam *cdd.* luculenter E. *cf.* 32. 26 *et Hild. p.* 364 3 ⟨nihil respondens⟩ *inserui* 7 seueriore *scripsi* saeuiore *cdd.* 8 uultu F uulto E. 10 refricaret φF^1 replicaret F^2 E. 13 ** insuper φ 15 manuque $F^1 \varphi$ manumque F^2 16 deosculata φ 18 mat$\overset{v}{a}$tę F (ta *rescriptori debetur, fortasse etiam* te) m$\overset{u}{a}$tur$\overset{t}{a}$e maturae δ 20 scen$\overset{s}{a}$ F adolescens F φ 27 ⟨erat⟩ *inserui*

plis et aedibus publicis uictimas immolabat. domus tota lauris obsita, taedis lucida constrepebat hymenaeum. tunc me gremio suo mater infelix tolerans mundo nuptiali decenter ornabat mellitisque sauiis crebriter ingestis iam spem futuram liberorum uotis anxiis propagabat, cum inruptionis subitae gladiatorum impetus ad belli faciem saeuiens, nudis et infestis mucronibus coruscans non caedi, non rapinae manus adferunt sed denso conglobatoque cuneo cubiculum nostrum inuadunt protinus. nec ullo de familiaribus nostris repugnante ac ne tantillum quidem resistente, ⟨*me*⟩ miseram exanimem, saeuo pauore trepid*am* de medio matris [p. 73. E.] gremio rapuere. sic ad instar Attidis uel Protesilai dispestae disturbataeque nuptiae. XXVII. sed ecce saeuissimo somnio mihi nunc etiam redintegratur, immo uero cumulatur infortunium meum: nam uisa sum mihi de domo de thalamo [de cubiculo] de toro denique ipso uiolenter extracta per solitudines auias infortunatissimi mariti nomen inuocare eumque, ut primum meis amplexibus uiduatus est, adhuc unguentis madidum, coronis floridum me pedibus fugientem alienis *consequi uestigio.* utque clamore percito formonsae raptum uxoris conquerens populi testatur auxilium, quidam de latronibus importunae persecutionis indignatione permotus saxo grandi pro pedibus a*d*repto misellum iuuenem maritum meum percussum interemit. talis aspectus atrocitate perterrita somno funesto pauens excussa sum.'

2. 3 himeneu (s *supra*) Fφ 5 spem futuram *Pric.* spe futura F spe (s *supra*) futrā (2 *supra*) φ (‾ *add. m. r.*) 7 infestis *Wower.* infertis Fφ incertis δ 9 conglouatoque F¹φ¹ 12 ⟨me⟩ *inserui* misera F¹φ trepidam *Oud.* trepido Fδ strepido φ 14 attidis F *Bsn.* Athracidis *Beroald.* E. pidis δ Atyis *Kiessling apud Maass. Comm. mythic. Ind. L. Gryph.* 1886/87 *p.* XV dispestae *Bertinianus* dispectę F despecte δg 17 [de cubiculo] *exclus. Weyman* 22 consequi uestigio *transposui post* alienis *in cdd. legitur post* floridum 26 abrepto Fφ

Tunc fletibus eius adsuspirans anus sic incipit 'bono animo esto, mi erilis, nec uanis somniorum figmentis terreare. nam praeter quod diurnae quietis imagines falsae perhibentur, tunc etiam nocturnae uisiones contrarios euentus non nunquam pronuntiant. denique flere et uapulare et [non nunquam] iugulari lucrosum prosperumque prouentum nuntiant, contra ridere et mellitis dulciolis uentrem saginare uel in uoluptatem ueneriam conuenire, tristitie animi languori corporis damnisque ceteris anxiatum iri praedi*cant.* sed ego te narrationibus lepidis anilibusque fabulis protinus auocabo' et incipit

XXVIII. 'Erant in quadam ciuitate rex et regina. hi tres numero filias forma conspicuas habuere, sed maiores quidem natu quamuis gratissima specie, idonee tamen celebrari posse laudibus humanis credebantur, at uero puellae iunioris tam praecipua tam praeclara pulchritudo nec exprimi ac ne sufficienter quidem laudari sermonis humani penuria poterat. multi denique [p. 74. E.] ciuium et aduenae copiosi, quos eximii spectaculi rumor studiosa celebritate congregabat, inaccessae formonsitatis admiratione stupidi et admouentes oribus suis dexteram primore digito in erectum pollicem residente, ut ipsam prorsus deam Venerem religiosis adorationibus *uenerabantur.* iamque proximas

6 [non nunquam] *expunxi, dittographia uidetur uersus superioris* 9 tristitiẹ F languori F langori φ tristicie cum langori δ 10 damnique ceteris ut F dampnique ceteri t φ anxiatum *uulgo* āx^{i}atū^{s} (i *et* ¯ *add. m. r.*) F axatū φ delassatum *Lips. Luetj.* (*uel* lassatum) uexatum *Beroald.* taxatum *Rohde* praedicant φ *Hild.* praedicabant F E. *cf.* 59. 20 praedicunt δ 10. 11 te narrationibus *margo* φ te * et (t *in ras. scr. m. r.*) rationib; F tener rationib; φ 11 fauulis F[1] 23 priore *cdd.* 24 prorsus eam *Crus.* uenerē* F (¯ *add. m. r.*) 25 adorationibus uenerabantur δ Venerem uenerabantur *Traube, Crus., Weyman* adorabant adorationibus *Rossbach* adorationibus crederent g *in* F *add.* credēnт *m. recens* *cf. Fulg. Mythol.* III. 6. *Pl. Poen.* 277, *Rud.* 305, 1349

ciuitates et attiguas regiones fama peruaserat deam, quam caerulum profundum pelagi peperit et ros spumantium fluctuum educauit, iam numinis sui passim tributa uenia in mediis conuersari populi coetibus, uel certe rursum nouo caelestium stillarum germine non maria sed terras Venerem aliam uirginali flore praeditam pullulasse. XXVIIII. sic immensum procedit in dies opinio, sic insulas iam proxumas et terrae plusculum prouinciasque plurimas fama porrecta peruagatur. iam multi mortalium longis itineribus atque altissimis maris meatibus ad saeculi specimen gloriosum confluebant. Paphon nemo, Cnidon nemo ac ne ipsa quidem Cythera ad conspectum deae Veneris nauigabant. sacra diae praetereuntur, templa deformantur, puluinaria *sper*n*untur, caerimoniae negleguntur, incoronata simulacra et arae uiduae frigido cinere foedatae. puellae supplicatur et in humanis uultibus deae tantae numina placantur, et in matutino progressu uirginis uictimis et epulis Veneris absentis nomen propitiatur, *e*amque per plateas commeantem populi frequenter floribus sertis et solutis adprecantur.

Haec honorum caelestium ad puellae mortalis cultum inmodica translatio uerae Veneris uehementer incendit animos et inpatiens indignationis capite quassanti fremens altius sic secum disserit 'en rerum naturae prisca parens, (XXX.) en elementorum origo initialis, en orbis totius ⟨*domina*⟩ alma Venus, quae cum mortali puella partiario maiestatis honore tractor et nomen [p. 75. E.] meum caelo conditum terrenis sordibus pro-

5 stellarum *cdd.* 7 immſu (s) F¹ in īmſu (s) F² φ 8 per extimas *Rohde, sed cf. Tac. Ann.* XII. 36 9 ⟨late⟩ porrecta *Weyman* 14 praetereuntur *Hild.* p̄feruntur F praetermeantur *Weym.* deformant Fφ 15 spernuntur *scripsi* pferunt (2) *cdd.* perteruntur E. 19 nomen Fφδ numen E. 20 eamque *scripsi* iamque *cdd.* 27 ⟨domina⟩ *inserui cf.* 209. 21 [quae] *Oud.* E. *sed cf.* 102. 25; 109. 25; 207. 26

fanatur! nimirum communi numinis piamento uicariae uenerationis incertum sustinebo et imaginem meam circumferet puella moritura. frustra me pastor ille, cuius iustitiam fidemque magnus comprobauit Iuppiter, ob eximiam speciem tantis praetulit deabus. sed non adeo gaudens ista, quaecumque est, meos honores, usurpauerit: iam faxo huius etiam ips*am* inlicitae formonsitatis paeniteat.'

Et uocat confestim puerum suum pinnatum illum et satis temerarium, qui malis suis moribus contempta disciplina publica, flammis et sagittis armatus per alienas domos nocte discurrens et omnium matrimonia corrumpens impune committit tanta flagitia et nihil prorsus boni facit. hunc qua*n*quam genuina licentia procacem uerbis quoque insuper stimulat et perducit ad illam ciuitatem et Psychen — hoc enim nomine puella XXXI. nuncupabatur — coram ostendit et, tota illa perlata de formonsitatis aemulatione fabula, gemens ac fremens indignatione 'per ego te' inquit 'maternae caritatis foedera deprecor, per tuae sagittae dulcia uulnera, per flammae istius mellitas uredines, uindictam tuae parenti sed plenam tribue et in pulchritudinem contumacem *s*euer*it*er uindica idque unum et pr*ae* omnibus unicum uolens effic*e*: uirgo ista amore fraglantissimo teneatur hominis extremi, quem et dignatis et patrimonii simul et incolumitatis ipsius Fortuna damnauit, tamque infirmi ut per totum orbem non inueniat miseriae suae comparem.'

Sic effata et osculis hiantibus filium diu ac pres-

1 communi ⟨cum homine⟩ *Traube* 2 incestum *Haupt* 3 circumferre puellā moriturā Fφ (*in* F ¯ *add. m. r.*) 7 usurpauerit *Oud.* usurpauit Fφδ usurparit *Tr.* etiam Fφδg eam E. ipsam *Rossb.* ipsius *cdd.* inclitae *Crus.* 14 genuina *in* φ *m.* 2 *corr. in* benigna 23 seueriter *Brantius cum Fulgentio et Mythogr. Vat. cf.* 35. 9; 41. 12 reuerenter FφδE. prae δ *Oud.* pro Fφ 24 effice δ *Oud.* effici FφE. fraglantissimo F 26 fortuna F (a *in ras.*) fortune φ

sule sauiata proximas oras reflui litoris petit plantisque roseis uibrantium fluctuum summo rore calcato, ecce iam profund*um* maris [p. 76. E.] sudo resedit uertice, et, ipsum quod incipit uelle, [et] statim, quasi pridem praeceperit, non moratur marinum obsequium. adsunt Nerei filiae chorum canentes et Portunus caerulis barbis hispidus et grauis piscoso sinu Salacia et auriga paruulus delphini Palaemon. iam passim maria persultantes Tritonum cateruae hic concha sonaci leniter bucinat, ille serico tegmine flagrantiae solis obsistit inimici, alius sub oculis dominae speculum progerit, curr*u* biiuges alii subnatant. talis ad Oceanum pergentem Venerem comitatur exercitus.

XXXII. Interea Psyche cum sua sibi perspicua pulchritudine nullum decoris sui fructum percipit. spectatur ab omnibus, laudatur ab omnibus, nec quisquam, non rex, non ⟨*filius*⟩ regius, nec de plebe saltem cupiens eius nuptiarum petitor accedit. mirantur quidem diuinam speciem sed ut simulacrum fabre politum mirantur omnes. olim duae maiores sorores, quarum temperatam formonsitatem nulli diffamarant populi, procis regibus desponsae iam beatas nuptias adeptae, sed Psyche uirgo uidua domi residens deflet desertam suam solitudinem aegra corporis, animi saucia et quamuis gentibus totis complacitam odit in se suam formonsitatem. sic infortunatissimae filiae miserrimus pater suspectatis caelestibus odiis et irae superum

1 liquoris *Corn.* licoris *Rohde* 2 calcata ∗ ecce F (a *et* e *in ras. scr. m. r.*) calcatum ecce φ 3 profundum *Koehler* profundi *cdd.* sudore sedit $F^1\varphi^1$ 4 [et] *secl. Rossb.* ei *Jahn*, E. uelle, cetus — statim *Traube* 5 morigeratur *Corn.* 6 medei $F^1\varphi^1$ 8. 9 persulcantes δ 12 curru φ currus F (*sed* rru *manus rescriptoris est et* ſ *in fine add. m. rec.*) *cf. Sil. Ital.* XIV. 482 17 ⟨filius⟩ *inserui cf.* 101. 28 23 adeptae $F\varphi^1$ ad. sunt δ E. ad. fuerant φ^2 *cf. Pet.* 147 24 animi saucia δ *cf. Enn. Fab.* 259 (*L. M.*) animis audacia Fφ 26 sic *cdd.* sed E.

metuens dei Milesii uetustissimum percontatur oraculum et tanto numine precibus et uictimis ⟨*propitiato*⟩ ingratae uirgini petit nuptias et maritum. sed Apollo qua*n*quam Graecus et Ionicus propter Milesiae conditorem sic Latina sorte respondit (XXXIII)

[p. 77E] montis in excelsi scopulo *rex* siste puellam
ornatam mundo funerei thalami.
nec speres generum mortali stirpe creatum
sed saeuum atque ferum uipereumque malum,
qui pinnis uolitans super aethera cuncta fatigat
flammaque et ferro singula debilitat;
quem tremit ipse Iouis, quo numina terrificantur,
flumina *quem* horrescunt et Stygiae tenebrae.

rex olim beatus affatu sanctae uaticinationis accepto pigens tristisque retro domum pergit suaeque coniugi praecepta sortis enodat infaustae. maeretur fletur lamentatur diebus plusculis. sed dirae sortis iam urg*u*et taeter effectus. iam feralium nuptiarum miserrimae uirgini choragium struitur, iam taedae lumen atrae fuliginis cinere marcescit, et sonus tibiae zygiae mutatur in querulum Lydium modum cantusque laetus hymenaei lugubri finitur ululatu et puella nuptura deterget lacrimas ipso suo flammeo. sic adfectae domus triste fatum cuncta etiam ciuitas congemebat luctuque publico confestim congruens edicitur iustitium.

XXXIIII. Sed monitis caelestibus parendi necessitas misellam Psychen ad destinatam poenam efflagitabat. perfectis igitur feralis thalami cum summo maerore

2 a tanto *Pric.* de tanto *W.* tanto adito n. *Bsn.* ⟨propitiato⟩ *inserui cf.* 38. 1; 74. 22; 202. 23; 206. 6; 210. 26 4 p̲τ̄ (p supra) F pp φ 6 rex siste *Luetj. cf.* 77. 9 subsiste F (*sed* subs *in ras. scr. m. r.*) δg existe φ 8 speret Fφ[1] 12 quem *scripsi* quod *cdd.* quo *W.* quoi *Iahn* cui E. 13 flumina quem *Rohde* fluminaque *cdd.* 15 pigens φ[1] piger F[2]φ[2]δ 20 zygiae *Beroald.* gygię F gigie φδ 21 ludii modum F[1] ludiū modum F[2] ludi'modū φ Ludium m. *W.*

sollemnibus toto prosequente populo uiuum producitur funus et lacrimosa Psyche comitatur non nuptias sed exequias suas. ac dum maesti parentes et tanto malo perciti nefarium facinus perficere cunctantur, ipsa illa filia talibus eos adhortatur uocibus

'Quid infelicem senectam fletu diutino cruciatis? quid spiritum uestrum, qui magis meus est, crebris *h*eiulatibus fatigatis? quid lacrimis inefficacibus *in uestris oculis mea lumina* foedatis? quid *ora mihi ueneranda* laceratis? quid canitiem [p. 78 E.] scinditis? quid pectora quid ubera sancta tunditis? haec er*a*nt uobis egregiae formonsitatis meae praeclara praemia. inuidiae nefariae letali plaga percussi sero sentitis. cum gentes et populi celebrarent nos diuinis honoribus, cum nouam me Venerem ore consono nuncuparent, tunc dolere tunc flere, tunc me iam quasi peremptam lugere debuistis. iam sentio iam uideo solo me nomine Veneris perisse. ducite me et cui sors addixit scopulo sistite. festino felices istas nuptias obire, festino generosum illum maritum meum uidere. quid differo? quid detrecto uenientem qui totius orbis exitio natus est?'

XXXV. Sic profata uirgo conticuit ingressuque iam ualido pompae populi prosequentis sese miscuit. itur ad constitutum scopulum montis ardui, cuius in summo cacumine statutam puellam cuncti deserunt, taedasque nuptiales quibus praeluxerant ibidem lacrimis suis extinctas relinquentes deiectis capitibus domuitionem

8. 9 quid lacrimis inefficacibus ora mihi ueneranda foedatis? quid laceratis in uestris oculis mea lumina? *uulgo, transposuit Bl. in δ omnia inter* fatigatis *et* quid laceratis *sunt omissa* 11 erant *scripsi* erunt *cdd.* sunt *Jahn* haec enim *Rohde* 21 qd F[1] q* F[2] qd φ totius (*sola* o *primae m. est*) orbi(s)*** F ot(o)iosorbis φ *cf.* 80. 2; 203. 16 28 extintas F *post* relinquentes *in δ ex Fulgentio* (*Lersch. d. abstr. s. p.* XVIII) *insertum est* coragio itaque perfecto *cf. Mnemosyne* N. S. 1896 *p.* 221

parant. et miseri quidem parentes eius tanta clade defessi clausae domus abstrusi tenebris perpetuae nocti sese dedidere. Psychen autem pauentem ac trepidam et in ipso scopuli uertice ⟨*sortem suam*⟩ deflentem mitis aura molliter spirantis Zephyri, uibratis hinc inde laciniis et reflato sinu, sensim leuatam suo tranquillo spiritu uehens paulatim per deuexa rupis excelsae, uallis subditae florentis cespitis gremio leniter delapsam reclinat.

LIBER V

[p. 79. E.] I. Psyche teneris et herbosis locis in ipso toro roscidi graminis suaue recubans tanta mentis perturbatione sedata dulce conquieuit. iamque sufficienti recreata somno placido resurgit animo. uidet lucum proceris et uastis arboribus consitum, uidet fontem uitreo latice perlucidum medio luci meditullio. prope fontis adlapsum domus regia est, aedificata non humanis manibus sed diuinis artibus. iam sci*r*es ab introitu primo dei cuiuspiam luculentum et amoenum uidere te diuersoria. nam summa laquearia citro et ebore curiose cauata subeunt aureae columnae, parietes omnes argenteo caelamine conteguntur, bestiis et id genus pecudibus occurrentibus ob os introeuntium. mirus prorsum homo immo semideus uel certe deus, qui magnae artis suptilitate tantum efferauit argentum. enim uero pauimenta ipsa lapide pretioso caesim de-

2 nocti δ noctis Fφg 3 trepida** F (*add. m. rec.* nte) trepidā (e supra τ) φ *cf.* 68. 3 trepidantem δ (da *in ras.*) 4 ⟨sortem suam⟩ *inserui* 5 uibrantis Fφ 6 sino F sīū φ suo *cdd.* solo *Jahn,* E. 7 uehemens $Fφ^1$ 9 reclinat F declinat φ *cf.* 18. 19 18 scires *scripsi* scies Fφ sciens δ *cf. Phil. Anz.* III. 182 20 diuersoria F^1 diůſoriū φ *cf.* 180. 28 22. 23 et id genus Fφδg setigeris *Jahn* E. quod genus *Rohde cf.* 18. 4 ingentibus *Rossb.* 24 magne artis homo *cdd.*

minuto in uaria picturae genera discriminantur. uehementer iterum ac saepius beatos illos qui super gemmas et monilia calcant! iam ceterae partes longe lateque dispositae domus sine pretio pretiosae totique parietes solidati massis aureis splendore proprio coruscant, ut diem suum sibi domus faciat licet sole nolente: sic cubicula sic porticus sic ipsae *u*al*u*ae fulgurant. nec setius opes ceterae maiestati domus respondent, ut equidem illud recte uideatur ad conuersationem humanam magno Ioui fabricatum caeleste palatium.

II. Inuitata Psyche talium locorum oblectatione propius accessit et paulo fidentior intra limen sese facit, mox prolectante studio pulcherrimae uisionis *ri*-*m*atur singula et altrinsecus aedium horrea sublimi fabrica perfecta magnisque congesta gazis conspicit. nec est quicquam quod ibi non est. sed praeter ceteram tantarum diuitiarum admirationem hoc erat praecipue [p. 80. E.] mirificum, quod nullo uinculo, nullo claustro, nullo custode totius ⟨*opulentissimus*⟩ orbis thensaurus ille muniebatur. haec ei summa cum uoluptate uisenti offert sese uox quaedam corporis sui nuda et 'quid' inquit 'domina, tantis obstupescis opibus? tua sunt haec omnia. prohinc cubiculo te refer et lectulo lassitudinem refoue et ex arbitrio lauacrum pete. nos quarum voces accipis, tuae famulae sedulo tibi praeministrabimus nec corporis curatae tibi regales epulae morabuntur.'

III. Sensit Psyche diuinae prouidentiae beatitudinem, monitusque uoc*i*s inform*i*s audiens [et] prius

2 super] superbi *Rohde* superbe *W. qui tamen Sitz. d. B. Ak.* 1895. 327 *uulgatam defendit* 6 faciant *cdd.* [domus] faciant *Rohde* 7 ualuae δ ualnee F¹φ balnee F² balneae E. *Michael. W.* 8 magestati F 13. 14 rimatur φ miratur Fδ *sed in calce paginae* F *habet* rimatur *a prima m. cf.* 91. 27 19 ⟨opulentissimus⟩ *inserui* 20 tensaurus φ *cf.* 87. 10 23 offer φ 28. 29 beatitudinem, monitusque uocis informis a. [et] *scripsi* beatitudinem monitusque uoces informes a. et E. monitusque, uoces informes a., et *W.*

somno et mox lauacro fatigationem sui diluit, uisoque statim proximo semiru*tu*ndo suggestu, propter instrumentum cenatorium rata refectui suo commodum, libens accumbit. et ilico uini nectarei ⟨*pocula*⟩ eduliumque uariorum fercula copiosa, nullo seruiente sed tantum spiritu quodam impulsa, subministrantur. nec que*n*quam tamen illa uidere poterat sed uerba tantum audiebat excidentia et solas uoces famulas habebat. post opimas dapes quidam introcessit et cantauit inuisus et alius citharam pulsauit, quae uidebatur nec ipsa. tunc modulatae multitudinis conferta uox aures eius affertur ut, quamuis hominum nemo pareret, chorus tamen esse pateret. IIII. ⟨*his*⟩ finitis uoluptatibus uespera suadente concedit Psyche cubitum. iamque prouecta nocte clemens quidam sonus aures eius accedit. tunc uirginitati suae pro tanta solitudine metuens pauet et horrescit et quouis malo plus timet quod ignorat. iamque aderat ignobilis maritus et torum inscenderat et uxorem sibi Psychen fecerat et ante lucis exortum propere discesserat. statim uoces cubiculo praestolatae nouam nuptam interfectae uirginitatis curant. haec diutino tempore sic agebantur. atque, [p. 81. E.] ut est natura redditum, nouitas per assiduam consuetudinem ⟨*in*⟩ delectationem *se conuerte*rat et sonus uocis incertae solitudinis erat solacium. interea parentes eius indefesso luctu atque maerore consenescebant, latiusque porrecta fama sorores illae maiores

2 proximo *om.* δ semirutundo *hoc solo loco* F *habet scripturam* rotundus 4 nectarei F (*sed m. rescript.*) nectare φ ⟨pocula⟩ *inserui* 5 nulla F 8 accidentia *Heins.* 10 quae non δ 11 modulate F^{1}φ ī modū F^2 auribus F^2 12 ut F^{1}φ at F^2 et F^3 13 ⟨his⟩ *inserui* 15 demens Fφδg clemens *margo* φ 15.16 accidit *S(auppe)* 16 uirginitatis δg 23 nouitas *cdd.* uiduitas *Iahn* noua uita *Bl.* 24 ⟨in⟩ delectationem se conuerterat *scripsi* delectationem ei commendarat Fφ eius commendauit δ solitas . . . . . in delectationem ei se commendarat *Traube* nouitas . . . . . in d. se commutarat *Schroeter*

cuncta cognorant propereque maestae atque lugubres deserto lare certatim ad parentum suorum conspectum adfatumque perrexerant. V. ea nocte ad suam Psychen sic infit maritus — namque praeter oscul*i*s et manibus et auribus ist*ius* nihil sentiebatur —

'Psyche dulcissima et cara uxor, exitiabile tibi periculum minatur fortuna saeuior, quod obseruandum pressiore cautela censeo. sorores iam tuae mortis opinione turbatae tuumque uestigium requirentes scopulum istum protinus aderunt, quarum siquas forte lamentationes acceperis, neque respondeas, immo nec prospicias omnino; ceterum mihi quidem grauissimum dolorem, tibi uero summum creabis exitium.'

Annuit et ex arbitrio mariti se facturam spopondit. sed eo simul cum nocte dilapso diem totum lacrimis ac plangoribus misella consumit, se nunc maxime prorsus perisse iterans, quae beati carceris custodia septa et humanae conuersationis colloquio uiduata nec sororibus [quidem] suis de se maerentibus opem salutarem ferre ac ne uidere eas quidem omnino posset. nec lauacro nec cibo nec ulla denique refectione recreata flens ubertim decessit ad somnum. VI. nec mora cum paulo maturius lectum maritus accubans eamque etiam nunc lacrimantem complexus sic expostulat

'Haecine mihi pollicebare, Psyche mea? quid iam de te tuus maritus expecto, quid spero? et perdia et pernox ⟨*ploras*⟩ nec inter amplexus coniugales desinis cruciatum. age iam nunc ut uoles et animo tuo dam-

4. 5 praeter osculis et manibus et auribus istius nihil *scripsi cf.* 92. 12; 82. 16 . . . f nichil F ‹us n. φ namque praeter oculos et manibus et auribus iste Nihil sentiebatur E. iste nihil *om.* δ g [praeter oculos] *Becker* p. *oculos* e. *manibus* e. a. is nihil non *Traube* ille nihilo minus *Iahn* is nihilo secius *Haupt* is non nihil *Luetj.* is nimirum *Koz.* 13 uero *cdd.* uere E. 14 annuit F spo respondit φ 15 cum lacrimis φ 17 septa F 19 [quidem] *Michael. cf.* 73. 28 26 pfida Fφ 27 ⟨ploras⟩ *inserui* 28 aie φ

nosa poscenti pareto. tantum memineris meae seriae monitionis cum coeperis sero paenitere.'

Tunc illa precibus et dum se morituram comminatur extorquet a marito cupitis adnuat, ut sorores uideat luctus mulceat [p. 82. E.] ora conferat. sic ille nouae nuptae precibus ueniam tribuit et insuper quibuscumque uellet eas auri uel monilium donare concessit, sed identidem monuit ac saepe terruit, nequando sororum pernicioso consilio suasa de forma mariti quaerat neue se sacrilega curiositate de tanto fortunarum suggestu pessum deiciat nec suum postea contingat amplexum. gratias egit marito iamque laetior 'sed prius' inquit 'centies moriar quam tuo isto dulcissimo conubio caream. amo enim ⟨*te*⟩ *aeque ut meum spiritum*, et efflictim [te], quicumque es, diligo nec ipsi Cupidini comparo. sed istud etiam meis precibus, oro, largire et illi tuo famulo Zephyro praecipe simili uectura sorores hic mihi sistat' et imprimens oscula suasoria et ingerens uerba mulcentia et in*s*erens membra cohibentia haec etiam blanditiis astruit 'mi mellite, mi marite, tuae Psychae dulcis anima.' ui ac potestate ueneri susu*r*rus inuitus succubuit maritus et cuncta se facturum spopondit atque iam luce proxumante de manibus uxoris euanuit.

VII. At illae sorores percontatae scopulum locumque illum, quo fuerat Psyche deserta, festinanter adueniunt ibique d*if*flebant oculos et plangebant ubera, quoad

5 coram conferat *Corn.* 7 donis ornare *Traube* donare *cdd.* 11 pens$\overset{s}{u}$ Fφ 14. 15 amo enim te aeque ut meum spiritum et efflictim, quicumque es, diligo *scripsi* a. e. et efflictim te, quicunque es, diligo atque ut meum spiritum E. aeque *Gruterus, Sauppe* atque *cdd.* te *in us.* 15 *om.* φ *add. m. rec.* 19 inserens *Oxon.* ingerens Fφδ iungens *uulgo* inurguens uerba mulcentia et ingerens membra cogentia *Traube cf.* 141. 1 19. 20 cohibentia φδg co*entia F^1 conbentia F^2; *margo* F conhibentia continentia *Haupt* 21. 22 Venerii susurrus *Rohde* (Veneri *W.*) Veneris usurus *cdd.* 23 iam] etiam *cdd.* 27 difflebant *W. cf.* 4. 9 deflebant *cdd.*

crebris earum heiulatibus saxa cautesque parilem sonum resultarent. iamque nomine proprio sororem miseram ciebant, quoad sono penetrabili uocis ululabilis per prona delapso amens et trepida Psyche procurrit e domo et 'quid' inquit 'uos miseris lamentationibus nequiquam *a*ffligitis? ⟨*en*⟩ quam lugetis, adsum. lugubres uoces desinite et diutinis lacrimis madentes genas siccate tandem, quippe cum iam possitis quam plangebatis amplecti.'

Tunc uocatum Zephyrum praecepti maritalis admonet. nec mora cum ille parens imperio statim clementissimis flatibus [p. 83. E.] innoxia uectura deportat illas. iam mutuis amplexibus et festinantibus sauiis sese perfruuntur et illae sedatae lacrimae postliminio redeunt prolectante gaudio. 'sed et tectum' inquit 'et larem nostrum laetae succedite et afflictas animas cum Psyche uestra recreate.' VIII. sic allocuta summas opes domus aureae uocumque seruientium populosam familiam demonstrat ⟨*oculis et*⟩ auribus earum lauacroque pulcherrimo et inhumanae mensae lautitiis eas opipare reficit, ut illarum prorsus caelestium diuitiarum copiis affluentibus satiatae iam praecordiis penitus nutrirent inuidiam. denique altera earum satis scrupulose curioseque percontari non desinit, quis illarum caelestium rerum dominus, quisue uel qualis ipsius sit maritus. nec tamen Psyche coniugale illud praeceptum ullo pacto temerat uel pectoris arcanis exigit*ur*, sed e re nata confingit esse iuuenem quendam et speciosum, [et] commodum lanoso barbitio genas inumbrantem, plerumque rurestribus ac montanis uenatibus occupatum, et nequa sermonis procedentis labe consilium

6 affligitis δ, *W.* effligitis F φ ⟨en⟩ *inserui* nec quicquam F neqquam (c *suprascr.*) φ *cf.* 71. 6 15 *prius* et *om.* F[1] 18 locumque *cdd.* 19 ⟨oculis et⟩ auribus *scripsi* 27 exigitur *scripsi* exigit *cdd.* 29 [et] *om.* F comōdum φ (¯ *add. m. r.*) φ 30 rurestibus φ 31 p̄cedentis F[2]

tacitum proderetur, auro facto gemmosisque monilibus onustas eas statim uocato Zephyro tradit reportandas.

VIIII. Quo protenus perpetrato sorores egregiae domum redeuntes iamque gliscentis inuidiae felle fraglantes multa secum sermonibus mutuis perstrepebant. sic denique infit altera

'En orba et saeua et iniqua Fortuna! hocine tibi complacuit, ut utroque ⟨*pari*⟩ parente prognatae ⟨*tam*⟩ diuersam sortem sustineremus et nos quidem, quae natu maiores sumus, maritis aduenis ancillae deditae, extorres et lare et ipsa patria degamus longe parentum uelut exulantes, haec autem nouissima, quam fetu satiante postremus partus effudit, tantis opibus et deo marito potita sit, quae nec uti recte tanta bonorum copia nouit? uidisti, soror, quanta in domo iacent et qualia monilia, quae praenitent uestes, quae splendicant gemmae, quantum praeterea [p. 84. E.] passim calcatur aurum. quod si maritum etiam tam formonsum tenet ut affirmat, nulla nunc in orbe toto felicior uiuit. fortassis tamen procedente consuetudine et adfectione roborata deam quoque illam deus maritus efficiet. sic est hercules, sic se gerebat ferebatque. iam iam sursum respicit et deam spirat mulier, quae uoces ancillas habet et uentis ipsis imperitat. at ego misera primum patre meo seniorem maritum sortita sum, dein cucurbita caluiorem et quouis puero pusilliorem, cunctam domum seris et catenis obditam custodientem.'

2 h onustas φ *cf.* 88. 2 3 protinus φ 3. 5 fraglantes F flagrantes φ (l *ex* r, r *ex* l *corr.*) 7 orba *cf.* 142. 18 *Corp. Gloss. Lat.* II. *p.* 139 orbus πηρος ὀρφανος τυφλος 8 pari *inseruit Bsn. Crus.* ⟨eodem⟩ *Michael.* ⟨tam⟩ *ins. Crus.* 12 nouissimam δ 13 sociante δ 16 splendicant δ, *W.* splenditant Fφ *cf.* 91. 21; 122. 1 21 dea (*s) F (e *ex* i *corr.*) dā φ 24 imperitat F imperat φ impertit δ 25. 26 dein cucurbita glabriorem et quouis puero pumiliorem δ *Fulgentius* XIV (*Lersch*): quouis puero pomiliorem et cucurbita glabrionem *cf. Mnemos.* 1896. p. 221 27 serris F ferris φ

X. Suscipit alia 'ego uero maritum articulari etiam morbo complicatum curuatumque ac per hoc rarissimo uenerem meam recolentem sustineo, plerumque detortos et duratos in lapidem digitos eius perfricans, fomentis olidis et pannis sordidis et faetidis cataplasmatibus manus tam delicatas istas adurens, nec uxoris officiosam faciem sed medicae laboriosam personam sustinens. et tu quidem soror uideris, quam patienti uel potius seruili — dicam enim libere quod sentio — haec perferas animo. enim uero ego nequeo sustinere ulterius tam beatam fortunam colla*t*am indignae. recordare enim quam superbe, quam adroganter nobiscum egerit et ipsa iactatione inmodicae ostentationis tumentem suum prodiderit animum deque tantis diuitiis exigua nobis inuita proiecerit confestimque praesentia nostra grauata propelli et efflari exsibilarique nos iusserit. nec sum mulier nec omnino spiro, nisi eam pessum de tantis opibus deiecero. ac si tibi etiam, ut par est, inacuit nostra contumelia, consilium ualidum requiramus ambae. iamque ista, quae ferimus, non parentibus nostris ac nec ulli monstremus alii, immo nec omnino quicquam de eius salute norimus. sat [p. 85. E.] est quod ipsae uidimus quae uidisse paeni*te*t, nedum ut genitoribus et omnibus populis tam beatum eius differamus praeconium. nec sunt enim beati quorum diuitias nemo nouit. sciet se non ancillas sed sorores habere maiores. et nunc quidem concedamus ad maritos et lares pauperes nostros sed plane sobrios reuisamus d*omi*que cogitationibus pres-

com
1 etiam *delet. in* F 2 puplicatum φ (*corr. fortasse m. scriptoris*) 3 Venere me recolentem *Haupt* 5 fȩtidis F 7 medice∗∗ (*posterior* e *in ras. scr. m. r.*) F medicā (¯ *add. m. r.*) et laboriosam φδ 11 collatam *Lips. cf.* 27, 8, 118. 20 collapsam *cdd. Cf. et* 206. 11 17 spirē φ (rē *scr. m. rec.*)

23. 24 paenitet *scripsi* paenituit *cdd.* 24 nedum (c *supra*) φ necdum Fδ 25 deferamus δg 29 domique *scripsi* diuque Fφg denique δ donique *Iahn*

sioribus instructae ad superbiam p*u*niendam firmiores redeamus.'

XI. Placet pro bono duabus malis malum consilium totisque illis tam pretiosis muneribus absconditis comam trahentes et proinde ut m*ae*rebant ora lacerantes simulatos redintegrant fletus. ac sic parentes, ⟨*illis*⟩ quoque redulcerato *ru*rsum dolore, raptim deserentes uesania turgidae domus suas contendunt dolum scelestum, immo uero parricidium struentes contra sororem insontem.

Interea Psychen maritus ille quem nescit rursum suis illis nocturnis sermonibus sic commonet 'uidesne quantum tibi periculum ⟨*minatur*⟩? uelitatur Fortuna eminus ac, nisi longe firmiter praecaues, mox comminus congredietur. perfidae lupulae magnis conatibus nefarias insidias tibi comparant, quarum summa est, ut te suadeant meos explorare uultus, quos, ut tibi saepe praedixi, non uidebis si uideris. ergo igitur si posthac pessimae illae lamiae noxiis animis armatae uenerint — uenient autem scio — neque omnino sermonem conferas et, si id tolerare pro genuina simplicitate proque animi tui teneritudine non potueris, certe de marito nil quicquam uel audias uel respondeas. nam et familiam nostram iam propagabimus et hic adhuc infantilis uterus gestat nobis infantem alium, si texeris nostra secreta silentio, diuinum — si profanaueris, mortalem.

XII. *Tali n*untio Psyche laeta florebat et diuinae subolis solacio plaudebat et futuri pignoris gloria ge-

1 redeamus puniendam δ poeniendam Fφ redeamus *add. cdd. om.* E. 5 maerebant *Koz.* merebantur *cdd.* 6 ⟨illis⟩ *inserui* 7 rursum *scripsi* $\overset{s}{\text{prsu}}$ *cdd.* deserentes *Colu.* deterrentes *cdd.* 8 uesanie φ 13 ⟨minatur⟩ *inserui cf. Apol.* 4. 19 periculum? *Corn.* 14 eminus? E. *uterque nullo uerbo inserto* 24 nam et F (et *add.* F^2) 25 adhoc φ *i. m.* c. adhuc 28 ⟨Tali⟩ *addidi cf.* 90. 19 29 sobolis F^2φ gloriam δ

stiebat et materni nominis dignitate gaudebat. crescentes dies et menses exeuntes [p. 86. E.] anxia numerat et sarcinae nesciae rudimento miratur de breui punctulo tantum incrementulum locupletis uteri. sed iam pestes illae taeterrimaeque furiae anhelantes uipereum uirus et festinantes impia celeritate nauigabant. tunc sic iterum momentarius maritus suam Psychen admonet '⟨*en*⟩ dies ultima et casus extremus. [et] sexus infestus et sanguis inimicus iam sumpsit arma et castra commouit et aciem direxit et classicum personauit. iam mucrone destricto iugulum tuum nefariae tuae sorores petunt. heu quantis urguemur cladibus, Psyche dulcissima! tui nostrique miserere religiosaque continentia domum maritum teque et istum paruulum nostrum imminentis ruinae infortunio libera. nec illas scelestas feminas, quas tibi post interneciuum odium et calcata sanguinis foedera sorores appellare non licet, uel uideas uel audias, cum in morem Sirenum scopulo prominentes funestis uocibus saxa personabunt.'

XIII. Suscipit Psyche singultu lacrimoso sermonem incertans 'iam dudum, quod sciam, fidei atque parciloquio meo perpendisti documenta, nec eo setius adprobabitur tibi nunc etiam firmitas animi mei. tu modo Zephyro nostro rursum praecipe, fungatur obsequio et in uicem denegatae sacrosanctae imaginis tuae redde saltem conspectum sororum. per istos cinnameos et undique pendulos crines tuos, per teneras et teretis et m*ei* similes genas, per pectus nescio quo calore feruidum — sic in hoc saltem paruulo cognoscam faciem tuam: supplicis anxiae piis precibus erogatus germani

8 ⟨en⟩ dies ultima et casus extremus. [et] sexus *scripsi* extremus. ⟨en⟩ sexus *Rohde* extremus est. sexus *Iahn* ⟨aduenit⟩ dies *Traube* ⟨adest⟩ d. *Kron.* 18 more F morē φ Syrenum φ 21. 22 parciloquii *Oud. cf.* 36. 29 24 obsequia F *cf.* 104. 14 26 cynnameos F 27 teretis Fφ¹ 28 mei Fδg meis E.

complexus indulge fructum et tibi deuotae ⟨*caraeque*⟩ Psychae animam gaudio recrea. nec quicquam amplius in tuo uultu requiro, iam nil officiunt mihi uel ipsae nocturnae tenebrae: teneo te meum lumen.'

His uerbis et amplexibus mollibus decantatus maritus la- [p. 87. E.] crimasque eius suis crinibus detergens ⟨*omnia se*⟩ facturum spopondit et praeuertit statim lumen nascentis diei.

XIIII. Iugum sororium consponsae factionis, ne parentibus quidem uisis, recta de nauibus scopulum petunt illum praecipiti cum uelocitate, nec uenti ferentis oppertae praesentiam licentiosa cum temeritate prosiliunt in altum. nec immemor Zephyrus regalis edicti quamuis inuitus susceptas eas gremio ⟨*leniter*⟩ spirantis aurae solo reddidit. at illae incuncta*nter* statim conferto uestigio domum penetrant complexaeque praedam suam, sorores nomine mentientes thensaurumque penitus abditae fraudis uultu laeto tegentes sic adulant

'Psyche non ita [ut] prid*em* paruula ⟨*eras*⟩ et ⟨*nunc*⟩ ipsa iam mater es! quantum putas boni nobis in ista geris perula! quantis gaudiis totam domum nostram hilarabis! o nos beatas quas infantis aurei nutrimenta laetabunt! qui si parentum ut oportet pulchritudini responderit, prorsus Cupido nascetur.'

XV. Sic adfectione simulata paulatim sororis inuadunt animum. statimque eas lassitudine uiae sedilibus refotas et balnearum uaporosis fontibus curatas

1 *post* deuotae *in* F *erasae octo fere litterae* deuote careq; φ d. cureque δ *cf.* 81. 9 *et Luetj.* 462 *om.* E. deuotae c deuinctaeque *W.* 6 eius δg ej Fφ ei E. 7 faturum *cf.* 82. 16; 99. 25 ⟨omnia se⟩ *inserui cf.* 82. 16; 110. 26 14 ⟨leniter⟩ *inserui cf.* 78. 20; 82. 29; 88. 3 15 incunctanter *Colu.* incunctatae *cdd. uerba* at — domum *om. in* φ *in extrema pag. add. m. r.* 17. 18 thensaurum F[1] thesaurum F[2]φ *cf.* 80. 2 20 [ut] *Luetj.* pridem φδ *marg.* F pridie F (*sed* ie *in ras. scr. m. r.*) ⟨eras⟩ *et* ⟨nunc⟩ *inserui* 23 intantis *cdd.*

pulcherrime triclinio mirisque illis et beatis edulibus [atque tuccetis] oblectat. iubet citharam loqui, psallitur; tibias agere, sonatur; choros canere, cantatur. quae cuncta nullo praesente dulcissimis modulis animos audientium remulcebant. nec tamen scelestarum feminarum nequitia uel ipsa mellita cantus dulcedine mollita conquieuit sed ad destinatam fraudium pedicam sermonem conferentes dissimulanter occipiunt sciscitari, qualis ei maritus et unde natalium, secta cuia proueniret. tunc illa simplicitate nimia pristini sermonis oblita nouum commentum instruit atque maritum suum de prouincia proxima magnis pecuniis negotiantem iam medium cursum aetatis agere, interspersum rara canitie. nec in [p. 88. E.] sermone isto tantillum morata rursum opiparis muneribus eas onustas uentoso uehiculo reddidit.

XVI. Sed dum Zephyri tranquillo spiritu sublimatae domum redeunt, sic secum altercantes 'quid, soror, dicimus de tam monstruoso fatuae illius mendacio? tunc ad*u*lescens modo florenti lanugine barbam instruens, nunc aetate media candenti canitie lucidus. quis ille quem temporis modici spatium repentina senecta reformauit? nil aliud repperies, mi soror, quam uel mendacio ist*a* pessimam feminam confingere uel formam mariti sui nescire. quorum utrum uerum est, opibus istis quam primum exterminanda est. quod si uiri sui faciem ignorat, deo profecto denupsit et deum nobis praegnatione ista gerit. certe si diuini puelli — quod absit — haec mater audierit, statim me laqueo nexili suspendam. ergo interim ad parentes nostros

1 pulcherrime Fφδ pulcherrimo E. *cf.* 83. 7. 8 2 [atque tuccetis] *seclusi* et potulentis *Corn.* 5 demulcebant δ 6 ipsa δE. illa Fφg 7 fraudum φ 15 ^{h}onusta φ 18 altercantes FφE. altercantur δ 20 adolescens F 24 mendacio ista *Salm.* mendacio istam *cdd.* mendacium istam E. mendacia *Oud.* 29 audierit F[1]φ *adierit F[2]

redeamus et exordio sermonis huius quam concolores fallacias adtexamus.'

XVII. Sic inflammatae parentibus fastidienter appellatis et nocte turbatis † uigiliis, perditae matutino scopulum peruolant et inde solito uenti praesidio uehementer deuolant lacrimisque pressura palpebrarum coactis hoc astu puellam appellant 'tu quidem felix et ipsa tanti mali ignorantia beata sedes incuriosa periculi tui, nos autem, quae peruigili cura rebus tuis excubamus, cladibus tuis misere cruciamur. pro uero namque comperimus nec te, sociae scilicet doloris casusque tui, celare possumus immanem colubrum multinodis uoluminibus serpentem, ueneno noxio colla sanguinantem hiantemque ingluuie profunda tecum noctibus latenter adquiescere. nunc recordare sortis Pythicae, quae te trucis bestiae nuptiis destinatam esse clamauit. et multi coloni quique circumsecus uenantur et accolae plurimi uiderunt eum uespera redeuntem e pastu proximique fluminis uadis innatantem. XVIII. nec [p. 89. E.] diu blandis alimoniarum obsequiis te saginaturum omnes adfirmant sed cum primum praegnationem *istam* tuam plenus maturauerit uterus, opimiore fructu praeditam deuoraturum. ad haec iam tua est existimatio, utrum sororibus pro tua cara salute sollicitis adsentiri uelis et declinata morte nobiscum secura periculi uiuere an saeuissimae bestiae sepeliri uisceribus. quod si te ruris huius uocalis solitudo uel clandestinae ueneris faetidi periculosique con-

1 c̄colores φ *margo* F colores F 2 fallaciam F 4 turbata *Bsn.* 5 solito Fφg *Pet. cf.* 98. 21 soliti δ E. 5. 6 uehementer Fφg uehementi δ uehentes E. clementer *Michael.* 14 profundȩ F profunde φ 16 te trucis F te tru prucis φ procacis *W* 21 saginarum F¹φ¹ 22 p̄gnatione in tua(s) F¹ p̄gnatione(s) in | tua(s) φ pregnatōe istatua δ istam *addidi* 23. 24 *in* δ *om.* ad haec — sororibus 24 est Fφ esto E.

cubitus et uenenati serpentis amplexus delectant, certe piae sorores nostrum fecerimus.'

Tunc Psyche misella, utpote simplex et animi tenella rapitur uerborum tam tristium formidine: extra terminum mentis suae posita prorsus omnium mariti monitionum suarumque promissionum memoriam effudit et in profundum calamitatis sese praecipitauit tremensque et exangui colore lurida tertiata uerba semihianti ⟨*ore tremula*⟩ uoce substrepens sic ad illas ait

XVIIII. 'Vos quidem carissimae sorores, ut par erat, in officio uestrae pietatis permanetis, uerum et illi qui talia uobis adfirmant non uidentur mihi mendacium fingere. nec enim u*n*quam uiri mei uidi faciem uel omnino cuiatis sit noui, sed tantum nocturnis subaudiens uocibus maritum incerti status et prorsus lucifugam tolero bestiamque aliquam recte dicentibus uobis merito consentio. meque magnopere semper a suis terret aspectibus malumque grande de uultus curiositate praeminatur. nunc siquam salutarem opem periclitanti sorori uestrae potestis adferre, iam nunc subsistite; ceterum incuria sequens prioris prouidentiae beneficia conrumpet.'

Tunc nanctae iam portis patentibus nudatum sororis animum facinerosae mulieres, omissis tectae machinae latibulis, destrictis gladiis fraudium simplicis puellae pauentes cogitationes inuadunt. XX. sic denique altera 'quoniam nos originis nexus [p. 90. E.] pro tua incolumitate periculum quidem nullum ante oculos habere compellit, uiam quae sola deducit [iter] ad salu-

ihy
8. 9 semi anti (i *add. post* m *man. r.*) semanti φ semianimi uoce δ ⟨ore tremula⟩ *inserui cf.* 199. 26 13 umquam F
ci s
16 lufuga Fφ 17 merito] marito Fφδ maritum g *cf.* 86. 10 me quippe *Luetj.* namque magnopere me *Iahn* nempe magnopere me *Haupt* 22 conrumpet *Rohde* conrumpit *cdd.* 23 tunc δg hunc Fφ 28 ullum Fφδ 29 quę Fφδ qua *Iahn* E. *fortasse pro* iter *scribendum:* iam, *nam haec in scriptura Longobardica uix dinoscuntur* [iter] *W.*

tem diu diuque cogitatam monstrabimus tibi. nouaculam praeacutam adpulsu etiam palmulae lenientis exasperatam tori qua parte cubare consuesti latenter absconde lucernamque concinnem completam oleo, claro lumine praemicantem subde aliquo claudentis aululae tegmine omnique isto apparatu tenacissime dissimulato, postquam sulcatos intrahens gressus cubile solitum conscenderit iamque porrectus et exordio somni prementis implicitus altum soporem flare coeperit, toro delapsa nudoque uestigio pensilem gradum pullulatim minuens, caecae tenebrae custodia liberata lucerna, praeclari tui facinoris opportunitatem de luminis consilio mutuare et ancipiti telo illo audaciter, prius dextera sursum elata, nisu quam ualido noxii serpentis nodum ceruicis et capitis absc*i*de. nec nostrum tibi deerit subsidium sed cum primum illius morte salutem tibi feceris, anxiae praestola*tae aduola*bimus cunctisque istis ocius tecum relatis uotiuis nuptiis hominem te iungemus homini.'

XXI. Tali uerborum incendio flammata uiscera sororis iam prorsus ardentis. ⟨*dein*⟩ deserentes ipsa*e* protinus tanti mali confinium, sibi etiam eximie metuentes, flatus alitis impulsu solito p*rou*ectae super scopulum, ilico pernici se fuga proripiunt statimque conscensis nauibus abeunt.

At Psyche relicta sola, nisi quod infestis furiis agitata sola non est, aestu pelagi simile *h*aerendo

5 aululę F[1] aulule φ tabulę F[2] *mg.* F 7 introhens δ *cf.* 219. 31 ille trahens *Rohde cf.* 146. 26 9 efflare *Iahn cf. Verg. Aen.* IX. 326 10 pullulatim Fφg pululatim δ paullulatim E. *cf.* 27. 24 12 tui animi facinoris δ 15 abscide δg *cf.* 62. 29 abscinde E. 16 praestolatae aduolabimus *scripsi* praestolabimus Fφ praestolabimur δ *Iahn-Mich.* 18 ocius] sociis *cdd.* 21 ⟨dein⟩ *ins. Rossb.* ipsae g ipsa F ipsam φδ deserentes ipsam protinus, E. 23 prouectae *Bsn.* porrectae *cdd.* 27 haerendo *scripsi cf.* 183. 14 maerendo *cdd.*

fluctuat et quamuis statuto consilio et obstinato animo, iam tamen facinori manus admouens adhuc incerta consilii titubat multisque calamitatis suae distrahitur affectibus. festinat differt, audet trepidat, diffidit irascitur et, quod est ultimum, in eodem corpore odit bestiam, diligit maritum. uespera tamen iam noctem trahente praecipiti festina- [p. 91. E.] tione nefarii sceleris instruit apparatum. nox [ad]erat et maritus aderat pr*i*usque ueneris proeliis uelitatus ⟨*in*⟩ altum soporem descenderat. XXII. tunc Psyche et corporis et animi alioquin infirma, fati tamen saeuitia subministrante uiribus roboratur et prolata lucerna et adrepta nouacula sexum audacia muta*tur*. sed cum primum luminis oblatione tori secreta claruerunt, uidet omnium ferarum mitissimam dulcissimamque bestiam, ipsum illum Cupidinem formonsum deum formonse cubantem, cuius aspectu lucernae quoque lumen hilaratum increbruit et acuminis sacrilegi nouacula*m pae*nitebat. at uero Psyche tanto aspectu deterrita et impos animi, marcido pallore defecta tremensque desedit in imos poplites et ferrum quaerit abscondere sed in suo pectore. quod profecto fecisset, nisi ferrum timore tanti flagitii manibus temerariis delapsum euolasset. iamque lassa, salute defecta dum saepius diuini uultus intuetur pulchritudinem, recreatur animi. uidet capitis aurei genialem caesariem ambrosia temulentam, ceruices lacteas genasque purpureas pererrantes crinium globos decoriter impeditos, alios antependulos, alios retropen-

2 facinori (ri *in ras.*) man; F $\overset{ri}{\text{facinosuas}}$ φ (ri *et* as *add. m. r.*) facinorosas δ facinori suas *uulgo* 8 [ad]erat *scripsi* 8. 9 maritus aduenerat *Beroald.* 9 priusque *Kron.* primusque *cdd.* protinusque *Iahn.* E. ueneriis *Rohde* ⟨in⟩ *Hild. cf. Fulg.* (*Munck.*) *p.* 115. 16 13 mutatur *Iahn* mutauit F (uit *in ras. m. r.*) $\varphi^2\delta$g $\overset{s}{\text{mutatu}}$ φ^1 18. 19 nouaculam paenitebat *Lips.* nouacula praenitebat *cdd.* 23. 24 ipsaque lapsa δ 25 recreatur animique sese angebat facti penitens δ

dulos, quorum splendore nimio fulgurante iam et ipsum lumen lucernae ua*c*cillabat. per umeros uolatilis dei pinnae roscidae micanti flore candicant et quamuis alis quiescentibus extimae plumulae tenellae ac delicatae tremule resultantes inquieta lasciuiunt. ceterum corpus glabellum atque luculentum et quale peperisse Venerem non paeniteret. ante lectuli pedes iacebat arcus et pharetra et sagittae, magni dei propitia tela. XXIII. quae dum insatiabili animo Psyche satis [et] curiosa rimatur atque pertrectat et mariti sui miratur arma, depromit unam de pharetra sagittam et puncto pollicis extremam aciem periclitabunda trementis etiam nunc articuli nisu fortiore pupugit altius, ut per summam cutem rorauerint paruulae sanguinis rosei [p. 92. E.] guttae. sic ignara Psyche sponte in Amoris incidit amorem. tunc magis magisque cupidine fraglans Cupidinis, prona in eum efflictim inhians, patulis ac petulantibus sauiis festinanter ingestis, de somni mensura metuebat. sed dum bono tanto percita saucia mente fluctuat, lucerna illa, siue perfidia pessima siue inuidia noxia siue quod tale corpus contingere et quasi basiare et ipsa gestiebat, euomuit de summa luminis sui stillam feruentis olei super umerum dei dexterum. hem audax et temeraria lucerna et amoris uile ministerium, ipsum ignis totius d*e*um aduris, cum te scilicet amator aliquis, ut diutius cupitis etiam nocte potiretur, primus inuenerit. sic inustus exiluit deus uisaque det*r*ect*at*ae fidei colluuie pro*tin*us ex o*s*culis et manibus infelicissimae coniugis tacitus auolauit. XXIIII. at

2 uaccillabat *W. cf.* 93. 17; 115. 29 bacillabat F ᵘbaccillabat φ 9 [et] *Luetj.* 10 pertractat φ miratur Fδ rimatur φ *cf.* 79. 28 12 tremens δ 16 fraglans F 25 dm̄* F dn̄m φ dominum E. deum δ 28 detrectatae *scripsi* detecte *cdd.* defectae *Iahn* E. collubie F colubie φ protinus *Rohde* prorsus *cdd.* osculis *Crus.* oculis *cdd. cf. Gell.* III. 15. 3

Psyche statim resurgentis eius crure dextero manibus ambabus adrepto sublimis euectionis adpendix miseranda et per nubilas plagas penduli comitatus extrema consequia tandem fessa delabitur solo.

Nec deus amator humi iacentem deserens inuolauit proximam cupressum deque eius alto cacumine sic eam grauiter commotus adfatur

'Ego quidem, simplicissima Psyche, parentis meae Veneris praeceptorum immemor, quae te miseri extremique hominis deuinctam cupidine infimo matrimonio addici iusserat, ipse potius amator aduolaui tibi. sed hoc feci leuiter, scio, et praeclarus ille sagittarius ipse me telo meo percussi teque coniugem meam feci, ut bestia scilicet tibi uiderer et ferro caput excideres meum, quod istos amatores tuos oculos gerit! haec tibi semper cauenda censebam, haec *identidem* beniuole remonebam. sed illae quidem consiliatrices egregiae tuae tam perniciosi magisterii dabunt actutum mihi poenas, te uero tantum fuga mea puniuero' et cum termino sermonis pinnis in altum se proripuit.

[p. 93. E.] XXV. Psyche uero humi prostrata et quantum uisu poterat uolatus mariti pros*equ*ens extremis affligebat lamentationibus animum. sed ubi remigio plumae raptum maritum proceritas spatii fecerat alienum, per proximi fluminis marginem praecipitem sese dedit. sed mitis fluuius in honorem dei scilicet, qui et ipsas aquas urere consueuit, metuens sibi confestim eam innoxio uolumine super ripam florentem herbis exposuit. tunc forte Pan deus rusticus iuxta supercilium amnis sedebat complexus Echo montanam deam eamque uoculas omnimodas edocens reccinere;

8 ego si quidem φ 14 excides F[1] 15 oculos tuos φ 16 tibi identidem semper *cdd. transposui ego* 20 pennis (i *supra* e) φ 22 uisu φ uisi F prosequens *Mich.* prospiciens *cdd.* 30 Echo montanam *Iahn* hęc homo cana (s *supra* a) Fφ hicho cauam δ 31 omninedas Fg uocala (v *supra* a) somninedas φ omnimodas δ

proxime ripam uago pastu lasciuiunt comam fluuii tondentes capellae. hircuosus deus sauciam Psychen atque defectam, utcumque casus eius non inscius, clementer ad se uocatam sic permulcet uerbis lenientibus 'Puella scitula, sum quidem rusticanus et upilio, sed senectutis prolixae beneficio multis experimentis instructus. uerum si recte coniecto, quod profecto prudentes uiri diuinationem autumant, ab isto titubante et saepius uaccillante uestigio deque nimio pallore ⟨*oris deque macie*⟩ corporis et assiduo suspiritu, immo et ipsis mar*c*entibus oculis tuis, amore nimio laboras. ergo mihi ausculta nec te rursus praecipitio uel ⟨*omnino*⟩ ullo mortis accersito [te] genere perimas. luctum desine et pone maerorem precibusque potius Cupidinem deorum maximum percole et utpote ad*u*lescentem delicatum luxuriosumque blandis obsequiis promerere.'

XXVI. Sic locuto deo pastore nulloque sermone reddito sed adorato tantum numine salutari Psyche pergit ire. sed ⟨*cum*⟩ aliquam multum uiae laboranti uestigio pererrasset inscio quodam tramite, iam die labente accedit quandam ciuitatem, in qua regnum maritus unius sororis eius optinebat. qua re cognita Psyche nuntiari praesentiam suam sorori desiderat; mox in- [p. 94. E.] ducta, mutuis amplexibus alternae salutationis expletis, percontanti causas aduentus sui sic incipit

2 hyrcuosus Fφ 7 quod profecto cet.: *deus rusticanus haec legisse uidetur apud Cic. d. Diu.* II. 5. 12 *uel apud Nep. Att. c.* 9 *et* 16 10 corporis Fφδ oris *Rohde* ⟨oris deque macie⟩ corporis *scripsi* suspiritu F (su *add. m. r.*) δ spiritu φ *cf.* 4. 29; 182. 33 suspiratu E. 11 marcentibus *Pric. cf.* 47. 17; 182. 32 maerentibus *cdd.* 12. 13 ⟨omnino⟩ *Crus. cf.* 16. 19 13 ullo ⟨alio⟩ *Lu.* [te] *Lu.* accersitae *Oud. Lu. cf. tamen* 10. 16 18 numine φ^2 nomine $F\varphi^1$ 19 ⟨cum⟩ aliquam *Gronou.* a*qu$\overset{s}{a}$ F (*corr. in* anqu$\overset{s}{a}$) *cf.* 16. 2; 222. 1 aliquam φ antequam δg sed illa, quam multum u.—pererrasset, inscia *Vogel. A. L. L.* II. 608 20. 21 delabente Fδ đlabente φ

'Meministi consilium uestrum, *quo mihi scilicet* suasistis ut bestiam, quae mariti mentito nomine mecum quiescebat, prius quam ingluuie uoraci me misellam hauriret, ancipiti nouacula peremerem. sed cum primum, ut aeque placuerat, conscio lumine uultus eius aspexi, uideo mirum diuinumque prorsus spectaculum: ipsum illum deae Veneris filium, ipsum inquam Cupidinem leni quiete sopitum. ac dum tanti boni spectaculo percita et nimia uoluptatis copia turbata fruendi laborarem inopia, casu scilicet pessumo lucerna feruens oleum rebulliuit in eius umerum. quo dolore statim somno recussus, ubi me ferro et igni conspexit armatam 'tu quidem' inquit 'ob istud tam dirum facinus confestim toro meo diuorte tibique res tuas habeto, ego uero sororem tuam' — et nomen quo tu censeris aiebat — 'iam mihi confestim *con*farreatis nuptiis coniugabo' et statim Zephyro praecipit ultra terminos me domus eius efflaret.'

XXVII. Necdum sermonem Psyche finierat, illa uesanae libidinis et inuidiae noxiae stimulis agitata, *e re* concinnato mendacio fallens maritum, quasi de morte parentum aliquid conperisset, statim nauem ascendit et ad illum scopulum protinus pergit et quamuis alio flante uento, caeca spe tamen inhians 'accipe me' dicens 'Cupido, dignam te coniugem et tu, Zephyre, suscipe dominam!' saltu se maximo praecipitem dedit. nec tamen ad illum locum uel saltem mortua perue-

1 quo mihi scilicet δ scilicet quo mihi Fφ 4 peremerem $F^1\varphi^1$ *cf.* 42. 19; 44. 1 9 uoluntatis F uolutatis φ^1 9. 10 turbata — inopia *om.* φ *add. in summa pag. m. r.* 13 ob] ubi Fφ abi δ 14 diuerte F^2 16 confestim confarreatis *scripsi* c̄fest$\overset{s}{\text{i}}$ arreathis F^1 confestim $\overset{p}{\text{a}}$rreatum his φ mihi confarreatis n. E. mihi confestim farreatis *Koz.* confestim arra ac hiis n. δ 19 ⟨at⟩ illa *Iahn* E. ⟨et⟩ illa *Koz.* 20. 21 e re concinnato *Iahn* freconcinnato Fφ p̄cōcinato δ et reconcinnato g uafre c. *Hertz.* E. 23 protinus F *pro* protinus φ *scribit* statim 24 hinians φ

nire potuit. nam per saxa cautium membris iactatis atque dissipatis et proinde ut merebatur laceratis, uisceribus suis alitibus bestiisque obuium ferens pabulum interiit.

Nec uindictae sequentis poena tardauit. nam Psyche rur- [p. 95. E.] sus errabundo gradu peruenit ad ciuitatem aliam, in qua pari modo soror morabatur alia. nec setius et ipsa fallacie germanitatis inducta et in sororis sceleratas nuptias aemula festinauit ad scopulum inque simile mortis exitium cecidit.

XXVIII. Interim dum Psyche quaestioni Cupidinis intenta populos circumibat, [at] ille uulnere lucernae dolens in ipso thalamo matris iacens ingemebat. tunc [auis] peralba illa gauia, quae super fluctus marinos pinnis natat, demergit sese propere ad Oceani profundum gremium. ibi commodum Venerem lauantem natantemque propter assistens indicat adustum filium eius, graui uulneris dolore ma*rc*entem, dubium salutis iacere, iamque per cunctorum ora populorum rumoribus conuiciisque uariis omnem Veneris familiam male audire 'quod ille quidem montano scortatu, tu uero marino natatu secesseritis ac per hoc non uoluptas ulla, non gratia, non lepos sed incompta et agrestia et horrida cuncta sint, non nuptiae coniugales, non amicitiae sociales, non liberum caritates, sed .... enormis conluuies et squalentium foederum insuaue fastidium.' haec illa uerbosa et satis curiosa auis in auribus Veneris fili lacerans existimationem ganniebat. at Venus irata solidum exclamat repente 'ergo iam

3 *cf.* 193. 1 8 germanitatis *cf. Cic. de har. resp.* § 42 12 [at] *Sciopp.* at φ 14 [auis] *Th. Müller* 18 marcentem *scripsi* maerentem *cdd. cf.* 93. 19 aegrentem *Corn.* 26 *lacunam statui: ante* enormis *requiritur enim genetiuus respondens illi* squalentium foederum *cf.* 4. 24 *et* 92. 12 conluuies *Iahn* ingluuies F (*sed* in *add. m. r.*) δ gluuies φ eluuies *Beroald.* 28 fili F[1] filium φF[2]

ille bonus filius meus habet amicam aliquam! prome agedum, quae sola mihi seruis amanter, nomen eius quae puerum ingenuum et inuestem sollicitauit, siue illa de Nympharum populo seu de Horarum numero seu de Musarum choro uel de mearum Gratiarum ministerio.'

Nec loquax illa conticuit auis sed 'nescio' inquit 'domina: puto puellam ⟨*illum*⟩ — si probe memini, Psyches nomine dicitur — efflicte cupere.'

Tunc *uel maxime* indignata Venus exclamauit 'Psychen [p. 96. E.] ill*am* meae formae succubam, mei nominis aemulam *si* uere diligit, nimirum illud incrementum lenam me putauit, cuius monstratu puellam illam cognosceret.'

XXVIIII. Haec quiritans properiter emergit e mari suumque protinus aureum thalamum petit et reperto, sicut audierat, aegroto puero iam inde a foribus quam maxime boans 'honesta' inquit 'haec et natalibus nostris bonaeque *tu* frugi congruentia, ut primum quidem tuae parentis, immo dominae praecepta calcares, nec sordidis amoribus inimicam meam cruciares, uerum etiam hoc aetatis puer tuis licentiosis et immaturis iungeres amplexibus, ut ego nurum scilicet tolerarem inimicam! sed utique praesumis, nugo et corruptor [et] inamabilis, te solum generosum, nec me iam per aetatem posse concipere. uelim ergo scias multo te meliorem filium alium genituram, immo ut contumeliam magis sentias, aliquem de meis adoptaturam uernulis

1. 2 ꝓme agedum φ (a *in ras.*) ꝓmeo gedu F 2 mihi] $\overset{s}{\mathrm{m}}$ F 8 domina F (a *in ras.*) φ ·⟨illum⟩ *ins. Rossb.* 10 Tunc uel maxime indignata Venus *Lu.* Tunc ind. Ven. excl. uel max. *uulgo* uel F^1φ per F^2δg 11 illam δ ille FφE. 12 si *fuit in* F *sed deletum est, restituit Koch* diligit, *scripsi* diligit. E. si uere dicunt *uel* dicis *Lu.* 19 tu *scripsi cum* F *cf.* 59. 11; 61. 16; 119. 31 tue φ tuae E. 20 tuae F^1 tuis φF^2 24 [et] *Rohde* ut δ

eique donaturam istas pinnas et flammas et arcum et ipsas sagittas et omnem meam supellectilem, quam tibi non ad hos usus dederam. nec enim de patris tui bonis ad instructionem istam quicquam concessum est. XXX. sed male prima ⟨*a*⟩ pueritia inductus es et acutas manus habes et maiores tuos irreuerenter pulsasti totiens et ipsam matrem tuam, me, inquam, ipsam parricida denudas cotidie et percussisti saepius et quasi uiduam utique contemnis nec uitricum tuum fortissimum illum ⟨*uirum*⟩ maximumque bellatorem metuis. quidni, cui saepius in angorem mei paelicatus puellas propinare consuesti. sed iam faxo te lusus huius paeniteat et sentias acidas et amaras istas nuptias. — sed nunc inrisui habita quid agam? quo me conferam? quibus modis stelionem istum cohibeam? petamne auxilium ab inimica mea Sobrietate, quam propter huius ipsius luxuriam offendi saepius? *at* rusticae squalentisque feminae conloquium [prorsus adhibendum est.] horresco. nec tamen [p. 97. E.] uindictae solacium undeunde spernendum est. illa mihi prorsus adhibenda est nec ulla alia, quae castiget asperrime nugonem istum, pharetram explicet, [et] sagittas dearmet, arcum enodet, taedam deflammet, immo et ipsum corpus eius acrioribus remediis coherceat. tunc iniuriae meae litatum crediderim, cum eius comas, quas istis manibus meis subinde aureo nitore perstrinxi, deraserit, pinnas, quas meo gremio nectarei fontis infeci, praetotonderit.'

XXXI. Sic effata foras sese proripit infesta et stomachata biles Venerias. sed eam protinus Ceres et Iuno contin*an*tur uisamque uultu tumido quaesiere cur truci

1 eique *corr. prim. m. ex* qq; F 5 prima ⟨a⟩ pueritia *scripsi cf.* 72. 14 ⟨a⟩ prima *Mich.* prima tua p. φ 10 ⟨uirum⟩ *inserui* 17 at *Iahn* aut *cdd.* 18. 19 [prorsus adhibendum est] *secl. Lu.* conloquium adhibendum est. horresco E. prorsus adhibendum (*sic*) Fφ 22 [et] *Lu.* 29 *t uno F^1 et Iuno F^2 uno φ (*uterque mrg.* ceres et iuno) 30 continantur *scripsi cf. ad* 16. 1 continuantur Fφ timido Fφδ

supercilio tantam uenustatem micantium oculorum coherceret. at illa 'oportune' inquit 'ardenti prorsus isto *pectori meo* uiolentiam scilicet perpetraturae uenitis. sed totis, oro, uestris uiribus Psychen, illam fugitiuam uolaticam, mihi requirite. nec enim uos utique domus meae famosa fabula et non dicendi filii mei facta latuerunt.'

Tunc illae ⟨*non*⟩ ignarae, quae gesta sunt, palpare Veneris iram saeuientem sic adortae 'quid tale, domina, deliquit tuus filius ut animo peruicaci uoluptates illius impugnes et quam ille diligit tu quoque perdere gestias? quod autem, oramus, isti crimen si puellae lepidae libenter adrisit? an ignoras eum masculum et iuuenem esse uel certe iam quot sit annorum oblita es? an quod aetatem portas bellule, ⟨*ille*⟩ puer tibi semper uidetur? mater autem tu et praeterea cordata mulier filii tui lusus semper explorabis curiose et in eo luxuriem culpabis et amores reuinces et tuas artes tuasque delicias in formonso filio reprehendes? quis autem te deum, quis hominum patietur passim cupidines populis disseminantem, cum tuae domus amores amare coherceas et uitiorum muliebrium publicam praecludas officinam?'

[p. 98. E.] Sic illae metu sagittarum patrocinio gratioso Cupidini quamuis absenti blandiebantur. sed Venus indignata ridicule tractari suas iniurias praeuersis illis alte †rursus concito gradu pelago uiam capessit.

3 pectori meo *scripsi cf.* 99. 3, *genetiuus* perpetraturae *ad pron. pers. quod latet in* meo *pertinere uidetur* meo p. F φ uiolentiam F δ uiolentia φ uolentia E. *cf.* 208. 17 6 fabuba F famula (e supra) φ 8 ⟨non⟩ *W. cf.* 93. 12 15 portas *scripsi* portat *cdd.* ⟨ille⟩ *inserui* 18 remetes δ 22 coherceas F φ[1] 27 alte rursus F φ δ altrorsus E. *cf.* 171. 28 altrouorsus *Traube*

LIBER VI

I. Interea Psyche uariis iactabatur discursibus, dies noctesque mariti uestigationibus ⟨*intenta et quanto magis*⟩ inquieta animo, tanto cupidior iratum licet si non uxoris blanditiis lenire, certe seruilibus precibus propitiare. et prospecto templo quodam in ardui montis uertice 'unde autem' inquit 'scio an istic meus degat dominus?' et ilico dirigit citatum gradum, quem defectum prorsus adsiduis laboribus spes incitabat et uotum. iamque nauiter emensis celsioribus iugis puluinaribus sese proxim*ans* intulit. uidet spicas frumentarias in aceruo et alias flexiles in corona et spicas hordei uidet. erant et falces et operae messoriae mundus omnis sed cuncta passim iacentia et incuria confusa et, ut solet aestu, ⟨*temere*⟩ laborantium manibus proiecta. haec singula Psyche curiose diuidit et discretim *s*emota rite componit, rata scilicet nullius dei fana ⟨*ac*⟩ caerimonias neclegere se debere sed omnium beniuolam misericordiam corrogare.

II. Haec eam sollicite seduloque curantem Ceres alma deprehendit et longum exclamat protinus 'ain Psyche miseranda! totum per orbem Venus anxia disquisitione tuum uestigium furens animi requirit teque ad extremum supplicium expetit et totis numinis sui uiribus ultionem flagitat, tu uero rerum mearum tutelam nunc geris et aliud quicquam cogitas nisi de tua salute?'

3 ⟨intenta et quanto magis⟩ *inserui cf.* 95. 5   4 licet si *cdd.* si *exclus. Koz. sed cf. Weyman. Stzb.* 332 mulcere et, si *Iahn* E.   5 uxoris *cdd.* uxoriis E.   10 nouiter φ (o *scr. m. r. i. ras.*) grauiter δ   emersis δ   11 proximans *Elmenh. cf.* 99. 23 proximam *cdd.* proximum *Rohde coll.* 151. 9   12 plectiles *Pric.*   13 operae *cdd.*   15 ⟨temere⟩ *inserui*   16 semota *Rohde* remota Fφ recta δ (*corr. in* reōta) *cf.* 103. 11   17 ⟨ac⟩ *Hild.*   18 nec lege* F^1φ neglege͠ F^2 *cf.* 40. 10; 186. 28   20 ain Fφδg a, tu *Iahn,* E. *cf.* 52. 4; 131. 28

[p. 99. E.] Tunc Psyche pedes eius aduoluta et uberi fletu rigans deae uestigia humumque uerrens crinibus suis, multiiugis precibus editis, ueniam postulabat 'per ego te frugiferam tuam dexteram istam deprecor, per laetificas messium caerimonias, per tacita secreta cistarum et per famulorum tuorum draconum pinnata curricula et glebae Siculae sulcamina et currum rapacem et terram tenacem et inluminarum Proserpinae nubtiarum demeacula et luminosarum filiae inuentionum remeacula et cetera quae silentio tegit Eleusinis Atticae sacrarium, miserandae Psyches animae, supplicis tuae, subsiste. inter istam spicarum congeriem patere uel pauculos dies delitescam, quoad deae tantae saeuiens ira spatio temporis mitigetur uel certe meae uires diutino labore fessae quietis interuallo leniantur.'

III. Suscipit Ceres 'tuis quidem lacrimosis precibus et commoueor et opitulari cupio sed cognatae meae, cum qua etiam foedus antiquum amicitiae colo, bonae praeterea feminae malam gratiam subire nequeo. decede itaque de istis aedibus protinus et quod a me retenta custoditaque non fueris optimi consule.'

Contra spem suam repulsa Psyche et afflicta duplici maestitia iter retrorsum porrigens inter subsitae conuallis sublucidum lucum prospicit fanum sollerti fabrica structum nec ullam uel dubiam spei melioris uiam uolens omittere sed adire cuiuscumque dei ueniam, sacratis foribus proximat. uidet dona pretiosa et lacinias auro litteratas ramis arborum postibusque suffixas, quae cum gratia facti nomen deae cui fuerant

1 ubera φ (*sed manu rescr.*) 8. 9 nubtiarum F (*scriptura per* b *redit modo* 103. 13) nuptiarum φ 10 eleus inhis F eleus ĩ his φ 13 quoad *cdd.* quod E. 14 meae uires δ meę** res F mee ^{ui} res φ g 15 leniantur *cdd.* leuentur *Rohde* 20 de *deletum in* F *om.* φ δ 21 optime *cdd.* 23 subditae *Pet. coll.* 78. 21 27 speciosa δ 28 et F^2 hęc F^1 h̄ ^{c} φ *cf.* 101. 22 29 fati F facti φ uoti *Bl. cf. Verg. Aen.*

dicata testabantur. tunc genu nixa et manibus aram tepentem amplexa detersis ante lacrimis sic adprecatur

IIII. 'Magni Iouis germana et coniuga, siue tu Sami, quae *sola* partu uagituque et alimonia tua gloriatur, tenes uetusta delubra; siue celsae Carthaginis, quae te uirginem uectura [p. 100. E.] leonis caelo commeantem percolit, beatas sedes frequentas; siue prope ripas Inachi, qui te iam nuptam Tonantis et reginam de*o*rum memorat, inclitis Argiuorum praesides moenibus — quam cunctus oriens Zygiam ueneratur et omnis occidens Lucinam appellat: sis meis extremis casibus Iuno Sospita meque in tantis exanclatis laboribus defessam imminentis periculi metu libera. quod sciam soles praegnatibus periclitantibus ultro subuenire.'

Ad istum modum supplicanti statim sese Iuno cum totius sui numinis augusta dignitate praesentat et protinus 'quam uellem' inquit '⟨*si*⟩ per fidem ⟨*liceret*⟩, nutum meum precibus tuis accommodare! sed contra uoluntatem Veneris, nurus meae, quam filiae semper dilexi loco, ⟨*praesidium*⟩ praestare me pudor non sinit. tunc etiam legibus, quae seruos alienos perfugas inuitis dominis uetant suscipi, prohibeor.'

V. Isto quoque fortunae naufragio Psyche perterrita nec indipisci iam maritum uolatilem quiens, tota spe salutis deposita, sic ipsa suas cogitationes consuluit 'iam quae possunt alia meis aerumnis temptari uel adhiberi subsidia, cui nec dearum quidem qua*n*-

IV. 539; VII. 232 4 quae sola *Traube* quẹrula F (*fuit* quẹrola, *sed antiqua, fortasse prima m.* o *in* u *mut.*) q̄rula φδg quae insula *Rohde* ⟨quae⟩ querulo *Rossb.* 8 seues prope F seues (i supra) p. φ seu ēs p. δ 8. 9 ripa sinachi F[1]φ 9 deorum *scripsi* decorum F deçorum φ dearum δ E. 11 zigiam F 15 p̄gnantibus φδg 18 ⟨si⟩ per fidem ⟨liceret⟩ *scripsi cf.* 46. 5; 50. 20 21 ⟨praesidium⟩ *inserui cf.* 115. 23 ⟨opem⟩ *Corn. cf. etiam* 50. 20 22 profugos φδ p̣ fugas F perfugas E.

quam uolentium potuerunt prodesse suffragia? quorsum itaque tantis laqueis inclusa uestigium porrigam quibusque tectis uel etiam tenebris abscondita magnae Veneris ineuitabiles oculos effugiam? quin igitur masculum tandem sumis animum et cassae speculae renuntias fortiter et ultroneam te dominae tuae reddis et uel sera modestia saeuientes impetus eius mitigas? qui scias an etiam, quem diu quaeritas, il*l*ic in domo matris repperies?' sic ad *in*dubium obsequium, immo ad certum exitium praeparata principium futurae secum meditabatur obsecrationis.

VI. At Venus terrenis remediis inquisitionis abnuens caelum petit. iubet construi currum, quem ei Vulcanus aurifex subtili fabrica studiose poliuerat et ante thalami rudimentum nuptiale munus obtulerat, limae tenuantis detrimento conspicuum et [p. 101. E.] ipsius auri damno pretiosum. de multis quae circa cubiculum dominae stabulant procedunt quattuor candidae columbae et hilaris incessibus picta colla torquentes iugum gemmeum subeunt susceptaque domina laetae subuolant. currum deae prosequentes gannitu constrepenti lasciuiunt passeres et ceterae quae dulce cantitant aues melleis modulis suaue resonantes aduentum deae pr*ae*nuntiant. cedunt nubes et Caelum filiae panditur et summus aether cum gaudio suscipit deam. nec obuias aquilas uel accipitres rapaces pertimescit magnae Veneris canora familia.

VII. Tunc se protinus ad Iouis regias arces dirigit et petitu superbo Mercuri, dei uocalis, operae necessariam usuram postulat. nec rennuit Iouis caerulum

rur
1. 2 quorsum *Mercerus,* E. quoſum F quo rursum φδg quosum *W.* 4. 5 quibus igitur masculum tandem sumis actibus animum δ 8 illuc Fφ 9 indubium *scripsi* dubium *cdd.* 13 c̄ſtrui F cōſtrui φδ 22 lasciuiunt *cdd.* lasciui ut E. 24 praenuntiant *scripsi* pronuntiant Fφ 29 *et infra* 123. 4 Mercuri F Mercurii E. 29. 30 necessariam *cdd.* necessarium E. 30 ioues F[1]

supercilium. tunc ouans ilico comitante etiam Mercurio Venus caelo demeat eique sollicite serit uerba 'frater Arcadi, scis nempe sororem tuam Venerem sine Mercuri praesentia nil unquam fecisse, nec te praeterit utique quanto iam tempore delitescentem ancillam nequiuerim repperire. nil ergo superest quam tuo praeconio praemium inuestigationis publicitus edicere. fac ergo mandatum matures meum et indicia qui possit agnosci, manifeste designes, ne siquis occultationis illicitae crimen subierit, ignorantiae se possit excusatione defendere'. *haec* simul dicens libellum ei porrigit, ubi Psyches nomen continebatur et cetera. quo facto protinus domum se c*ap*essit.

VIII. Nec Mercurius omisit obsequium. nam per omnium ora populorum passim discurrens sic mandatae praedicationis munus exequebatur 'siquis a fuga retrahere uel occultam demonstrare poterit fugitiuam regis filiam, Veneris ancillam, nomine Psychen, conueniat retro metas Murtias Mercurium praedicatorem, accepturus indici*uae* nomine ab ipsa Venere septem sauia suauia et unum blandientis adpulsu linguae longe mellitum.'

[p. 102. E.] Ad hunc modum pronuntiante Mercurio tanti praemii cupido certatim omnium mortalium studium adrexerat. quae res nunc uel maxime sustulit Psyches omnem cunctationem. iamque fores *ei* dominae proximanti occurrit una de famulitione Veneris nomine Consuetudo statimque quantum maxime potuit excla-

3 Arcadi scis *scripsi* arca|discis F Arcadis cis φ Arcas scis E. Archas δg 8 q F qui[s] φ q̄ δg 11 haec *Pric.* et *cdd.* *cf.* 28. 19; 33. 18 *et* 99. 24 13 se c⟨ap⟩essit *scripsi* secessit *cdd.* 19 *cf. Corp. Gloss. Lat.* II 542. 6. 14 20 indiciuae *Haupt* indicinae E. indiciuię Fδg indiciuie (o q; above) φ *cf.* 132. 3 *et Corp. Gloss. Lat.* II. 80 μηνυτρον: indiciuum 26 ei *Rohde* ej Fφ eius δE. et ius *Pet.* 27 famulitione Fφg familiatione δ *cf.* 18. 11 famulitio E. *cf.* 148. 3

mat 'tandem, ancilla nequissima, dominam habere te scire coepisti? an pro cetera morum tuorum temeritate istud quoque nescire te fingis, quantos labores circa tuas inquisitiones sustinuerimus? sed bene quod meas potissimum manus incidisti et inter Orci cancros iam . ipsos *ob*haesisti, datura scilicet actutum tantae
VIIII. contumaciae poenas' et audaciter in capillos eius immissa manu trahebat eam nequaquam renitentem. quam ubi primum inductam oblatamque sibi conspexit Venus, laetissimum cachinnum extollit, *sed* qualem solent frequenter irati, caputque quatiens et ascalpens aurem dexteram 'tandem' inquit 'dignata es socrum tuam salutare? an potius maritum, qui tuo uulnere periclitatur, interuisere uenisti? sed esto secura, iam enim excipiam te ut bonam nurum condecet' et 'ubi sunt' inquit 'Sollicitudo atque Tristities, ancillae meae?' quibus intro uocatis torquendam tradidit eam. at illae sequentes erile praeceptum Psychen misellam flagellis afflictam et ceteris tormentis excruciatam iterum dominae conspectui reddunt. tunc rursus sublato risu Venus 'et ecce' inquit 'nobis turgidi uentris sui lenocinio commouet miserationem, unde me praeclara subole [auiam] beatam scilicet faciat. felix uero ego, quae in ipso aetatis meae flore uocabor auia et uilis ancillae filius nepos Veneris audiet. qua*n*quam inepta ego, ⟨*quae*⟩ frustra filium dicam. impares enim nuptiae et praeterea in uilla sine testibus et patre non consentiente factae legitimae non possunt uideri ac [p. 103. E.] per hoc spurius iste nascetur, si tamen partum omnino perferre te patiemur.'

6 obhaesisti *Oud.* cf. 105. 2 habeſ isti Fφ hec isti δ haesisti *Rohde* adhaesisti E. 8. 9 retinentem $F^1\varphi^1$ 10 sed *scripsi* et *cdd.* 11 frequenter F g furenт φ *mrg.* F feruenter δ frequentare *Iahn* E. 12 ac scalpens φ (ac *in ras. m. r.*) 21 et ecce Fδg et *om.* φ set ecce *Iahn*, E. en ecce *Bl.* 23 [auiam] *seclusi* faciat *cdd.* faciet E. 26 ⟨quae⟩ *inserui* *cf.* 109. 24 30 proferre δ

X. His editis inuolat eam uestemque plurifariam diloricat capilloque discisso et capite conquassato grauiter affligit et accer*si*to frumento et hordeo et milio et papauere et cicere et lente et faba commixtisque aceruatim confusis in unum grumulum sic ad illam 'uideris enim mihi tam deformis ancilla nullo alio sed tantum sedulo ministerio amatores tuos promereri. iam ergo et ipsa frugem tuam periclitabor. discerne seminum istorum passiuam congeriem singulisque granis rite dispositis atque seiugatis ante istam uesperam opus expeditum approbato mihi.'

Sic assignato tantorum seminum cumulo ipsa cenae nubtiali concessit. nec Psyche manus admolitur inconditae illi et inextricabili moli sed immanitate praecepti consternata silens obstupescit. tunc formicula illa paruula atque ruricula certata † difficultatis tantae laborisque miserta contubernalis magni dei socrusque saeuitiam execrata discurrens nauiter conuocat corrogatque cunctam formicarum accolarum classem 'miseremini terrae omniparentis agiles alumnae, miseremini et Amoris uxori, puellae lepidae, periclitanti prompta uelocitate succurrite.' ruunt aliae superque aliae sepedum populorum undae summoque studio singulae granatim totum digerunt aceruum separatimque distributis dissitisque generibus e conspectu perniciter abeunt.

XI. Sed initio noctis e conuiuio nuptiali uino madens et frag*l*ans balsama totumque reuincta corpus

1 ei φ (*corr. ex* eam) 3 accersito *scripsi* accepto *cdd.* 6 enim inquit δ 8 ipsam Fφδg 10 istam *cdd.* E. *cf. Kron.* 20 ipsam *Floridus, Koch, Corn. W.* 13 nubtialis *corr. a prima m. ex* nuptialis *cf.* 99. 7 nec φδ ne Fg *cf.* 58. 15 15 coniт̄ nata F coniт̃ nata (m *suprascr.*) 16 ruricula F certata Fφ certatim δ certati g (*in* φ *add.* cereris: *num fuit* cerealis? *cf.* 108. 24 polentacium damnum) 22 sępe dum Fφ sepe summo δg (dum populorum undae *om.*) 27 flagans (r *suprascr.*) F flagrans φ *cf.* 23. 5

rosis micantibus *Venus remeat* uisaque diligentia miri laboris 'non tuum', inquit [p. 104. E.] 'nequissima, nec tuarum manuum istud opus sed illius, cui tuo, immo et ipsius malo placuisti' et frusto cibarii panis ei proiecto cubitum facessit. interim Cupido solus interioris domus *aurei* cubiculi custodia clausus cohercebatur acriter, partim ne petulanti luxurie uulnus grauaret, partim ne cum sua cupita conueniret. sic ergo distentis et sub uno tecto separatis amatoribus tetra nox exanclata.

Sed Aurora commodum ⟨*caelum*⟩ inequitante uocatae Psychae Venus infit talia 'uidesne illud nemus quod fluuio praeterluenti ripisque longis attenditur, cuius imi *frutic*es uicinum fontem despiciunt? oues ibi nitent*is* ⟨*solis*⟩ auri*ue* colore florentes incustodito pastu uagantur. inde de coma pretiosi uelleris floccum mihi confestim quoquo modo quaesitum afferas censeo.'

XII. Perrexit Psyche uolenter, non obsequium quidem illa functura, sed requiem malorum praecipitio fluuialis rupis habitura. sed inde de fluuio musicae suauis nutricula leni crepitu dulcis aurae diuinitus inspirata sic uaticinatur arundo uiridis 'Psyche, tantis aerumnis exercita, neque tua miserrima morte meas sanctas aquas polluas nec uero ist*ud h*orae contra formidabiles oues feras aditum, quoad de solis fraglantia

1 Venus remeat *transposui, in cdd. leguntur post* balsama 4 furto F^1φ 6 aurei *scripsi cf.* 96. 5, *Verg. Aen.* VIII. 372 unici *cdd.* intimi *Rohde* gynaecei [cubiculi] *Traube* 7 luxurie |φ luxuria F (a *in ras. m. r.*) 9 nox est F^2 11 ⟨caelum⟩ *Wernicke cf.* 39. 2 13 praeterruenti δ 14 frutices *scripsi cf.* 147. 2 gurgites *cdd.* cuius inuii frutices, ubi uicinum fontem despiciunt, oues ibi *Lu.* 14. 15 nitentis ⟨solis⟩ auriue colore *scripsi* nitentes auri** cole F aurіueco le φ *cf. Fulgent.* (*p.* 116. *Munck.*) „et Solis armenta uellere spoliauerit" nitentes aurique E. nitentis auri decore *Lu.* nitentes auri colore florente *Rossb.* aureo colore florentes *W. Sitzb.* 333 24 istud horae *Salm. cf.* 10. 11 istius orae *cdd.* 25 quo ad* solis F quo ad e φ (ad *et* e *iunxit m. r.*) quo de *Pet.* fraglantia Fφ

mutuatae calorem truci rabie solent efferri cornuque acuto et fronte saxea et non nunquam uenenatis morsibus in exitium saeuire mortalium. sed dum meridies solis sedauerit uaporem et pecu*ini* spiritus fluuia*li* serenitate conquieuerint, poteris sub illa procerissima platano, quae mecum simul unum fluentum bibit latenter abscondere. et cum primum mitigata furia laxauerint oues animum, per- [p. 105. E.] cussis frondibus attigui nemoris lanosum aurum repperies, quod passim stirpibus conexis obhaerescit.'

XIII. Sic arundo simplex et humana Psychen aegerrimam salutem suam docebat. nec auscultatu *im*paenitendo diligenter instructa illa cessauit sed obseruatis omnibus furatrina facili flauentis auri mollitie congestum gremium Veneri reportat. nec tamen apud dominam saltem secundi laboris periculum secundum testimonium meruit sed contortis superciliis subridens amarum sic inquit 'nec me praeterit huius quoque facti auctor adulterinus. sed iam nunc ego sedulo periclitabor, an oppido forti animo singularique prudentia sis praedita. uidesne insistentem celsissimae illi rupi montis ardui uerticem, de quo fontis atri fuscae defluunt undae proxumaeque conceptaculo uallis inclusae Stygias inrigant paludes et rauca Cocyti fluenta nutriunt? indidem mihi de summi fontis penita scaturrigine rorem rigentem hauritum ista confestim defe*rs* urnula.'

1 efferari *Colu. cf.* 156. 7 4 pecuini *scripsi cf.* 205. 16 *et* 154. 2, *Apol.* 18. 6 pecula F pecula φ pecua δ fluuiali *scripsi* fluuialis *cdd.* 10 cōnexis δ conuexis Fφg obherescit F adherescit φ (ade^h *m. rescriptoris*) abhorrescit δg 12. 13 impaenitendo *Pet.* *ego* (*M. Rh.* XLII. 145) *cf.* 223. 24 non p. *Koz.* pęnitendo Fφd penitus intento *Iahn.* E. 23. 24 inclusa stygias (st *in ras. m. r.*) inclusa est ^st ygias φ 24 rauca *Lips.* pauca *cdd.* 26. 27 defers δ *W. cf.* 15. 17; 21. 11; 192. 11 *et Pet.* 162 defer* F[1] deferes F[2] defer ſurnula φ[1]

Sic aiens crustallo dedolatum uasculum, insuper ei grauiora comminata tradidit. "

XIIII. At illa studiose gradum celerans montis extremum petit cumulum certe uel illic inuentura uitae pessimae finem. sed cum primum praedicti iugi conterminos locos appulit, uidet rei uastae letalem difficultatem. namque saxum immani magnitudine procerum et inaccessa salebritate lubricum mediis e faucibus lapidis fontes horridos euomebat, qui statim proni foraminis lacunis editi perque procliue delapsi et angusti canalis ex*tri*to contecti tramite proxumam conuallem latenter incidebant. dextra laeuaque cautibus cauatis proserpunt [et] longa colla [p. 106. E.] porrecti saeui dracones inconiuae uigiliae luminibus addictis et in perpetuam lucem pupulis excubantibus. iamque et ipsae semet muniebant uocales aquae. nam et 'discede' et 'quid facis uide' et 'quid agis caue' et 'fuge' et 'peribis' subinde clamant. sic impossibilitate ipsa mutata in lapidem Psyche quamuis praesenti corpore sensibus tamen aberat et inextricabilis periculi mole prorsus obruta lacrumarum etiam extremo solacio carebat. XV. nec Prouidentiae bonae graues oculos innocentis animae latuit aerumna. nam *su*premi Iouis regalis ales illa repente propansis utrimque pinnis affuit rapax aquila, memorque ueteris obsequii, quo ductu Cupidinis Ioui pocillatorem Phrygium sustulerat, oportunam ferens opem deique numen in uxoris labo-

4 cumulum Fφg tumulum δ E. 4. 5 inuentura uitae] inuie F inuie inuie φ īnuite δ 8 medis e raucib; F^1 mediis faucibus F^2 medis e raucibus $φ^1$ mediis e faucibus $φ^2$ 11 extrito *scripsi* exarto F exarcto φ exarato *Pet.* 12 catibus (u supra) F [et] *Lu.* 16 semet muniebant Fφg ipēmet monebant δ metum incutiebant *Iahn,* E. 19 lupide $F^1φ^1$ 20 his extricabilis Fφ 22 graues oculos *cdd. defendit W. coll. Plin.* H. N. 11. 145 gnauos *Bsn.* 23 supremi *Modius* p̄mi (s supra) Fφδg optimi *Scal.* E. primi *def. Rossb. W.*

ribus percolens, alti culminis diales uias deserit et ob os puellae praeuolans incipit 'at tu simplex alioquin et expers rerum talium, *quae* speras te sanctissimi nec minus truculenti fontis uel unam stillam posse furari uel omnino contingere. diis etiam ipsique Ioui formidabiles aquas istas [Stygias] ⟨*nunquam*⟩ uel fando comperisti? quodque uos deieratis per numina deorum, deos per Stygis maiestatem solere? sed cedo istam urnulam' et protinus adreptam completum[que] festinat libratisque pinnarum nutantium molibus inter genas saeuientium dentium et trisulca uibramina draconum remigium dextra laeuaque porrigens *u*olentes aquas et ut abiret innoxius mi*r*antes excipit, commentus ob iussum Veneris petere eique [p. 107. E.] se praeministrare, quare paulo facilior adeundi fuit copia. XVI. sic acceptam cum gaudio plenam urnulam Psyche Veneri citata rettulit.

Nec tamen nutum deae saeuientis uel tunc expiare potuit. nam sic eam maiora atque peiora flagitia commen*t*ans appellat renidens exitiabile 'iam tu quidem ma*g*a uideris quaedam mihi et alta prorsus malefica, quae talibus praeceptis meis obtemperasti nauiter. sed adhuc istud, mea pupula, ministrare debebis. sume istam pyxidem' et dedit, 'protinusque ad inferos et

3 talium* F quae speras *scripsi* sperasque *cdd.* sp. quippe *Iahn* E. 5 diis F 6 [stygias] *seclusi* ⟨nunquam⟩ *inserui* 7 deieceratis F[1]φ digeratis δ 9 adreptam completum[que] *scripsi cf. d. d. Socr.* 3. 8 adreptum completumque *W.* complexa ungue *Iahn*, E. 10 molibus *cdd.* motibus E. *cf. Flor.* 2. 15 12 uolentes φδ nolentes F (*sed* no *i. r. m. r.*) 13 innoxius Fφδ inde ocius *Oud.* E. mirantes δ minantes F (min *in ras. m. r.*) potantes φ (pot *m. r.*) coment; (s *supra* o) Fφ commenta se *Iahn*, E. 15 abeundi δ *cf.* 121. 31 19. 20 commentans *scripsi cf.* 128. 23 comminans *cdd.* 21 maga δ *Oud.* magna φ magna F 24 et dedit 'protinusque *Beyte* protinus usque Fδg protinus et usque φ (et *add. m. r.*) et dedit protinus 'et usque E.

ipsius Orci ferales penates te derige. tunc conferens pyxidem Proserpinae 'petit de te Venus' dicito 'modicum de tua mittas ei formonsitate uel ad unam saltem dieculam sufficiens. nam quod habuit dum filium curat aegrotum consumpsit atque contriuit omne.' sed haud immaturius redito, quia me necesse [est] indidem delitam theatrum deorum frequentare.'

XVII. Tunc Psyche uel maxime sensit ultimas fortunas suas et uelamento reiecto ad promptum exitium sese compelli manifeste comperit. quidni, quae suis pedibus ultro ad Tartarum Manesque commeare cogeretur. nec cunctata diutius pergit ad quampiam turrim praealtam indidem sese datura praecipitem; sic enim rebatur ad inferos recta atque pulcherrime se posse descendere. sed turris prorumpit in uocem subitam et 'quid te' inquit 'praecipitem, o misella, quaeris extinguere? quidque iam nouissimo periculo laborique isto temere succumbis? nam si spiritus corpore tuo semel fuerit seiugatus, ibis quidem profecto ad imum Tartarum sed inde nullo pacto redire poteris. mihi ausculta. XVIII. Lacedaemo Achaiae nobilis ciuitas non longe sita est: huius conterminam deuiis abditam locis quaere Taenarum. inibi spiraculum Ditis et per portas hiantes monstratur iter inuium, [p. 108. E.] cui te limine transmeato simul commiseris, iam canale directo perges ad ipsam Orci regiam. sed non hactenus uacua debebis per illas tenebras incedere sed offas polentae mulso concretas ambabus gestare manibus, at in ipso ore duas ferre stipes. iamque confecta bona

1 derige. tunc conferens *scripsi* deriget tunc c. Fφ^1 derige et tunc conferens *Pet.* conferens g conferes F$\varphi\delta$ 6 est *in* F *add. m. r.* est indidem φ (e *in* est *add. m. r.*) 14 recte *cdd.* uel ad δ 17 quidque F (*sed* que *deletum*) quid q̄ φ 18 succumbis F (*scr. m. r.*) incumbis φ (*scr. m. r.*) 23 *cf. Verg. Aen.* VII. 568 25 cui *Floridus* E. cuius *cdd.* limine g limite F$\varphi\delta$ 26. 27 acten; F 28 pollente F pollente φ *cf. Verg. Aen.* VI. 420 at *cdd.*

parte mortiferae uiae conti*na*beris claudum asinum lignorum gerulum cum agasone simili, qui te rogabit decidentis sarcinae fusticulos aliquos porrigas ei; sed tu nulla uoce deprompta tacita praeterito. nec mora cum ad flumen mortuum uenies, cui praefectus Charon protenus expetens portorium, sic ad ripam ulteriorem sutili cumba deducit commeantes. ergo et inter mortuos auaritia uiuit nec Charon ille ⟨*nauita*⟩ Ditis et por*tito*r, tantus deus, quicquam gratuito facit se*d* moriens pauper uiaticum debet quaerere et aes si forte prae manu non fuerit, nemo eum expirare patietur. huic squalido seni dabis nauli nomine de stipibus quas feres alteram, sic tamen ut ipse sua manu de tuo sumat ore. nec setius tibi pigrum fluentum transmeanti quidam supernatans senex mortuus putris adtollens manus orabit, ut eum intra nauigium trahas. nec tu tamen inlicita adflectare pietate. XVIIII. transito fluuio modicum te progressam textrices orabunt anus telam struentes, manus paulisper accommodes. nec id tamen tibi contingere fas est. nam haec omnia tibi et multa alia de Veneris insidiis orientur, ut uel unam de manibus omittas offulam. nec putes fu*t*tile istud polentacium damnum leue. altera enim perdita lux haec tibi prorsus denegabitur. canis namque praegrandis, teriugo et satis amplo capite praeditus, immanis et formidabilis, tonantibus oblatrans faucibus mortuos, quibus iam nil mali potest facere, frustra territando ante ipsum limen et atra atria Proserpinae semper excubans seruat uacuam Ditis domum. hunc offrena-

1 continuaueris Fδg *cf. ad* 16. 1 contingueris φ (g *m. rescript.*) 2 rogauerit F (uerit *m. rescr.*) φ (eri *ex corr.*) 3 decidenti *cdd.* sed *om.* φ 7 subtili φ *cf. Aen.* VI. 414 8. 9 ⟨nauita⟩ Ditis et portitor *scripsi* ditis et pater Fφδ et Ditis pater E. uel D. p. *S(auppe)* 9 s& F 12 hinc δ squalido *cf. Aen.* VI. 299 15 putria Fφ^1 16 trahas δ tradas Fφg *cf. Aen.* VI 370 17 affectare φδ 22. 23 nec —leue *om.* φ *add. m. rec. in summa pag.* 26 conantibus Fφ 28 *cf. Aen.* VI. 401 29 *cf. Aen.* VI. 269

tum unius offulae praeda facile praeteribis, ad ipsamque protinus Proserpinam introibis, quae te comiter excipiet [p. 109. E.] ac benigne, ut et molliter assidere et prandium opipare suadeat sumere. sed tu et humi reside et panem sordidum petitum esto, deinde nuntiato quid adueneris susceptoque quod offeretur rursus remeans canis saeuitiam offula reliqua redime ac deinde, auaro nauitae data quam reseruaueras stipe transitoque ⟨*cumba*⟩ eius fluuio, recolens priora uestigia ad istum caelestium siderum redies chorum. sed inter omnia hoc obseruandum praecipue tibi censeo, ne uelis aperire uel inspicere illam quam feres pyxidem uel omnino ⟨*perniciei tuae*⟩ addictum curiosius ⟨*scrutari*⟩ thensaurum.'

XX. Sic turris illa prospicua uaticinationis munus explicuit. nec morata Psyche pergit Taenarum sumptisque rite stipibus illis et offulis infernum decurrit meatum transitoque per silentium asinario debili et amnica stipe uectori data, neglecto supernatantis mortui desiderio et spretis textricum subdolis precibus et offulae cibo sopita canis horrenda rabie domum Proserpinae penetrat. nec offerentis hospitae sedile delicatum uel cibum beatum amplexa sed ante pedes eius residens humilis, cibario pane contenta, Veneriam pertulit legationem. statimque secreto repletam conclusamque pyxidem suscipit et offulae sequentis fraude caninis latratibus obseratis residuaque nauitae reddita stipe longe uegetior ab inferis recurrit. et repetita atque adorata candida ista luce, qua*n*quam festinans obsequium terminare, mentem capitur temeraria curio-

5 petitu mesta F^1 6 efferetur F 8 ⟨cumba⟩ *inserui* 9 recalcans *Oud. W. coll.* 161. 20 (*quid in margine* F *fuerit dispici non potest*) 12. 13 uel omnino ⟨perniciei tuae⟩ addictum curiosius ⟨scrutari⟩ *scripsi* u. o. diuinae formonsitate F^2 diuine formositatis φ^2 (*in utroque libro inseruit m. recens*) addictum $F^1\varphi$ abditum F^2 uel omnino ..... addictum curiosius thensaurum *W. cf. Traube apud W. A. et Ps. p.* 48 *et* 181. 19 14 ut propitia *mg.* F propitia δ 21. 22 dedicatum $F\varphi$ 26 obseruatis $F^1\varphi^1$

sitate et 'ecce' inquit 'inepta ego diuinae formonsitatis gerula, quae nec tantillum quidem indidem mihi delibo, uel sic illi amatori meo formonso placitura' et cum dicto reserat pyxidem. XXI. nec quicquam ibi rerum nec formonsitas ulla sed infernus somnus ac uere Stygius, qui statim coperculo reuelatus inuadit eam crassaque soporis nebula cunctis eius membris perfunditur et in ipso uestigio ipsaque semita conlapsam possidet. et iacebat immobilis et [p. 110. E.] nihil aliud quam dormiens cadauer. sed Cupido iam cicatrice solida*ta* reualescens nec diutinam suae Psyches absentiam tolerans per altissimam cubiculi quo cohibebatur elapsus fenestram refectisque pinnis aliquanta quiete, longe uelocius prouolans Psychen accurrit suam detersoque somno curiose et rursum in pristinam pyxidis sedem recondito Psychen innoxio punctulo sagittae suae suscitat et 'ecce' inquit 'rursum perieras, misella, simili curiositate. sed interim quidem tu *munus quod* tibi matris meae praecepto mandatum est, exsequere nauiter, cetera egomet uidero.' his dictis amator leuis in pinnas se dedit, Psyche uero confestim Veneri munus reportat Proserpinae.

XXII. Interea Cupido amore nimio peresus et aegra facie, matris suae repentinam sobrietatem pertimescens

1 iepta ego φδ inepte** F inepte g 6 coperculo F releuatus *Rohde* reuelatus Fφ *cf.* 181. 20 cooperculo reuelato δ 8. 9 c̄lapsa F collapsa φδ 11 solidata *Rohde* solida *cdd.* E. 12 *inter* altissimam *et* cubiculi *lacuna in* F quo *scr. m.* 2 *in* F altissimam (*m.* 1) partem (*m.* 2) cubicli quo cohibebatur (*m.* 3) elapsus (*m.* 1) φ artissimam *Oud.* 14 uelocius (us *in ras.*) φ 16 recondit F[1]φ 18. 19 munus, quod — mandatum *scripsi cf.* 135. 1 *et* 3; 212. 26 prouinciam, quae — mandata *uulgo* prouinciam *in* φ *est coniectura m.* 2 *ibique lacuna est inter* prouinciam *et* quae. *In* F *quid pro* prouinciam *fuerit non dispicitur, sed spatium illi uocabulo non sufficit, neque ibi legitur* ꝑ (E.); *pro* quae (φ) *in* F est qđ E (E *inductum est*) mandatum F (*m.* 1) mandata φ tu quod tibi — mandatum δ 21 leuis F letus (uis superscr.) (et *m.* 2 uis *m.* 3) 23 p̃ſſʒ φ (p *fuisse uid.*

ad armillum redit alisque pernicibus caeli penetrato uertice magno Ioui supplicat suamque causam probat. tunc Iuppiter prehensa Cupidinis buccula manuque ad os suum relata consauiat atque sic ad illum 'licet tu' inquit 'domine fili, nu*n*quam mihi concessu deum decretum seruaris honorem, sed istud pectus meum, quo leges elementorum et uices siderum disponuntur, conuulneraris assiduis ictibus crebrisque terrenae libidinis foedaueris casibus contraque leges et ipsam Iuliam disciplinamque publicam turpibus adulteriis existimationem famamque meam laeseris, in serpentes in ignes in feras in aues et gregalia pecua serenos uultus meos sordide reformando, at tamen modestiae meae memor quodque inter istas meas manus creueris, cuncta perficiam, dum tamen scias aemulos tuos cauere ac, siqua nunc in terris puella praepollet pulchritudine, praesentis beneficii uicem per eam mihi repensare te debere.'

XXIII. Sic fatus iubet Mercurium deos omnes ad contionem protinus conuocare ac siqui coetu caelestium defuisset, in poenam decem milium nummum conuentum iri pronuntiare. quo metu [p. 111. E.] statim completo caelesti theatro pro sede sublimi sedens procerus Iuppiter sic enuntiat

'Dei conscripti Musarum albo, ad*u*lescentem istum quod manibus meis alumnatus sim, profecto scitis omnes, cuius primae iuuentutis caloratos impetus freno quodam cohercendos existimaui. sat est cotidianis eum fabulis ob adulteria cunctasque corruptelas infamatum. tollenda est omnis occasio et luxuria puerilis nuptialibus pedicis alliganda. puellam elegit et uirginitate priuauit: teneat possideat, amplexus Psychen semper suis amoribus perfruatur.' et ad Venerem conlata facie 'nec tu' inquit 'filia, quicquam contristere nec prosapiae

3 p̃ſſa φ 11 in imbres *Iahn* in cycnos in feras immanes *Rohde, sed cf. Ouid. Met.* VI. 113, *Sid. Apoll. Carm.* 15. 176 24 adolescentem F 25 sim F[1]φ sit F[2] 33 piosa pie F[1]φ

tantae tuae statuque de matrimonio mortali metuas. iam faxo nuptias non impares sed legitimas et iure ciuili congruas' et ilico per Mercurium *ad*ripi Psychen et in caelum perduci iubet ⟨*et*⟩ porrecto ambrosiae poculo 'sume' inquit 'Psyche et immortalis esto nec u*n*quam digredietur a tuo nexu Cupido sed istae uobis erunt perpetuae nuptiae.'

XXIIII. Nec mora cum cena nuptialis affluens exhibetur. accumbebat summum torum maritus, Psychen gremio suo complexus. sic et cum sua Iunone Iuppiter ac deinde per ordinem toti dei. tunc, ⟨*dum*⟩ poculum nectaris, quod uinum deorum est, Ioui quidem suus pocillator, ille rusticus puer, ceteris uero Liber ministrabat, Vulcanus cenam coquebat, Horae rosis et ceteris floribus purpurabant omnia, Gratiae spargebant balsama, Apollo canta*bat* ad citharam, Musae quoque canora personabant, Venus suaui musicae superingressa formonsa saltauit, scaena sibi sic concinnata ut Musae quidem chorum canerent ⟨*et*⟩ tibias inflarent, Satyrus et Paniscus ad fistulam dicerent. sic rite Psyche conuenit in manum Cupidinis et nascitur illis maturo partu filia, quam Voluptatem nominamus.'

[p. 112. E.] XXV. Sic captiuae puellae delira et temulenta illa narrabat anicula. sed ⟨*dum*⟩ astans ego non procul dolebam me Hercules quod pugillares et stilum non habebam, qui tam bellam fabellam praenotarem, ecce confecto nescio quo graui proelio latrones adueniunt onusti, non nulli tamen, immo promptiores,

1 statuque Fδg statuq̄ φ statuique E. 2 iure *cdd.* iuri *Iahn*, E. 4 ⟨et⟩ *corrector* φ *Rohde* 11 ⟨dum⟩ *inserui* 16 Apollo cantabat ad citharam *transposui ante* Musae, *uulgo leguntur post* personabant; cantabat *scripsi* cantauit *cdd.* $\mathring{q}$q; F $\mathring{q}$q φ uoce E. 17 superingressa Fφ super ingressu δ suppari gressu E. *cum Scal. cf.* 201. 18 18 ibi δ si Fφ concinnatas F² 19 ⟨et⟩ *Pet.* inflarent Fφδ inflaret E. 20 dicerent Fφδ diceret E. 24 ⟨dum⟩ *inserui* 26 qui *cdd. cf. Neue* II.³ 457 quis E. 27 ecce F (ec *in ras.*)

uulnerat*i*. ⟨*his*⟩ domi relictis et plagas recurantibus ipsi ad reliquas occultatas in quadam, *ut aiebant*, spelunca sarcinas proficisci gestiunt. prandioque raptim tuburcinato me et equum meum uectores rerum illarum futuros fustibus exinde tundentes producunt in uiam multisque cliuis et anfractibus fatigatos prope ipsam uesperam perducunt ad quampiam speluncam, unde multis onustos rebus rursum, ne breuiculo quidem tempore refectos obiter reducunt tantaque trepidatione festinabant, ut me plagis multis obtundentes propellentesque super lapidem propter uiam positum deicerent. unde crebris aeque ingestis ictibus crure dextero et ungula sinistra me debilitatum aegre ad exurgendum compellunt. XXVI. et unus 'quo usque' inquit 'ruptum istum asellum, nunc etiam claudum frustra pascemus?' et alius 'quid quod et pessimo pede domum nostram accessit nec quicquam idonei lucri exinde cepimus sed uulnera et fortissimorum occisiones.' alius iterum 'certe ego cum primum sarcinas istas qua*n*quam inuitus pertulerit, protinus eum uulturiis gratissimum pabulum futurum praecipitabo.'

Dum *sic im*mitissimi homines altercant de mea nece, iam et domum perueneramus. nam timor ungulas mihi alas fecerat. tum quae ferebamus amoliti properiter, nulla salutis nostrae cura se*d* ne meae quidem necis habita, comitibus adscitis, qui uulnerati remanserant, dudum recurrunt re*liqua ipsi re*laturi taedio, ut aiebant, nostrae tarditatis. nec me tamen mediocris carpebat

1 uulnerati F^1φδg uulneratis F^2 *mg.* φ E. ⟨his⟩ *Bsn.* 2 quadam, ut aiebant *scripsi* sarcinas u. a. proficisci *uulgo* agebant F$φ^1$ 4 meum *del. in* F *om.* φδ 5 eximie *Bl. sed cf.* 133. 4; 149. 31 7 producunt φ *cf.* 15. 17 9 ob iter φ (*in m.* obiter) ociter δ 22 sic immitissimi *Corn.* imm. g *Par.* secum mitissimi Fφ; *mg.* φ: per anafrasin i. e. immit. *cf.* 156. 23 24 tum quae] cum que *cdd.* 25 set F 27 *de interpunctione cf. Kron.* 16. A. 1 reliqua ipsi relaturi, taedio *scripsi* relatori tedio Fφδg *cf.* 90. 17; 115. 12 *Luc. As.* 591 ⟨reliquam praedam ipsi⟩ *Lu.* ⟨relicta⟩ *Koz.*

scrupulus contemplatione comminatae mihi mortis et ipse mecum [p. 113. E.] 'quid stas, Luci, uel quid iam nouissimum expectas? mors et haec acerbissima decreto latronum tibi comparata est. nec magno conatu res indiget. uides istas rupinas proximas et praeacutas in his prominentes silices, quae te penetrantes antequam decideris, membratim dissipabunt. nam et illa ipsa praeclara magia tua u*ul*tum laboresque tibi tantum asini ⟨*dedit*⟩, uerum corium non asini crassum sed h*om*inis tenue membranulum circumdedit. quin igitur masculum tandem sumis animum tuaeque saluti dum licet consulis? habes summam oportunitatem fugae dum latrones absunt. an custodiam anus semimortuae formidabis, quam licet claudi pedis tui calce unica finire poteris? — sed quo gentium capessetur fuga uel hospitium quis dabit? ⟨*at*⟩ haec quidem inepta et prorsus asinina cogitatio. quis enim uiantium uectorem suum non libenter auferat *secum*.'

XXVII. Et alacri statim nisu lorum, quo fueram destinatus, abrumpo meque quadripedi cursu proripio, nec tamen acutulae anus miluinos oculos effugere potui. nam ubi me conspexit absolutum, capta super sexum et aetatem audacia lorum prehendit ac me deducere ac reuocare contendit. nec tamen ego memor exitiabilis propositi latronum pietate ulla commoueor sed incussis in eam posteriorum pedum calcibus protinus adplodo terrae. at illa quamuis humi prostrata loro tamen tenaciter inhaerebat, ut me procurrentem aliquantisper tractu sui sequeretur. et occipit statim

2 istas φg 6 scilices Fφ[1] scilicet δg penetrantes antequam *Pric.* penetrante quam Fφ penetrantes q. δg 8 * uictū F (ui *in ras., in mg.* uultum) uultum φ nō uultum δ 9 ⟨dedit⟩ *inserui* 10 hominis *scripsi* hirundinis *codd.* 16 ⟨at⟩ *Kron. cf.* 102. 27 18 secum *add.* φδ *cf.* 118. 7 21 acutule F (acu *m. rescr., non tamen* astu *fuisse uidetur*) astutule φ (*idem in mg.* Fφ) astutelle δ 23 diducere Fφ 24. 25 exitiabili F[1]φ

clamosis ululatibus auxilium ualidioris manus implorare. sed frustra fletibus cassum tumultum commouebat, quippe cum nullus adforet qui suppetias ei ferre posset, nisi sola illa uirgo captiua. quae uocis excitu procurrens uidet hercules memorandi spectaculi scaenam, non tauro sed asino dependentem Dircen aniculam sumptaque constantia uirili facinus audet pulcherrimum. extorto etenim loro manibus eius me placidis gannitibus ab impetu reuocatum nauiter inscendit et sic ad cur- [p. 114. E.] sum rursum incitat. XXVIII. ego simul uoluntariae fugae uoto et liberandae uirginis studio, sed et plagarum suasu, quae me saepicule commonebant, equestri celeritate [quadripedi cursu] solum replaudens uirgin*i* delicatas uoculas adhinnire temptabam. sed et sca*b*endi dorsi mei simulatione non nu*n*quam obliquata ceruice pedes decoros puellae basiabam. tunc illa *su*spirans altius caelumque sollicito *uul*tu petens

'Vos' inquit 'Superi, tandem meis supremis periculis opem facite, et tu, Fortuna durior, iam saeuire desiste. sat tibi miseris istis cruciatibus meis litatum est. tuque praesidium meae libertatis meaeque salutis, si me domum peruexeris incolumem parentibusque et formonso proco reddideris, quas tibi gratias perhibebo, quos honores habebo, quos cibos exhibebo? iam primum iubam istam tuam probe pectinatam meis uirginalibus *manibus* adornabo, frontem uero crispatam prius decoriter discriminabo caudaeque setas incuria

1 clamosis φδ clamos F[1] clamās F[2]g 12. 13 c(s)omouebant Fφδg 13 [quadripedi cursu] *exclusi, repetitum uidetur ex* 137.20 (*nostrae ed.*) 14 uirgini *scripsi* uirginis *cdd.* 15 scabendi *Pet.* scauendi F[1]φ[1] scalpendi F[2]δ E. 16 obliquat a ceruice F[1]φ[1] obliquatus a ceruice F[2]δ 17 suspirans *Heins.* spirans *cdd.* uultu *Kron.* nutu *cdd.* 27 manibus δ monilibus F (mo *ex* ma *corr. uid.*, nilibus *m. rec. scriptum*) adornabo Fφ ppolibo δ 28 *in* F *post* incuria *fuit lacuna quam m. rec. impleuit uocabulo* lauacri. *In* φ *haec sunt:* incuria (nihil deficit) .... con-

⟨*diutina*⟩ [lauacri] congestas et horridas, comptas diligenter ⟨*extricabo*⟩, monilibus bullisque te multis aureis inoculatum, ueluti stellis sidereis relucentem, et gaudiis popularium pomparum ouantem ⟨*ductabo et*⟩, sinu serico progestans nucleos ⟨*et siqua sunt*⟩ edulia mitiora, te meum sospitatorem cotidie saturabo. XXVIIII. sed nec inter cibos delicatos et otium profundum uitaeque totius beatitudinem deerit tibi dignitas gloriosa. nam memoriam praesentis fortunae meae diuinaeque prouidentiae perpetua testatione signabo et depictam in tabula fugae praesentis imaginem meae domus atrio dedicabo. uisetur et in fabulis audietur do- [p. 115. E.] ctorumque stilis rudis perpetuabitur historia 'asino uectore uirgo regia fugiens captiuitatem.' accedes antiquis et ipse miraculis et iam credemus exemplo tuae ueritatis et *Ph*rixum arieti supernatasse et Arionem delphinum gubernasse et Europam tauro supercubasse. quod si uere Iupiter mugiuit in bouem, potest ⟨*et*⟩ in asino meo latere aliqui uel uultus hominis uel facies deorum.'

Dum haec identidem puella replicat uotisque crebros intermiscet suspiritus, ad quoddam peruenimus triuium, unde me adrepto capistro dirigere dextrorsum magnopere gestiebat, quod ad parentis eius ea scilicet

gestas (nihil deficit *super lacunam scripsit m. r.*) horridas compta diligentia monilibus (*uniuersis litteris rescriptum*). F *habet:* horridas compta diligenter pectinabo (pectinabo *m. r. in lac. suppl.*). *In* F *haec omnia sunt retractata; scriba* φ *complura legere non potuit et uacua reliquit* 1 ⟨diutina⟩ *inserui cf. Apol.* 8. 9 *et Met.* 119. 30 comptas *Kron.* 2 ⟨extricabo⟩ (*uel* ⟨enodabo⟩) *inserui* 3 inaulatum φ 4 ⟨ductabo⟩ *cf.* 35. 3 *et* ⟨et si qua sunt⟩ *inserui cf. cum toto loco Apol.* 8. 5 *sqq. Met.* 193. 22 *et d. d. Socr. c.* 23 5 nucleos *in lac. suppl. in* φ, *post* nucleos *parua restat lacuna: item* saginabo *et us.* 6—7 sed nec inter cibos — delicatos est otium *in lac. suppleta.* sa**turabo F 7 et] est Fφ 15 miraculis et iam *Pet.* miraculis. etiam E. 16 frixũ F Phryxum E. 18 boue δ *cf. Ou. Met.* XV. 670 ⟨et⟩ *inserui* 19 aliqd φδ

iretur uia. sed ego gnarus latrones illac ad reliquas commeasse praedas, renitebar firmiter atque sic in animo meo tacitus expostulabam 'quid facis infelix puella? quid agis? cur festinas ad Orcum? quid meis pedibus ⟨*uim*⟩ facere contendis? non enim te tantum uerum etiam me perditum ibis.' sic nos diuersa tendentes et in causa finali de proprietate soli immo uiae herciscundae contendentes rapinis suis onusti coram deprehendunt ipsi latrones et ad lunae splendorem iam inde longius cognitos risu maligno salutant. XXX. et unus e numero sic appellat 'quorsum istam festinanti uestigio lucubratis uiam nec noctis intempestae Manes Laruasque formidatis? a*n* tu, probissima puella, parentes tuos *furtim* interuisere properabas? sed nos et solitudini tuae praesidium praestabimus et *compendiosum* ad *domesticos* iter monstrabimus' et unus manu *iniecta* ⟨*uerba*⟩ secutus prehenso loro retrorsum me circumtorquet nec baculi nodosi quod gerebat suetis ictibus temperat. tunc ingratis ad promptum recurrens exitium reminiscor doloris ungulae et occipio nutanti capite claudicare. sed 'ecce' inquit ille qui me retraxerat 'rursum titubas et uaccillas et putres isti tui pedes fugere possunt, ambulare nesciunt! at paulo ante pinnatam Pegasi uincebas celeritatem.'

Dum sic mecum fustem quatiens benignus iocatur comes, [p. 116 E.] iam domus eorum extremam loricam perueneramus. et ecce de quodam ramo procerae cu-

5 ⟨uim⟩ *Rohde* 8 hirciscunde φ (*suppl. m. r. in lac.*) *cf.* 171. 20 13 an φδ *Bl.* at F (*sed rescriptum*) 14 furtim interuisere *Oud.* furtim uisere φ interuisere FδE. *cf.* 16. 4; 102. 17. *In* F *haec omnia rec. m. rescripta; in* φ *omnia inter* laruasque (13) *et* phenso (17) *m. r. suppl. in lac.* 15 praebemus φ perhibebimus δ *Oud.* 15. 16 compendiosum ad domesticos *scripsi cum* φ (*sed ibi* domos *pro* domesticos *cf. Luc. As.* 592) ad parentes tuos FE. et compendiosum ad parentes tuos δ 16. 17 manu iniecta φ manu F ⟨uerba⟩ *inserui cf.* 17. 6; 25. 3; 48. 21. *Koz. Stil.* 318. § 5 17 uerbum manu iniecta secutus δ 18 quod Fφ quem δ 22 baccillas Fφ[1] *cf.* 93. 17

pressus induta laqueum anus illa pendebat. quam quidem detractam protinus cum suo sibi funiculo deuinctam dedere praecipitem puellaque statim distenta uinculis cenam, quam postuma diligentia praeparauerat infelix anicula, ferinis inuadunt animis.

XXXI. Ac dum auida uoracitate cuncta contruncant, iam incipiunt de nostra poena suaque uindicta secum considerare. et utpote in coetu turbulento uariae fuere sententiae, ut primus uiuam cremari censeret puellam, secundus bestiis obici suaderet, tertius patibulo suffigi iuberet, quartus tormentis excarnificar*i* praeciperet; certe calculo cunctorum utcumque mors ei fuerat destinata. tunc unus omnium sedato tumultu, placido sermone sic orsus est

'Nec sectae collegii nec mansuetudini singulorum ac ne meae quidem modestiae congruit pati uos ultra modum delictique saeuire terminum nec feras nec cruces nec ignes nec tormenta ac ne mortis quidem maturatae festinas tenebras acce*r*sere. meis itaque consiliis auscultantes uitam puellae sed quam meretur largimini. nec uos memoria deseruit utique quid iam dudum decreueritis de isto asino semper pigro quidem sed manducone summo, nunc etiam mendaci fictae debilitatis et uirginalis fugae sequestro ministroque. hunc igitur iugulare crastino placeat totisque uacuefacto praecordiis per mediam aluum nudam uirginem, quam praetulit nobis, insuere, ut sola facie praeminente ceterum corpus puellae nexu ferino coherceat, tunc super aliquod saxum scruposum insiticium et fartilem asinum exponere et solis ardentis uaporibus tradere. XXXII. sic enim cuncta, quae recte statuistis, ambo sustinebunt, et mortem asinus quam quidem meruit et illa morsus

3 p̄cepit/en puella*quae F p̄cipitem puellaq; (q; *in ras.*) φ puellaque quidem δ destinata *Colu.* 11 excarnificari δ *Oud.* excarnificare F φ E. 16 patri F 19 accersere *scripsi cf.* 129. 7; 188. 5 accessere F φ δ 26 mundam *Rohde, cll. Luc. As.* 594 32 ᵐorsus F φ (m *add. m. r.*)

ferarum, cum uermes membra laniabunt, et ignis flagrantiam, cum sol nimis [p. 117. E.] caloribus inflammarit uterum, et patibuli cruciatum, cum canes et uultures intima protrahent uiscera. sed et ceteras eius aerumnas et tormenta numerate. mortuae bestiae ipsa uiuens uentrem habitabit, tum faetore nimio nares aestuet, inediae diutinae letali fame tabescet nec suis saltem liberis manibus mortem sibi fabricare poterit.'

Talibus dictis non pedibus sed totis animis latrones in eius uadunt sententiam. quam meis tam magnis auribus accipiens, quid aliud quam meum crastinum deflebam cadauer?

LIBER VII.

I. Vt primum tenebris abiectis dies inalbebat et candidum solis curriculum cuncta conlustrabat, quidam de numero latronum peruenit. sic enim mutuae salutationis officium indicabat. is in primo speluncae aditu residens et ex anhelitu recepto spiritu tale collegio suo nuntium facit

'Quod ad domum Milonis Hypatini quam proxime diripuimus pertinet, discussa sollicitudine iam possumus esse securi. postquam uos enim, fortissim*i* uiri, *re*bus cunctis ablatis castra nostra remeastis, immixtus ego turbelis popularium dolentique atque indignanti similis arbitrabar super inuestigatione facti cuius modi consilium caperent et an et quatenus latrones placeret inquiri, renuntiaturus uobis, uti mandaueratis, omnia. nec argumentis dubiis sed rationibus probabilibus con-

1 ūmis Fφ[1] 2 nimis F 6 tum Fφ tunc δ ⟨et⟩ cum *Pet.* cum E. 7 estuent δ 14 in(l)abebat F 19 f(e)acit F fecit φg *om.* δ 22 fortissimi uiri, rebus *Oud.* fortissimis uiribus *cdd.* 24 dolentique animo δ 26 caperent δg caperet Fφ caperetur *Hild.*

gruo cunctae multitudinis consensu nescio qui Lucius auctor manifestus facinoris postulabatur, qui proximis diebus fictis commendaticiis litteris Miloni sese uirum commentitus bonum artius conciliauerat, ut etiam hospitio susceptus inter familiares intimos haberetur, plusculisque ibidem diebus demoratus falsis amoribus ancillae Milonis animum inrepens ianuae claustra [p. 118. E.] sedulo explorauerat et ipsa membra, in quis omne patrimonium condi solebat, curiose perspexerat. II. nec exiguum scelerati monstrabatur indicium, quippe cum eadem nocte sub ipso flagitii momento idem profugisset nec exinde usquam compareret; nam et praesidium fugae, quo uelocius frustratis insecutoribus procul ac procul abderet sese, eidem facile suppeditasse: equum namque illum suum candidum uectorem futurum duxisse secum. plane seruum eius ibidem in hospitio repertum scelerum consiliorumque erilium futurum indicem per magistratus in publicam custodiam receptum et altera die tormentis uexatum pluribus ac paene ad ultimam mortem excarnificatum nil quicquam rerum talium esse confessum, missos tamen in patriam Lucii uiros multos numero qui reum poenas daturum sceleris inquirerent.'

Haec eo enarrante ueteris fortunae et illius beati Lucii praesentisque aerumnae et infelicis asini facta comparatione medullitus ingemebam subiitque me non de nihilo ueteris priscaeque doctrinae uiros finxisse ac pronuntiasse caecam et prorsus exoculatam esse Fortunam, quae semper suas opes ad malos et indignos conferat nec unquam iudicio quenquam mortalium eligat, immo uero cum iis potissimum deuersetur quos procul si uideret, fugere deberet, quodque cunctis est

8 membra *cf.* 55. 2 13 nam *cdd.* iam E. 15 suppeditass& F (& *in ras.*) nanque F 22 Lucii uiros E. δ luc///oſ F[1] lucu uiros F[2] uiros *mg.* F luci illius φ 28 prorsus et δ 30 quenquã (s *supra*) F *cf.* 180. 16 31 eligit (a *supra*) F iſ F hiſ φ

extremius, uarias opiniones, immo contrarias nobis attribuat, ut et malus boni uiri fama glorietur et innocentissimus contra noxio rumore plectatur. III. ego denique quem saeuissimus eius impetus in bestiam et extremae sortis quadripedem deduxerat cuiusque casus etiam quo*i*uis iniquissimo dolendus atque miserandus merito uideretur, crimine latrocinii in hospitem mihi carissimum postulabar. quod crimen non modo latrocinium, [p. 119. E.] uerum etiam parricidium quisque rectius nominarit. nec mihi tamen licebat causam meam defendere uel unico uerbo saltem denegare. denique ne mala conscientia tam scelesto crimini praesens uiderer silentio consentire, hoc tantum inpatientia perductus uolui dicere 'non feci.' et uerbum quidem praecedens semel ac saepius inmodice clamitaui, sequens uero nullo pacto disserere potui sed in prima remansi uoce, et identidem boaui 'non non' quanquam nimia rutunditate pendulas uibrassem labias. sed quid ego pluribus de Fortunae saeuitate conqueror? quam[quam] nec istud puduit, me cum meo famulo meoque uectore illo equo factum conseruum atque coniugem.

IIII. Talibus cogitationibus fluctuantem subit me illa cura potior, qua statuto consilio latronum manibus uirginis decretam me uictimam recordabar uentremque crebro suspiciens meum iam misellam puellam parturibam. sed ille qui commodum falsam de me notoriam pertulerat, expromptis mille aureum, quos insutu laciniae contexerat quosque uariis uiatoribus detractos, ut aiebat, pro sua frugalitate communi conferebat arcae, infit etiam de salute commilitonum sol-

3 noxio rumore *Casaub.* noxioru[s] ore Fφg noxio ore δ 4 et *om.* φ 6 quoiuis *Rohde, S(auppe)* quouis *cdd.* 8 karissimum F 13. 14 perductus *Floridus* productus *cdd.* 18 rutunditate F[1] 19 sceuitate F[2] quam *Beroaldus* quanquam *cdd.* 21 [equo] *seclus. Koz. cf.* 13. 16; 53. 33; 54. 4. 6; 118. 6 28 uitoribus F [a] iutoribus φ

licite sciscitari. cognitoque quosdam, immo uero fortissimum quenque uariis quidem sed inpigris casibus oppetisse, suadet, tantisper pacatis itineribus omniumque proeliorum seruatis induciis, inquisitioni commilitonum potius insisteretur et tirocinio nouae iuuentutis ad pristinae manus numerum Martiae cohortis facies integraretur. nam et inuitos terrore compelli et uolentes praemio prouocari posse, nec paucos humili seruilique uitae renuntiantes ad instar tyrannicae potestatis sectam suam conferre malle. se quoque iam dudum pro sua parte quendam conuenisse hominem et statu procerum et aetate iuuenem et corpore uastum et manu strenuum, eique suasisse ac denique persuasisse, ut manus hebetatas diutina pigritia tandem referret ad frugem meliorem [p. 120. E.] bonoque secundae dum posset frueretur ualetudinis, nec manum ualidam erogandae stipi porrigeret sed hauriendo potius exerceret auro. V. talibus dictis uniuersi omnes adsens*i* et illum qui iam comprobatus uideretur, adscisci et alios ad supplendum numerum uestigari statuunt. tunc profectus et paululum commoratus ille p*ro*ducit immanem quendam iuuenem, uti fuerat pollicitus, nescio an ulli praesentium comparandum — nam praeter ceteram corporis molem toto uertice cunctos antepollebat et ei commodum lanugo malis inserpebat — sed plane centunculis disparibus et male consarcinatis semiamictum, inter quos pectus et uenter crustata crassitie reluctabant. sic introgressus 'hauete' inquit 'fortissim*i* deo Marti clientes mihique iam fidi commilitones, et uirum magnanimae uiuacitatis uolentem

ob
2 quenque F 3 adpetisse F oppetisse φ operisse δ aperisse g 9 uiae φ 12 statura *Oud.* 18 adsensi *scripsi* adsensere φδ *utramque lectionem coniunxit* F adsensiere 21 producit g perducit Fφ E. 26 cen — tunc illis φ (*iunxit m. r.*) 28 *num fuit* relucebant? *cf.* 162. 13 reluctabant *cdd.* habete Fφ 29 fortissimi *Pet.* fortissimo Fφ

uolentes accipite, libentius ⟨*pectore*⟩ uulnera excipientem quam aurum manu suscipientem ipsaque morte, quam formidant alii, meliorem. nec me putetis egenum uel abiectum neue de pannulis istis uirtutes meas aestimetis. nam praefui ualidissimae manui totamque prorsus deuastaui Macedoniam. ego sum praedo famosus, Haemus ille Thracius, cuius totae prouinciae nomen horrescunt, patre Therone aeque latrone inclito prognatus, humano sanguine nutritus interque ipsos manipulos factionis educatus, heres et aemulus uirtutis paternae. VI. sed omnem pristinam sociorum fortium multitudinem magnasque illas opes exiguo temporis amisi spatio. nam procuratorem principis ducenaria perfunctum, dehinc fortuna tristiore decussum, praetereuntem M*arte d*eo *i*rato fueram adgressus. sed rei noscendae carpo ordinem. fuit quidam multis officii*s* in aula Caesaris clarus atque conspicuus, ipsi etiam probe spectatus. hunc insimulatum quorundam astu proiecit extorrem saeuiens inuidia. sed uxor eius Plotina, quaedam rarae fidei atque singularis pudicitiae femina, quae decimo partus stipendio uiri familiam fundauerat, spretis atque contemptis urbicae luxuriae deliciis fugientis co- [p. 121. E.] mes et infortunii socia, tonso capillo in masculinam faciem reformato habitu, pretiosissimis monilium et auro monetali zonis refertis incincta, inter ipsas custodientium militum manus et gladios nudos intrepida, cunctorum periculorum particeps et pro mariti salute peruigilem curam sustinens, aerumnas adsiduas ingenio masculo sustinebat. iamque plurimis itineris difficultatibus marisque terroribus

1 ⟨pectore⟩ *Corn.* ⟨corpore⟩ δg *Hild.* 8 aeque *Lips.* atque *cdd.* 15 p̄terentè (^s *erasum*) F p̄τeūte φ *cf.* 144. 5 Marte deo irato *scripsi cf.* 70. 3; 123. 23 me orato *cdd.* deo meo irato *Haupt, S(auppe)* meo fato *Bsn.* deo irato *Crus.* adgressus F (u *in ras. m. r.*) adgressos φ 30 terroribus F (bus *in ras. m. r.*) terrorique

exanclatis Zacynthum petebat, quem sors ei fatalis decreuerat temporariam sedem. VII. sed cum primum litus Actiacum, quo tunc Macedonia delapsi grassabamus, appulisset, nocte promota tabernulam quandam litori nauique proximam, ⟨*quam*⟩ uitatis maris fluctibus incubabant, inuadimus et diripimus omnia nec tamen periculo leui temptati discessimus. simul namque primum sonum ianuae matrona percepit, procurrens in cubiculum clamoribus inquietis cuncta miscuit, milites suosque famulos nominatim sed et omnem uiciniam suppetiatum conuocans, nisi quod pauore cunctorum, qui sibi quisque metuentes delitescebant, effectum est, ut impune discederemus. sed protinus sanctissima — uera enim dicenda sunt — et unicae fidei femina, bonis artibus gratiosa, precibus ad Caesaris numen porrectis, et marito reditum celerem et adgressurae plenam uindictam impetrauit. denique noluit esse Caesar Haemi latronis collegium et confestim interiuit. tantum potest nutus etiam magni principis. tota denique factione militarium uexillationum indagatu confecta atque concisa, ipse me furatus aegre solus mediis Orci faucibus ad hunc euasi modum. VIII. sumpta ueste muliebri florida in sinus flaccidos habundante mitellaque textili contecto capite, calceis femininis albis illis et tenuibus inductus et in sequiorem sexum incertus atque absconditus, asello spicas *h*ordeacias gerenti residens per medias acies infesti militis transabiui. nam mulierem putantes asinariam concedebant liberos abitus, quippe cum mihi etiam [p. 122. E.] tunc depiles genae

1 Zachinthum F iacinthum φ (h *ex* u *correct.*) 3 littuſ actia cu^{s} Fφ 5 ⟨quam⟩ *Luetj.* 7. 8 nanq; F 18 coligiu^{s} Fφ interibit F^{1}φ 23 habundante Fφδg *cf. Müll.* 47 25 tenuibus F (bus *in ras. m. r.*) tenun' φ (*corr. in* tenuib' *eadem m.*) inductus δ *Oud. cf.* 35. 23 indutus Fφg. *Idem corrigendum* 151. 23 *cf. Florida* 10. 18 26 ordeacias F 27 transauiui F^{1} transiui φ 28 abitus] aditus *cdd. cf.* 107. 1

leui pueritia splendicarent. nec ab illa tamen paterna gloria uel mea uirtute desciui, quanquam semitrepidus iuxta mucrones Martios constitutus, sed habitus alieni fallacia tectus, uillas seu castella solus adgrediens, uiaticulum mihi conrasi' et diloricatis statim pannulis in medium duo milia profudit aureorum et 'en' inquit 'istam sportulam, immo uero dotem collegio uestro libens meque uobis ducem fidissimum, si tamen non recusatis, offero breui temporis spatio lapideam istam domum uestram facturus auream.'

VIIII. Nec mora nec cunctatio, sed calculis omnibus ducatum latrones unanimes ei deferunt uestemque lautiusculam proferunt ⟨*quam rogant*⟩ sumeret abiecto centunculo diuite. sic reformatus singulos exosculatus et in summo puluinari locatus cena poculisque magnis inauguratur. tunc sermonibus mutuis de uirginis fuga deque mea uectura et utrique destinata monstruosa morte cognoscit et ubi locorum esset illa percontatus deductusque, uisa ea, ut erat uinculis onusta, contorta et uituperanti nare discessit et 'non sum quidem tam brutus uel certe temerarius' inquit 'ut scitum uestrum inhibeam, sed malae conscientiae reatum intra me sustinebo, si quod bonum mihi uidetur dissimulauero. sed prius fiduciam uestri causa sollicito mihi tribuite, cum praesertim uobis, si sententia haec mea displicuerit, liceat rursum ad asinum redire. nam ego arbitror latrones, qui *quidem* eorum recte sapiunt, nihil anteferre lucro suo debere ac ne ipsam quidem saepe et aliis damnosam ultionem. ergo igitur si perdideritis in asino uirginem, nihil amplius quam sine ullo com-

1 leui *scripsi* laeui F 2 semitrepidus *uix sanum . num fuit* saepe trepidus? 3 constituit φ^1 5 conrasi Fφ^1 contraxi φ^2 12 unanimes $\varphi\delta$ uniāmes F 13 ⟨quam rogant⟩ *inserui, cum constructione cf.* 138. 21 15 cenę poculisq; (o *in* F *ex* u *corr.*) F$\varphi\delta$g 26 liceat mihi φ 27 qui quidem *Bl.* quique *cdd. cf.* 209. 23 28 conferre φ 29 et aliis *cdd.* aliis E. sibi et aliis *Wower.*

pendio indignationem uestram exercueritis. quin ego censeo deducendam eam ad quampiam ciuitatem ibique uenundandam. nec enim leui pretio distrahi poterit talis aetatula. nam et ipse quosdam lenones pridem cognitos habeo, quorum poterit unus magnis equidem talentis, ut arbitror, puellam istam praestinare, condigne natalibus suis fornicem pro*f*essuram nec in similem fugam discursuram: non nihil etiam cum lupanari seruierit, uin- [p. 123. E.] dictae uobis depensuram. hanc ex animo quidem meo sententiam conducibilem protuli, sed uos uestrorum estis consiliorum rerumque domini.'

X. Sic ille latronum fisci aduocatus nostram causam pertulerat, uirginis et asini sospitator egregius. sed in diutina deliberatione ceteri cruciantes mora consilii mea praecordia, immo miserum spiritum, libentes tandem nouicii latronis accedunt sententiae et protinus uinculis exsoluunt uirginem. quae quidem simul uiderat illum iuuenem fornicisque et lenonis audierat mentionem, coepit risu laetissimo gestire, ut mihi merito subiret uituperatio totius sexus, cum uiderem puellam, proci iuuenis amore nuptiarumque castarum desiderio *dis*simulato, lupanaris spurci sordidique subito delectari nomine. et tunc quidem totarum mulierum secta moresque de asini pendebant iudicio. sed ille iuuenis sermone repetito 'quin igitur' inquit 'supplicatum Marti Comiti pergimus et puellam simul uendituri et socios indagaturi? sed, ut uideo, nullum uspiam pecus sacrificatui ac ne uinum quidem potatui adfatim uel sufficiens habemus. decem mihi itaque legate comites, quis contentus proximum castellum petam, inde uobis epulas saliares comparaturus.'

7 professuram *Corn. Rohde* processuram *cdd.* possessuram *Haupt* 8 discurram *cdd.* 16 ymo ũo δ 19 lenonis *in* Fφ *corr. ex* leonis 22 casta^{rs} F 23 dissimulato *Rohde* simulato *cdd.* 32 saliares] aliares F^1φ et alias res δ

Sic eo profecto ceteri copiosum instruunt ignem aramque cespite uirenti Marti deo faciunt.

XI. Nec multo post adueniunt illi uinarios utres ferentes et gregatim pecua comminantes. unde praelectum grandem hircum annosum et horricomem Marti Secutori Comitique uictimant. et ilico prandium fabricatur opipare. tunc hospes ille 'non modo' inquit 'expeditionum praedarumque uerum etiam uoluptatum uestrarum ducem me strenuum sentire debetis' et adgressus insigni facilitate, nauiter cuncta praeministrat. uerrit sternit coquit, tucceta concinnat, adponit scitule sed praecipue poculis crebris grandibusque singulos ingurgitat. interdum tamen *in s*imulatione promendi, quae poscebat usus, ad puellam [p. 124. E.] commeabat adsidue, partisque subreptas clanculo et praegustatas a se potiones offerebat hilaris. at illa sumebat adpetenter et non nunquam basiare uolenti promptis sauiolis adlubescebat. quae res oppido mihi displicebat. 'hem oblita es nuptiarum tuique mutui cupitoris, puella uirgo? et illi nescio cui *d*ecenti marito, quem tibi parentes iunxerunt, hunc aduenam cruentumque percussorem praeponis? nec te conscienta stimulat sed adfectione calcata inter lanceas et gladios istos scortari tibi libet? qu*o*d si quo modo latrones ceteri persenserint, n*um* rursum recurres ad asinum et rursum exitium mihi parabis? re uera ludis de alieno corio.'

XII. Dum ista sycophanta ego mecum maxima cum indignatione disputo, de uerbis eorum quibusdam dubiis sed non obscuris prudenti asino cognosco non ⟨*esse*⟩ Haemum illum praedonem famosum sed Tlepolemum sponsum puellae ipsius. nam procedente ser-

5 horricomem *cdd.* horricomen E. 7. 8 expositionum φ 9 strenum F[1]φ 11 tuceta Fφ 13 in simulatione *Oud.* insimulatione Fδ insinuatione (mul) φ 15 subrectas φg 20 decenti *Corn.* recenti *cdd.* 24 quod *Pet.* q φ (*corr. m. r. in* quid) qd F 25 num *scripsi* non *cdd.* 30 ⟨esse⟩ *inserui*

mone paulo iam clarius contempta mea praesentia quasi uere mortui 'bono animo es' inquit 'Charite dulcissima. nam totos istos hostes tuos statim captiuos habebis' et instantia ualidiore uinum iam inmixtum, sed modico tepefactum uapore, sauciis illis et crapula uinolentiaque madidis ipse abstemius non cessat inpingere. et hercules suspicionem mihi fecit, quasi soporiferum quoddam uenenum cantharis immisceret illis. cuncti denique sed prorsus omnes uino sepulti iacebant, omn*i* par*ati* morti. tunc nullo negotio artissimis uinculis impeditis ac pro arbitrio suo constrictis illis, imposita dorso meo puella, dirigit gressum ad suam patriam.

XIII. Quam simul accessimus, tota ciuitas ad uotiuum conspectum effunditur. procurrunt parentes affines clientes alumni famuli laeti faciem, gaudio delibuti. pompam cerneres omnis sexus et omnis aetatis nouumque et hercules memorandum spectamen, uirginem asino triumphantem. denique ipse etiam hilarior pro uirili parte [p. 125. E.] ne praesenti negotio ut alienus discreparem, porrectis auribus proflatisque naribus rudiui fortiter, immo tonanti clamore personui. et illam thalamo receptam commode parentes sui fouebant, me uero cum ingenti iumentorum ciuiumque multitudine confestim retro*rsum* Tlepolemus agebat non inuitum. nam et alias curiosus ⟨*eram*⟩ et tunc latronum captiuitatis spectator optabam fieri. quos quidem colligatos adhuc uino magis quam uinculis deprehendimus. totis ergo prolatis erutisque rebus et nobis auro argentoque

1 carius $\varphi\,\delta$ 1. 2 contemptam ea p̄sentia quęsiuere mortui F contemptam eam praesentia q̄siere φ 10 omni parati morti *scripsi cf.* 141. 25 ōs partim mortui F om̄s parati morti φ cum denique omnes, sed prorsus omnes, uino sepulti iacebant, parati morti *Oud.* iacebant ad somnos, partim mortui *Rohde* 14 primum φ^1 simul φ^2 18 spectam̄ F (tam̄ *in ras. m. r.*) spectam̄ φ 25 retrorsum *Luetj.* retro∗ F retrō̓ plepolemus Fφ 26 ⟨eram⟩ *Rohde*

et ceteris onustis ipsos partim constrictos, uti fuerant, prouolutosque in proximas rupinas praecipites dedere, alios uero suis sibi gladiis obtruncatos reliquere.

Tali uindicta laeti et gaudentes ciuitatem reuenimus. et illas quidem diuitias ⟨*in*⟩ publica*m* custodela*m* commisere, Tlepolemo puellam repetitam lege tradidere. XIIII. exin me suum sospitatorem nuncupatum matrona prolixe curitabat ipsoque nuptiarum die praesepium meum *h*ordeo passim repleri iubet faenumque camelo Bactrinae sufficiens apponi. sed quas ego condignas Fotidi diras deuotiones inprecer, quae me formauit non canem sed asinum, quippe cum uiderem largissimae cenae reliquiis rapinisque canes omnes inescatos atque distentos. post noctem unicam et rudimenta Veneris recens nupta gratias summas apud suos parentes ac maritum mihi meminisse non destitit, quoad summos illi promitterent honores habituri mihi. conuocatis denique grauioribus amicis consilium datur, quo potissimum *p*acto digne remunerarer. placuerat uni domi me conclusum et otiosum hordeo lecto fabaque et uicia saginari. sed optinuit alius qui meae libertati prospexerat, suadens ut rurestribus potius campis in*ter* greges equinos lasciuiens discurrerem, daturus dominis equarum inscensu generoso multas mulas alumnas. XV. ergo igitur euocato statim armentario equison*i* magna [p. 126. E.] cum praefatione deducendus adsignor. et sane gaudens laetusque praecurrebam sarcinis et ceteris oneribus iam nunc re-

2 rupinas δ rapinas Fφg 3 relinquere F 4 ciuitates F^1δ 5 ⟨in⟩ publicam custodelam *Bsn.* publica custodela Fφ (*cf.* 192. 20) pu^{co} custodela δ 7 me suum *Beroald.* meum *cdd.* 8 curitabat] qritatabat F (*alterum* ta *inductum est; in marg.* curuta) qritabat δg curutabat φ 9 fęminu^{s}q; Fφ 19 pacto *Oud.* facto Fφ *om.* δ 20 u^{n}ti F uni φ placuerat qdem dne me δg 23 inter *scripsi* in *cdd.* 26 equisoni *scripsi cf.* 155. 15; 192. 18 equisone *cdd.*

nuntiaturus nanctaque libertate ueris initio pratis herbantibus rosas utique reperturus aliquas. subibat me tamen illa etiam *con*sequens cogitatio, quod tantis actis gratiis honoribusque plurimis asino meo tributis, humana facie recepta, multo tanto pluribus beneficiis honestarer. sed ubi me procul a ciuitate gregarius ille perduxerat, nullae deliciae ac ne ulla quidem libertas excipit. nam protinus uxor eius auara *e*quidem nequissimaque illa mulier molae machinariae subiugum me dedit frondosoque baculo subinde castigans, panem sibi suisque de meo parabat corio. nec tantum sui cibi gratia me fatigare contenta uicinorum etiam frumenta mercennariis discursibus meis conterebat. nec mihi misero statuta saltem cibaria pro tantis praestabantur laboribus. namque hordeum meum frictum et sub eadem mola meis quassatum ambagibus colonis proximis uenditabat, mihi uero per ⟨*totum*⟩ diem laboriosae machinae adtento sub ipsa uespera furfures apponebat incretos ac sordidos multoque lapide salebrosos.

XVI. Talibus aerumnis edomitum nouis Fortuna saeua tradidit cruciatibus, scilicet ut, quod aiunt, domi forisque fortibus factis adoriae plenae gloriarer. equinis armentis namque me congregem pastor egregius mandati dominici serus auscultator aliquando permisit. at ego tandem liber asinus, laetus et tripudians graduque molli gestiens equas opportunissimas iam mihi concubinas futuras deligebam. sed haec etiam spes hilarior in capitale processit exitium. mares enim ob admiss*ari*am ue*ne*rem pasti satianter ac diu saginati,

1 partis F¹φ¹ 3 consequens *Rohde* sequens *cdd. cf.* 167. 23; 212. 18 8 equidem *Rossbach, nam pro* auara F *habet* auarę, φ auar$\overset{e}{a}$ 13 mercennariis Fφ 15 fractum δ 17 ⟨totum⟩ *inserui* 18 ipsam uesperam φ 25 serus *mg.* φδ serius Fφ 26 *cf. Verg. Aen.* XI. 493 29 capital F¹φ 29. 30 admissariam uenerem *Oud.* admissuram ueterem Fφ uenerem δg admissuram ueterinam *Haupt*

terribiles *alioquin* et utique quouis asino fortiores de me metuentes sibi et adulterio degeneri praecauentes, nec hospitalis Iouis seruato [p. 127. E.] foedere riualem summo furentes persecuntur odio. hic, elatis in altum uastis pectoribus, arduus capite et sublimis uertice primoribus in me pugillatur ungulis, ille terga pulposis torulis obesa conuertens postremis uelitatur calcibus, alius hinnitu maligno comminatus, remulsis auribus dentiumque candentium renudatis as*ceis*, totum me commorsicat. sic apud historiam de rege Thracio legeram, qui miseros hospites ferinis equis suis lacerandos deuorandosque p*roic*iebat. adeo ille praepotens tyrannus sic parcus hordei fuit, ut edacium iumentorum famem corporum humanorum largitione sedaret. XVII. ad eundem modum distractus et ipse uariis equorum incursibus, rursus molares illos circuitus requirebam. uerum Fortuna meis cruciatibus insatiabilis aliam mihi denuo pestem instruxit. delegor enim ligno monte deuehundo puerque mihi praefectus imponitur, ⟨*prae*⟩ omnibus ille quidem deterrimus. nec me montis excelsi tantum arduum fatigabat iugum, nec saxeas tantum sudes incursando contri*uer*am ungulas, uerum fustium quoque crebris ictibus p*r*oli*x*e dedolabar, ut usque ⟨*uapulando*⟩ plagarum mihi medullaris insideret dolor. coxaeque dexterae semper ictus incutiens et unum feriendo locum dissipato corio et ulceris latis-

1 terribiles alioquin et utique δ *Oud., Lu., Haupt, Koz. cf.* 145. 7 t. alios | ali$\overset{o}{q}$n et utique F t. alios (c. alias *in mrg.*) alioqn et utiq; φ t. riuales et alioquin utique E. 6 primoribus Fφ *cf.* 192. 24 prioribus δ *cf.* 19. 27; 54. 19 7 corulis *cdd.* 8 remulsis Fφ remissis δg 9 asceis *Luetj., Kron.* asteis F^{1}φδ costis F^{2}E. 10 commorsicat *cdd.* commorsitat E. 12 proiciebat *scripsi cf.* 104. 2 porrigebat *cdd.* 13 parcus F (*in ras.*) par$\overset{c}{t}$us φ 20 ⟨prae⟩ *inserui cf.* 163. 7, 10 omnibus ⟨modis⟩ *Oud.* omnibus quidem puer δg 22 contriueram *scripsi* contribam Fφ *cf.* 58. 19 23 prolixe *Lu. cf.* 57. 14 percliue Fφ persepe δ prosepe g 24 ⟨uapulando⟩ *inserui, post* dolor *interpunxi*

simi facto foramine, immo fouea uel etiam fenestra, nullus tamen desinebat identidem uulnus sanguine delibutum obtundere. lignorum uero tanto me premebat pondere, ut fascium molem elephanto, non asino paratam putares. ille uero etiam quotiens in alterum latus praepônderans declinarat sarcina, cum deberet potius grauantis ruinae fustes demere et leuata paulisper pressura sanare me, uel certe in alterum latus translatis peraequare, contra, lapidibus additis insuper, sic iniquitatem ponderis medebatur. XVIII. nec tamen post tantas meas clades inmodico sarcinae pondere contentus, cum fluuium transcenderemus, qui forte praeter uiam defluebat, peronibus suis ab aquae madore consulens ipse quo- [p.128.E.] que insuper lumbos meos insiliens residebat, exiguum scilicet et illud tantae molis superpondium. ac siquo casu limo caenoso ripae supercilio lubricante oneris inpatientia prolapsus deruissem, cum deberet egregius agaso manum porrigere, capistro suspendere, cauda subleuare, certe partem tanti oneris, quoad resurgerem saltem, detrahere, nullum quidem defesso mihi ferebat auxilium, sed occipiens a capite immo uero et ipsis auribus totum me compilabat [cidit] fusti grandissimo, donec fomenti uice ipsae me plagae suscitarent. idem mihi talem etiam excogitauit perniciem. spinas acerrumas et punctu uenenato uiriosas in fascem tortili nodo constrictas caudae meae pensilem deligauit cruciatum, ut incessu meo commotae incitataeque funestis aculeis infeste me conuulnerarent. XVIIII. ergo igitur ancipiti malo laborabam. nam cum me cursu proripueram fugiens

4 fascium F^2 farcium F^1 sarciuu^{s} φ 9 p o̅ib; F^1 pedibus F^2δg 10 iniqtate F^1φ ineqtate F^2 inequitatem δg 15 ⟨haut⟩ exiguum *Pet.* 19 capistro os δ 23 concipulabat *Lips. sed cf. quae scripsi A. L. L.* IX. 461 *et infra* 156. 13 cidit Fφ *exclus. Beyte* cedens δg caedit E. *cf. Luc. Asin.* 599 *inter* cidit *et* fusti *lacuna quattuor litt. in* Fφ 30 proripuerem φ

acerbissimos incursus, uehementiore nisu spinarum feriebar: si dolori parcens paululum restitissem, plagis compellebar ad cursum. nec quicquam uidebatur aliud excogitare puer ille nequissimus quam ut me quoquo modo perditum iret, idque iurans etiam non nunquam comminabatur. et plane fuit quod eius detestabilem malitiam ad peiores conatus stimularet. nam quadam die, nimia eius insolentia expugnata patientia mea, calces in eum ualidas extuleram. denique tale facinus in me comminiscitur. stuppae sarcina me satis onustum probeque funiculis constrictum producit in uiam deque proxima uillula spirantem carbunculum furatus, oneris in ipso meditullio reponit. iamque fomento tenui calescens et enutritus ignis surgebat in flammas et totum me funestus ardor inuaserat, nec ullum pestis extremae suffugium nec salutis aliquod apparet solacium et ustrina talis moras non sustinens [et] m*atur*iora consilia praeuertitur. XX. sed in rebus scaeuis adfulsit Fortunae nutus hilarior, nescio an futuris periculis me reseruans, certe praesente statutaque morte liberans. nam forte pluuiae pridianae [p. 129. E.] recens conceptaculum, aquae lutulentae ⟨*plenum*⟩, proximum conspicatus, ibi memet inprouido saltu totum abicio flammaque prorsus extincta, tandem et pondere leuatus et exitio liberatus euado. sed ille deterrimus ac temerarius puer hoc quoque suum nequissimum factum in me retorsit gregariisque omnibus adfirmauit, me sponte uicinorum foculos transeuntem, titubanti gradu prolapsum, ignem ultroneum acce*r*sisse mihi. et arridens addidit 'quo usque ergo frustra pascemus igninum istum?'

Nec multis interiectis diebus longe peioribus me

11 probeque *Stewech.* ꝓpeq; F φ *om.* δ g   12 fugatus φ[1]
17 [et] *del.* E.   maturiora *Oud.* meliora *cdd.* ad meliora δ g
22 ⟨plenum⟩ *inserui*   26 suum *om.* φ[1]   29 accersisse *Pet.* *cf.* 116. 18; 188. 5   mihi. et *Pet.* accessisse *cdd.* accessisse. mihi et E.   30 inigninum F φ[1] *cf.* 54. 24; 112. 17   32 peiob; F[1]

dolis petiuit. ligno enim quod gerebam in proximam casulam uendito uacuum me ducens, iam se nequitiae meae proclamans imparem miserrimumque istud magisterium rennuens, querelas huius modi concinnat 'uidetis istum pigrum tardissimumque et (XXI.) nimis asinum? me praeter cetera flagitia nunc nouis *etiam periculis* angit. ut quenque enim uiator*um* prospex[er]it, siue illa scitula mulier siue uirgo nubilis seu tener puellus es*t*, ilico disturbato gestamine, non nunquam etiam ipsis stramentis abiectis, furens incurrit et homines amator talis appetit et humi prostratis illis inhians illicitas *uoluptates* atque incognitas temptat libidines et ferinas auersa Venere inuitat ad nuptias. nam imaginem etiam sauii mentiendo ore improbo compulsat ac morsicat. quae res nobis non mediocris lites atque iurgia, immo forsitan et crimina pariet. nunc etiam uisa quadam honesta iuuene, ligno quod deuehebat abiecto dispersoque, in eam furiosos direxit impetus et festiuus hic amasio humo sordida prostratam mulierem ibidem incoram omnium gestiebat inscendere. quod nisi ploratu questuque femineo conclamatum uiatorum praesidium accurrisset ac de mediis ungulis ipsius esset erepta liberataque, misera illa compauita atque di*r*rupta ipsa quidem cruciabilem cladem sustinuisset, nobis uero poenale reliquisset exitium.'

[p. 130.E.] XXII. Talibus mendaciis admiscendo sermones alios, qui meum uerecundum silentium uehementius premerent, animos pastorum in meam perniciem atrociter suscitauit. denique unus ex illis 'quin igitur

5 et *ante* nimis *om.* φ   6 ⟨asininum⟩ asinum *Bl.*   6. 7 etiam periculis δ periculis etiam Fφ E.   7 quenq; F   uiatorum *scripsi cf.* 184. 31 uiatorem *cdd.*   prospexit *Haupt*   9 puellu F^{1} puella φ   est *scripsi* sese Fφ (*sed in* F *prior* s *pertinet ad* puellu) eos E.   11 talis qđ δ   12 uoluptates *transposui post* illicitas; *in libris est post* ferinas; uoluptarius *Rohde*   13 ⟨et⟩ auersa *Bsn.*   15 morsicat Fφ   mediocris F^{1} 24 dirupta F

publicum istum maritum' inquit 'immo communem omnium adulterum illis suis monstruosis nuptiis condignam uictimamus hostiam' et 'heus tu puer' ait 'obtruncato protinus eo intestina quidem canibus nostris iacta, ceteram uero carnem omnem operariorum cenae reserua. nam corium adfirmatum cineris inspersu dominis referemus eiusque mortem de lupo facile mentiemur.' sublata cunctatione accusator ille meus noxius, ipse etiam pastoralis exsecutor sententiae, laetus et meis insultans malis calcisque illius admonitus, quam inefficacem fuisse me Hercules doleo, protinus gladium cotis adtritu parabat.

XXIII. Sed quidam de coetu illo rusticorum 'nefas' ait 'tam bellum asinum sic enecare et propter luxuriem lasciuiamque, amatori*a* crimina, t*a*m ⟨*utili*⟩ opera seruitioque tam necessario carere, cum alioquin exsectis genitalibus possit neque in uenerem ullo modo surgere uosque non ⟨*tantum*⟩ omni metu periculi liberare, ⟨*sed*⟩ insuper etiam longe crassior atque corpulentior effici. multos ego scio non modo asinos inertes, uerum etiam ferocissimos equos, nimio libidinis laborantes atque ob id truces uesanosque, adhibita tali detestatione mansuetos ac mansues exinde factos, et oneri ferundo non inhabiles et cetero ministerio patientes. denique, nisi uobis suadeo nolentibus, possum spatio modico interiecto, quo mercatum proxumum obire statui, petitis e domo ferramentis huic curae praeparatis, ad uos actutum redire trucemque amatorem istum atque insuauem dissitis femoribus emasculare et quouis ueruece mitiorem efficere.'

6 adsiccatum *Rohde* 14 en$\overset{e}{i}$care φ (*corr. m. r.*) necare F (*sed rescriptum*) 15 amatoria crimina, tam ⟨utili⟩ opera *scripsi* amatoriam criminatum opera *cdd.* 18 *post* uosque *in* F *est* ñ *deinde lacuna quattuor litt.* ⟨tantum⟩ *et* ⟨sed⟩ *inserui* $\widetilde{oi}$ cetu φ 21 libidinis calore δ 26 obire F (*sed rescript.*) obisse φδ

XXIIII. Tali sententia mediis Orci manibus extractus sed extremae poenae reseruatus maerebam et in nouissima parte corporis totum me periturum deflebam. inedia denique continua uel [p. 131. E.] praecipiti ruina memet ipse quaerebam extinguere, moriturus quidem nihilo minus sed moriturus integer. dumque in ista necis meae decunctor electione, matutino me rursum puer ille peremptor meus contra montis suetum ducit *fa*stigium. iamque me de cuiusdam uastissimae ilicis ramo pendulo destinato, paululum uiam supergressus ipse securi lignum quod deueehere*m* recidebat, et ecce de proximo specu uastum attollens caput funesta proserpit ursa. quam simul conspexi, pauidus et repentina facie conterritus totum corporis pondus in postremos poplites recello arduaque ceruice sublimiter eleuata, lorum, quo tenebar, rumpo meque protinus pernici fugae committo perque prona, non tantum pedibus uerum etiam toto proiecto corpore, propere deuolutus immitto me campis subpatentibus, [et] summo studio fugiens immanem ursam ursaque peiorem illum puerum.

XXV. Tunc quidam uiator solitarium uagumque me respiciens inuadit et properiter inscensum baculo, quod gerebat, obuerberans per obliquam ignaramque [me] ducebat uiam. nec inuitus ego cursui me com-

1 *in* φ *a* manibus *usque ad* merebam *omnia noua m. in lac. suppleuit, quae etiam scripsit supplementa p.* 140. 14 (huius ed.) *restitui superiorum editt. et cdd. fere interpol. lectionem; errauit enim Keil, qui, manuum discriminis ratione non habita, crederet* φ *hic quoque genuinam codicis* F *nondum correcti lectionem seruasse* 1. 2 extracto set extreme pene reseruato *m. 2 in litura* F (reseruato E. reseruata *Keil; ego modo* ref..... *discernere potui*) reseruatus ∂g retractus set extremae uitae despiciens E. *cum* φ (*sed* φ *habet* extrema uite) 6 equidem φ 9 fastigium *Brant. Pet.* uestigium *cdd.* 11 deueherem *scripsi cf.* 127. 13; 129. 24 deueheret *cdd.* 13 ꝑfͤpit F prorepit *Bl. cll.* 67. 18 *sed cf.* 68. 7 20 *ubi* et *legitur in* φ, F *habet lacunam* 23 inscensum *in* φ *corr. ex* inscendens 25 [me] *seclusi, omis.* φ[1] *add.* φ[2]

modabam relinquens atrocissimam uirilitatis lanienam. ceterum plagis non magnopere commouebar, quippe consuetus ex forma concidi fustibus. sed illa Fortuna meis casibus peruicax tam opportunum latibulum *mira* celeritate praeuersa nouas instruxit insidias. pastores enim mei perditam sibi requirentes uacculam uariasque regiones peragrantes occurrunt nobis fortuito statimque me cognitum capistro prehensum attrahere gestiunt. sed audacia ualida resistens ille fidem hominum deumque detestabatur 'quid me raptatis? uiolenter quid inuaditis?'

'Ain te nos tractamus inciuiliter, qui nostrum asinum furatus abducis? quin potius effaris ubi puerum eiusdem agasonem necatum scilicet occultaris?' et ilico detractus ad terram [p. 132. E.] pugnisque pulsatus et calcibus contusus infit deierans nullum semet uidisse ductorem, sed plane ⟨*me*⟩ continatum solutum et solitarium ob indiciuae praemium occupasse, domino tamen suo restituturum. 'atque ⟨*si*⟩ [utinam] ipse asinus' inquit 'quem ⟨*utinam*⟩ nunquam [profecto] uidissem, uocem quiret humanam dare meaeque testimonium innocentiae perhibere [posset], profecto uos huius iniuriae pigeret.'

Sic adseuerans nihil quicquam promouebat. nam collo constrictum reducunt eum pastores molesti contra montis illius siluos*i* nemora, unde lignum puer sole-

3 ma *in* forma *in ras. m. r. in* F; ex forma *om.* φ δ 4 mira *scripsi* misera *cdd. cf.* 40. 6; 188. 13 10 raptatis? uiolenter *scripsi cf.* 154. 25 *et Plaut. Aul.* 63 raptatis uiolenter? E. 12 ain F φ *cf.* 52. 4; 98. 22 an E. 13 efferatis F[1] 17 ⟨me⟩ *inserui* continatum F φ δ concinatum g *cf.* 16. 1 18 indiciue F φ *cf.* 101. 30 indicinae δ E. 19 ⟨si⟩ *inserui;* utinam *transposui; dittographiam* profecto *et glossema* τοῦ quiret: posset *remoui;* atque utinam ipse asinus' inquit 'quem nunquam profecto uidissem, uocem quiret humanam dare meaeque testimonium innocentiae perhibere posset! profecto uos h. i. p.' E. 20 uidisse uellem *Haupt* 26 siluosi *Kron. cf.* 143. 28 siluosa *cdd.* cliuosa *Corn.*

bat egerere. XXVI. nec uspiam ruris aperitur ille sed plane corpus eius membratim laceratum multisque dispersum locis conspicitur. quam rem procul dubio sentiebam ego illius ursae dentibus esse perfectam et hercules dicerem quod sciebam, si loquendi copia suppeditaret. sed quod solum poteram tacitus licet serae uindictae gratulabar. et cadauer quidem disiectis partibus ⟨collectis⟩ tandem totum repertum aegreque concinnatum ibidem terrae dedere, meum uero Bellerophontem, abactorem indubitatum cruentumque percussorem criminantes ad casas interim suas uinctum perducunt, quoad renascenti die sequenti deductus ad magistratus, ut aiebant, poenae redderetur.

Interim dum puerum illum parentes sui plangoribus querebantur et adueniens ecce rusticus nequaquam promissum suum frustratus destinatam sectionem meam flagitat 'non est' in his inquit unus 'indidem praesens iactura nostra, sed plane crastino libet non tantum naturam uerum etiam caput quoque ipsum pessimo isto asino demetere. nec tibi ministerium deerit istorum.'

XXVII. Sic effectum est ut in alterum diem clades differretur mea. at ego gratias agebam bono puero, quod saltem mortuus unam carnificinae meae dieculam donasset. nec tamen tantillum sal- [p. 133. E.] tem gratulationi meae quietiue spatium datum. nam mater pueri mortem deplorans acerbam filii, fleta et lacrimosa fuscaque ueste contecta, ambabus manibus trahens cinerosam canitiem, heiulans et exinde proclamans stabulum inrumpit meum tunsisque ac diuerberatis uehementer uberibus incipit 'et nunc iste securus incumbens praesepio uoracitati suae deseruit et insatiabilem

1 operitur F² (o *correctoris est*) δg apīt (i over p) φ (i *add. m. r.*) reperitur *Oud. Weym. cll.* 173. 14   8 ⟨collectis⟩ *inserui*   15 et *om.* φ   20 demetere *Heins.* E. demere *cdd.*   20. 21 d. isto♃ F (o♃ *in ras.*) d. hoc δg   29 exerte *Stew. cll.* 11. 3 *cf. tamen ad* 112. 9 *et* 149. 31

profundumque uentrem semper esitando distendit nec aerumnae meae miseretur uel detestabilem casum defuncti magistri recordatur, sed scilicet senectam infirmitatemque meam contemnit ac despicit et impune se laturum tantum scelus credit. at utcumque se praesumit innocentem. est enim congruens pessimis conatibus contra noxiam conscientiam *pa*rare securitatem. nam pro deum fidem, quadrupes nequissime, licet precariam uocis usuram sumeres, cui tandem uel ineptissimo persuadere possis atrocitatem istam ⟨*tua*⟩ culpa carere, cum propugnare pedibus et arcere morsibus misello puero potueris? an ipsum quidem saepius incursare calcibus potuisti, moriturum uero defendere alacritate simili nequisti? certe dorso receptum auferres protinus et infesti latronis cruentis manibus eriperes, postremum *non* deserto de*reli*ctoque illo conseruo magistro comite pastore solus aufugeres. an ignoras eos etiam, qui morituris auxilium salutare denegarint, quod contra bonos mores id ipsum fecerint, solere puniri? sed non diutius meis cladibus laetaberis, homicida. senti*a*s efficiam misero dolori naturales uires adesse'

XXVIII. et cum dicto subsertis manibus exsoluit suam sibi fasciam pedesque meos singillatim inligans indidem constringit artissime, scilicet ne quod uindictae meae superesset praesidium, et pertica, qua stabuli fores offirmari solebant, a*d*repta non prius me desiit obtundere, quam uictis fessisque uiribus, suopte pondere degrauatus manibus eius fustis esset elapsus. tunc de brachiorum suorum cita fatigatione conquesta procurrit ad focum ardentemque titionem gerens mediis

5 creditat *Rohde* at F²φ an F¹ 7 parare *scripsi* sperare *cdd.* *cf. Tac. Agr.* 16 10 atrocitate Fφδg istam F ista φδg ⟨tua⟩ *Bsn. qui tamen uult* culpa ⟨tua⟩ carere (××××) F carere δg uacare φ 16 non *transposui post* postremum: *in libris est post* pastore; derelicto *mg.* F deiecto *cdd.* E 21 sentias *Oud.* *cf.* 4. 22; 142. 3 senties *cdd.* 26 abrepta F

ingui- [p. 134. E.] nibus obtrudit usque donec, solo quod restabat nisus praesidio, liquida fimo strictim egesta faciem atque oculos eius confoedassem. qua caecitate atque faetore tandem fugata est a me pernicies. ceterum titione delirantis Altheae Meleager asinus interissem.

LIBER VIII.

I. Noctis gallicinio uenit quidam iuuenis ⟨*de*⟩ proxima ciuitate, ut quidem mihi uidebatur unus ex famulis Charites, puellae illius quae mecum apu*d* latrones pares aerumnas exanclauerat. is de eius exitio et domus totius infortunio mira ac nefanda ignem propter adsidens inter conseruorum frequentiam sic annuntiauit

'Equisones opilionesque et busequae, fuit Charite nobisque misella ⟨*periuit*⟩, et quidem casu grauissimo. nec uero incomitata Manis adiuit. sed ut cuncta noritis, referam uobis a capite, quae gesta sunt quaeque possent merito doctiores, quibus stilos fortuna subministrat, in historiae specimen chartis inuoluere.

Erat in proxima ciuitate iuuenis natalibus praenobilis, qu*i* *e*o clarus et pecuniae fu*era*t satis locuples sed luxurie popinali scortisque et diurnis potationibus ⟨*aere alieno*⟩ exercitatus atque ob id factionibus latronum *clam* sociatus, nec non etiam manus infectus humano cruore, Thrasyllus nomine. idque sic erat et

1 obtrudit usque *S(auppe)* obtrudit; q; F obtrudit φ E. 2 innisus φ *cf.* 48. 4 egresta F φ[1] 5. 6 interissem *scripsi* interisset *cdd.* 8 ⟨de⟩ *inserui* *cf.* 161. 5; 174. 22 13 annuntiauit F (bat) *cf.* 14. 16; 155. 27 14 &iam busesquẹ F[1] etiā buseq̄ φ et busequae, iam fuit Charite! E. 15 nobisque E. nobis q F φ ⟨periuit⟩ *inserui* *cf.* 69. 21 et ¦equidem φ fuit Charite nobis! quippe misella *Lu.* fuit Ch.! obiit quippe m. *Rohde* 16 manis F 21 qui eo *scripsi* quo F φ qui δ g loco E. et] eo F φ fuerat *scripsi* fuit *cdd.* 23 ⟨aere alieno⟩ *inserui* 24 clam *scripsi* male *cdd.*

fama dicebat. II. hic cum primum Charite nubendo maturuisset, [p. 135. E.] inter praecipuos procos summo studio petitionis eius munus obierat et, qua*n*quam ceteris omnibus id genus uiris antistaret eximiisque muneribus parentum inuitaret iudicium, morum tamen inprobatus repulsae contumelia fuerat aspersus. ac dum erilis puella in boni Tlepolemi manu*m* uenerat, firmiter deorsus delapsum nutriens amorem et denegati thalami *premens* indignationem cruento facinori quaerebat accessum. nanctus denique praesentiae suae tempestillam occasionem, sceleri quod diu cogitarat accingitur ac die, quo praedonum infestis mucronibus puella fuerat astu uirtutibusque sponsi sui liberata, turbae gratulantium exultans insigniter permiscuit sese salutique praesenti ac futurae suboli nouorum maritorum gaudibundus, ad honorem splendidae prosapiae inter praecipuos hospites domum nostram receptus, occultato consilio sceleris amici fidelissimi personam mentiebatur. iamque sermonibus assiduis et conuersatione frequenti, non nu*n*quam etiam cena poculoque communi carior cariorque factus in profundam ruinam cupidinis sese paulatim nescius praecipitauerat. quidni cum flamma saeui amoris parua quidem primo uapore delectet sed foment*o* consuetudinis exaestuans inmodicis ardoribus totos amburat homines.

III. Diu *diu*que deliberauerat secum Thrasyllus, quo ⟨*modo*⟩ *uel* clandestinis colloquiis opportunum repperiret locum. ⟨*cum*⟩ et adulterinae ueneris magis

4 is genere δg   7 manum δg *Oud. cf.* 111. 29; 139. 21 manus Fφ E.   9 premens *scripsi cf. Tac. Ann.* VI. 50 permiscens *cdd.*   15 praesenti ac futurae *Lips.* praesentia future *cdd.*   21 romam (*littera media est* m *sed addito uncino primo ductui*) Fφ   24 fomento δg fo$\bar{m}$ti Fφ fomentis E.   25 amm$\overset{u}{i}$rat φ (*altera* m *in* b *corr. est*)   26 diuque *Bl.* denique *cdd. cf.* 217. 4   27 quo ⟨modo⟩ uel *scripsi* $\overset{o}{q}$ uel δg quo nec Fφ quod nec E.   28 locum. ⟨cum⟩ et *scripsi* locum et *cdd.*

magisque praeclusos aditus copia custodientium cerneret, ⟨*quae*⟩ puellae, ⟨*et*⟩ si uellet, quanquam uelle non posset, furatrinae coniugalis incommodaret rudimentum, *nouaeque atque gliscentis affectionis firmissimum uinculum non posse dissociari perspiceret*, [et] tamen ad hoc ipsum, quod non potest, contentiosa pernicie quasi posset impellitur. quod nunc arduum factu putatur, amore per dies roborato facile uidetur effectu. spectate denique sed, oro, sollicitis animis intendite, quorsum furiosae libidinis proruperi*t* impetus.

[p. 136. E.] IIII. Die quadam uenatum Tlepolemus assumpto Thrasyllo petebat indagaturus feras. quid tamen in capreis feritatis est? nec enim Charite maritum suum quaerere patiebatur bestias armatas dente uel cornu. iamque apud frondosum tumulum ramorumque densis tegminibus umbrosum, prospectu uestigatorum obseptis capreis, canes uenationis indagini generosae, mandato cubili residentes inuaderent bestias, immittuntur statimque sollertis disciplinae memores, partitae totos praecingunt aditus tacitaque prius seruata mussitatione, signo sibi repentino reddito, latratibus feruidis dissonisque miscent omnia. nec ulla caprea nec pauens dammula nec prae ceteris feris mitior cerua, sed aper immanis atque inuisitatus exsurgit toris callosae cutis obesus, pilis inhorrentibus corio squalidus, setis insurgentibus spinae hispidus, dentibus attritu sonaci spumeus, oculis aspectu minaci flammeus, impetu saeuo frementis oris . . . ., totus

2 quae puellae *scripsi* et puellae *cdd.* ⟨et⟩ si *scripsi* si *cdd.* 3 coniugalis Fφδ coniugale E. 4. 5 *uerba* nouaeque — perspiceret *quae in cdd. collocata sunt post* cerneret, *transposui post* rudimentum 5 [et] *seclusi* 10 proruperit δ proruperint Fφ 17 indaginis F^{1}φ 18 inuaderent *Lu. cum* Fφ (*in* F nt *erasum est*) *cf.* 198. 26 inuadere E. 21. 22 latratibus *mg.* φ latrantibus Fφδ 22 feruidis] ferundis *cdd.* 24 inuisitatus Fφδ *cf. Gell.* V. 14. 7 inusitatus E. 28 oris . . . . *lacunam statui*

fulmineus. et primum quidem canum procaciores, quae comminus contulerant uestigium, genis hac illac iactatis consectas interficit, dein calcata retiola, qua primos impetus *dir*exerat transabiit. V. et nos quidem cuncti pauore deterriti et alioquin innoxiis uenationibus consueti tunc etiam inermes atque immuniti, tegumentis frondis uel arboribus latenter abscondimus, Thrasyllus uero nactus fraudium opportunum decipulum sic Tlepolemum captiose compellat

'Qui*d* stupore confusi uel etiam cassa formidine similes humilitati seruorum istorum, uel in modum pauoris feminei deiecti tam opimam praedam mediis manibus amittimus? quin equos inscendimus? quin ocius indipiscimur? *tu* cape uenabulum, e*n* ego sumo lanceam' nec tantillum morati protinus insiliunt equos ex summo studio bestiam insequentes. nec tamen illa genuini uigoris oblita retorquet impetum et incendio feritatis ardescens dente compulso quem primum insiliat cuncta- [p. 137. E.] bunda rimatur. sed prior Tlepolemus iaculum, quod gerebat, insuper dorsum bestiae contorsit. at Thrasyllus ferae quidem pepercit sed equi quo uehebatur Tlepolemus postremos poplites lancea feriens amputat. quadrupes reccidens qua sanguis effluxerat toto tergo supinatus inuitus dominum suum deuoluit ad terram. nec diu et eum furens aper inuadit iacentem ac primo lacinias eius, mox ipsum resurgentem multo dente laniauit. nec coepti nefarii bonum piguit amicum uel suae saeuitiae litatum saltem tanto periculo cernens potuit expleri, sed percito

4 direxerat *Pric. cf.* 129. 25 reduxerat *cdd.* 6 immuniti F (immuni *est rescriptum*) attoniti φ (*in lac. suppl. eadem m. quae obtinet infra us.* 26) 7 abscondimus] *cf.* 104. 25 *et Koz. Stil. p.* 110; 290 10 quid δ *Oud.* qui FφE. 14 tu cape *scripsi* et cape *cdd.* i cape *Heins.* en cape *Haupt, Bl.* en ego *Heins.* et ego *cdd.* 21 pepciss& Fφ[1] pepc̄ ſ& φ[2] 24 ergo Fφδ 25 et φ sed Fδ 26 lacinias *in* φ nias *in lac. scripsit eadem m., quae obtinet supra us.* 6 27 laniatum φ

atque plagos*o*, cru*d*a uulnera contegenti suumque auxilium miseriter roganti per femus dexterum dimisit lanceam, tanto ille quidem fidentius quanto crederet ferri uulnera similia futura prosectu dentium. nec non tamen ipsam quoque bestiam facili manu transadigit. VI. ad hunc modum definito iuuene exciti latibulo suo quisque familia maesta concurrimus. at ille qua*n*quam perfecto uoto, prostrato inimico laetus ageret, uultu tamen gaudium tegit et frontem adseuerat et dolorem simulat et cadauer, quod ipse fecerat, auide circumplexus omnia quidem lugentium officia sollerter affinxit sed solae lacrimae procedere noluerunt. sic ad nostri *similitu*dinem, qui uere lamentabamur, conformatus manus suae culpam bestiae dabat.

Necdum satis scelere transacto Fama dilabitur et cursus primos ad domum Tlepolemi detorquet et aures infelicis nuptae percutit. quae quidem simul percepit tale nuntium quale non audiet aliud, amens et uecordia percita cursuque bacchata furibundo per plateas populosas et arua rurestria fertur, insana uoce casum mariti quiritans. confluunt ciuium maestae cateruae, secuntur obuii dolore sociato, ciuitas cuncta uacuatur studio uisionis. et ecce mariti cadauer accurrit labantique spiritu totam se super corpus effudit ac paenissime ibidem quam deuouerat ei reddidit animam. sed aegre manibus erepta suo- [p. 138. E.] rum inuita remansit in uita, funus uero toto feralem pompam prosequente populo deducitur ad sepulturam.

VII. Sed Thrasyllus nimium nimius clamare plan-

1 plagoso, cruda uulnera *Corn.* plagosa crura uulnera *cdd.* plagosa crura [uulnera] E plagosa et cruda uulnera *Lu.* 2 femus *cf.* 154. 17, 30 2. 3 dimissa lancea φ 10 simulabat φ 13 similitudinem δ *Par. cf.* 154. 31 ..... dine^{s} F *in* φ sollerter *et* ad nostram amaritudinem qui uere *in lacuna suppl. eadem m., cui debentur supplementa p.* 140. 13 (*hui. ed.*) 18 talē φδ *cf.* 117. 15 22 obii φ 23. 24 labentique φ 25 reddit φδ *Par.*

gere et quas in primo maerore lacrimas non habebat, iam scilicet crescente gaudio reddere et multis caritatis nominibus Veritatem ipsam fallere. illum amicum coaetaneum contubernalem, fratrem denique, addito nomine lugubri, ciere, nec non interdum manus Charites a pulsandis uberibus amouere, luctum sedare, heiulatum cohercere, uerbis palpantibus stimulum doloris obtundere, uariis exemplis multiuagi casus solacia nectere, cunctis tamen mentitae pietatis officiis studium contrectandae mulieris adhibere odiosumque amorem suum perperam delectando nutrire. sed officiis inferialibus statim *ex*actis puella protinus festinat ad maritum suum demeare cunctasque prorsus pertemptat uias, certe illam lenem otiosamque nec telis ullis indigentem sed placidae quieti consimilem: inedia denique misera et incuria squalida tenebris imis abscondita iam cum luce transegerat. sed Thrasyllus instantia peruicaci, partim per semet ipsum partim per ceteros familiares ac necessarios, ipsos denique puellae parentes extorquet tandem, iam lurore et inluuie paene conlapsa membra lauacro, cibo denique confoueret. at illa parentum suorum alioquin reuerens, inuita quidem uerum religiosae necessitati subcumbens, uultu non quidem hilaro uerum paulo sereniore obiens, ut iubebatur, uiuentium munia, prorsus in pectore, immo uero penitus in medullis luctu ac maerore carpebat animum et dies totos totasque noctes insumebat lu- [p. 139. E.]

ubii
5 lugere F lugubri φδ lugubre E. 12 exactis *Elmenh.* *factis F eractis φ explectis δ erectis *Par.* 21 cibo potuque *Corn.* 22. 23 uerum etiam φ 23 necessitati religiosae φ *In* F 168. 24—169. 5 *et infra* 169. 26—170. 11 *sunt lacunosa quia pars membranae periit; qui scripsit* φ *lacunas uacuas reliquit, donec m. rec. eas expleuit. Accuratius de his lacunis egi Mnem.* 1895. 177 *sqq. et* 1896. 210 *sqq.* 24 obiens] obediens *cdd.* 25 ...nia F munia ma φ (munia *scr. m. r.*) ₫rursus Fφ inspectore Fφ[1] 26 ī medullis φ (*scr. m. r.*) .....lis F 27—p. 169, 1 luctuoso desiderio φ (luctuoso desi

ctuoso desiderio et imagines defuncti, quas ad habitum dei Liberi formauerat, adfixo seruitio diuinis percolens honoribus ipso sese solacio cruciabat. VIII. Thrasyllus *uero* praeceps alioquin et de ipso nomine temerarius, priusquam dolorem lacrimae satiarent et percitae mentis resideret furor, et in sese nimietatis senio lassesceret luctus, adhuc flentem maritum, adhuc uestes lacerantem, adhuc capillos distrahentem non dubitauit de nuptiis conuenire et imprudentiae labe tacita pectoris sui secreta fraudesque ineffabiles detegere. sed Charite uocem nefandam e*x*horruit et detestata est et, uelut graui tonitru procellaque sideris uel etiam ipso diali fulmine percussa, corruit corpus et obnubilauit animam. sed interuallo reualescente paulatim spiritu, ferinos mugitus iterans et iam scaenam pessimi Thrasylli perspiciens ad limam consilii desiderium petitoris distulit. tunc inter moras *illas umbra* misere trucidati Tlepolemi sanie cruentam et pallore deformem attollens faciem quietem pudicam interpellat uxoris

'Mi coniux, quod tibi prorsus ab alio dici non licebit, [et] si pectori tuo iam perman*e*t nostri memoria; uel, ⟨*si*⟩ acerbae mortis meae casus foedus caritatis intercidit, quouis alio felicius maritare, modo ne in Thrasylli manum sacrilegam conuenias, neue sermonem conferas nec mensam accumbas nec toro adquiescas. fuge mei percussoris cruentam dexteram. noli

scr. m. r.) . . . . derio F   1. 2 quas ad habitum dei *in* φ *suppl. m. r.* qu . . . . . . F   2. 3 seruitio diuinis percolens *in* φ *suppl. m. r.* s . . . . . . F   3 solatio cruciabat φ tio cruciabat *scr. m. r.* solac . . . . . F   3. 4 tharsyllus $^{\widetilde{uo}}$ φ (ũo *add. m. 3*) rasyllus F   4. 5 quin et de ıpō noīe tem̓ari' *in* φ *add. m. r. desunt in* F. *Cum uss.* 1. 2. 3 *cf. Fulg Myth.* I. 1. 30 (*Munck.*) 9 imprudentie Fφ *cf.* 26. 27   11 exhorruit δ et horruit Fφ 15 reiterans φ *cf.* 167. 14   et iam *Oud.* etiam E.   17 illas umbra *scripsi* umbra illa *cdd.*   18 sanie *Meurs.* sane *cdd.* 21 [et] *del. Pric.*   permanet *scripsi* permaniet δ permaneat φ permanat F   22 ⟨si⟩ *add. Pric.*

parricidio nuptias auspicari. uulnera illa, quorum sanguinem tuae lacrimae proluerunt, non sunt tota dentium uulnera: [sed] lancea mali [p. 140. E.] Thrasylli me tibi fecit alienum' et addidit cetera omnemque scaenam sceleris inluminat.

VIIII. At illa ut primum maesta quieuerat toro *faciem impressa* etiam nunc dormiens lacrimis emanantibus genas cohumidat et uelut *quo*dam tormento *inquieta quieti excussa*, luctu redintegrato prolixum heiulat discissaque interula decora brachia saeuientibus palmulis conuerberat. nec tamen cum quoquam participatis nocturnis imaginibus sed indicio facinoris prorsus dissimulato et nequissimum percussorem punire et aerumnabili uitae sese subtrahere tacita decernit. ecce rursus improuidae uoluptatis detestabilis petitor aures obseratas de nuptiis obtundens aderat. sed illa clementer aspernata sermonem Thrasylli astuque miro personata instanter garrienti summisseque deprecanti

'Adhuc' inquit 'tui fratris meique carissimi mariti facies pulchra illa in meis deuersatur oculis, adhuc odor cinnameus ambrosei corporis per nares meas percurrit, adhuc formonsus Tlepolemus in meo uiuit pectore. boni ergo et optimi consules, si luctui legi-

au
1 suspicari φ   2 tue δ ... e F —he φ   3 [sed] *quod praebet* φ *deleui, quia in* F *spatium uacuum post* uul ... *hoc uocabulum non capit*   4 et addi *in* φ *scr. m. r. in lac.* .... dit F   5 inluminat. At φ (nat. At *m. r. in lac.*) in lumi ..... F inluminat ⟨uxori⟩. Tunc *Keil*   7 faciem impressa φ impressa facie *Keil*, E. *desunt in* F   etiam nunc] .. iam nunc F nunc φ   7. 8 emanantibus genas cohumidat — φ (*praeter* ema *omnia scr. m. r. in lac.*) ema .... nidat F decoras genas E. genas inundat *Keil*   8. 9 qda' tormto inquieta quieti excussa luctu φ (*praeter* qda' torm, *omnia scr. m. r. in lac.*) qddā torm .... tu F *cf.* 181. 13; 205. 22 quoddam tormentum subitum patiens *Keil*, E.   10 heiulat *scripsi* heu heu eiulat φ (heu eiulat *m. r. in lac.*) heiul ..... F heiulatum fundit *Keil*, E.   discissaque interula decora brachia φ (*scr. m. r. in lac.*) ..... la decorabchia F   15 improuide *Rossbach* imperoruide F (*sed inductum*) impetoruide φ

timo miserrimae feminae necessarium concesseris tempus, quoad residuis mensibus spatium reliquum compleatur anni, quae res cum meum pudorem tum etiam tuum salutare commodum respicit, ne forte inmaturitate nuptiarum indignatione iusta manes acerbos mariti ad exitium salutis tuae suscitemus.'

X. Nec isto sermone Thrasyllus sobriefactus uel saltem tem- [p. 141. E.] pestiua pollicitatione recreatus identidem pergit linguae *lact*antis susurros improbos inurguere, quoad simulanter reuicta Charite suscipit 'istud equidem certe magnopere deprecanti concedas necesse est, mi Thrasylle, ut interdum taciti clandestinos coitus obeamus nec quisquam persentiscat familiarium, quoad dies reliquos *e*metiatur annus.'

Promissioni fallaciosae mulieris oppressus subcubuit Thrasyllus et prolixe consentit de furtiuo concubitu noctemque et opertas exoptat ultro tenebras, uno potiundi studio postponens omnia. 'sed heus tu' inquit Charite 'quam probe ueste contectus omnique comite uiduatus prima uigilia tacitus fores meas accedas unoque sibilo contentus nutricem istam meam opperiare, quae claustris adhaerens excubabit aduentui tuo. nec setius patefactis aedibus acceptum te nullo lumine conscio ad meum perducet cubiculum.'

XI. Placuit Thrasyllo scaena feralium nuptiarum. nec sequius aliquid suspicatus sed expectatione turbidus de diei tantum spatio et uesperae mora querebatur. sed ubi Sol tandem nocti decessit, ex imperio Charites adornatus et nutricis captiosa uigilia deceptus inrepit cubiculum pronus spei. tunc anus de iussu dominae

3 annique F φ 9 linguae lactantis *scripsi* lingue sa-tiati F φ (*sed inducta in* F) *om.* δ g sauciantis *uulgo* 10 quoad] qđ F q φ *cf.* 174. 22 14 emetiatur *scripsi* metiatur *cdd. cf. Mus. Rhen.* XLII. 145 *et cf.* 148. 25 annu (s *supra*) F^1 φ 19 charitate F φ 23. 24 conscio lumine φ *cf.* 94. 6 28 et (ex *supra*) φ 29 adhortatus F δ *Par.*

blandiens ei furtim depromptis calicibus et oenophoro, quod inmixtum uino soporiferum gerebat uenenum, crebris potionibus auide ac secure haurientem, mentita dominae tarditatem, quasi parentem adsideret aegrotum, facile sepeliuit ad somnum. iamque eo ad omnes iniurias exposito ac supinato introuocata Charite masculis animis impetuque diro fremens inuadit ac supersistit sicarium

XII. 'En' inquit 'fidus coniugis mei comes, en uenator egregius, en carus maritus. haec est illa dextra quae meum sanguinem fudit, hoc pectus quod fraudulentas ambages in meum concinnauit exitium, oculi isti quibus male placui, qui quodam modo ⟨*iam*⟩ futuras tenebras auspicantes uenientes poenas antecedunt. qui- [p. 142. E.] esce securus, beate somniare. non ego ⟨*te*⟩ gladio, non ferro petam. absit ut simili mortis genere cum marito meo coaequeris. uiuo tibi morientur oculi nec quicquam uidebis nisi dormiens. faxo feliciorem necem inimici tui quam uitam tuam sentias. lumen certe non uidebis, manu comitis indigebis, Chariten non tenebis, nuptias non frueris, nec mortis quiete recreaberis nec uitae uoluptate laetaberis sed incertum simulacrum errabis inter Orcum et Solem et diu quaeres dexteram quae tuas expugnauit pupulas, quodque est in aerumna miserrimum, nescies de quo queraris. at ego sepulchrum mei Tlepolemi tuo luminum cruore libabo et sanctis manibus eius istis oculis parentabo. sed quid mora temporis dignum cruciatum lucraris et meos forsitan tibi pestiferos imaginaris amplexus? relictis somnolentis tenebris ad aliam poenalem euigila caliginem. attolle uacuam faciem, uindictam recognosce, infortunium intellege, aerumnas computa.

3 auriente φ 4 tarditate φ 7. 8 supersistens *Par.* 13 iam futuras δ tamen iam fa(u)st(2)as φ 16 ⟨te⟩ *ins. Kron.* *sed post* ferro 21 nuptiasque φ 26 (at) ego uero φ 31 attolle] attale φ ac tu in Fδg

sic pudicae mulieri tui placuerunt oculi, sic faces nuptiales tuos illuminarunt thalamos. Vltrices habebis pronubas et orbitatem comitem et perpetuae conscientiae stimulum.'

XIII. Ad hunc modum uaticinata mulier acu crinali capite deprompta Thrasylli conuulnerat tota lumina eumque prorsus exoculatum relinquens, dum dolore nescio crapulam cum somno discutit, a*d*repto nudo gladio quo se Tlepolemus solebat incingere, per mediam ciuitatem cursu furioso proripit se, procul dubio nescio quod scelus gestiens ⟨*et*⟩ recta monimentum mariti contendit. at nos et omnis populus, *ui*d*u*atis totis aedibus studiose consequimur, hortati mutuo ferrum uaesanis extorquere manibus. sed Charite capulum Tlepolemi propter assistens gladioque fulgenti singulos abigens, ubi fletus uberes et lamentationes uarias cunctorum intuetur

'Abicite' inquit 'importunas lacrimas, abicite luctum meis uirtutibus alienum. uindicaui in mei mariti cruentum perem- [p. 143. E.] ptorem, punita sum funestum mearum nuptiarum praedonem. iam tempus est ut isto gladio deorsus ad meum Tlepolemum uiam quaeram.' XIIII. et enarratis ordine singulis quae sibi per somnium nuntiauerat maritus quoque astu Thrasyllum inductum petisset, ferro sub papillam dexteram transadacto corruit et in suo sibi peruolutata sanguine postremo balbutiens incerto sermone p*ro*flauit animam uirilem. tunc propere familiares miserae Charites accuratissime corpus ablutum *in*unita sepultura ibidem marito perpetuam coniugem reddidere.

1 facies φ 3 p̄nubas φ 6 deprompta] de.lτa F (τa *rescriptum est*) dempta φ *cf.* 56. 13 9 dolorem Fφ 11 ⟨et⟩ *inserui* recta *Ursinus* secta Fφ (*del. in* F) *om.* δg 12 contemp(d)nit φ ad φ 12. 13 uiduatis *Brant.* nudatis *cdd.* 15 capulum φ caput Fδg 19 in *add. in* φ *m. r. om.* δg *Par.* 26 c̄corruit Fφδg 27 proflauit *Pric.* p̣flauit *cdd.* 29 inunita δ *Rohde cf.* 222. 21 munita F ablutūm unita φ

Thrasyllus uero cognitis omnibus, nequiens idoneum *supplic*ium praesenti clade reddere certusque tanto facinori nec gladium sufficere, sponte delatus ibidem ad sepulchrum, 'ultronea uobis, infesti Manes, en adest uictima' saepe clamitans, ualuis super sese diligenter obseratis inedia statuit elidere sua sententia damnatum spiritum.'

XV. Haec ille longos trahens *su*spiritus et non nunquam inlacrimans grauiter adfectis rusticis adnuntiabat. tunc illi mutati domini nouitatem metuentes et infortunium domus erilis altius miserantes fugere conparant. sed equorum magister qui me curandum magna ille quidem ⟨*cum*⟩ commendatione susceperat, quidquid in casula pretiosum conditumque seruabat meo atque aliorum iumentorum dorso repositum asportans sedes pristinas deserit. gerebamus infantulos et mulieres, gerebamus pullos anseres haedos catellos et quidquid infirmo gradu fugam morabatur, nostris quoque pedibus ambulabat. nec me pondus sarcinae qua*n*quam enormis urguebat, quippe gaudiali fuga detestabilem illum exectorem uirilitatis meae relinquentem.

Siluosi montis asperum permensi iugum rursusque reposita camporum spatia peruecti, iam uespera semitam tenebrante, peruenimus ad quoddam castellum frequens et opulens, unde [p. 144. E.] nos incolae nocturna, immo uero matutina etiam prohibebant egressione. lupos enim numerosos, grandes et uastis corporibus sarcinosos ac nimia ferocitate saeuientes, passim rapinis adsuetos infestare cunctam illam regionem iam-

2 supplicium *scripsi* exitium *cdd.* exitum praesenti cladi reperire *Stew.* 4 *sqq. cf. quae de Labieno narrat Seneca Contr.* X *praef.* 7 8 longo F[1]φ suspiritus *scripsi cf.* 4. 29; 93. 18; 182. 33 spiritus *cdd.* 13 ⟨cum⟩ *inserui cf.* 126. 1 14 pretiosum conditum δ seruabat *cdd.* seruabant E. 15 adſportans F 17 *anſeres F (n *add. et priorem* e *ex* a *corr. m. r.*) *cf.* 146. 33; 195. 22 passeres φ 19 ambulabant φ 29 adsuetis *Bl.*

que ipsas uias obsidere et in modum latronum praetereuntes adgredi, immo etiam uaesana fame rabidos finitimas expugnare uillas exitiumque inertissimorum pecudum ipsis iam humanis capitibus imminere. denique ob iter illud, qua nobis erat commeandum, iacere semesa hominum corpora suisque uisceribus nudatis ossibus cuncta candere ac per hoc nos quoque summa cautione uiae reddi debere idque uel in primis obseruitare, ut luce clara et die iam prouecto et sole florido, cum et ipso lumine dirarum bestiarum repigratur impetus, *uitantes undique latentes insidias* non laciniatim dispers*o* sed cuneatim stipato commeatu difficultates illas transabiremus. XVI. sed nequissimi fugitiui ductores illi nostri caecae festinationis temeritate ac metu incertae insecutionis, spreta salubri monitione nec expectata luce proxuma, circa tertiam ferme uigiliam noctis onustos nos ad uiam propellunt. tunc ego metu praedicti periculi quantum pot*e* turbae medius et inter conferta iumenta latenter absconditus clunibus meis ⟨*ab*⟩ adgressionibus ferinis consulebam. iamque me cursu celeri ceteros ⟨*asinos et*⟩ equos antecellentem mirabantur omnes. sed illa pernicitas non erat alacritatis meae sed formidinis indicium. denique mecum ipse reputabam, Pegasum inclutum illum metu magis uolaticum fuisse ac per hoc merito pinnatum proditum, dum in altum et ad usque caelum sussilit ac resultat, formidans scilicet igniferae morsum Chimaerae. *i*am et illi pastores qui nos agebant, in speciem proelii manus obarmauerant. hic lanceam, ille uenabulum, alius gere-

7 ca$\overset{d}{n}$ere φ 8 uiae] uia *cdd.* 11 uitantes — insidias *transposui post* impetus, *in cdd. leguntur post* florido 12 dispersos *cdd.* 14 $\overset{c}{n}$ece φ 17. 18 ego non inscius dicti p. δ 18 pote *Oud. cf.* 7. 13; 24. 26 potui F (*sed* ui *est correctio m. r.*) poteram φ (*sed* ram *add. m. r.*) melius φ[1] 20 ⟨ab⟩ *ins. Oud. cf.* 127. 31 21 ⟨asinos et⟩ *inserui cf.* 148. 31 26 sussilit F subsilit φ E. 27 iam *Colu.* nam *cdd.* 28 $\overset{ducebant}{agebant}$ φ

bat spicula, fustem alius, sed et saxa, quae salebrosa semita largiter su*m*ministrabat. erant qui sudes praeacutas attollerent. plerique tamen ardentibus facibus proterrebant feras. nec quicquam praeter unicam tubam deerat quin acies esset proeliaris. sed nequicquam frustra [p. 145. E.] timorem illum satis inanem perfuncti longe peiores inhaesimus laqueos. nam lupi, forsitan confertae iuuentutis strepitu uel certe nimia luce flammarum deterriti uel etiam aliorsum grassantes, nulli contra nos aditum tulerunt ac ne procul saltem ulli comparuerant. XVII. uillae uero, quam tunc forte praeteribamus, coloni, multitudinem nostram latrones rati, satis agentes rerum suarum eximieque trepidi canes rabidos et immanes et quibusuis lupis et ursis saeuiores, quos ad tutelae praesidia curiose fuerant alumnati, iubilationibus solitis et cuiuscemodi uocibus nobis inhortantur, qui praeter genuinam ferocitatem tumultu suorum exasperati contra nos ruunt et undique laterum circumfusi passim insiliunt ac sine ullo dilectu iumenta simul et homines lacerant diuque grassati plerosque prosternunt. cerneres [non] tam hercules memorandum quam miserandum etiam spectaculum, canes copiosos ardentibus animis alios fugientes a*d*ripere, alios stantibus inhaerere, quosdam iacentes insc*e*ndere et per omnem nostrum commeatum morsibus ambulare. ecce tanto periculo malum maius insequitur. de summis enim tectis ac de proxumo colle rusticani illi saxa super nos raptim deuoluunt, ut discernere prorsus nequiremus qua potissimum caueremus clade, comminus canum an eminus lapidum. quorum quidem unus caput mulieris, quae meum dorsum residebat, repente percussit. quo dolore commota statim fletu

4 praeterrebant φδ nec φδg ne F 7 inęsimus F 8 certe conferte φ 16 cuiuscemodi Fφδg cuiusque modi E. 18 exasperati F (er *in lit.*) exaspernati φ 21 [non] *seclusi cf.* 41. 16; 113. 27 24. 25 inscendere *Colu.* inscindere Fφ insidere δ *cf.* 16. 25; 129. 26; 195. 12

cum clamore sublato maritum suum pastorem illum suppetiatum ciet. XVIII. at ille deum fidem clamitans et cruorem uxoris abstergens altius quiritabat

'Quid miseros homines et laboriosos uiatores tam crudelibus animis inuaditis atque obteritis? quas praedas *inhia*tis? quae damna uindicatis? at non speluncas ferarum uel cautes incolitis barbarorum, ut humano sanguine profuso gaudeatis.' uix haec dicta et statim lapidum congestus cessauit imber et infestorum canum reuocata conquieuit procella. unus illinc denique de summo cupressus cacumine ad nos inquit 'non uestro- [p. 146. E.] rum spoliorum cupidine latrocinamur, sed hanc ipsam cladem de uestris protelamus manibus. iam denique pace tranquilla securi potestis incedere.'

Sic ille, sed nos plurifariam uulnerati reliquam uiam capessimus alius lapidis, alius morsus uulnera referentes, uniuersi tamen saucii. aliquanto denique uiae permenso spatio peruenimus ad nemus quoddam proceris arboribus consitum et pratentibus uiretis amoenum, ubi placuit illis ductoribus nostris refectui paululum conquiescere corporaque sua diuerse laniata sedulo recurare. ergo passim prostrati solo primum fatigatos animos recuperare ac dehinc uulneribus medelas uarias adhibere festinant. hic cruorem praeterfluentis aquae rore deluere, ille spongeis inacididatis tumores comprimere, alius fasciolis hiantes uincire plagas. ad istum modum saluti suae quisque consulebat.

XVIIII. Interea quidam senex de summo colle prospectat, quem circum capellae pascentes opilionem esse profecto clamabant. eum rogauit unus e nostris haberetne uenui lactem uel adhuc liquidum uel in ca-

2 fidem clamitans *cf.* 167. 5 3 abt̄gens F 6 inhiatis E. munitis F$\varphi\delta$ 19 patentibus δ *Par.* 25 spongeis F$\varphi\delta$ spongiis E. inacidatis Fφ (*in* F inaci *scr. m. r.*) inaccidatis δ madidatis *uulgo* 32 lactem F[1] lacte F[2] lac* φ

seum recentem inchoatum. at ille diu capite quassa*to* 'uos autem' inquit 'de cibo uel poculo uel omnino ulla refectione nunc cogitatis? an nulli scitis quo loco consederitis?' et cum dicto conductis ouiculis conuersus longe recessit. quae uox eius et fuga pastoribus nostris non mediocrem pauorem incussit. ac dum perterriti de loci qualitate sciscitari gestiunt nec est qui doceat, senex alius, magnus ille quidem, grauatus annis, totus in baculum pronus et lassum trahens uestigium, ubertim lacrimans per uiam proximat uisisque nobis cum fletu maximo singulorum iuuenum genua contingens sic adorabat

XX. 'Per Fortunas ⟨*uestras*⟩ uestrosque Genios, sic ad meae senectutis spatia ualidi laetique ueniatis, decepto seni subsistite meumque paruulum ab inferis ereptum canis meis reddite. nepos namque meus et itineris huius suauis comes dum forte passe- [p. 147. E.] rem incantantem sepiculae consectatur a*d*ripere, delapsus in proximam foueam, quae fruticibus imis subpatet, in extremo iam uitae consistit periculo, quippe cum de fletu ac uoce ipsius auum sibi saepicule clamitantis uiuere illum quidem sentiam, sed per corporis, ut uidetis, mei defectam ualitudinem opitulari nequeam. at uobis aetatis et roboris beneficio facile est subpetiari miserrimo seni puerumque illum nouissimum successionis meae atque unicam stirpem sospitem mihi facere.'

XXI. Sic deprecantis suamque canitiem distrahentis totos quidem miseruit, sed unus prae ceteris et animo fortior et aetate iuuenior et corpore ualidior, quique

1 inchoatum Fφδ coactum *Vulc.* recenter coagulatum *Heins.* quassato *scripsi cf.* 33. 14 *et* 53. 32; 74. 26; 152. 1 quassante[i] F quassanti φδ 4 *cf. Verg. Aen.* IV. 39 5 fugam φ 6 et non φ 12 ⟨uestras⟩ *ins. Rossbach* 16. 17 passare[e s] F *cf.* 143. 23; 195. 22 20 auum *in* F *rescr. m. r.; in* φ *in lac. suppl. m. r.* 23 beneficia φ 29 fortiori* F (*corr. m. r. in* fortior) fortior φ quisque φ

solus praeter alios incolumis proelium superius euaserat, exurgit alacer et percontatus quonam loci puer ille decidisset, monstrantem digito non longe frutices horridos senem illum inpigre comitatur. ac dum pabulo nostro suaque cura refecti sarcinulis quisque sumptis suis uiam capessunt, clamore primum nominatim cientes illum iuuenem frequenter inclamant, mox hora diu*r*na commoti mittunt e suis arcessitorem unum, qui requisitum comitem tempestiuae uiae commonefactum reduceret. at ille modicum commoratus refert sese buxanti pallore trepidus, mira*que* super conseruo suo renuntiat. conspicatum se quippe supinato illi et iam ex maxima parte consumpto immanem draconem mandentem insistere nec [ullum] usquam miserrimum senem comparere illum. qua re cognita et cum pastoris sermone conlata, qui saeuum prorsus hunc illum nec alium locorum inquilinum praeminabatur, pestilenti deserta regione uelociori se fuga proripiunt nosque *pro*pellunt crebris tundentes fustibus. XXII. celerrime denique longo itinere confecto pagum quendam accedimus ibique totam perquiescimus noctem. *in*ibi co*m*per*tum facinus oppido memorabile narrare *⟨en⟩ incipio.*

[p. 148. E.] Seruus quidam, cui cunctam familiae tutelam dominus permiserat suus quique possessionem maximam illam, in quam deuerteramus, uillicabat, ha-

2 alacer F altĒ φ (‾ *et* E *scr. m. r.*) 8 diurna *scripsi cf. Mus. Rhen. N. F.* XLII. 145 diutina *cdd.* mora diutina *Stewech.* ora φ 11 miraque *scripsi* mira *cdd.* 14 [ullum] *exclusi cf.* 57. 10 nec miserrimum senem usquam comparere illum δ miserinum Fφ 16 saeuum E. q euū ꝑrſ; hūc illū nec alium cocorum inqlinū p̄minebat Fφ (*in* F *haec omnia inducta; cum eo libro consentit* δ, *ubi haec omnia desunt cf.* 141. 1; 142. 25) 19 propellunt *scripsi* pellunt *cdd. cf.* 144. 19; 161. 18 21 inibi *Beroald.* u (i *supra*) F m (i *supra*) φ 21. 22 compertum *Beroald.* ceptum *cdd.* 22 ⟨en⟩ incipio *scripsi cf.* 1. 15; 163. 8 cupio *cdd.* 23 cuncta F[1]δ 24 commiserat φ 25 uilicabat φ

bens ex eodem famulitio conseruam coniugam, liberae cuiusdam extrariaeque mulieris flagrabat cupidine. quo dolore paelicatus uxor eius inst*inc*ta cunctas mariti rationes et quicquid horreo reconditum continebatur admoto combussit igne. nec tali damno tori sui contumeliam uindicasse contenta iam contra sua saeuiens uiscera laqueum sibi nectit infantulumque, quem de eodem marito iam dudum susceperat, eodem funiculo nectit seque per altissimum puteum, adpendicem paruulum trahens praecipitat. quam mortem dominus eorum aegerrime sustinens a*d*reptum seruulum, qui causam tanti sceleris uxori suae praestiterat, nudum ac totum melle perlitum firmiter alligauit arbori ficulneae, cuius in ipsa cariosa stipite inhabitantium formicarum nidificia borribant et ultro citro commeabant multiiuga scaturrigine. quae simul dulcem ac mellitum corporis nidorem persentiscunt, paruis quidem sed numerosis et continuis morsiunculis penitus inhaerentes, per longi temporis cruciatum ita, carnibus atque ipsis uisceribus adesis, homine consumpto membra nudarunt, ut ossa tantum uiduata pulpis nitore nimio candentia funestae cohaererent arbori.

XXIII. Hac quoque detestabili deserta mansione, paganos in summo luctu relinquentes rursum pergimus dieque tota campestres emensi uias ciuitatem quandam populosam et nobilem iam fessi peruenimus. inibi larem sedesque perpetuas pastores illi statuere decer-

1 familitio F$\varphi^1\delta$ *cf.* 18.11; 102.4 coniugam F$\varphi^1\delta$ *cf.* 99.28; 163.11 2 fla^{r}gabat F 3 instincta *Aldina* instricta *cdd.* E.; *eadem corruptela obtinebat olim* 165.22; *cf.* 40.21; 169.8 11 arreptum ad seruulum F arreptum $\overset{ad}{\cdot\cdot}$ seruulum φ 15 borri^{e}bant *S(auppe) cf.* 119.15; 190.11 borribant (e *add. m. rec., non prima ut putat* E.) F buriebant $\varphi\delta$ borriebant E. 20 adhesis φ. *Hanc historiunculam fere repetiuit S. Hieronymus. Vit. S. Pauli Erem. c.* 3

nunt, quod et longe quaesituris ⟨*nullae magis*⟩ firmae latebrae ⟨*fore*⟩ uiderentur et annonae copiosae beata celebritas inuitabat. triduo denique iumentorum refectis corporibus, quo uendibiliores uideremur, ad mercatum producimur magnaque uoce praeconis pretia singulis nuntiantis equi atque alii asini opulentis empto- [p. 149. E.] ribus praestinantur, at me relictum solum ac subsiciuum cum fastidio plerique praeteribant. iamque taedio contrectationis eorum, qui de dentibus *nostr*is aetates computabant, manum cuiusdam faetore sordentem, qui gingiuas identidem meas putidis scalpebat digitis, mordicus adreptam p*ae*nissime conterui. quae res circumstantium ab emptione mea utpote ferocissimi deterruit animos. tunc praeco dirruptis faucibus et rauca uoce saucius in meas fortunas ridiculos construebat iocos ʻquem ad finem cantherium istum uenui frustra subiciemus et uetulum ⟨*et*⟩ extritis ungulis debilem et *squa*lore deformem et in hebeti pigritia ferocem nec quicquam amplius quam ruderarium cribrum? atque *a*deo uel donemus eum cuipiam, siqui tamen faenum suum perdere non grauatur.'

XXIIII. Ad istum mod*um* praeco ille cachinnos circumstantibus commouebat. sed illa fortuna mea saeuissima, quam per tot regiones iam fugiens effugere uel praecedentibus malis placare non potui, rursum in me caecos detorsit oculos et emptorem aptissimum

1. 2 quod et longe quaesituris ⟨nullae magis⟩ firmae latebrae ⟨fore⟩ uiderentur *scripsi* 7 ac F φ δ 9 nostris *Par.* meis F φ E. 10 ętates F φ aetatem E. 11 identidem *om.* φ 12 paenissime *Lips.* plenissime *cdd. cf. Flor.* 22. 4 (*Kr.*) *ubi* φ *habet* plenissime; conterui F (terui *in ras. m. r.*) congerui φ contriui δ *cf.* 107. 14 14 dirruptis F φ δ disruptis E. *cf.* 172. 8; 195. 18; 200. 12 (diruptis F *scribit* 10. 29; 39. 25; 129. 29) 17 ⟨et⟩ *Beyte, Haeberl.* extritis *cf. Plaut. Asin.* 340 18 squalore *scripsi cf.* 212. 32 dolore *cdd.* colore *Ber.* lurore *Oud. cf.* 4. 2; 162. 14 19. 20 cribum F φ E. 20 atque adeo *Stew. cf. Ter. Phorm.* 389 atque ideo uel φ quare F (*m. r. in ras. fere* 11 *litt.*) quare δ 22 modum *Oud. cf.* 153. 4; 157. 15; 160. 1 *cet.* modo F φ E.

duris*que* meis casibus mire repertum obiecit. scitote qualem: cinaedum et senem cinaedum, caluum quidem sed cincinnis semicanis et pendulis capillatum, unum de triuiali popularium faece, qui per plateas et oppida cymbalis et crotalis personantes Deamque Syriam circumferentes mendicare compellunt. is nimio praestinandi studio praeconem rogat cuiatis essem. at ille Cappadocum me et satis forticulum denuntiat. rursum requirit annos aetatis meae. sed praeco lasciuiens 'mathematicus quidem qui stellas eius disposuit, quintum ei numerauit annum sed ipse scilicet melius istud de suis nouit professionibus. quanquam enim prudens crimen Corneliae legis incurram, si ciuem Romanum pro seruo tibi uendidero, quin emis bonum et frugi mancipium, quod te et foris et domi poterit iuuare?'

Sed exinde odiosus emptor aliud de alio non desinit [p. 150. E.] quaerere, denique de mansuetudine etiam mea percontatur anxie. XXV. at praeco 'ueruecem' inquit 'non asinum uides ad usus omnes quietum, non mordacem, nec calcitronem quidem sed prorsus ut in asini corio modestum hominem inhabitare credas. quae res cognitu non ardua. nam si faciem tuam mediis eius feminibus immiseris, facile periclitaberis quam grandem tibi demonstret patientiam.'

Sic praeco lurchonem tractabat dicacule sed ille cognito cauillatu, similis indignanti 'at te' inquit '...... deli*re*que prae*co*, cadauer surdum et mutum [delirumque praeconem] omnipotens et omniparens Dea Syria et sanctus Sabadius et Bellona et Mater Id*a*ea, ⟨*ac*⟩

1 durisque *scripsi* duris *cdd.* 12 sua — professione δg 18. 19 uerbecem Fφ[1] 20 calcetronem Fφ 23 emiseris *cdd. post* periclitaberis *in* F *m. recens add.* uidens, *quod in* δ *abiit in* uides 25 lyrchonem Fφ 26 ad te F 'at te' inquit '. . . . . delireque praeco, cadauer *scripsi cf.* 167. 26 *et Apol.* 74. 3 'at te' inquit 'cadauer surdum et mutum delirumque praeconem omnipotens *cdd.* 28. 29 de assyria*& F dea *firia et φ 29 mater dea F[1] ⟨ac⟩ *ins. Pet.*

cum suo Adone Venus domina caecum redd*ant*, qui scurrilibus iam dudum contra me uelitaris iocis. an me putas, inepte, iumento fero posse deam committere, ut turbatum repente diuinum deiciat simulacrum egoque miser cogar crinibus solutis discurrere et deae meae humi iacenti aliquem medicum quaerere?'

Accepto tali sermone cogitabam subito uelut lymphaticus exilire, ut me ferocitate cernens exasperatum emptionem desineret. sed praeuenit cogitatum meum emptor anxius pretio depenso statim, quod quidem gaudens dominus scilicet taedio mei facile suscepit, septemdecim denarium, et ilico me tumicla spartea deligatum tradidit Philebo. hoc enim nomine censebatur iam meus dominus. XXVI. at ille susceptum nouicium famulum trahebat ad domum statimque illinc de primo limine proclamat 'puellae, seruum uobis pulchellum en ecce mercata perduxi.' sed illae puellae chorus erat cinaedorum, quae statim exultan- [p. 151. E.] tes in gaudium, fractae rauca et effeminata uoce clamores absonos intollunt, rati scilicet uere quempiam hominem seruulum ministerio suo paratum. sed postquam non ceruam pro uirgine sed asinum pro homine succidaneum uidere, nare detorta magistrum suum uarie cauillantur. non enim seruum sed maritum illum scilicet sibi perduxisse. et 'heus' aiunt 'caue ne solus exedas tam bellum scilicet pullulum sed nobis quoque tuis palumbulis non nunquam inpertias.'

Haec et huius modi mutuo blaterantes praesepio me proximum deligant. erat quidam iuuenis satis corpulentus, choraula doctissimus, conlaticia stipe de mensa paratus,

1 suo cum φ reddunt Fφ 7. 8 ly^s^phaciτ; F 12 denarium Fφ (u *in* F *m. r. scr. in ras.*) *cf. ad* 15. 30 tumicla *Scal.* tumida∗ (t *in ras. m. r.*) stumidas partea φ 17 mercata F[1]φ mercat; F[2]δ *cf. Luc. Asin.* 604 ecce e mercatu *Pet.* 18 quae Fφ qui δ 19 fractae rauca *Lu. p.* 489 fractę ∗rauca F fracte arauca φ (a *ante* r *add. m. r.*) 29 ꝓximu^s^ Fφ proximo δ E. 30 choraula doctissimus *add. cdd. om.* E.

qui foris quidem circumgestantibus deam cornu canens adambulabat, domi uero promiscui operis partiarius agebat concubinus. hic me simul domi conspexit libenter, adpositis largiter cibariis, gaudens adloquitur 'uenisti*ne* tandem miserrimi laboris uicarius? sed diu uiuas et dominis placeas et meis defectis iam lateribus consulas.' haec audiens iam meas futuras nouas cogitabam aerumnas.

XXVII. Die sequenti uariis coloribus indusiati et deformiter quisque formati, facie caenoso pigmento delita et oculis obunctis graphice prodeunt, mitellis et crocotis et carbasinis et bombycinis iniecti, quidam tunicas albas in modum lanciolarum quoquouersum fluente purpura depictas cingulo subligati, pedes luteis induct*i* calceis. deam *deni*que serico contectam amiculo mihi gerendam imponunt brachiisque suis umero tenus renudatis, adtollentes immanes gladios ac secures, euantes exsiliunt incitante tibiae cantu lymphaticum tripudium. nec paucis pererratis casulis ad quandam uillam possessoris beati perueniunt et ab ingressu primo statim absonis ululatibus constrepentes fana- [p. 152. E.] tice p*ro*uolant diuque capite demisso ceruices lubricis intorquentes motibus crinesque pendulos in circulum rotantes et non nunquam morsibus suos incursantes musculos, ad postremum ancipiti ferro quod gerebant, sua quisque brachia dissicant. inter haec unus ex illis bacchatur effusius ac de imis praecordiis anhelitus crebros referens, uelut numinis diuino spiritu

2. 3 partiarius — concubinus *Pet. cum cdd.* partiarius F^1 partiarios $F^2 \varphi$ E. concubinus $F^1 \varphi$ concubitus F^2 E. 5 uenistine *scripsi* uenisti *cdd.* 11 grafice F *cf.* 201. 25 15 inducti *Oud. Kron.* induti *cdd. cf.* 35. 23; 167. 10; 210. 1 *Florida c.* 9 *p.* 10. 19 *Kr. post* calceis *interpunxi, post* iniecti (12) *sententiam continuaui* deam ⟨deni⟩que *Bl.* deamque *cdd.* 18 euantes φ leuantes F (*sed* l *in ras. m. r.*) δ 22 prouolant *Scriuerius* ∗puolant F $\overset{o}{\text{p}}$uolant φ *cf.* 154. 11; 161. 8; 170. 23 25 m$\overset{u}{\text{a}}$sculos φ *cf.* 33. 29 ac postremum φ

repletus, simulabat sauciam uaecordiam, prorsus quasi deum praesentia solebant homines non sui fieri meliores sed debiles effici uel aegroti. XXVIII. specta denique quale ⟨*de*⟩ caelesti prouidentia meritum reportauerit. infit uaticinatione clamosa conficto mendacio semet ipsum incessere atque criminari, quasi contra fas sanctae religionis dissignasset aliquid et insuper iustas poenas noxi facinoris ipse de se suis manibus exposcere. a*d*repto denique flagro quod semiuiris illis proprium gestamen est, contortis taenis lanosi uelleris prolixe fimbriatum et multiiugis talis ouium tesseratum, indidem sese multinodis commulcat ictibus, mir*a* contra plagarum dolores praesumptione munitus. cerneres prosectu gladiorum ictuque flagrorum solum spurcitie sanguinis effeminati madescere. quae res incutiebat mihi non paruam sollicitudinem uidenti tot uulneribus largiter profusum cruorem, nequo casu deae peregrinae stomachus, ut quorundam hominum lactem, sic illa sanguinem concupisceret asininum. sed ubi tandem fatigati uel certe suo laniatu satiati pausam carnificinae dedere, stipes aereas, immo uero et argenteas multis certatim offerentibus, sinu recepere patulo nec non et uini cadum et lactem et caseos et farris et siliginis aliquid, [et] non nullis ⟨*et*⟩ hordeum deae gerulo donantibus. auidis animis conradentes omnia et in sacculos huic quaestui de industria [p. 153. E.] praeparatos farcientes dorso meo congerunt, ut duplici sci-

2 feri Fφ 4 ⟨de⟩ *inserui* 5 c̄flicto F 7 dissignasset Fφ *cf.* 182. 13 designasset δ E. 8 noxi (i *superscr.*) F 10 taenis *scripsi* tęnis F genis (t *superscr.*) φ taeniis *Oud.* tenis E. 12 mira *scripsi cf.* 188. 13 mire *cdd.* 14 profecto (c, v *superscr.*) φ 15 spurcicie F (*sed* cie *in ras. m. r.*) spurcitia φ^1 *et mg.* F effeminatim adescere $F^1\varphi$ 19 illa *cdd.* illae *Bsn.* concupisceret *Beroald.* c̄fpiceret *cdd.* 24 non nullis et *scripsi* et non nullis *cdd.* *sententiam finiui post* donantibus 27 coierunt (g *superscr.*) φ *cf.* 70. 9

licet sarcinae pondere grauatus et horreum simul et templum incederem.

XXVIIII. Ad istum modum palantes omnem illam depraedabantur regionem. sed in quodam castello copia laetati largioris quaesticuli gaudiales instruunt dapes. a quodam colono fictae uaticinationis mendacio pinguissimum deposcunt arietem, qui Deam Syriam esurientem suo satiaret sacrificio, probeque disposita cenula balneas obeunt ac dehinc lauti quendam fortissimum rusticanum, industria laterum atque imis uentris bene praeparatum comitem cenae secum adducunt paucisque admodum praegustatis olusculis, ante ipsam mensam spurcissima illa propudia ad inlicitae libidinis extrema flagitia infandis uriginibus efferantur passimque circumfusi nudatum supinatumque iuuenem execrandis oribus flagitabant. nec diu*tius* tale facinus meis oculis tolerantibus 'porro Quirites' proclamare gestiui sed uiduatum ceteris syllabis ac litteris processit 'O' tantum, sane clarum ac ualidum et asino proprium sed inopportuno plane tempore. namque de pago proximo complures iuuenes abactum sibi noctu perquirentes asellum nimioque studio cuncta deuorsoria scrutantes, intus aedium audito ruditu meo, praedam absconditam latibulis aedium rati, coram rem inuasuri suam inprouisi conferto gradu se penetrant palamque illos execrandas foeditates obeuntes deprehendunt iam iamque uicinos undique percientes turpissimam scaenam patefaciunt, insuper ridicule sacerdotum purissimam laudantes castimoniam. XXX. hac infamia consternati, quae per ora populi facile dilapsa merito inuisos ac detestabiles eos cunctis effecerat, noctem ferme circa

14 uirginibus φ uirginibus efferuntur δ 16 orib; Fφ (*in* F *m. ualde rec. corr.* uriginibus) 16 diutius *scripsi* diu *cdd.* nec denique *Pric. cf.* 4. 18 17 porro Quirites *cf. Catull. Priap.* 26 18 processit] praecissit Fφ 22 diuersoria φδ 29 ac Fφ 31 effecerant F

mediam collectis omnibus furtim castello facessunt bonaque itineris parte ante iubaris exortum transacta, iam die claro solitudines auias nancti, multa secum prius conlocuti accingunt se meo funeri deaque uehiculo meo sublata et humi reposita cunc- [p. 154. E.] tis stramentis me renudatum ac de quadam quercu destinatum flagro illo pecuinis ossibus catenato uerberantes paene ad extremam confecerant mortem. fuit unus qui poplites meos eneruare secure sua comminaretur, quod de pudore illo candido scilicet suo tam deformiter triumphassem. sed ceteri non meae salutis sed simulacri iacentis contemplatione in uita me retinendum censuere. rursum itaque me refertum sarciuis planis gladiis minantes perueniunt ad quandam nobilem ciuitatem. inibi uir principalis et alias religiosus et eximie deam reuerens tinnitu cymbalorum et sonu tympanorum cantusque Phrygii mulcentibus modulis excitus procurrit obuiam deamque uotiuo suscipiens hospitio nos omnis intra conseptum domus amplissimae constituit numenque summa ueneratione atque hostiis opimis placare contendit.

XXXI. Hic ego me potissimum capitis periclitatum memini. nam quidam colonus partem uenationis, inmanis cerui pinguissimum femus, domino illi suo muneri miserat, quod incuriose pone culinae fores non altiuscule suspensum canis adaeque uenaticus latenter inuaserat, laetusque praeda propere custodientes oculos euaserat. quo damno cognito suaque reprehensa neglegentia cocus diu lamentatus lacrimis inefficacibus, iam iamque domino cenam flagitante maerens et utcunque metuens altius, filio suo paruulo consalutato adreptoque funiculo, mortem sibi nexu laquei compa-

3 nacti F²φ 8 conferant (ce *suprascr.*) φ conferant δ 16 dm Fφ sonu F sonu (it *suprascr.*) φ 17 frygii (*post.* i *in ras. add. m. rec.*) F 18 procurrit F pcurrit φ *cf.* 152. 1 19 conseptum F

rabat. nec tamen latuit fidam uxorem eius casus extremus mariti sed funestum nodum uiolenter inuadens manibus ambabus 'adeone' inquit 'praesenti malo perterritus mente excidisti tua nec fortuitum istud remedium, quod deum prouidentia subministrat, intueris? nam siquid in ultimo fortunae turbine resipiscis, expergite mi ausculta et aduenam istum asinum remoto quodam loco deductum iugula femusque eius ad similitudinem perditi detr*unca*tum et accuratius in protrimentis sapidissim*is* percoctum adpone domino ceruini uicem.

[p. 155. E.] Nequissimo uerberoni sua placuit salus de mea morte et multum conseruae laudata sagacitate destinatae iam lanienae cultros acuebat.

LIBER VIIII

I. Sic ille nequissimus carnifex contra me manus impias obarmabat, at ego praecipitante consilium periculi tanti praesentia nec expectata diutina cogitatione lanienam imminentem fuga uitare statui protinusque uinculo, quo fueram deligatus, abrupto cursu me proripio totis pedibus, ad tutelam salutis crebris calcibus uelitatus, ilicoque me, raptim transcursa proxima porticu, triclinio, in quo dominus aedium sacrificales epulas cum sacerdotibus deae cenitabat, incunctanter immitto nec pauca rerum adparatus cibarii, mensas etiam impetu meo collido atque disturbo. qua rerum deformi strage paterfamilias commotus, ut importunum atque lasciuum me cuidam famulo curiose traditum certo

9 detruncatum *Rohde* detractatum *cdd.* *cf.* *Luc. Asin.* 608 τὸν μηρὸν ἀποτεμών 10 sapidissimis *scripsi* *cf.* 189. 25 sapidissime *cdd.* 14 destinata $F^1\varphi^1$ iam E. etiam *cdd.* 16. 17 suas impias φ consilio F^2 25 *post* etiam *deletum* gen; *in* Fφ 26 c°allido φ

aliquo loco clausum iubet cohiberi, ne rursum conuiuium placidum simili petulantia dissiparem. hoc astu*tu*lo commento scitule munitus et mediis lanii manibus ereptus custodela salutaris mihi gaudebam carceris.

Sed nimirum nihil Fortuna rennuente licet homini nato dexterum prouenire, nec consilio prudenti uel remedio sagaci diuinae prouidentiae fatalis dispositio subuerti uel reformari potest. mihi denique id ipsum commentum, quod momentariam salutem repperisse uide*bar*, periculum grande immo praesens exitium conflauit aliud. II. nam quidam subito puer mobili ac trepida facie percitus, ut familiares inter se susurrabant, inrumpit triclinium suoque annuntiat domino de proximo angiportu canem rabidam paulo ante per posticam impetu miro sese direxisse ardentique prorsus furore uenaticos canes inua- [p. 156. E.] sisse ac dehinc proximum petisse stabulum atque ibi pleraque iumenta incurrisse pari saeuitia, nec postremum saltem ipsis hominibus pepercisse. nam Myrtilum mulionem et Hephaestionem cocum et Hypatafium† cubicularium et Apollonium medicum, immo uero et plures alios ex familia abigere temptantes uariis morsibus quenque lacerasse, certe uenenatis morsibus contacta non nulla iumenta efferari iam simili rabie. quae res omnium statim percussit animos ratique me etiam eadem infectum ferocire, *ad*reptis cuiuscemodi telis mu-

1 loco aliquo F[1] iussit *post* clausum *add. m. recentissima in* F *om.* φ *qui tamen in mg. habet* iubet; iussit δ 2. 3 hoc astutulo commento *Oud. cf. infra us.* 9; 45. 18 *et* 158. 1; 172. 28 hic astulo commento E. hoc δ 5. 6 homini nato *cf. Apol.* 11. 22; 20. 20 9 momentaneam δ 10 uidebar *scripsi* uidebatur *cdd. cf. Luc. Asin.* 608 18 incurrus se F[1]φ 20 efestione^s F effestionem φ hypatafiu^s Fφ hyspasium δg Hypatarium E. Hyparchum *Rossb.* 23 contracta *cdd.* 24 effera tria simili Fφ efferali iam simili δ efferari simili g 26 cuiuscemodi *cdd.* cuiusque modi E *cf.* 145. 9

tuoque ut exitium commune protelarent cohortati, ipsi potius eodem uaesaniae morbo laborantes persecuntur. nec dubio me lanceis ill*i* uel uenabulis, immo uero et bipennibus, quae facile famuli subministrauerant, membratim co*ncip*u*l*assent, ni respecto subiti periculi turbine cubiculum, in quo mei domini deuertebant, protinus inrupissem. tunc clausis obseratisque super me foribus obsidebant locum, quoad sine ullo con*gr*essionis suae periculo pestilentiae letalis peruicaci rabie possessus ac peresus a*b*sumerer. quo facto tandem libertatem nanctus, solitariae fortunae munus amplexus, super constratum lectum abiectus post multum equidem temporis somnum humanum quieui.

III. Iamque clara die mollitie cubiculi refota lassitudine uegetus exurgo atque illos, qui meae tutelae peruigiles excubias agitauerant, ausculto de meis sic altercare fortunis 'adhucine miserum istum asinum iugi furore iactari credimus? immo uero iam uirus increscente saeuitia prorsus extinctu*s*.' sic opinionis uariae terminum ad explorationem conferunt ac de rima quadam prospiciunt sanum me atque sobrium otiose consistere. iamque ultro foribus patefactis plenius an iam sim mansuefactus periclitantur. sed unus ex his, de caelo scilicet missus mihi sospitator, argumentum explorandae sanitatis meae tale commonstrat ceteris ut aquae recentis com- [p. 157. E.] pletam peluem offerrent potui meo ac si intrepidus et more solito sumens aquis adlibescerem, sanum me atque omni morbo scirent expeditum: contra uero si uisum contactumque laticis uitarem ac perhorrescerem, pro comperto noxiam rabiem

2 bęranię F beranie φg ueramie̅ δ 3 illi *Beyte* illis *cdd.* 5 concipulassent *scripsi cf. A. L. L.* IX. 461 compilassent *cdd. cf.* 128. 8 8. 9 congressionis *Lips.* concessionis *cdd.* E. *cf.* 144. 21 *ubi* Fφ *habent* adgessionibus 10 adsumerer F assumerer φ 17 adhuccine φ 19 extinctus *scripsi* extinctum *cdd.*

pertinaciter durare. IIII. hoc enim libris etiam pristinis proditum obseruari solere. isto placito uas immane confestim aquae perlucidae de proximo petitae fonte cunctantes adhuc offerunt mihi. at ego sine ulla mora progressus etiam obuio gradu satis sitienter pronus et totum caput inferens salutares uere equidem illas aquas hauriebam. iamque et plausus manum et aurium flexus et ductum capistri et quiduis aliud periclitantium placide patiebar, quoad contra uaesanam eorum praesumptionem modestiam meam liquido cunctis adprobarem.

Ad istum modum uitato duplici periculo die sequenti rursum diuinis exuuiis onustus cum crotalis et cymbalis circumforaneum mendicabulum producor ad uiam. nec paucis casulis atque castellis oberratis deuertimus ad quempiam pagum urbis opulentae quondam, ut memorabant incolae, inter semiruta uestigia conditum et hospitio proxumi stabuli recepti cognoscimus lepidam de adulterio ⟨*uxoris*⟩ cuiusdam pauperis fabulam, quam uos etiam cognoscatis uolo.

V. Is gracili pauperie laborans fabriles operas praebendo paruis illis mercedibus uitam tenebat. erat ei tamen uxorcula etiam, satis quidem tenuis et ipsa, uerum tamen postrema lasciuia famigerabilis. sed die quadam dum matutino ille ad opus susceptum proficiscitur, statim latenter inrepit eius hospitium temerarius adulter. ac dum ueneris conluctationibus securius operantur, maritus ignarus rerum ac nihil etiam tum tale suspicans inprouisus hospitium repetit. iamque clausis et obseratis foribus uxoris laudata continentia ianuam pulsat, sibilo etiam praesentiam suam denuntiante.

† uergens

3 petito F[2] 4 adhuc] ad hoc Fφ ad hec δ 6 inferens F uergens $\varphi\delta$g inserens *Pet.* 7 manum F manuum φ natium *Corn.* 13 exubiis Fφ^1 19 ⟨uxoris⟩ *inserui, non enim maritus erat adulter.* 21 is φ hic F (*sed scr. m. r. in ras.*) δg 21. 22 p̄bendo F[1]δ p̄hendo φ p̄hendens F[2]g

tunc mulier callida [p. 158. E.] et ad huius modi flagitia perastutula tenacissimis amplexibus expeditum hominem dolio, quod erat in angulo semiobrutum sed alias uacuum, dissimulanter abscondit, et patefactis aedibus adhuc introeuntem maritum aspero sermone accipit 'sicine uacuus et otiosus insinuatis manibus ambulabis mihi nec obito consueto labore uitae nostrae prospicies et aliquid cibatui parabis? at ego misera pernox et per diem lanificio neruos meos contorqueo, ut intra cellulam nostram saltem lucerna luceat. quanto me felicior Daphne uicina, quae *prandio* et *mero* matutino saucia cum suis adulteris uolutatur!'

VI. Sic confutatus maritus 'et quid istic est?' ait 'nam licet forensi negotio officinator noster attentus ferias nobis fecerit, tamen hodiernae cenulae nostrae prospexi. uides istud dolium, quod semper uacuum frustra· locum detinet tantum et re uera praeter impedimentum conuersationis nostrae nihil praestat amplius? istud ego quinque denariis cuidam uenditaui et adest, ut dato pretio secum rem suam ferat. quin itaque praecingeris mihique manum tantisper accommodas, ut exobrutum protinus tradatur emptori.'

E re nata fallacia mulier, temerarium tollens cachinnum 'magnum' inquit 'istum uirum ac strenuum negotiatorem nacta sum, qui rem, quam ego mulier et intra hospitium contenta iam dudum septem denariis uendidi, minoris distraxit.'

Additamento pretii laetus maritus 'et quis est ille' ait 'qui tanto praestinauit?'

11 dafhne Fφ prandio et mero matutino *scripsi cf.* 163. 21; 164. 3 mero et prandio m. *cdd.* 12 uolutatur *cf. Cic. de har. resp.* § 59 13 et quid *cdd.* ecquid E. 16 uidefif ut F uide fif ut φ uides illud δ 19 quinque φ septem F (*in ras. scr. m. ualde recens*) 25 et *om.* δ 28 abditamento Fφ 28. 29 'et quis est ille' ait 'qui tanto praestinauit' Fφδ 'et quis ille' ait 'qui tanto pretio pr. E. (*in* φ st *in* praestinauit *scr. m. r. in ras.*) *cf.* 173. 33

At illa 'olim, inepte' inquit 'descendit in dolium sedulo soliditatem eius probaturus.'

VII. Nec ille sermoni mulieris defuit sed exurgens alacriter 'uis' inquit 'uerum scire, mater familias? hoc tibi dolium nimis uetustum est et multifariam rimis hiantibus quassum' ad maritumque eius dissimulanter conuersus 'quin tu, quicunque es homuncio, lucernam' ait 'actutum mihi expedis, ut erasis in- [p. 159. E.] trinsecus sordibus diligenter ⟨*an*⟩ aptum usui possim dinoscere, nisi nos putas aes de malo habere?' nec quicquam moratus ac suspicatus acer et egregius ille maritus accensa lucerna 'discede' inquit 'frater, et otiosus adsiste, donec probe procuratum istud tibi repraesentem' et cum dicto nudatus ipse, delato lumine, scabiem uetustam cariosae testae occipit exculpere. at uero adulter, bellissimus ille pusio, inclinatam dolio pronam uxorem fabri superincuruatus secure dedolabat. ast illa capite in dolium demisso maritum suum astu meretricio tractabat ludicre. hoc et illud et aliud et rursus aliud purgandum demonstrat digito suo, donec utroque opere perfecto, acceptis septem denariis, calamitosus faber collo suo gerens dolium coactus est ad hospitium adulteri perferre.

VIII. Pauculis ibi diebus commorati et munificentia publica saginati uaticinationisque crebris mercedibus suffarcinati purissimi illi sacerdotes nouum quaestus genus sibi comminiscuntur. sorte unica per casu*m* *tabu*lis pluribus enotata consulentes de rebus uariis plurimos ad hunc modum cauillantur. sors haec erat

2 sodiditate F^1 5 uetustū * F uenust* φ^1 6 hyantibus φ 9 ⟨an⟩ *add. Pric.* possim *cdd.* possis E. 16 uellissimus Fδg uilissimus φ 18 at φ 20 rursus alid F 27. 28 per casum tabulis pluribus *scripsi* p casulis pluribus Fφ (*in* F casulis *scr. m. r.; ultima pars uocabuli* casulis *dignosci non potest*) casulis pluribus δg tabulis pluribus E. casibus pluribus *Oud.*

ideo coniuncti terram proscindunt boues,
ut in futurum laeta germinent sata.

tum siqui matrimonium *f*orte coaptantes interrogarent, rem ipsam responderi aiebant, ⟨*iumentis*⟩ iungen*do* conubio et satis liber*is* procreandis. si possessiones praestinaturus quaereret, merito boues ut et iugum et arua sementis florentia*m* pr*ae*nuntiar*e*. siquis de profectione sollicitus diuinum caperet auspicium, iunctos iam paratosque quadripedum cunctorum mansuetissimos ⟨*securum iter portendere*⟩ et lucrum promitti de glebae germine. si proelium capessiturus uel latronum factionem persecuturus utiles necne processus sciscitaretur, addi*ct*am uictoriam *s*orti*s* praesagio contendebant, quippe ceruices hostium iugo subactu*i*ri et praedam de rapinis uberrimam fructuosamque captu*i*ri.

[p. 160. E.] Ad istum modum diuinationis astu captioso conraserant (VIIII.) non paruas pecunias sed adsiduis interrogationibus argumenti satietate iam defecti rursum ad uiam prodeunt, uiam tota quam *hac*te*nus* confeceramus longe peiorem, quidni lacunosis incilibus uoraginosam, partim stagnanti palude fluidam et alibi subluuie caenosa lubricam. crebris denique offensaculis et assiduis lapsibus iam contusis cruribus meis uix tandem ad campestres semitas fessus euadere potui. et ecce nobis repente de tergo manipulus armati super-

3 forte *Rohde* sorte *cdd.* 4. 5 ⟨iumentis⟩ iungendo conubio et satis liberis procreandis *scripsi cf. Mus. Rhen. N. S.* XLII. 314. *cf. etiam Seru. ad Aen.* III. 537 iungendos conubio et satis liberum procreandis F φ liberis procreandis δ iungendo conubio et satis liberum pr. *Bsn.* 7 florentiam praenuntiare *scripsi* florentia pronuntiari F φ 9. 10 ⟨securum iter portendere⟩ *inserui* 13 addictam — sortis *Stewech. cf.* 217. 7 additam — forti *cdd.* 14 subactuiri *et* captuiri *scripsi cf. Mnemos.* 1896. 262 subactu*ri F subacturi φ capturi F φ 17 conraserant F φ conuaserant δ contraxerant E. 19 $\overset{pro}{re}$deunt φ tot$\overset{s}{a}$ F hactenus *Rohde* nocte *cdd.* 22 tenosa F φ 25 manipulus] manipulis F δ manipuli φ

currunt equites aegreque cohibita equorum curriculi rabie, Philebum ceterosque comites eius inuolant auidi colloque constricto et sacrilegos impurosque compellantes interdum pugnis obuerberant nec non manicis etiam cunctos coartant et identidem urg*u*enti sermone comprimunt, promerent potius aureum cantharum, promerent auctoramentum illud sui sceleris, quod simulatione sollemnium, quae in operto factitauerant, ab ipsis puluinaribus Matris deum clanculo furati, prorsus quasi possent tanti facinoris euadere supplicium, tacita profectione adhuc luce dubia pomerium peruaserint. X. nec defuit qui, manu super dorsum meum iniecta, in ipso deae quam gerebam gremio scrutatus, repperiret atque incoram omnium aureum depromeret cantharum. nec isto saltem tam nefario scelere impuratissima illa capita confutari terreriue potuere sed mendoso risu cauillantes 'en' inquiunt 'indignae rei scaeuitatem, qua plerumque insontes periclitantur homines! propter unicum ca*liculum*, quem deum Mater sorori suae Deae Syriae hospitale munus optulit, ⟨*ut*⟩ noxios religionis antistites ad discrimen uocari capitis!'

Haec et alias similis afannas frustra adblaterantis eos [p. 161. E.] retrorsus abducunt pagani statimque uinctos in Tullianum conpingunt cantharoque et ipso simulacro, quod gerebam, apud fani donarium redditis ac consecratis, altera die productum me rursum uoce

1. 2 curriculi rabie F φ curruli rabie δ E. *uulgo* 5 cunctos F φ uinctos *cum Vulcanio* E. 6 potius *cdd.* ocius *Beroald.* E.

12 man$\overset{s}{u}$ F man$\overset{s}{u}$ φ 16. 17 mendoso *cdd.* *num fuit* mentito? *cf.* 161. 24 seuitatem φ δ 18 qua plerumque F δ quam plerumque φ quam plerique E. 19 caliculum φ *mg.* F cantharum F cantarum δ 20 ⟨ut⟩ *inserui cf.* 161. 24 *et Tacit. Ann.* V. 11 *cf. Mus. Rhen. N. S.* XLII. 314 innoxios *Stew.* 22 haec F^1 φ his F^2 δ aliis F^2 δ *fortasse post* alias ⟨his⟩ *inserendum cf.* 71. 6; 151. 9; 165. 32 *sed cf.* 191. 1 afannas F^1 afannis F^2 affannas φ *et mg.* φ *cf.* 188. 3 adblaterantis *scripsi* ablaterantis F φ ablatterantes φ^2 adblatterantes E. *cf.* 71. 6; 151. 9; 187. 19

praeconis uenui subiciunt septemque nummis carius, quam prius me comparauerat Philebus, quidam pistor de proximo castello praestinauit protinusque frumento *iam* coemto adfatim onustum per iter arduum scrupis et *c*uiuscemodi stirpibus infestum ad pistrinum quod exercebat perducit.

XI. Ibi complurium iumentorum multiuii circuitus intorquebant molas ambage uaria, nec die tantum, uerum perpeti etiam nocte prorsus instabili machinarum uertigine lucubrabant peruigilem farinam. sed mihi, ⟨*ne*⟩ erudimentum seruitii perhorrescerem scilicet, nouus dominus loca lautia prolixe praebuit. nam et diem primum illum feriatum dedit et cibariis abundanter instruxit praesepium. nec tamen illa otii saginaeque beatitudo durauit ulterius sed die sequenti molae, quae maxima uidebatur, matutinus adstituor et ilico uelata facie propellor ad incurua spatia flexuosi canalis, ut in orbe termini circumfluentis reciproco gressu mea recalcans uestigia uagarer errore certo. nec tamen sagacitatis ac prudentiae meae prorsus oblitus facilem me tirocinio disciplinae praebui sed, quanquam frequenter cum inter homines agerem, machinas similiter circumrotari uidissem, tamen, ut expers et ignarus operis, stupore mentito defixus haerebam, quod enim rebar ut minus aptum et huius modi ministerio satis inutilem me ad alium quempiam, utique leuiorem laborem *de*legatum iri, uel otiosum certe cibatuiri. sed frustra sollertiam damnosam exercui. complures enim protinus baculis armati me circumsteterunt atque, ut

2 fileb; F 4 iam *scripsi* etiam *cdd.* co$\overset{s}{e}$to F 5 cuiuscemodi *scripsi cf.* 145. 9; 156. 9 huiuscemodi *cdd.* cuiusque modi *Haupt* pristinum F¹φ 6 perducit Fδ producit φ *cf.* 152. 1; 170. 20 10. 11 sed mihi F¹φ sed dum F²δ E. 11 ⟨ne⟩ *Pet.* scilicet *inductum in* F, *om.* δ 16 adstituor *cf.* 40. 1

18 orbem φ 21 tyrocinio F t$\overset{i}{o}$ricinio φ 26 leniorem φ 27 delegatum *scripsi cf.* 127. 13 legatum *cdd.* cibatu iri F cibatum iri φ *cf.* 159. 30 *Mnemos.* 1896. 262

eram luminibus obtectis securus etiam nunc, repente signo dato et clamore conferto plagas ingerentes aceruatim, adeo me strepitu turbulentant, ut cunctis consiliis abiectis ilico scitissime taeniae sparteae totus [p. 162. E.] innixus discursus alacres obirem. XII. at subita sectae commutatione risum toto coetui commoueram.

Iamque maxima diei parte transacta defectum alioquin me helcio sparteo dimoto nexu machinae liberatum adplicant praesepio. at ego quanquam eximie fatigatus et refectione uirium uehementer indiguus et prorsus fame perditus, tamen familiari curiositate attonitus et satis anxius, postposito cibo, qui copiosus aderat, inoptabilis officinae disciplinam cum delectatione quadam arbitrabar. dii boni! quales il*li* homunculi uibicibus liuidin*e*is totam cutem depicti dorsumque plagosum scissili centunculo magis inumbrati quam obtecti, non nulli exiguo tegili tantum modo pubem iniecti, cuncti tamen sic tunicati ut essent per pannulos manifesti, frontes litterati et capillum semirasi et pedes anulati, tum lurore deformes et fumosis tenebris uaporosae caliginis palpebras adesi atque *i*deo male luminati, et in modum pugilum, qui puluisculo perspersi dimicant, farinulenta cinere sordide candidati. XIII. iam de meo iumentario contubernio quid uel ad quem modum memorem? quales illi muli senes uel cantheri debiles! circa praesepium capita demersi contruncabant moles palearum, ceruice*s* cariosa uulnerum putredine ⟨*crudi*⟩, follicantes nares [languidas] adsiduo pulsu tussedinis

2 ingerentes aceruatim *cf.* 61. 4 9 dimotos F¹φ 10 exumię F 15 dii F quale F¹φ illi *scripsi cf. infra us.* 26 *et* 194. 15 16 inuicibus F uiuicibus φ liuidineis *scripsi* libidinis F φ liuidinis E. liuedineis *Salm., qui idem uoluit Flor.* 9. 7 (*Kr.*) *ubi* F φ *item habent* libidinis 19 illecti (ll *ex correct.*) 21 lucore φ 22 ideo *scripsi* adeo *cdd.* 23 ppsi F¹φ 28 ceruices *Rohde* ceruice *cdd.* ⟨crudi⟩ *inserui* 29 nare F¹φ [languidas] *glossema τοῦ* follicantes *eieci*

hiulci, pectora copulae sparteae tritura continua exulcerati, costas perpetua castigatione ossium tenus renudati, ungulas multiuia circumcursione in enorme uestigium porrecti totumque corium ueterno atque scabiosa macie exasperati. talis familiae funestum mihi etiam metuens exemplum ueterisque Lucii fortunam recordatus et ad ultimam salutis metam detrusus summisso capite maerebam. nec ullum uspiam cruciabilis uitae solacium aderat, nisi quod ingenita mihi curiositate recreabar dum praesentiam meam parui facientes libere quae uolunt omnes et [p. 163. E.] agunt et loquuntur. nec inmerito priscae poeticae diuinus auctor apud Graios summae prudentiae uirum monstrare cupiens multarum ciuitatum obitu et uariorum populorum cognitu summas adeptum uirtutes cecinit. nam et ipse gratas gratias asino meo memini, quod me suo celatum tegmine uariisque fortunis exercitatum, etsi minus prudentem, ⟨*at*⟩ multiscium reddidit. XIIII. fabulam denique bonam ⟨*et*⟩ prae ceteris suauem comp*ertu* ad aures uestras adferre decreui et en occipio.

Pistor ille qui me pretio suum fecerat, bonus alioquin uir et adprime modestus, pessimam et ante cunctas mulieres longe deterrimam sortitus coniugam poenas extremas tori larisque sustinebat, ut hercules eius uicem ego quoque tacitus frequenter ingemescerem. nec enim uel unum uitium nequissimae illi feminae deerat sed omnia prorsus, ut in quandam caenosam latrinam in eius animum flagitia confluxerant: saeua scaeua, uirosa ebriosa, peruicax pertinax, in rapinis turpibus auara, in sumptibus foedis profusa, inimica fidei, hostis pu-

4 ueterno φ ueterna Fδ 7 metandem tru summisso F me tandem trusum misso φ me tandem crus submisso δ 13 prudente F¹φ 18 ⟨at⟩ *inserui* 19 ⟨et⟩ *inserui* suauem *scripsi* suaue *cdd.* compertu *scripsi* comptam *cdd.* compertam *Colu.* 28 uirosa (i *supra* o) F; *Apuleio dignum fuit* uirosa uinosa *quod habuisse dicitur liber Fuxensis*

dicitiae. tunc spretis atque calcatis diuinis numinibus in uicem certae religionis mentita sacrilega praesumptione dei, quem praedicaret unicum, confictis obseruationibus uacuis fallens omnes homines et miserum maritum decipiens matutino mero et continuo stupro corpus manciparat. XV. talis illa mulier miro me persequebatur odio. nam et antelucio recubans adhuc subiungi machinae nouicium clamabat asinum et statim ut cubiculo primum processerat ⟨*propter*⟩ insistens iubebat incoram sui plagas mihi quam plurimas irrogari et, cum tempestiuo prandio laxarentur iumenta cetera, longe tardius applicari praesepio [iubebat]. quae saeuitia multo mihi magis genuinam curiositatem in suos mores ampliauerat. nam et adsiduo plane commeantem in eius cubiculum quendam sentiebam iuuenem, cuius et faciem uidere cupiebam ex summo studio, si tamen uelamentum capitis libertatem tribuisset meis aliquando luminibus. nec enim mihi sollertia de- [p. 164. E.] fuisset ad detegenda quoquo modo pessimae feminae flagitia. sed anus quaedam stuprum sequestra et adulterorum internuntia de die cotidie inseparabilis aderat. cum qua protinus ientaculo ac dehinc uino mero mutuis uicibus uelitata scaenas fraudulentas in exitium miserrimi mariti subdolis ambagibus construebat. at ego quanquam grauiter suscensens errori Fotidis, quae me dum auem fabricat, perfecit asinum, isto tamen uel unico solacio aerumnabilis deformitatis meae recreabar, quod auribus grandissimis praeditus cuncta longule etiam dissita facillime sentiebam.

9 ⟨propter⟩ *Rohde* 10. 11 iro urgeri φ 12 applicari F (*pr.* p *in ras. scr. m. r.*) amplicari φ (m *in ras.*) [iubebat] *exclusi; Oud. om. prius* iubebat *us.* 10 18 ī sollertia φ 20 stuprum Fφ stupri E. 20. 21 sequestr& F sequestre φ 21 et *add. in* φ *m. r.* stupri conscia et a. δ stupri sequestra *mg.* φ 23 uelitat$\overset{s}{a}$ | cęnas F uelitatas cenas φ

XVI. denique die quadam *tinnul*ae illius aniculae sermo talis meas adfertur auris

'De isto quidem, mi erilis, tecum ipsa uideris, *quod* sine meo consilio pigrum et formidulosum familiarem istum sortita es, qui insuauis et odiosi mariti tui caperratum supercilium ignauiter perhorrescit ac per hoc amoris languidi desidia tuos uolentes amplexus discruciat. quanto melior Philesi*th*erus adulescens et formonsus et liberalis et strenuus et contra maritorum inefficaces diligentias constantissimus, dignus hercules solus omnium matronarum deliciis perfrui, dignus solus coronam auream capite gestare, uel ob unicum istud, quod nunc nuper in quendam zelotypum maritum eximi*a* *a*stu*tia* commentus est. audi denique et amatorum diuersum ingenium compara.

XVII. Nosti quendam Barbarum nostrae ciuitatis decurionem, quem Scorpionem prae morum acritudine uulgus appellat. hic uxorem generosam et eximia formo*n*sitate praeditam mira custodela munitam domi suae quam cautissime cohibebat.'

Ad haec ultima pistoris illa uxor subiciens 'quidni' inquit 'noui diligenter. Areten meam condiscipulam memoras.' [p. 165. E.] 'ergo' inquit anus 'nosti totam Phile*s*itheri et ipsius fabulam?' 'minime gentium' inquit 'sed nosse ualde cupio et oro, mater, ordine mihi singula retexe.'

Nec commorata illa sermocinatrix inmodica sic [anus] incipit 'Barbarus iste cum necessariam profec-

1 tinnulae *Wassius cf.* 4. 28; 165. 4 temulentae *Wower. cf.* 112. 1 timidae *cdd. hic et* 4. 28 3 quod *Rohde* quem *cdd.* 4 formidulosum F formidolosum φ E. 8 Philesitherus *Bsn.* philesiterus Fφδ Philetaerus E. 10—12 dignus solus — gestare *in φ statim sequitur post* constantissimus 13. 14 eximia astutia *scripsi* eximio studio *cdd.* eximio astulo *Kron.* 17 prae *scripsi* p̄ Fφ pro δ E. *cf.* 167. 3 aptitudine δ 19 formositate F domus φ 24 philetheri F philesteri φ 28 [anus] *exclusi*

tionem pararet pudicitiamque carae coniugis conseruare summa diligentia cuperet, seruulum suum Myrmecem, fidelitate praecipua cognitum, secreto commonet suaeque dominae custodelam omnem permittit, carcerem et perpetua uincula, mortem denique uiolentam defamem comminatus, si quisquam hominum uel in transitu digito tenus eam contigisset, idque deierans etiam confirmat per omnia diuina numina. ergo igitur summo pauore perculsum Myrmecem acerrimum relinquens uxori secutorem, securam dirigit profectionem. tunc obstinato animo uehementer anxius Myrmex nec usquam dominam suam progredi sinebat et lanificio domestico districtam inseparabilis adsidebat ac tantum necessario uespertini lauacri progressu adfixus atque conglutinatus extremas manu prendens lacinias mira sagacitate commissae prouinciae fidem tuebatur. XVIII. sed ardentem Philesitheri uigilantiam matronae nobilis pulchritudo latere non potuit. atque hac ipsa potissimum famosa castitate et insignis tutelae nimietate instinctus atque inflammatus, quiduis facere, quiduis pati paratus, ad expugnandam tenacem domus disciplinam totis accingitur uiribus certusque fragilitatis humanae fidei et quod pecuniae cunctae sint difficultates peruiae auroque soleant adamantinae etiam perfringi fores, opportune nanctus Myrmecis solitatem, ei amorem suum aperit et supplex eum mede*l*am cruciatui deprecatur. nam sibi statutam decretamque mortem proximare ni maturius cupito potiatur. nec eum tamen quicquam in re facili formidare debere, quippe cum uespera solus, fide tenebrarum contectus atque absconditus, introrepere et intra momentum temporis remeare posset. his

2 mirmicen Fφ 7 contingisset Fφ^1 degerans F$\varphi\delta$ *cf.* 70. 9; 106. 18; 153. 1 9 myrmecen F 12 sua F^1 14 uespertini lauacri necessario progressu φ 17 philesitheri F 26 eum Fδ ei φ medella F *sed cf.* 183. 22; 194. 8; 197. 25; 206. 2. *Apol.* 61. 7 (*Kr.*)

et huiusce modi suadelis ualidum [p. 166. E.] addens ⟨*argumentum*⟩ ad⟨*igit*⟩ cuneum, qui rigentem prorsus serui tenacitatem uiolenter diffinderet. porrecta enim manu sua demonstrat ei nouitate nimia candentes solidos aureos, quorum uiginti quidem puellae destinasset, ipsi uero decem libenter offerret. XVIIII. exhorruit Myrmex inauditum facinus et occlusis auribus effugit protinus. nec auri tamen splendor flammeus oculos ipsius exire potuit, sed *quan*quam procul semotus et domum celeri gradu prouectus uidebat tamen decora illa monetae lumina et opulentam praedam iam tenebat animo miroque mentis salo et cogitationum dissensione misellus in diuersas sententias carpebatur ac distrahebatur. illic fides, hic lucrum, illic cruciatus, hic uoluptas. nec saltem spatio cupido formonsae pecuniae leniebatur, sed nocturnas etiam curas inuaserat pestilens auaritia, ut quamuis erilis eum comminatio domi cohiberet, aurum tamen foras euocaret. *ad postremum tamen formidinem mortis uicit aurum.* tunc deuorato pudore et dimota cunctatione, sic ad aures dominae mandatum perfert. nec a genuina leuitate descivit mulier sed execrando metallo pudicitiam suam protinus auctorata est. ita gaudio perfusus ad suae fidei praecipitium ⟨*praecipitat*⟩ Myrmex, non modo capere uerum saltem contingere, quam exitio suo uiderat, pecuniam cupiens et ⟨*ut*⟩ magnis suis laboribus perfectum desiderium Philesithero laetitia percitus nuntiat, statimque destinatum praemium reposcit, et tenet

1. 2 addens ⟨argumentum⟩ ad⟨igit⟩ cuneum *scripsi* addens ad cuneum Fφ adplicat *Bsn.* addebat *Lu.* 3 diffinderet δ diffunderet Fφ 8 n̄ φ (*corr. ex* nec) 9 quanquam *cdd. sequiores* quam FφδE. 12 moroque F[1] 18. 19 ac postremum φ *cf.* 152. 3 *uerba* ad postremum — aurum, *quae cdd. collocant post* uoluptas *transposui post* euocaret 20 pudore F timore (pudore *supra scr.*) φ timore *mg.* F *cf.* 27. 6 23 ita *cdd.* it *Kron.* 19 ⟨praecipitat⟩ *inserui* 26 ⟨ut⟩ *inserui* et *in* ut *mutat Pet.* [et] *Lu.* 27 philesithero F

nummos aureos manus Myrmecis quae nec aereos norat. XX. iamque nocte promota solum perducit ad domum, probeque capite contectum amatorem strenuum infert adusque dominae cubiculum. commodum nouis amplexibus Amori rudi litabant, commodum prima stipendia Veneri militabant nudi milites et contra omnium opinionem captata noctis opportunitate inprouisus maritus adsistit. suae domus ianuam iam pulsat, iam clamat, iam saxo fores uerberat et ipsa tarditate magis magisque suspectus dira comminatur Myrmeci supplicia. at ille repentino malo perturbatus et misera trepidatione ad inopiam consilii deductus, quod solum poterat, nocturnas [p. 167. E.] tenebras sibi causabatur obsistere quin clauem curiose absconditam repperiret. interdum Philesitherus cognito strepitu raptim tunicas iniectus sed plane prae turbatione pedibus intectis procurrit cubiculo. tunc Myrmex tandem claue pessulis subiecta repandit fores et recipit etiam tunc fidem deum boantem dominum eoque propere cubiculum petente clandestino transcursu dimittit Philesitherum. quo iam p*ost*limin*io* liberato securus sui clausa domo rursum se reddidit quieti.

XXI. Sed dum prima luce Barbarus procedit cubiculo, uidet sub lectulo soleas incognitas quibus inductus Philesitherus inrepserat suspectisque e re nata quae gesta sunt, non uxori, non ulli familiarium cordolio patefacto, sublatis iis et in sinum furtim absconditis, iusso tantum Myrmece per conseruos uincto forum uersus adtrahi, tacitos secum mugitus iterans rapidum dirigit gressum, certus solearum indicio uestigium ad-

8. 9 iam clamat *in φ omissum add. uel ipse scriptor, uel corrector* 15. 25. p. 204. 7 philesitherus 20 philesitherum F 18 subiecta *in φ add. m. r.* 21 quo F que φ postliminio *scripsi cf.* 16. 15; 35. 21; 53. 21; 72. 1; 83. 2; 168. 1; 189. 6; *Flor.* 33. 11 pro limine *cdd.* 27 ii sed F^1φ eis ed F^2 eis et E. fort$\overset{s}{\text{i}}$ Fφ 28 ūso Fφ

ulteri posse se perfacile indipisci. sed ecce per plateam dum Barbarus uultu turgido subductisque superciliis incedit iratus ac pone eum Myrmex uinculis obrutus, non quidem coram noxae prehensus, conscientia tamen pessima permixtus, lacrimis uberibus ac postremis lamentationibus inefficacem commouet miserationem, opportune Philesitherus occurrens, quanquam diuerso quodam negotio destinatus, repentina tamen facie permotus, non enim deterritus, recolens festinationis suae delictum *e*t cetera *⟨ut erant⟩* consequenter suspicatus sagaciter, extemplo sumpta familiari constantia, dimotis seruulis inuadit cum summo clamore Myrmecem pugnisque malas eius *in*clementer obtundens 'at te' inquit 'nequissimum et periurum caput, dominus iste tuus et cuncta caeli numina, quae deierando temere deuo*c*asti, pessimum pessime perduint! qui de balneis soleas hesterna die mihi furatus es: dignus, hercules, dignus qui et ista uincula conteras et insuper carceris etiam tenebras perferas.'

Hac opportuna fallacia uigorati iuuenis inductus, immo sub- [p. 168. E.] latus et ad credulitatem delapsus Barbarus postliminio domum regressus uocato Myrmec*i* soleas illas offerens et ignouit ex animo et uti domino redderet, cui surripuerat, suasit.'

XXII. Hactenus adhuc anicula garriente suscipit mulier 'beatam illam quae tam constantis sodalis libertate fruitur! at ego misella molae etiam sonum et ecce illius scabiosi asini faciem timentem familiarem incidi.'

Ad haec anus 'iam tibi ego probe suasum et con-

3 eum F iam φ 4 p̄hensus *mg.* φ p̄hensū* F p̄hensu͛ φ 10 et cetera ut erant *scripsi* ut cetera *cdd. cf.* 170. 1 et cetera *Rohde* inclementer *Pric.* clementer Fφ 16 deuocasti *scripsi* deuotasti *cdd.* 18 conteras Fφ conferas δ E. 21 sublatus] *num fuit* subleuatus? 22. 23 Myrmeci *scripsi* Myrmece *cdd. cf.* 125. 30; 192. 18 25 acten; F 26. 27 liberalitate *Bl.*

firmatum animi amatorem illum alacrem uadimonium sistam' et insuper condicta uespertina regressione cubiculo facessit.

At pudica uxor statim cenas saliares comparat, uina pretiosa defaecat, pulmenta recentia tuccetis temperat mensa largiter instructa. denique ut dei cuiusdam aduentus, sic expectatur adulteri. nam et opportune maritus foris apud naccam proximum cenitabat. ergo igitur meridie propinquante helcio tandem absolutus refectuique secure redditus non tam hercules laboris libertatem gratulabar, quam quod reuelatis luminibus liber*e iam* cunctas facinorosae mulieris artes prospectare poteram. sol ipsum quidem delapsus Oceanum subterrenas orbis plagas inluminabat et ecce nequissimae anus adhaerens lateri temerarius adulter aduentat, puer admodum et adhuc lubrico genarum splendore conspicuus, adhuc adulteros ipse delectans. hunc multis admodum sauiis exceptum mulier cenam iubet paratam adcumbere. XXIII. sed ut primum occursoriam potionem et inchoat*iuu*m gustum extremis labiis contingebat adulescens, multo celerius opinione rediens maritus aduentat. tunc uxor egregia diras deuotiones in eum deprecata et crurum *ei* fragium abominata, exsangui formidine trepidantem adulterum alueo ligneo, quo frumenta confusa purgari consueuerant, temere propter iacenti suppositum abscondit ingenitaque astutia dissimulato tanto flagitio intrepidum mentita uultum percontatur de marito, cur utique contubernalis artissimi deserta cenula [p. 169. E.] praematurus adforet. at ille dolenti prorsus animo suspirans adsidue

1 illum *cdd.* alium *Aldin. Iunt.* uadimonium F[1] uadimonia (o superscr.) φ uadimonio *mg.* φ δ E. *cf.* 67. 17 5 *post* temperat *non post* instructa *interpungit Kron.* 8 apud uicinum proximum δ 12 libere iam *Iunt.* liber etiam *cdd.* liber iam *Rohde* 20 inchoatiuum *scripsi* inchoatum *cdd.* 23 ei *scripsi* eius *cdd.* crurifragium *Heins.* obominata *Wower.* adominata *Lips.* 25 contusa *Wassius*

'Nefarium' inquit 'et extremum facinus perditae feminae tolerare nequiens fuga me proripui. hem qualis, dii boni, matrona, quam fida quamque sobria turpissimo se dedecore foedauit! iuro per istam ego sanctam Cererem, me nunc etiam meis oculis de tali muliere minus credere.'

His instincta uerbis mariti audacissima uxor noscendae rei cupiens non cessat optundere, totam prorsus a principio fabulam promeret. nec destitit, donec eius uoluntati succubuit maritus et sic, ignarus suorum, domus alienae percenset infortunium

XXIIII. 'Contubernalis mei fullonis uxor, alioquin seruati pudoris, ut uidebatur, femina, quae secundo *semper* rumore gloriosa larem mariti pudice gubernabat, occulta libidine prorumpit in adulterum quempiam. cumque furtiuos amplexus obiret adsidue, ipso illo denique momento, quo nos lauti cenam petebamus, cum eodem illo iuuene miscebatur in uenerem. ergo nostra repente turbata praesentia subitario ducta consilio eundem illum subiectum contegit uiminea cauea, quae fustium flexu tereti in rectum aggerata cumulum lacinias circumdatas suffusa candido fumo sulpuris inalbabat, eoque iam, ut sibi uidebatur, tutissime celato mensam nobiscum secura participat. interdum acerrimo grauique odore sulpuris iuuenis inescatus atque obnubilatus intercluso spiritu ⟨*sudore*⟩ diffluebat, utque est ingenium uiuacis metalli, crebras ei sternutationes commouebat. XXV. atque ut primum ex regione mulieris pone tergum eius maritus acceperat

3 dii F 4 ioro (v over o) F per istam ego F φ per istam sanctam ego δ per ego istam *Oud. cf.* 75. 18; 99. 3 13. 14 secundo semper rumore *scripsi* secdò*** rumore F (dò — rum *scr. in ras. m. r.*) sẻp secundo♃ ore φ δ *cf.* 118. 24 19 curuata F φ 21 tereti *Oud.* ter& F φ *om.* δ rectum F φ erectum δ g aggerata F φ δ aggregata E. *cf.* 31. 7 22 suffusa] suffisa *cdd. cf.* 166. 2 sulpuris F *item us.* 25 26 spiritu] spiritum F φ δ ⟨sudore⟩ *inserui cf.* 8. 17

sonum sternutationis — quod enim putar*at* ab ea profectum — solito sermone salutem ei fuerat imprecatus et iterato rursum et frequentato saepius, donec rei nimietate commotus quod [p. 170. E.] res erat tandem suspicatur et impulsa mensa protenus remotaque cauea producit hominem crebros anhelitus aegre reflantem. inflammatusque indignatione contumeliae gladium flagitans iugulare moriturum gestiebat, ni respecto communi periculo uix eum ab impetu furioso cohibuissem, adseuerans breui absque noxa nostri suapte ⟨*sponte*⟩ inimicum eius uiolentia sulpuris periturum. nec suadela mea sed ipsius rei necessitate lenitus, quippe iam semiuiuum illum in proximum deportat angiportum. tum uxor*i* eius tacite suasi ac denique persuasi secederet paululum atque ultra limen tabernae ad quampiam tantisper familiarem sibi mulierem ⟨*migraret*⟩, quoad spatio feruens mariti sedaretur animus, qui tanto calore tantaque rabie perculsus non erat dubius aliquid etiam de se suaque coniuge tristius profecto cogitare. talium contubernalis epularum taedio fugatus larem reueni meum.'

XXVI. Haec recensente pistore iam dudum procax et temeraria mulier uerbis execrantibus fullonis illius detestabatur uxorem, illam perfidam, illam impudicam, ⟨*illud*⟩ denique uniuersi sexus grande dedecus, quae suo pudore postposito torique genialis calcato foedere larem mariti lupanari maculasset infamia, iamque p*ro*dita nuptae dignitate prostitutae sibi nomen adsciuerit. addebat et*iam* talis oportere uiuas exuri feminas. et tamen taciti uulneris et suae sordidae conscientiae

1 putarat *Koz.* putaret *cdd.* 5 ptenus F 11 ⟨sponte⟩ *inserui cf. de deo Socr.* 15. 25 (*Goldb.*) *et Pl. Trin.* 666 sulpuris F 14 uxori *scripsi* uxorem *cdd. cf.* 16. 26; 63. 10; 119. 30; *Apol.* 104. 2 (*Kr.*): „suasi uxori meae — ac denique persuasi" 16. 17 ⟨migraret⟩ *inserui* ⟨diuerteret⟩ *Pric.* 20 cogitaret alium $F^{1}\varphi$ aliud F^{2} 25 ⟨illud⟩ *inserui cf.* 185. 23. 27. 28 prodita *scripsi* perdita *cdd.* 29 etiam *scripsi* et *cdd.* talis F^{1}

commonita, quo maturius stupratorem suum tegminis cruciatu liberaret, identidem suadebat maritum temperius quieti decedere. at ille utpote ⟨*qui*⟩ intercepta cena profugerat prorsus ieiunus, mensam potius comiter postulabat. adponebat ei propere quamuis inuita mulier, quippini destinatam alii. sed mihi penit*a* carpebantur praecordia et praecedens facinus et praesentem deterrimae feminae constantiam cogitanti mecumque sedulo deliberabam, siquo modo possem, detectis ac reuelatis fraudibus, auxilium meo perhibere domino illumque, qui ad instar testudinis alueum succubabat, [p. 171. E.] depulso tegmine cunctis palam facere. XXVII. sic erili contumelia me cruciatum tandem caelestis respexit prouidentia. nam senex claudus, cui nostra tutela permissa fuerat, uniuersa nos iumenta, id hora iam postulante, ad lacum proximum bibendi causa gregatim prominabat. quae res optatissimam mihi uindictae subministrauit occasionem. namque praetergrediens obseruatos extremos adulteri digitos, qui per angustias caui tegminis prominebant, obliquata atque infesta ungula conpressos usque ad summam minutiem contero, donec intolerabili dolore commotus, sublato flebili clamore repulsoque et abiecto alueo, conspectui profano redditus scaenam propudiosae mulieris patefecit. nec tamen pistor damno pudicitiae ⟨*uxoris*⟩ magnopere commotus exsangui pallore trepidantem puerum serena fronte et propitiata facie commulcens incipit

'Nihil triste de me tibi, fili, metuas. non sum barbarus nec agresti morum squalore praeditus nec ad exemplum naccinae truculentiae sulpuris te letali fumo

1 co^s^mota F[1] 3 decedere *cdd.* recedere E. *cf.* 81. 23 3 ⟨qui⟩ *Lu.* 4 profugeret Fφ[1] 6 penita *Lu.* *cf.* 28. 6; 183. 24 *et fragmenta.* 3 (*Hild.*) pen^i^τ; (; *in ras.*) Fδ penita φ 26 ⟨uxoris⟩ *inserui* exsangu F[1] 28 incipit *cdd.* inquit E. 31 sulpuris F

necabo ac ne iuris quidem seueritate lege de adulteriis ad discrimen uocabo capitis tam uenustum tamque pulchellum puellum sed plane cum uxore mea partiario tractabo nec herciscundae familiae sed communi diuidundo formula dimicabo, ut sine ulla controuersia uel dissensione tribus nobis in uno conueniat lectulo. nam et ipse semper cum mea coniuge tam concorditer uixi, ut ex secta prudentium eadem nobis ambobus placerent. sed nec aequitas ipsa patitur habere plus auctoritatis uxorem quam maritum.'

XXVIII. Talis sermonis blanditie cauillatum deducebat ad torum nolentem puerum, sequentem tamen et pudicissima illa uxore altrorsus disclusa solus ipse cum puero cubans gratissima corruptarum nuptiarum uindicta perfruebatur. sed cum primum rota solis lucida diem peperit, uocatis duobus e familia ualidissimis, quam altissime sublato puero ferula nates eius obuer- [p. 172. E.] berans 'tu autem' inquit 'tam mollis ac tener et admodum puer defraudatis amatoribus aetatis tuae flore mulieres adpetis atque eas liberas et conubia lege sociata conrumpis et intempestiuum tibi nomen adulter uindicas?'

His et pluribus uerbis compellatum et insuper adfatim plagis castigatum forinsecus abicit. at ille adulterorum omnium fortissimus insperata potitus salute, tamen nates candidas illas noctu diuque dirruptus, maerens profugit. nec setius pistor ille nuntium remisit uxori eamque protinus de sua proturbauit domo. XXVIIII. at illa praeter genuinam nequitiam contumelia etiam quamuis iusta, tamen altius commota atque exasperata ad armillum reuertitur et ad familiares feminarum artes accingitur magnaque cura requisitam

1 *uerba* lege de adulteriis *glossema olent* 2 tamque F δ atque φ 4 hirciscundę Fφ *cf.* 115. 17 9 nec *add. cdd.* *om.* E. 13 alterorsus $F^1\varphi$ 15. 16 lucida *cdd.* lucidam *Kron. cll.* 188. 31; 219. 2 26 dirruptus F 32 accingitur *Colu. cf.* 135. 9; 165. 23 accenditur *cdd.*

ueteratricem quandam feminam, quae deuotionibus ac maleficiis quiduis efficere posse credebatur, multis exorat precibus multisque suffarcinat muneribus, alterum de duobus postulans, uel rursum mitigato conciliari marito, uel si id nequiuerit, certe larua uel aliquo diro numine immisso uiolenter eius expugnari spiritum. tunc saga illa et diuini potens primis adhuc armis facinorosae disciplinae suae uelitatur et uehementer offensum mariti flectere atque in amorem impellere conatur animum. quae res cum ei sequius ac rata fuerat proueniret, ⟨*inritis*⟩ indignata *con*aminibus et praeter praemii destinatum compendium contemptione etiam stimulata, ipsi iam miserrimi mariti incipit imminere capiti umbramque uiolenter peremptae mulieris ad exitium eius instigare.

XXX. Sed forsitan, lector, scrupulos*i*us reprehendens narratum meum sic argumentaberis 'unde autem tu, *a*cutule asine, intra terminos pistrini conte*n*tus, quid secreto, ut adfirmas, mulieres gesserint scire potuisti?' accipe igitur quem ad modum homo curiosus iumenti faciem sustinens cuncta quae in perniciem pistoris mei gesta sunt cognoui.

Diem ferme circa mediam repente intra pistrinum mulier *flebilis* reatu miraque tristitie deformis apparuit, ⟨*scissili*⟩ centunculo se- [p. 173 E.] miamicta, nudis et intectis pedibus, lurore buxeo macieque foedata et discerptae comae semicanae sordentes inspersu cineris

7 diuini *cdd.* diuina *Corn. cf.* 5. 25 11. 12 ⟨inritis⟩ indignata ⟨co⟩ naminibus *scripsi* indignata numinibus *cdd.* 12. 13 contentione F φ δ 16 scrupulosius *scripsi* scrupulosus *cdd. cf.* 181. 19; 182. 23 18 acutule *scripsi* astutule *cdd. cf.* 113. 16 *ubi mg.* F *et* φ *habent* astutule contentus φ *cf.* 158. 22; 174. 14 contectus F E. pistri intectus δ 24. 25 mulier flebilis reatu — ⟨scissili⟩ centunculo *scripsi* mulier reatu miraque tristitie deformis apparuit flebili centunculo *cdd. cf.* 32. 23; 43. 14; 173. 24 mulier flebili reatu — apparuit centunculo *Bsn. quod ad* scissili *cf.* 4. 2; 162. 10

pleramque eius anteuentulae contegebant faciem. haec talis manu pistori clementer iniecta, quasi quippiam secreto conlocutura in suum *sibi* cubiculum deducit eum et adducta fore quam diutissime demoratur. sed cum esset iam confectum omne frumentum, quod inter manus opifices tractauerant, necessarioque peti deberet aliud, seruuli cubiculum propter adstantes dominum uocabant operique supplementum postulabant. atque ut illis saepicule et interuocaliter clamantibus nullus respondit dominus, iam forem pulsare ualidius et quod diligentissime fuerat oppessulata, maius peiusque aliquid opinantes nisu ualido reducto uel diffracto cardine tandem patefaciunt aditum. nec uspiam reperta illa muliere uident e quodam tigillo constrictum iamque exanimem pendere dominum eumque nodo ceruicis absolutum detractumque summis plangoribus summisque lamentationibus ⟨*deplorant*⟩ atque ultimo lauacro procurant peractisque feralibus officiis frequenti prosequente comitatu tradunt sepulturae.

XXXI. Die sequenti filia eius accurrit e proxumo castello, in quod pridem denupserat, maesta atque crines pendulos quatiens et interdum pugnis obtundens ubera, quae nullo quidem domus infortunium nuntiante cuncta cognorat, sed ei per quietem obtulit sese flebilis patris sui facies adhuc nodo reuincta ceruice eique totum nouercae scelus aperuit, de adulterio de maleficio et quem ad modum laruatus ad inferos demeasset. ea cum se diutino plangore cruciasset, concursu familiarium cohibita tandem pausam luctui fecit. iamque

1 anteuentulae *uulgo* anceuentule Fφ anxeuentule δg antependulae *Bsn. cll.* 32. 25; 91. 18, *sed cf. Flor.* 4. 10 (*Kr.*) 2 pistoris F$\varphi\delta$g 3 sibi *ins. Pet. Kron.* sibiculum F[1]φ 7 serui φ 9 interuocaliter *cdd. corrupte cf.* 14. 7 intentius uocaliter *Bsn.* saepicule et uocaliter interclamantibus *Wölfflin cll. Amm. Marc.* 31. 13. 1 *num fuit* interdum uocaliter? 12 nisu δ nisi F $\overset{i}{n}$ φ 17 ⟨deplorant⟩ *inserui*

nono die rite completis apud tumulum sollemnibus familiam suppellectilemque et omnia iumenta ad hereditariam deducit auctionem. tunc unum larem uarie dispergit uenditionis incertae licentiosa fortuna. me denique ipsum pauperculus quidam hortulanus comparat quinquaginta nummis, magno, ut aiebat, sed ut communi [p. 174. E.] labore uictum sibi quaereret. XXXII. res ipsa mihi poscere uidetur ut huius quoque seruiti mei disciplinam exponam.

Matutino me multis holeribus onustum proximam ciuitatem deducere consuerat dominus atque ibi uenditoribus tradita ⟨*merce acceptaque*⟩ mercede dorsum insidens meum sic hortum redire. ac dum fodiens dum irrigans ceteroque incuruus labore ⟨*quaestui*⟩ deseruit, ego tantisper otiosus placida quiete recreabar. sed ecce siderum ordinatis ambagibus per numeros dierum ac mensuum remeans annus, post mustulentas autumni delicias ad hibernas Capricorni pruinas deflexerat et adsiduis pluuiis nocturnisque rorationibus sub dio et intecto conclusus stabulo continuo discruciabar frigore, quippe cum meus dominus prae nimia paupertate ne sibi quidem, nedum mihi posset stramen aliquod ⟨*aut*⟩ uel exiguum tegimen parare sed frondoso casulae contentus umbraculo degeret. ad hoc matutino lutum nimis frigidum gelusque praeacuta frusta nudis inuadens pedibus enitebar ac ne suetis saltem cibariis uentrem meum replere poteram. namque et mihi et ipsi domino cena par ac similis, oppido tamen tenuis aderat, lactucae ueteres et insuaues illae,

2 suppellectilemque F *aliter* 15. 3 6 magno *cf.* 158. 25 9 seruiti F^{1}φ^1 10 holeribus F *cf.* 56. 20; 57. 20; 179. 18 honustum F 12 tradita ⟨merce acceptaque⟩ mercede *Koz.* 14 ⟨quaestui⟩ *inserui* 15 placida Fφ placita E. δ *etiam* 113. 20, *ubi cdd. habent* placidis *antea scribebatur* placitis 17 mensuum Fφ 18 autumni Fφ *cf.* 20. 4 20 diuo F^{2}δ 23 ⟨aut⟩ *inserui cf.* 184. 10 tegimen *cf.* 136. 5, 21 25 gelusque Fφ geluque δ *Oud.* 26 frustra φδ

quae seminis enormi senecta ad instar scoparum in amaram caenosi sucus cariem exolescunt.

XXXIII. Nocte quadam paterfamilias quidam de pago proxumo tenebris inluniae caliginis impeditus et imbre nimio madefactus atque ob id ab itinere directo cohibitus, ad hortulum nostrum iam fesso equo deuerterat receptusque comiter pro tempore, ⟨*et*⟩, licet non delicato, necessario tamen quietis subsidio ⟨*recreatus*⟩, remunerari benignum hospitem cupiens promittit ei de praediis suis sese daturum et frumenti et oliui aliquid et amplius duos uini cados. nec moratus meus sacculo et utribus uacuis secum adportatis nudae spinae meae residens ad sexagesimum stadium profectionem comparat. eo iam confecto uiae spatio peruenimus ad praedictos agros ibique statim meum dominum comis hospes opipari prandio participat. iamque iis poculis [p. 175 E.] mutuis altercantibus mirabile prorsus euenit ostentum. una de *cristat*a cohorte gallina per mediam cursitans aream clangore genuino uelut ouum parere gestiens personabat. eam suus dominus intuens 'o bona' inquit 'ancilla et satis fecunda quae multo iam tempore cotidianis nos partubus saginasti! nunc etiam cogitas, ut uideo, gustulum nobis praeparare. et 'heus' inquit 'puer, calathum fetui gallinaceo destinatum angulo solito collocato.' ita uti fuerat iussum procurante puero gallina consuetae lecticulae spreto cubili ante ipsos pedes domini praematurum sed magno prorsus futurum scrupulo prodidit partum. non enim ouum, quod scimus illud, sed pinnis et unguibus et oculis et

3 qdā de F^2δ qd me F^1 q me φ quidam e *Lu. cll.* 173. 20, *sed cf.* 161. 6 5 abstinere φ 7 ⟨et⟩ *inserui* 8 ⟨recreatus⟩ *inserui* 10 p̄sidiis Fφδ p̄diis $φ^2$ olei δ 16 iis F 17 altercantibus Fφδ alternantibus *Stew.* E. 18 cristata *Corn. cf.* 34. 6 cetera *cdd.* 21 $\overset{gallina}{ancilla}$ F 22 $\overset{u}{partib;}$ Fδ partib; φ 24 galatum F^1φ calatum F^2 29 qđ scim; illud *inducta in* F *exclus.* E. *om.* δ

uoce etiam perfectum edidit pullum, qui matrem suam coepit continuo comitari. XXXIIII. nec eo setius longe maius ostentum et quod omnes merito perhorrescerent exoritur. sub ipsa enim mensa, quae reliquias prandii gerebat, terra dehiscens imitus largissimum emicuit sanguinis fon*tem*. hinc resultantes uberrumae guttae mensam cruore perspergunt. ipsoque illo momento, quo stupore defixi mirantur ac trepidant diuina praesagia, concurrit unus e cella uinaria nuntians omne uinum, quod olim diffusum fuerat, in omnibus doliis feruenti calore et prorsus ut igne copioso subdito rebullire. uisae interea mustelae etiam mortuum serpentem forinsecus mordicus adtrahentes, et de ore pastoricii canis uirens exiliit ranula ipsumque canem qui proximus consistebat aries adpetitum unico morsu strangulauit. haec tot ac talia ingenti pauore domini illius et familiae totius ad extremum stuporem deiecerant animos, quid prius quidue posterius, quid ma*ius* quid minus, numinum caelestium leniendis minis quot et qualibus procuraretur hostiis. XXXV. adhuc omnibus expectatione taeterrimae formidinis torpidis accurrit quidam [p. 176. E.] seruulus magnas et postremas domino illi fundorum clades adnuntians. namque is adultis iam tribus liberis doctrina instructis et uerecundia praeditis uiuebat gloriosus. his adulescentibus erat cum quodam paupere modicae casulae domino uetus familiaritas. at enim casulae paruulae conterminos magnos et beatos agros possidebat uicinus potens et

5. 6 terra dehiscens — largissimum emicuit — fontem *Pet. cf.* 206. 30 deiscens F dehiscente E. largissim$\overset{s}{u}$ F^1 largissimus $F^2 \varphi \delta$ fons $F \varphi \delta$ (*in* F s *in ras. scr. m. r.*) 12 mustelę /// eti$\overset{s}{a}$ F^2 muste letiti$\overset{s}{a}$ φ *et* F^1 13 adtraētes F (ētes *in ras. scr. m. r.*) adtrahens φ (*in m.* c. adtrahentes) 16 strangulauit (*in* F st *in ras. scr. m. r.*) 18 maius φ magis $F \delta$ E. 19 nimis φ 27 $\overset{ule}{\text{paruitas}}$ φ

diues et iuuenis. *sed* prosapiae maiorum gloria male utens pollensque factionibus et cuncta facile faciens in ciuitate, hostili modo uicini tenuis incursabat pauperiem pecua trucidando, boues abigendo, fruges adhuc immaturas obterendo. iamque tota frugalitate spoliatum ipsis etiam glebulis exterminare gestiebat finiumque inani commota quaestione terram totam sibi uindicabat. tunc agrestis, uerecundus alioquin, auaritia diuitis iam ⟨*fere omnibus*⟩ spoliatus, ut suo saltem sepulchro paternum retineret solum, amicos plurimos ad demonstrationem finium trepidans eximie corrogarat. aderant inter alios tres illi fratres cladibus amici quantulum quantulum ferentes auxilium. XXXVI. nec tamen ille uaesanus tantillum praesentia multorum ciuium territus uel etiam confusus, licet non rapinis, saltem uerbis temperare *u*oluit sed, illis clementer expostulantibus feruidosque eius mores blanditiis permulcentibus, repente suam suorumque carorum salutem quam sanctissime adiurans adseuerat parui se pendere tot mediatorum praesentiam, denique uicinum illum auriculis per suos seruulos sublatum de casula longissime statimque proiectum iri. quo dicto insignis indignatio totos audientium pertemptauit animos. tunc unus e tribus fratribus incunctanter et paulo liberius respondit, frustra eum suis opibus confisum tyrannica superbia comminari, cum alioquin pauperes etiam liberali legum praesidio de insolentia locupletium consueuerint uindicari. quod oleum flammae, quod sulpur incendio, quod flagellum Furiae, hoc et iste sermo tru-

1 et iuuenis. sed prosapiae *S(auppe)* et iuuenis et prosapiae *cdd.* et ⟨splendidae⟩ prosapiae. ⟨hic⟩ maiorum *Rohde cll.* 135. 13   2 pollens qui *Bsn.*   9 ⟨fere omnibus⟩ *uel simile aliquid excidisse uidetur*   13 *alterum* quantulum *del. in* F *om.* δ   16 uoluit *scripsi cum* φ *et* δ *cf.* 161. 20 *et Koz. Stil* 321 *Adn.* noluit F E.   21 auriculis *cf. Luc. As.* 625 *ubi recte Kron.* τῶν ὤτων *scribit* pro τῶν νώτων   28 sulpur F

culentiae hominis [nutrimento] fuit. iamque ad extremam insaniam uaecors suspendium sese et totis illis [p. 177. E.] et ipsis legibus mandare proclamans, canes pastoricios uillaticos, feros atque immanes, adsuetos abiecta per agros essi*t*are cadauera, praeterea etiam transeuntium uiatorum passi*uis* morsibus alumnatos, laxari atque in eorum exitium inhortatos immitti praecipit. qui simul signo solito pastorum incensi atque inflammati sunt, furiosa rabie conciti et latratibus etiam absonis horribiles eunt in homines eosque uariis adgressi uulneribus distrahunt ac lacerant, nec fugientibus saltem compescunt sed eo magis inritatiores secuntur. XXXVII. tunc inter confertam trepidae multitudinis stragem e tribus iunior, offenso lapide atque obtunsis digitis, terrae prosternitur saeuisque illis ac ferocissimis canibus instruit nefariam dapem. protenus enim nancti praedam iacentem miserum illum ad*u*lescentem frustatim discerpunt. atque ut eius letalem ululatum cognouere ceteri fratres, accurrunt maesti suppetias obuolutisque lacinia laeuis manibus lapidum crebris iactibus propugnare fratri atque abigere canes adgrediuntur. nec tamen eorum ferociam uel cont*in*ere uel expugnare potuere, quippe cum miserrimus adulescens ultima uoce prolata, uindicarent de pollutissimo diuite mortem fratris iunioris, ilico laniatus interisset. tunc reliqui fratres non tam hercules desperata quam ultro neglecta sua salute contendunt ad diuitem atque ardentibus animis impetuque uaesano lapidibus crebris in eum uelitantur. at ille cruentus et multis ante flagitiis similibus exercitatus percussor iniecta lancea

1 [nutrimento] *seclus. Rohde* 5 essitare *scripsi* essicare F exsiccare φ esitare E. *cf.* 191. 30 6 passiuis *Colu.* passib; F φ δ lasciuis E. *cf.* 145. 12, 17 7. 8 p̄cipit F[1] praecepit F[2]E. 16 protenus F *cf.* 108. 9; 170. 1; 181. 17 17. 18 adolescentem F 19 agnouere δ g 22 continere *scripsi* conterere F φ E. cōt'gere δ 25 fratris ī more iunioris φ 26 desperatam F[1] φ

duorum alterum per pectus medium transadegit. nec tamen peremptus ac prorsum exanimatus adulescens ille terrae concidit. nam telum transuectum atque ex maxima parte pone tergum elapsum soloque nisus uiolentia defixum rigore librato suspenderat corpus. sed et quidam de seruulis procerus et ualidus sicario illi ferens auxilium lapide contorto tertii illius iuuenis dexterum brachium longo iactu petierat sed impetu casso per extremos digitos transcurrens lapis contra omnium opinionem deciderat innoxius. XXXVIII. non nullam tamen sagacissimo iuueni pro- [p. 178. E.] uentus humanior uindictae speculam subministrauit. ficta namque manus suae debilitate sic crudelissimum iuuenem compellat 'fruere exitio totius nostrae familiae et sanguine trium fratrum insatiabilem tuam crudelitatem pasce et de prostratis tuis ciuibus gloriose triumpha, dum scias, licet priuato suis possessionibus paupere fines usque et usque proterminaueris, habiturum te tamen uicinum aliquem. nam haec etiam dextera, quae tuum prorsus amputasset caput, iniquitate fati contusa decidit.'

Quo sermone *exasperatus alioquin* furiosus latro rapto gladio sua miserrimum iuuenem manu peremturus inuadit auidus. nec tamen sui molliorem prouocarat quippe insperato et longe contra eius opinionem resistens iuuenis complexu fortissimo a*d*ripit eius dexteram magnoque nisu ferro librato multis et crebris ictibus inpuram elidit diuitis animam et ut accurrentium etiam familiarium manu se liberaret, confestim adhuc inimici sanguine delibuto mucrone gulam sibi prorsus exsecuit.

8 petie[r]bat φ 10. 11 non ullam [φ] 16. 17 triumpha dum *Pric.* triumphandum Fδ triumpha[t]ndum φ 19 uicinum aliquem *cf. Sen. Ep.* 89. 20 22 exasperatus alioquin *scripsi* alioquin exasperatus *cdd.* 24 molliore Fφ^1 24. 25 nec — prouocarat *inducta in* F *om.* δ 27 liberato F

Haec erant quae prodigiosa praesagauerant ostenta, haec quae miserrimo domino fuerant nuntiata. nec ullum uerbum ac ne tacitum quidem fletum tot malis circumuentus senex quiuit emittere sed *ad*repto ferro, quo commodum inter suos epulones caseum atque alias prandii partes diuiserat, ipse quoque ad instar infelicissimi sui filii iugulum sibi multis ictibus contrucidat, quoad super mensam cernulus corruens portentuosi cruoris maculas noui sanguinis fluuio proluit.

XXXVIIII. Ad istum modum puncto breuissimo dilapsae domus fortunam hortulanus ille miseratus suosque casus grauiter ingemescens, deprensis pro prandio lacrimis uacuasque manus complodens saepicule, protinus inscenso me retro quam ueneramus uiam capessit. nec innoxius ei saltem regressus euenit. nam quidam procerus et, ut indicabat habitus atque habitudo, [p. 179. E.] miles e legione factus nobis obuius superbo atque adroganti sermone percontatur quorsum uacuum duceret asinum. at meus adhuc maerore permixtus et alias Latini sermonis ignarus tacitus praeteribat. nec miles ille familiarem cohibere quiuit insolentiam sed indignatus silentio eius ut conuicio, uiti quam tenebat obtundens eum dorso meo proturbat. tunc hortulanus subplicue respondit sermonis ignorantia se quid ille diceret scire non posse. ergo igitur Graece subiciens miles 'ubi' inquit 'ducis asinum istum?' respondit hortulanus petere se ciuitatem proximam. 'sed mihi' inquit 'operae eius opus est. nam de proximo castello sarcinas praesidis nostri cum ceteris iumentis debet aduehere' et iniecta statim manu loro me, quo ducebar, *ad*reptum incipit trahere. sed hortulanus prioris plagae uulnere prolapsum capite sanguinem detergens rursus deprecatur ciuilius atque mansuetius

1 praesagiuerant δ 4 abrepto F 7 iugulam F 12 deprensis Fφ depransis de prandio δ 30 debes F^1 30. 31 loro quo me ducebant φ

uersari commilitonem idque per spes prosperas eius orabat adiurans. ‘nam [et] hic ipse’ aiebat ‘⟨*et*⟩ iners asellus et nihilo minus ⟨*ferox*⟩ morboque detestabili caducus uix etiam paucos holerum manipulos de proximo hortulo solet anhelitu languido fatigatus subuehere, nedum ut rebus amplioribus idoneus uideatur gerulus.’ XXXX. sed ubi nullis precibus mitigari militem magisque in suam perniciem aduertit efferari iamque inuersa uite de uastiore nodulo cerebrum suum diffindere ⟨*parare*⟩, currit ad extrema subsidia simulansque e re ad commouendam miserationem genua eius uelle contingere, summissus atque incuruatus a*d*reptis eius utrisque pedibus sublimem elatum terrae grauiter adplodit et statim qua pugnis qua cubitis qua morsibus, etiam de uia lapide correpto totam faciem manusque eius et latera conuerberat. nec ille ut primum humi supinatus est, uel repugnare uel omnino munire se potuit sed plane identidem comminabatur, si surrexisset sese concisurum eum machaera sua frustatim. quo sermone eius commonefactus hortulanus eripit ei spatham eaque longissime abiecta rursum saeuioribus eum [p. 180. E.] plagis adgreditur. nec ille prostratus et praeuentus uulneribus ullum repperire saluti quiens subsidium, quod solum restabat, simulat sese mortuum. tunc spatham illam secum asportans hortulanus inscenso me concito gradu recta festinat ad ciuitatem nec hortulum suum saltem curans inuisere ad quempiam sibi deuertit familiarem. cunctisque narratis deprecatur pericli-

2—4 ‘nam [et] hic ipse’ aiebat ‘⟨et⟩’ iners asellus et nihilominus ⟨ferox⟩ morboque detestabili caducus *scripsi cum Luetj. nisi quod ille non infert* ⟨et⟩ *ante* iners *cf.* 149. 9 ‘nam et hic ipse’ aiebat ‘iners asellus et nihilo minus morbo detestabili caducus E. morboque F[1]φ 4 holerum F *cf.* 174. 3 maniculos Fφ 9. 10 ⟨parare⟩ *inserui* 10 simulansque e re *cum Stewech.* E. simulans quęrere F s. q̄rere φ 14 qubitis φ 18 resurrexisset φ (re *induxit m. r.*) 23 saluti F salutis φ[2] 28 enarratis φ

tanti sibi ferret auxilium seque cum suo sibi asino tantisper occultaret, quoad celatus spatio bidui triduiue capitalem causam euaderet. nec oblitus ille ueteris amicitiae prompte suscipit meque per scalas complicitis pedibus in superius cenaculum adtracto, hortulanus deorsus in ipsa taberna *clam* derepit in quandam cistulam et supergesto ⟨*cooperculo clauso*⟩ delitescit orificio.

XXXXI. At miles ille, ut postea didici, tandem uelut emersus graui crapula, nutabundus tamen et tot plagarum dolore saucius baculoque se uix sustinens ciuitatem aduentat confususque de impotentia deque inertia sua quicquam ad quenquam referre popularium sed tacitus iniuriam deuorans, quosdam commilitones nanctus *ii*s ta*n*tum clades enarrat suas. placuit ut ipse quidem contubernio se tantisper absconderet — nam praeter propriam contumeliam militaris etiam sacramenti genium ob amissam spatham uerebatur — ipsi autem signis nostris enotatis inuestigationi uindictaeque sedulam darent operam. nec defuit uicinus perfidus qui nos ilico occultari nuntiaret. tum commilitones accersitis magistratibus mentiuntur sese multi pretii uasculum argenteum praesidis in uia perdidisse idque hortulanum quendam repperisse nec uelle restituere sed apud familiarem quendam sibi delitescere. tunc magistratus praesidis nomine *et damno* cognito ueniunt ad deuersori nostri fores claraque uoce denuntiant hospiti nostro

6 taberna clam *Rohde* tabernacula F$\varphi\delta$ tabernam clam *Scipio Gentilis* tabernula *Wower.* E. derepit] direpit Fφ 7 supergesto ⟨cooperculo clauso⟩ delitescit orificio *scripsi cf.* 181. 20 *et* 109. 29 et *ante* supgesto *deletum in* F delitisci torificio $F^1\varphi^1$ delitescenti torificio F^2 delitescit torificio φ^3

14 iis tantum *scripsi uestigia* F *secutus* ist$\overset{s}{a}$ tum F (*sed* istam *deletum*) istas tum his tantum *Lu.* iis statim *Corn.* istas tum φE. 24 ibi *S(auppe) sed cf.* 170. 11; 180. 5 24. 25 praesidis nomine et damno *scripsi* et damno praesidis nomine *cdd.* et damno ⟨et⟩ praesidis nomine *Pric.* E. *cf.* 154. 20 25 deuersori F^1 *cf.* 58. 8; 182. 9 *contra* diuersoria 79. 9

nos, quos occultaret apud se certo certius, dedere potius quam discrimen proprii subiret capitis. nec ille tantillum conterritus salutique studens [p. 181. E.] eius quem in suam receperat fidem, quicquam de nobis fatetur ac diebus plusculis nec uidisse quidem illum hortulanum contendit. contra commilitones ibi nec uspiam ⟨*alibi*⟩ illum delitescere adiurantes genium principis contendebant. postremum magistratibus placuit obstinate denegantem scrutinio detegere. immissis itaque lictoribus ceterisque publicis ministeriis angulatim cuncta sedulo·perlustrari iubent. nec quisquam mortalium ac ne ipse quidem asinus intra limen comparere nuntiatur. XXXXII. tunc gliscit uiolentior utrimquesecus contentio: militum pro comperto de nobis adseuerantium fidemque Caesaris identidem implorantium, at illius negantis adsidueque deum numen obtestantis. qua contentione et clamoso strepitu cognito, curiosus alioquin et inquieti procacitate praeditus asinus, dum obliquata ceruice per quandam fenestrulam quidnam sibi uellet tumultus ille prospicere gestio, unus e commilitonibus casu fortuito conlimatis oculis ad umbram meam cunctos testatur incoram. magnus denique continuo clamor exortus est et emensis protenus scalis iniecta manu quidam me uelut captiuum detrahunt. iamque omni sublata cunctatione scrupulosius contemplantes singula, cista etiam illa reuelata repertum productumque et oblatum magistratibus miserum hortulanum, poenas scilicet capite pensurum in publicum deducunt carcerem summoque risu meum prospectum cauillari non desinunt. unde etiam de prospectu et umbra asini natum est frequens prouerbium.

7 ⟨alibi⟩ *inserui cf.* 25. 23; 35. 10; 97. 2; 196. 6 ⟨alias⟩ *Lu.* 16 ad F φ 17 contentione φ contione F 23 prot(i)enus F 31 *subscriptum in* F Ego ſalluſtiuſ legı & em̄dauı rome felıx. Ohbıo & ꝓbıno uc conſ. In foro martıſ c̄troūſıá declamanſ oratorı endelechıo. | Rurſuſ c̄ſtantınupolı recognouı ceſarıo & attıco coſſ. lib. viiii. Explicit. incipit x

LIBER X

I. Die sequenti meus quidem dominus hortulanus quid egerit nescio, me tamen miles ille, qui propter eximiam impotentiam pulcherrime uapularat, ab illo praesepio nullo equidem contradicente deductum abducit atque a suo contubernio — hoc [p. 182. E.] enim mihi uidebatur — sarcinis propriis onustum et prorsum exornatum armatumque militariter producit ad uiam. nam et galeam nitore praemicantem et scutum *gerebam* longius relucens sed etiam lanceam longissimo hastili conspicuam, quae scilicet non disciplinae tunc quidem causa sed propter terrendos miseros uiatores in summo atque edito sarcinarum cumulo ad instar exercitus sedulo composuerat. confecta campestri nec adeo difficili uia ad quandam ciuitatulam peruenimus nec in stabulo sed in domo cuiusdam decurionis deuertimus. statimque me commendato cuidam seruulo ipse ad praepositum suum, qui mille armatorum ducatum sustinebat, sollicite proficiscitur.

II. Post dies plusculos ibidem dissignatum scelestum ac nefarium facinus memini, sed ut uos etiam legatis, ad librum profero. dominus aedium habebat iuuenem filium probe litteratum atque ob id consequenter pietate modestia praecipuum, quem tibi quoque prouenisse cuperes uel talem. huius matre multo ante defuncta, rursum matrimonium sibi reparauerat, ductaque alia filium procreauerat alium, qui adaeque iam duodecimum annum aetatis superg*r*ess*us* erat. sed nouerca forma magis quam moribus in domo mariti

10 gerebam *scripsi* *cf.* 143. 22 cetera *cdd.* cereo E. longius relucens *Elmenh.* longiore lucens F longiore lucens φ 20 dissignatum Fφ *cf.* 152. 12 designatum E. 28 supergressus erat *scripsi* supgesserat Fφδ supercesserat E. *Dousam secutus*

praepollens, seu naturaliter impudica seu fato ad extremum impulsa flagitium, oculos ad priuignum adiecit. iam ergo, lector optime, scito te tragoediam, non fabulam legere et a socco ad cothurnum ascendere. sed mulier illa quandiu primis elementis Cupido paruulus nutriebatur, inbecillis adhuc eius uiribus facile ruborem tenuem deprimens silentio resistebat. at ubi, completis igne uaesano totis praecordiis, inmodice bacchatus Amor exaestuabat, saeuienti *iam deo* succubuit, et languore simulato uulnus animi mentitur in corporis ualetudine. iam cetera salutis uultusque detrimenta et aegris et amantibus examussim conuenire nemo qui nesciat: ⟨*facies*⟩ pallore deformis, marcentes oculi, lassa genua, quies turbida et suspiritus cruciatus t*oru*itate uehementior. crederes [p. 183. E.] et illam fluctuare tantum uaporibus febrium, nisi quod et flebat. heu medicorum ignarae mentes! quid uenae pulsus, quid caloris intemperantia, quid fatigatus anhelitus et utrimquesecus iactatae crebriter laterum mutuae uicissitudines? dii boni! quam facilis licet non artifici medico, cuiuis tamen docto ueneriae cupidinis comprehensio, cum uideas aliquem sine corporis calore flagrantem.

III. ergo igitur inpatientia furoris altius agitata diutinum rupit silentium et ad se uocari praecipit filium. quod nomen in eo, *si posset*, ne ruboris admoneretur, libenter eraderet. nec adulescens aegrae parentis moratus imperium, senili tristitie striatam gerens frontem cubiculum petit, uxo*ri* patris mat*ri*que fratris utcum-

4 cutnu (with superscript marks) F coturnum φ 5 quandiu F elementis Fφδ alimentis *Colu.* E. *cf.* 185. 31 6. 7 feruorem *S(auppe)* 9 iam deo *Pric.* deo iam Fφ saeuienti iam succubuit δ 13 ⟨facies⟩ *inserui* ⟨uultus⟩ *Rohde cf.* 93. 18 pallore Fφδ pallor deformis E. 14 toruitate *Pet.* tarditate *cdd.* 16. 17 heu — mentes *cf. Verg. Aen.* IV. 65 17. 18 c$\overset{a}{o}$loris φ 21 tamen *om.* φ indocto *Rohde* 25 in eo, si posset *Rohde* in eos ipsos sed Fφδ in eo ipso, sed E. 27 senilis φ 28 petit, uxori patris matrique fratris *scripsi* petit uxoris patris matrisque

que debitum sistens obsequium. sed illa cruciabili silentio diutissime fatigata et ut in quodam uado dubitationis haerens omne uerbum quod praesenti sermoni puta*r*at aptissimum rursum improbans, nutante etiam nunc pudore, unde potissimum caperet exordium decunctatur. at iuuenis nihil etiam tunc sequius suspicatus summisso uultu rogat ultro praesentis causas aegritudinis. tunc illa nancta solitudinis damnosam occasionem prorumpit in audaciam et ubertim adlacrimans laciniaque contegens faciem uoce trepida sic eum breuiter adfatur

'Causa omnis et origo praesentis doloris *sed* etiam medela ipsa et salus unica mihi tute ipse es. isti enim tui oculi per meos oculos ad intima delapsi praecordia meis medullis acerrimum commouent incendium. ergo miserere tua causa pereuntis nec te religio patris omnino deterreat, cui morituram prorsus seruabis uxorem. illius enim recognoscens imaginem in tua facie merito te diligo. habes solitudinis plenam fiduciam, habes capax necessarii facinoris otium. nam quod nemo nouit, paene non fit.'

IIII. Repentino malo perturbatus ad*u*lescens quanquam tale facinus protinus exhorruisset, non tamen negationis intempestiua [p. 184. E.] seueritate putauit exasperandum sed cautae promissionis dilatione leniendum. ergo prolixe pollicetur et bonum caperet animum refectionique se ac saluti redderet impendio suadet, donec patris aliqua profectione liberum uoluptati concederetur spatium statimque se refert a noxio conspectu nouercae. et *iam* magnam domus cladem ratus

fratris, E. *cum cdd. cf.* 189. 20; 196. 11 4 putarat *scripsi* putabat *cdd.* 12 sed *scripsi* et *cdd.* 14 $\overset{ad}{\text{imtima}}$ φ 21 pęne F^2 pene φ penitus $F^1\delta$ *cf. Zen. Ver.* II. 25 22 adolescens F 26 prolixe prolixe φ polliceretur F 30 et iam *scripsi* etiam φ et F (*sed in lit.*) et tam *Pric.*

indigere consilio pleniore ad quendam compertae grauitatis educatorem ⟨*suum*⟩ senem protinus refert. nec quicquam diutina deliberatione tam salubre uisum quam fuga celeri procellam Fortunae saeuientis euadere. sed impatiens uel exiguae dilationis mulier ficta qualibet causa confestim marito miris persuadet artibus ad longissime dissitas festinare uillulas. quo facto maturatae spei uaesania praeceps promissae libidinis flagitat uadimonium. sed iuuenis modo istud ⟨*modo illud*⟩ modo aliud causae faciens execrabilem frustratur eius conspectum, quoad illa nuntiorum uarietate pollicitationem sibi denegatam manifesto perspiciens mobilitate lubrica nefarium amorem ad longe deterius transtulisset odium et adsumpto statim nequissimo et ad omne facinus emancipato quodam dotali seruulo perfidiae suae consilia communicat. nec quicquam melius uidetur quam uita miserum priuare iuuenem. ergo missus continuo furcifer uenenum praesentarium comparat idque uino diligenter dilutum insontis priuigni praeparat exitio. V. ac dum de oblationis opportunitate secum noxii deliberant homines, forte fortuna puer ille iunior, proprius pessimae feminae filius, post matutinum laborem studiorum domum se recipiens, prandio iam capto sitiens repertum uini poculum, in quo uenenum latebat inclusum, nescius fraudis occultae continuo perduxit haustu, atque, ubi fratri suo paratam mortem ebibit, exanimis terrae procumbit. i*l*icoque repentina pueri pernicie paedagogus commotus ululabili clamore matrem totamque ciet familiam. iamque cognito casu noxiae potionis uarie quisque praesentium auctores insimulabant extremi facinoris. sed dira illa femina et malitiae nouercalis exemplar unicum non acerba filii morte,

1. 2 grauitati φ[1] 2 ⟨suum⟩ *inserui* 8. 9 flagitatu adimonium φ 9 ⟨modo illud⟩ *inserui cf.* 49. 13; 159. 10; 208. 2 13 transtulisset Fφ *cf.* 134. 2 transtulit δg 20 importunitate φ 26 austu F atque φ qui F (*sed in ras. scr. m. r.*) δg 27 illicoque F 29 iamque (q; *in* φ *add. m. r.*)

non parricidii conscientia, non infortunio domus, [p. 185. E.] non luctu mariti uel aerumna funeris commota cladem familiae ⟨*in*⟩ uindictae compendium traxit missoque protinus cursore, qui uianti marito domus expugnationem nuntiaret, ac mox eodem ocius ab itinere regresso, personata nimia temeritate insimulat priuigni ueneno filium suum interceptum. et hoc quidem non adeo mentiebatur, quod iam destinatam iuueni mortem praeuenisset puer, sed fratrem iuniorem fingebat ideo priuigni scelere peremptum, quod eius probrosae libidini, qua se comprimere temptauerat, noluisset succumbere. nec tamen ⟨*tam*⟩ inmanibus contenta mendacis addebat sibi quoque ob det*recta*tum flagitium eundem illum gladium comminari. tunc ⟨*pater*⟩ infelix duplici filiorum morte percussus magnis aerumnarum procellis aestuat. nam et iuniorem incoram sui funerari uidebat et alterum ob incestum parricidiumque capitis scilicet damnatum iri certo sciebat. ad hoc uxoris dilectae nimium mentitis lamentationibus ad extremum subolis imp*el*lebatur odium.

VI. Vixdum pompae funebres et sepultura filii fuerat explicata et statim ab ipso eius rogo senex infelix ora sua recentibus adhuc rigans lacrimis trahensque cinere sordentem canitiem foro se festinus immittit atque ibi, tum fletu, tum precibus, genua etiam decurionum contingens, nescius fraudium pessimae mulieris, in exitium reliqui filii plenis operabatur affectibus: illum incestum paterno thalamo, illum parricidam fraterno exitio et in comminata nouercae caede sicarium. tanta denique miseratione tantaque indignatione curiam sed et ple-

3 cladem *cdd.* clade E. ⟨in⟩ *uir doctus apud Oud.* 11 probosę F probose φ 12 noluisse Fφ[1] tamen ⟨tam⟩ *scripsi cf.* 2. 10 tam̄ Fφ tn̄ δ tam E. 13 mendacis F[1] detrectatum *scripsi* detectum *cdd.* 14 gladium (o supra u) φ 15 ⟨pater⟩ *inserui* perculsus δ 20 impellebatur *cdd. sequiores cf.* 35. 14; 135. 29; 172. 21 implebatur FφδE. odiis δ

bem maerens inflammauerat, ut remoto iudicandi taedio et accusationis manifestis probationibus et responsionis meditatis ambagibus cuncti conclamarint lapidibus obrutum publicum malum publice uindicari ⟨*oportere*⟩. Magistratus interim metu periculi proprii, ne de paruis indignationis elementis ad exitium disciplinae ciuitatisque seditio procederet, partim decuriones deprecari partim populares compescere, ut rite et more maiorum iudicio reddito et utrim- [p. 186. E.] quesecus allegationibus examinatis, ciuiliter sententia promeretur nec ad instar barbaricae feritatis uel tyrannicae impotentiae damnaretur aliquis inauditus et in pace placida tam dirum saeculo proderetur exemplum. VII. placuit salubre consilium et ilico iussus praeco pronuntiat patres in curiam conuenirent. quibus protenus dignitatis iure consueta loca residentibus rursum praeconis uocatu primus accusator incedit. tunc demum clamatus inducitur etiam reus et exemplo legis Atticae Martiique iudicii causae patronis denuntiat praeco neque principia dicere neque miserationem commouere. haec ad istum modum gesta compluribus mutuo sermocinantibus cognoui. quibus autem uerbis accusator ⟨*reum*⟩ urserit, quibus rebus diluerit reus ac prorsus orationes altercationesque neque ipse absens apud praesepium scire ⟨*potui*⟩ neque ad uos quae ignoraui possum enuntiare, sed quae plane comperi ad istas litteras proferam. simul enim finita est dicentium contentio ueritatem criminum fidemque probationibus certis instrui nec suspicionibus tantam coniecturam permitti placuit atque illum potissimum seruum, qui solus haec ita gesta esse scire diceretur, sisti modis omnibus opor-

4 ⟨oportere⟩ *inserui cf.* 186. 20 15 c̄uenir& F[1] 15. 16 ꝓten; F 20 p̄coneq; φ p̄conēq; F δ g 23 *in* F *inter* accusator *et* urserit *lacunula extat, in* φ *man rec. inseruit* reum. *Haec uestigia secutus sum* arserit F[2] 25 ⟨potui⟩ *inserui cf.* 172. 30 30 potissimum F[2] ꝓptissimū F[1] φ δ 31 iesta F

tere. nec tantillum cruciarius ille uel fortuna tam magni iudicii uel confertae conspectu curiae uel certe noxia conscientia sua deterritus, quae ipse finxerat quasi uera adseuerare atque adserere incipit. quod se uocasset indignatus fastidio nouercae iuuenis, quod ulciscens iniuriam filii eius mandauerit necem, quod promisisset grande silentii praemium, quod recusanti mortem sit comminatus, quod uenenum sua manu temperatum dandum fratri reddiderit, quod ad criminis probationem reseruatum poculum neclexisse suspicatus sua postremum manu porrexerit puero. haec — eximi*e* enim ad ueritatis imaginem ⟨*simulata*⟩ — uerberone illo si*ne* u*l*la tum trepidatione perferente finitum est iudicium. VIII. nec quisquam decurionum tam aequus remanserat iuueni, quin eum euidenter noxae compertum insui culleo pronuntiaret. cum iam sententiae pares cunctorum, stilis ad unum ser- [p. 187. E.] monem congruentibus, ex more perpetuo in urnam aeream deberent conici, quo semel conditis calculis, iam cum rei fortuna transacto, nihil postea commutari licebat, sed mancipabatur potestas capitis in manum carnificis, unus e curia senior, prae ceteris compertae fidei atque auctoritatis praecipuae medicus, orificium urnae manu contegens, nequis mitteret calculum temere, haec ad ordinem pertulit

'Quod aetatis sum uobis adprobatum me uixisse gaudeo, nec patiar falsis criminibus petito reo manifestum homicidium perpetrari, nec uos, qui iure iurando adstricti iudicatis, inductos seruuli mendacio peierare.

2 uelle confertę $F^1\varphi^1$ 13 eximie δ eximia F φ 12. 13 i. ⟨simulata⟩ — uerberone illo sine ulla tum *scripsi cf.* 187. 31 i. u. i. simulat$\overset{s}{u}$ trepidatione F φ i. u. i. simulata cum trepidatione E. *cum Oud.* hec eximie enim illo uerberone ad ueritatis ymaginem simulata trepidatione perferente δ haec — eximie enim — ad uer. im. uerb. illo perferente *Lu.* 16 stilis *add.* F φ *om.* E. 18 coici F φ 22 fidi F 24 orn$\overset{s}{e}$ F^1 25 dixisse F $\varphi\delta$ g 26 petitor eo $F^1\varphi$ 28 peiera$\overset{d}{r}$o φ

ipse non possum calcata numinum religione conscientiam meam fallens perperam pronuntiare. ergo ut res est, de me cognoscite.

VIIII. Furcifer iste, uenenum praesentarium comparare sollicitus centumque aureos solidos offerens pretium, me non olim conuenerat, quod aegroto cuidam dicebat necessarium, qui morbi inextricabilis ueterno uehementer implicatus uitae se cruciatui subtrahere gestiret. at ego perspiciens malum istum uerberonem blaterantem atque inconcinne causificantem certusque aliquod moliri flagitium, dedi quidem potionem, dedi; sed futurae quaestioni praecauens non statim pretium quod offerebatur accepi, sed 'ne forte aliquis' inquam 'istorum quos offers aureorum nequam uel adulter reperiatur, in hoc ipso sacculo conditos eos anulo tuo praenota, donec altera die nummulario praesente comprobentur.' sic inductus signauit pecuniam quam exinde ut iste repraesentatus est iudicio, iussi de meis aliquem curriculo taberna promptam adferre et en ecce perlatam coram exhibeo. uideat et suum sigillum recognoscat. nam quem ad modum eius ueneni frater insimulari potest quod iste comparauerit?'

X. Ingens exinde uerberonem corripit trepidatio et in uicem humani coloris succedit pallor infernus perque uniuersa membra [p. 188. E.] frigidus sudor emanabat. tunc pedes incertis alternationibus commouere, modo hanc modo illam capitis partem scalpere et ore semiclauso balbutiens nescio quas afannas effutire, ut eum nemo prorsus a culpa uacuum merito crederet. sed reualescente rursus a*uda*cia constantissime negare et accersere mendacii non desinit medicum. qui praeter

8 implic[i]atus F (i *scr. m. antiqua*) implicitus φδ 9 umberonem φ 10 incōccine φ clausificantem φ 11 *alterum dedi om.* φδ *sed cf.* 36. 29 *et* 188. 15 13 sed 'ne *Kron.* 'sed ne E. 14 adulter Fφδ 18 iste F ipse φδ 22 comparauerit Fφg emit δ 28 afanuas Fφδ *cf.* 160. 28 afaiās δ 30 audacia *scripsi* astutia *cdd.*

iudicii religionem cum fidem suam coram lacerari uideret, multiplicato studio uerberonem illum contendit redarguere, donec iussu magistratuum ministeria publica contrectatis nequissimi serui manibus anulum ferreum deprehensum cum signo sacculi conferunt, quae comparatio praecedentem roborauit suscipionem. nec rota uel eculeus more Graecorum tormentis eius apparata iam deerant sed offirmatus mira praesumptione nullis uerberibus ac ne ipso quidem succumbit igni.

XI. Tum medicus 'non patiar' inquit 'hercules, non patiar uel contra fas de innocente isto iuuene supplicium uos sumere, uel hunc ludificato nostro iudicio poenam noxii facinoris euadere. dabo enim rei praesentis euidens argumentum. nam cum uenenum peremptorium comparare pessimus iste gestiret, nec meae sectae crederem conuenire causas ulli praebere mortis, nec exitio sed saluti hominum medicinam quaesitam esse didicissem, uerens ne si daturum me negassem, intempestiua repulsa uiam sceleri subministrarem et ab alio quopiam exitiabilem mercatus hic potionem uel postremum gladio uel quouis telo nefas inchoatum perficeret, dedi uenenum sed somniferum, mandragoram illum grauedinis compertae famosum et morti simillimi soporis efficacem. nec mirum desperatissimum istum latronem certum extremae poenae, quae more maiorum in eum competit, cruciatus istos ut leuiores facile tolerare. sed si uere puer meis temperatam manibus sumpsit potionem, uiuit et quiescit et dormit et protinus marcido sopore discusso remeabit ad diem lucidam: quod si uere peremptus est, si morte praeuentus est, quaeratis licet causas mortis eius alias.'

8 offirmaτ; F 9 ipso Fφδ 23 mandragora F (*erasa est nota accus.*) 24 illu^{t} F (t *scr. m. ualde recens*) illu^{s} φ istud illud δ 25 efficax F^{2}δ 31 quod siue Fφ quod siue pemptus ē siue morte δ

XII. Ad istum modum seniore adorante ⟨*experiri*⟩ placuit, et itur confestim [p. 189. E.] magna cum festinatione ad illud sepulchrum, quo corpus pueri depositum iacebat. nemo de curia, de optimatibus nemo ac ne de ipso quidem populo quisquam, qui non illuc curiose confluxerit. ecce pater suis ipse manibus cooperculo capuli remoto commodum discusso mortifero sopore surgentem postliminio mortis deprehendit filium eumque complexus artissime uerbis impar ⟨*prae*⟩ praesenti gaudio producit ad populum atque, ut erat adhuc feralibus amiculis instrictus atque obditus, deportatur ad iudicium puer. iamque liquido serui nequissimi atque mulieris nequioris patefactis sceleribus procedit in medium nuda ueritas et nouercae quidem perpetuum indicitur exilium, seruus uero patibulo suffigitur et omnium consensu bono medico sinuntur aurei, opportuni somni pretium. et illius quidem senis famosa atque fabulosa fortuna prouidentiae diuinae condignum excipit exitum, qui momento modico, immo puncto exiguo post orbitatis periculum adulescentium duorum pater repente factus est.

XIII. At ego tunc temporis talibus fatorum fluctibus uolutabar. miles ille qui me nullo uendente comparauerat et sine pretio suum fecerat, tribuni sui praecepto debitum sustinens obsequium litteras ad magnum scriptas principem Romam uersus perlaturus uicinis me quibusdam duobus seruis fratribus undecim denariis uendidit. his erat diues admodum dominus. at illorum alter pistor dulciarius, qui panes et mellita concinnabat edulia, alter cocus, qui sapidissimis intrimentis sucuum pulmenta condita uapore mollibat.

1 ⟨experiri⟩ *inserui* 3 sepulchrū (s supra) F 9 ⟨prae⟩ *inserui* 11 deportatur Fφδ deportatus E. 16. 17 opportunus o̅i F[1] oportunus o̅m̅i̅ φ 18 fabosa Fφ 23. 24 cora|rauerat (s supra) rat F[1] 25 sistens *Pric. cf.* 183. 12 30 c̄cinnebat F[1]

unico illi contubernio communem uitam sustinebant meque ad uasa illa compluria gestanda praedestinarant, quae domin*i* regiones plusculas pererrant*is* uariis usibus erant necessaria. adsciscor itaque inter duos illos fratres tertius contubernalis, haud ullo tempore tam beniuolam Fortunam expertus. nam uespera post opiparas cenas e*pul*arumque splendidissimos apparatus multas numero partes in cellulam suam mei solebant reportare domini: ille porcorum [p. 190. E.] pullorum piscium et cuiuscemodi pulmentorum largissimas reliquias, hic panes crustula lucunculos hamos lacertulos et plura scitamenta mellita. qui cum se refecturi clausa cellula balneas petissent, oblatis ego diuinitus dapibus adfatim saginabar. nec enim tam stultus eram tamque uere asinus, ut dulcissimis illis relictis cibis cenarem asperrimum faenum. XIIII. et diu quidem pulcherrime mihi furatrinae procedebat artificium, quippe adhuc timide et satis parce subripienti de tam multis pauciora, nec illis fraudes ullas in asino suspicantibus. at ubi fiducia latendi pleniore capta partes opimas quasque deuorabam et iucundiora eligens abligurribam dulci*ter*, suspicio non exilis fratrum pupugit animos et quanquam de me nihil etiam tum tale crederent, tamen cotidiani damni studiose uestigabant reum, i*mmo* uero postremo etiam mutuo sese rapinae turpissimae criminabantur. iamque curam diligentiorem et acriorem custodelam et dinumerationem adhibebant partium. tandem denique rupta uerecundia sic alter alterum compellat

2 praedestinarant *non mirer si ex* [prae]destinarant *coalitum sit* 3 domini — pererrantis φ dominis — pererrantibus F *sed ex corr. nam olim fuit* domini — pererrantis 7 epularumque *scripsi* earumque F eorumque φ conuiuiique *dubitanter Oud.* 10 cuiuscemodi F eiuscemodi φ huiuscemodi δ cuiusque modi E. 11 lucunculos *Scal.* lucuncullos δ iucunculos F iu[cu]nculos φ 21 quas φ 22 dulciter *Oud.* dulcia Fφδ *cf.* 27. 25 25 immo uero *scripsi cf.* 191. 31 illi uero *cdd.*

'At istud iam neque aequum ac ne humanum quidem cotidie ac partes electiores surripere atque iis diuenditis peculium latenter augere, de reliquis aequam uindicare diuisionem. si tibi denique societas ista displicet, possumus omnia quidem cetera fratres manere, ab isto tamen nexu communionis discedere. nam uideo in immensum damni procedentem querelam nutrire nobis immanem discordiam.'

Subicit alius 'laudo istam tuam me Hercules et ipse constantiam, quod cotidie furatis clanculo partibus praeuenisti querimoniam, quam diutissime sustinens tacitus ingemescebam, ne uiderer rapinae sordidae meum fratrem arguere. sed bene quod utrimquesecus sermone prolato iacturae remedium quaeritur, ne silentio procedens simultas Eteocleas nobis contentiones pariat.'

[p. 191. E.] XV. His et similibus altercati conuiciis deierantur utrique nullam se prorsus fraudem, nullam denique subreptionem factitasse sed plane debere cunctis artibus communis dispendii latronem inquiri. nam neque asinum, qui solus interesset, talibus cibis adfici posse et tamen cotidie part*i*s electiles conparere nusquam nec utique cellulam suam tam immanes inuolare muscas ut olim Harpyiae fuere, quae diripiebant Phineias dapes.

Interea liberalibus cenis inescatus et humanis adfatim cibis saginatus corpus obesa pinguitie comple-

2 iis F   6. 7 uideo immēsum δ *cf.* 74. 11   11. 12 diutissime fratrem arguere sustinens δ   14 iacturę mediū (s supra) iacture mediū (s supra) φδ   15 p̄cedens φ . simultas] simulatas Fφδ   c̄tentionib; Fφ contantionibus δ   17 his et similibus *cf. ad* 195. 22 (*huius ed.*)   18 deierantur Fδ deletantur φ   21 adfici *„nisi contrarium demonstrare uideretur locus Plin. Ep.* III. 1. 9 „sunt in usu et Corinthia, quibus delectetur nec adficitur, *non dubitarem* adlici *in textum recipere.*" *Hildebr.*   22 partis *scripsi* pāres F (res *in ras. m. r.*) pastis (*pr.* s *in ras. scrips. m. r.*) φ   24. 25 fineias Fδ   27 pinguedine δ

ueram, corium aruina suculenta mollitueram, pilum liberali nitore nutriueram. sed iste corporis mei decor pudori peperit grande dedecus. insolita namque tergoris uastitate commoti ⟨*mei*⟩, faenum prorsus intactum cotidie remanere cernentes iam totos ad me dirigunt animos. et hora consueta uelut balneas petituri clausis ex more foribus per quandam modicam cauernam rimantur me passim expositis epulis inhaerentem. nec ulla cura iam damni sui habita mirati monstruosas asini delicias risu maximo di*r*rumpuntur uocatoque uno et altero ac dein pluribus conseruis demonstrant infandam memoratu hebetis iumenti gulam. tantus denique ac tam liberalis cachinnus cunctos inuaserat ut ad aures quoque praetereuntis perueniret domini. XVI. sciscitatus denique quid, bonum, rideret familia, cognito quod res erat, ipse quoque per idem prospiciens foramen delectatur eximie. ac dehinc risu ipse quoque latissimo ad usque intestinorum dolorem redactus, iam patefacto cubiculo proxime consistens coram arbitratur. nam et ego tandem ex aliqua parte mollius mihi renidentis Fortunae contemplatus faciem, gaudio praesentium fiduciam mihi subministrante, nec tantillum commotus securus esitabam, quoad nouitate spectaculi laetus dominus aedium duci me iussit, immo uero suis etiam ipse manibus ad triclinium perduxit mensaque posita omne genus edulium solidorum et inlibata fercula iussit adponi. at ego, quanquam iam bellule suffarcinatus, gratiosum commendatioremque me tamen ei facere [p. 192. E.] cupiens esurienter exhibitas escas adpetebam. nam et quid potissimum abhorreret asino excogitantes scrupulose, ad explorandam mansuetudinem id offerebant mihi, carnes lasere infectas, altilia pipere inspersa, pisces exotico

4 ⟨mei⟩ *ins. Rohde* 14 p̄τ̄euntis φ p̄τ̄cunctis F preter cūctos δ 15 quid, bonum, *cf.* 72. 1 17 exumię F 21 facie Fφ 23 esitabam *cf.* 177. 2 30 qd Fφ quicquid δ quod E.

iure perfusos. interim conuiuium summo risu personabat. quidam denique praesens scurrula 'date' inquit 'sodali huic quippiam meri.'

Quod dictum dominus secutus 'non adeo' respondit 'absurde locutus es, furcifer: ualde enim fieri potest ut contubernalis noster poculum quoque mulsi libenter adpetat.' et 'heus' ait 'puer, lautum diligenter ecce illum aureum cantharum mulso contempera et offers parasito meo, simul quod ei praebiberim commoneto.'

Ingens exin oborta est epulonum expectatio. nec ulla tamen ego ratione conterritus otiose ac satis genialiter contorta in modum linguae postrema labia grandissimum illum calicem uno haustu per*dux*i. clamor exurgit consona uoce cunctorum salute me prosequentium. XVII. magno denique delibutus gaudio dominus uocatis seruis suis, emptoribus meis, iubet quadruplum restitui pretium meque cuidam acceptissimo liberto suo et satis peculiato magna*m* praefatus diligentia*m* tradidit, qui me satis humane satisque comiter nutriebat et, quo se patrono commendatiorem faceret, studiosissime uoluptates eius per meas argutias instruebat. et primum me quidem mensam accumbere suffixo cubito, dein adluctari et etiam saltare sublatis primoribus pedibus perdocuit, quodque esset adprime mirabile, uerbis nutum commodare, ut quod nollem relato, quod uellem deiecto capite monstrarem, sitiensque pocillatore respecto ciliis alterna coniuens bibere flagitarem. atque haec omnia perfacile oboediebam, quae nullo etiam monstrante scilicet facerem. sed uerebar ne si

1 *ad* iure *in* φ *uiridi colore adscr. est:* brodio 5 iocatus ē δ 8 offers F[1] offer F[2]φE. 10 aborta φ 13 perduxi *scripsi cf.* 184. 27 pauxi ∗ clamor F (c *in ras. m. r.*) pausi (h *supra*) φ perhausi δE. *De uino asino oblato cf. Val. Max.* IX. 12. 6 Et clamor δ 18 magnam — diligentiam *Grosl.* magna — diligentia *cdd. cf.* 126. 1 23 salutare F[1]φ[1]δ 24 qđq; F[2] quoq; F[1]φ 28 obediebam F

forte sine magistro humano ritu ederem pleraque, rati scaeuum praesagium portendere⟨*rem*⟩, uelut monstrum [p. 193. E.] ostentumque me obtruncatum uulturiis opimum pabulum redderent. iamque rumor publice crebruerat quo conspectum atque famigerabilem meis miris artibus effeceram dominum: hic est qui sodalem conuiuamque possidet asinum, luctantem asinum, saltantem asinum, ⟨*asinum*⟩ uoces humanas intellegentem, sensum nutibus exprimentem.

XVIII. Sed prius est ut uobis, quod initio facere debueram, uel nunc saltem referam, quis iste uel unde fuerit Thiasus — hoc enim nomine meus nuncupabatur dominus. oriundus patria Corintho, quod caput est totius Achaiae prouinciae, ut eius prosapia atque dignitas postulabat, gradatim permensis honoribus quinquennali magistratu fuerat destinatus et ut splendori capessendorum responderet fascium, munus gladiatorium triduani spectaculi pollicitus latius munificentiam suam porrigebat. denique gloriae publicae studio tunc Thessaliam etiam accesserat, nobilissimas feras et famosos inde gladiatores comparaturus. iamque ex arbitrio dispositis coemptisque omnibus domuitionem parabat. ⟨*at*⟩ spretis luculentis illis suis uehiculis ac posthabitis decoris raedarum carpentis, quae partim contecta, partim reuelata frustra nouissimis trahebantur consequiis, equis etiam Thessalicis ⟨*et*⟩ Gallicanis *et aliis*

1 *interpunctionem post* ederem *sustuli, posui post* pleraque; edere *autem hoc loco non est* manducare, *sed* peragere 2 portendere ⟨rem⟩ *scripsi* portendere^{s} F φ δ 3 monstrum portentumque ostentumque φ 3. 4 crebruerat F φ crebuerat δ E. 8 ⟨asinum⟩ *inserui* saltantem asinum, iocantem asinum, uoces humanas intellegentem asinum, sensum nutibus exprimentem asinum φ luctantam asinum. saltantem asinum. iacentem asinum, uoces humanas intellegentem asinum. sensum nutibus exprimentem δ 12 Thyasus φ 23 ⟨at⟩ *Lu. cf.* 50. 18; 78. 15 24 p̄darum F φ 26 Thessalicis et Gallicanis ⟨et⟩ aliis iumentis *scripsi* Thessalicis et aliis iumentis Gallicanis *cdd.*

iumentis quibus generosa suboles perhibet pretiosam dignitatem, me phaleris aureis et fucatis ephippiis et purpureis tapetis et frenis argenteis et pictilibus balteis et tintinnabulis perargutis exornatum ipse residens, amantissime non nunquam comissimis adfatur sermonibus atque inter alia pleraque summe se delectari profitebatur quod haberet in me simul et conuiuam et uectorem.

XVIIII. At ubi partim terrestri, partim maritimo itinere confecto Corinthum accessimus, magnae ciuium turbae confluebant, ut mihi uidebatur, non tantum Thiasi dantes honori quam mei conspectus cupientes. nam tanta etiam ibidem de me fama peruaserat, ut non mediocri quaestui praeposito illi meo fuerim. qui cum multos uideret nimio fauore lusus meos spectare ge- [p. 194. E.] stientes, obserata fore atque singulis eorum seorsus admissis, stipes acceptans, non paruas summulas diurnas corradere consuerat.

Fuit in illo conuenticulo matrona quaedam pollens et opulens, quae more ceterorum uisum meum mercata ac dehinc multiformibus ludicris delectata per admirationem adsiduam paulatim in admirabilem mei cupidinem incidit nec ullam uaesanae libidini medelam capiens ad instar asinariae Pasiphaae complexus meos ardenter expe*te*bat. grandi denique praemio cum altore meo depecta est noctis unius concubitum. at ille ne*qua*quam ⟨*curans*⟩ quam posset de me suaue prouenire, lucro suo tantum *i*ntentus, adnuit.

17 sorsus Fφ^1 24 c$\overset{a}{u}$piens φ epasiphaę (e *pr. induxit m. r.*) epasiphes φ (s *in fine scr. m. r.*) 25 expetebat *Beroald.* expectabat *cdd.* 26 depecta F depacata φ depacta δ 26. 27 ne⟨qua⟩quam ⟨curans⟩ quam posset *scripsi Mus. Rhen.* XLII. 314 *cf. Luc. Asin.* 618 nequ$\overset{s}{a}$qu$\overset{s}{a}$ posset F^1 nequaquam p. φ suaue *in* φ *in mg. add.* nequaquam ⟨ut⟩ posset *cum Spengel* E. nequaquam ⟨curans⟩ possetne *Oud. in adn. at in contextu* ille nequam ut posset; nequaquam sollicitus, si quo modo illa posset *Lu.* nequam, qua posset *Haupt* 28 intentus

XX. Iam denique cenati e triclinio domini decesseramus et iam dudum praestolantem cubiculo meo matronam offendimus. dii boni, qualis ille quamque praeclarus apparatus! quattuor eunuchi confestim puluillis compluribus uentose tumentibus pluma delicata terrestrem nobis cubitum praestruunt sed et stragula ueste auro ac murice Tyrio depicta probe consternunt ac desuper breuibus admodum sed satis copiosis puluillis *ill*is [nimis modicis], quis maxillas et ceruices delicatae mulieres suffulcire consuerunt, superstruunt. nec dominae uoluptates diutina sua praesentia morati clausis cubiculi foribus facessunt. at intus cerei praeclara micantes luce nocturnas nobis tenebras inalbabant. XXI. tunc ipsa cuncto prorsus spoliata tegmine, taenia quoque qua decoras deuinxerat papillas, lumen propter adsistens de stagneo uasculo multo sese perungit oleo balsamo meque indidem largissime perfricat sed multo tant*o* impensi*ore* cura etiam nares perfundit meas. tunc exosculata pressule, non qualia

Pric. Haupt Lu. cf. 13. 33 c̄tentus F[1]φ 3 dii F 9 illis *scripsi* aliis *cdd.* [nimis modicis] *expunxi, glossema videtur uerborum* breuibus admodum; puluillis, aliis E. 10 mulieres Fφ mulieris E. 17 balsamino *Corn. cll. Plin. H. N.* 23. 92 18 multo tanto impensiore cura etiam nares *Oud. cf. Luc. Asin.* 618 multo tanta impensius cura etiam nares F m. tanta impense cura et. nar. φ m. tanto impensius crura, etiam nates E. *cum Lips.* 19 *post* meas *sequitur* tunc *in* F, *in* φ *in mg. inferiore adscriptum est fragmentum, quod etiam seruauit cd. Laur.* 54 24 *fol.* 14 *u.* et ercle ortum (totum) pigam per teretem hyaci fragrantis et chie rosacee lotionibus (expurgauit) ac dein digitis ypate, licanos, mese, paramese et nete hastam mi inguinis niuei spurciciei pluscule excorians emundauit. Et cum ad inguinis cephalum formosa mulier conatī u(*uel* n) cīebat ab orcibus gāniēs ego et dentes ad jouem eleuās p'apo frequenti frictura porrixabam ipōque pando et repando uentre sepiuscule tactabam. Ipām quoque inspiciēs qd' geni' inter anth tenās excủat modicum id morule qua lustrum st'ni mādauerat āni $\overset{i}{s}$ reuolutā[3] autumabat. *In Laur.* 54. 24 *haec sunt:* et hercle orcium pigam perteretem hyaci fragrantis et chie

in lu- [p. 195. E.] panari solent basiola iactari uel meretricum poscinummia uel aduentorum neg*an*tinummia, sed pura atque sincera, instruit et blandissimos adfatus 'amo' et 'cupio' et 'te solum diligo', 'sine te iam uiuere nequeo' et cetera quis mulieres et alios inducunt et suas testantur adfectationes, capistroque me prehensum more quo didiceram reclinat facile, quippe cum nil noui nihilque difficile facturus mihi uiderer, praesertim post tantum temporis tam formonsae mulieris cupientis amplexus obiturus. nam et uino pulcherrimo atque copioso memet madefeceram et unguento f*r*ag*l*antissimo prolubium libidinis suscitaram. XXII. sed angebar plane non exili metu, reputans quem ad modum tantis tamque magnis cruribus possem delicatam matronam inscendere uel tam lucida tamque tenera et lacte ac melle confecta membra duris ungulis complecti labiasque modicas ambrosio rore purpurantes tam amplo ore tamque enormi et saxeis dentibus defor*mi* sauiari, nouissime quo pacto quanquam ex unguiculis perpruriscens mulier tam uastum genitale susciperet. heu me qui dirrupta nobili femina bestiis obiectus munus instructurus sim mei domini! molles interdum uoculas et adsidua sauia et dulces

rosacee lotionibus expurgauit. At dein digitis, ypate, lichanos, mese, paramese et nete hastam mei unguinis niuei spurciciei pluscule excorias emundauit. Et cum ad inguinis cephalum formosa mulier concitim ueniebat ab orcibus ganniens ego et dentes ad Iouem eleuans priapo frequenti frictura porrixabam ipsoque pando et repando uentre sepiuscule tractabam. Ipsa quoque inspiciens quod genius inter anthteneras excreuerat modicum illud morule qua lustrum sterni mandauerat anni sibi reuolutionem autumabat 1 iactari *cdd.* lactari E. 2 negantinummia *Lips.* negatinummia *cdd.* negotinummia E. 7 declinat δ 12 flagrantissimo F φ 15 matronam F *mg.* φ mulierem φ (*sed inductum*) 19 deformi *scripsi* deformis *cdd.* (*fortasse in* F s *add. m. r.*) deformis φ (ego *uiridi colore adpictum est*) 21 quid irrupta F (d *in ras.*) qd dirrupta φ

gannitus commorsicantibus oculis iterabat illa. et ʽin summa teneo te’ inquit ʽteneo meum palumbulum, meum passerem’ et cum dicto uacuas fuisse cogitationes meas ineptumque monstrat metum. artissime namque complexa totum me *sed prorsus* totum recepit. illa uero quotiens ei parcens nates recellebam, accedens totiens nisu rabido et spinam prehendens meam adpliciore nexu inhaerebat, ut hercules etiam deesse mihi aliquid ad supplendam eius libidinem crederem nec Minotauri matrem frustra delectatam putarem adultero mugiente. iamque operosa et peruigili nocte transacta, uitata lucis conscientia facessit mulier, condicto pari noctis futurae pretio.

XXIII. Nec grauate magister meus ⟨*meas*⟩ uoluptates ex eius arbitrio [p. 196. E.] largiebatur partim mercedes amplissimas acceptando, partim nouum spectaculum domino praeparando. incunctanter ei denique libidinis nostrae totam detegit scaenam. at ille liberto magnifice munerato destinat me spectaculo publico. et quoniam neque egregia illa uxor mea propter dignitatem ⟨*adhiberi poterat*⟩ neque prorsus ulla alia inueniri potuerat grandi praemio, uilis anquiritur aliqua sententia praesidis bestiis addicta, quae mecum incoram *populi* publicam caueam frequentaret. eius poenae talem cognoueram fabulam.

Maritum habuit cuius pater peregre proficiscens mandauit uxori suae, matri *ei*dem iuuenis — quod enim sarcina praegnationis oneratam eam relinquebat — ut si sexus sequioris edidisset foetum, protinus quod

1. 2 ʽin summa *scripsi* in summa ʽteneo E. 2 $\overset{\text{lum}}{\text{pabulum}}$ φ 3 $\text{passar}\overset{\text{s}}{\text{e}}$ F *cf.* 146. 33 5 sed prorsus *scripsi* prorsus sed *cdd. cf.* 124. 23 12 lucius Fφ^1 14 ⟨meas⟩ *inserui cf. Luc. Asin.* 620 *quem locum emendaui Mnem.* 1895. 328 21 ⟨adhiberi poterat⟩ *inserui* 22 potuerat Fφ poterat E. *uirgulam posui post* praemio, *sustuli post* poterat anqri$\overset{2}{\text{t}}$ F$^1\varphi^2$ aqqri$\overset{2}{\text{t}}$ F^2 acqri$\overset{2}{\text{t}}$ φ^1 acquiritur E. 24 populi publicam *Beroald.* publicam populi *cdd.* 27 eidem *scripsi* eiusdem *cdd.*

esset editum necaretur. at illa p*er* absentia*m* mariti natam puellam ⟨*perimere*⟩ insita matribus pietate praeuenta, desciuit ab obsequio mariti eamque prodidit uicinis alumnandam regressoque iam marito natam necatamque nuntiauit. sed ubi flos aetatis nuptialem uirgini diem flagitabat, nec ignaro marito dotare filiam pro natalibus quibat, quod solum potuit, filio suo tacitum secretum aperuit. nam et oppido uerebatur ne quo casu caloris iuuenalis impetu lapsus nescius nesciam sororem incurreret. sed pietatis spectatae iuuenis et matris obsequium et sororis officium religiose dispensat et, arcanis domus uenerabilis silentii custodiae tradi*tis*, plebeiam facie tenus praetendens humanitatem, sic necessarium sanguinis sui munus adgreditur, ut desolatam uicinam puellam parentumque praesidio uiduatam domus suae tutela receptaret ac mox artissimo multumque sibi dilecto contubernali, largitus de proprio dotem liberalissime, traderet. XXIIII. sed haec bene atque optime plenaque cum sanctimonia disposita feralem Fortunae nutum latere non potuerunt, cuius instinctu domum iuuenis protinus se direxit saeua Riualitas. et ilico haec eadem uxor eius, quae nunc bestiis propter haec ipsa fuerat addicta, coepit puellam uelut aemulam tori succu- [p. 197. E.] bamque primo suspicari dehinc detestari dehinc crudelissimis laqueis mortis insidiari. tale denique comminiscitur facinus.

Anulo mariti surrepto rus profect*a* mittit quendam seruulum sibi quidem fidelem sed de ipsa fide pessime merentem, qui puellae nuntiaret, quod eam iuuenis

1 per absentiam *Beroald.* prae abstinentia *cdd.* prae absentia E. 2 ⟨perimere⟩ *inserui* ⟨necare⟩ *uel* ⟨necari⟩ *Hild.* 3 prodidit] *num* tradidit *uel* credidit? 9 iuuenalis F (lis *in ras. m. r.*) iuuenali φ 10—18 *huius periodi interpunctionem emendarunt Oud. Lu. Kron.* 13. 14 traditis *Oud.* tradidit *cdd.* 20 *F*ortunae *et R*iualitas *scripsi cf.* 102. 5. 19; 118. 19; 202. 7 27 profecta *Beroald.* profecto *cdd.* 28 fide (s *superscr.*) Fφ 29 męrentem F

profectus ad uillulam uocaret ad sese, addito ut sola et sine ullo comite quam maturissime perueniret. et nequa forte nasceretur ueniendi cunctatio, tradit anulum marito subtractum, qui monstratus fidem uerbis adstipularetur. at illa mandatu fratris obsequens — hoc enim nomen sola sciebat — respecto etiam signo eius quod offerebatur, nauiter, ut praeceptum fuerat, incomitata festinat. sed ubi fraudis extremae lapsa decipulo laqueos insidiarum accessit, tunc illa uxor egregia sororem mariti libidinosae furiae stimulis efferata primum quidem nuda*ta*m flagris ultime uerberat, dehinc, quod res erat clamantem quodque frustra p*a*elicatus indignatione bulliret, fratrisque nomen saepius iterantem, uelut mentitam atque cuncta fingentem titione candenti inter media femina detruso crudelissime necauit.

XXV. Tunc acerbae mortis exciti nuntiis frater et maritus accurrunt uariisque lamentationibus defletam puellam tradunt sepulturae. nec iuuenis sororis suae mortem tam miseram et a qua minime par erat inlatam aequo tolerare quiuit animo, sed medullitus dolore commotus a*t*errimaeque bili*s* noxio furore perfusus exin flagrantissimis febribus ardebat, ut ipsi quoque iam medela uideretur necessaria. sed uxor, quae iam pridem nomen uxoris cum fide perdiderat, medicum conuenit quendam notae perfidiae, qui iam multarum palmarum ⟨*multisque*⟩ spectatus proeliis magna dexterae suae trop*a*ea numerabat, eique protinus quinquaginta promittit sestertia, ut ille quidem momentarium uenenum uenderet, i*p*sa autem emeret mortem mariti sui.

6 nomen *add.* Fφ *om. uulgo* E. 11 nudatam *scripsi* nudam *cdd. cf.* 153. 14; 154. 1; 159. 5 12 quodque] quoque Fφδ pelicatus Fφ 19 a qua *Floridus* quę F q̄ φδ 21 aterrimaeque bilis *Oud.* acerrimaeque bili Fφ¹δ (*sed* in φ s *add. m. r.*) 25 nocte φ 26 ⟨multisque⟩ *inserui cf. Mus. Rhen. N. S.* XLII. 315 *et Cic. pro Rosc. Am.* § 17, *pro Cluent.* § 40, *pro Caelio* § 64 27 tropea F 29 ipsa *scripsi* illa *cdd. cf.* 274. 23 emere F¹φ¹

quo confecto simulatur necessaria praecordiis leniendis bilique subtrahendae illa praenobilis potio, quam s a c r a m doctiores nominant, sed in eius uice subditur alia Proserpinae sacra Saluti ⟨*infesta*⟩. iam- [p. 198. E.] que praesente familia et non nullis amicis et adfinibus aegroto medicus poculum probe temperatum manu sua porrigebat. XXVI. sed audax illa mulier, ut simul et conscium sceleris amoliretur et quam desponderat pecuniam lucraretur, coram detento calice 'non prius' inquit 'medicorum optime, non prius carissimo mihi marito trades istam potionem, quam de ea bonam partem hauseris ipse. unde enim scio an noxium in ea lateat uenenum? quae res utique te, tam prudentem tamque doctum uirum, nequaquam offend*e*t, si religiosa uxor circa salutem mariti sollicita necessariam adfero pietatem.'

Qua mira desperatione truculentae feminae repente perturbatus medicus excussusque toto consilio et ob angustiam temporis spatio cogitandi priuatus, antequam trepidatione *aliqua uel* cunctatione ipsa daret malae conscientiae suspicionem, indidem de potione gustauit ampliter. quam fidem secutus adulescens etiam, sumpto calice, quod offerebatur hausit. ad istum modum praesenti transacto negotio medicus quam celerrime domum remeabat salutifera potione pestem praecedentis ueneni festinans extinguere. nec eum obstinatione sacrilega, qua semel coeperat, truculenta mulier ungue latius a se discedere passa est 'priusquam' inquit 'digesta potione medicinae prouentus appareat', sed aegre preci-

3 uicem *Stew. Haupt* 4 Saluti *scripsi* ⟨infesta⟩ *inserui* Saluti *inter* sacram *et* doctiores *collocat Haupt* 14 offendet *scripsi* offendit *cdd.* 20 trepidatione aliqua uel cunctatione ipsa φ trepidatione uel aliqua cunctatione ipsa F E. trep. aliq. uel cunct. aliqua ipsa δ 29 medicinae euentus probentur φ medicinae euentus probetur appareat δ ꝓbenτ; F (b *in* u *corr. m. r. et* ; *in ras. scriptum est, uidetur fuisse* ² (ur) ęgra F egra φ

bus et obtestationibus eius multum ac diu fatigata tandem abire concessit. interdum perniciem caecam totis uisceribus furentem medullae penitus adtraxerant. multum denique saucius et grauedine somnulenta iam demersus domum peruadit aegerrime uixque, enarratis cunctis, ad uxorem mandato, saltem promissam mercedem mortis geminatae deposceret, sic elisu*m* uiolenter spectatissimus medicus effundit spiritum.

XXVII. Nec ille tamen iuuenis diutius uitam tenuerat sed inter fictas mentitasque lacrimas uxoris pari casu mortis fuerat extinctus. iamque eo sepulto, paucis interiectis diebus, quis feralia mortuis litantur obsequia, uxor medici pretium geminae mortis petens aderat. sed mulier usquequaque sui similis, ⟨*fraudis*⟩ sup- [p. 199. E.] primens faciem, *fidei* praetendens imaginem blandicule respondit et omnia prolixe adcumulateque pollicetur et statutum praemium sine mora se reddituram constituit, modo pauxillum de ea potione largiri sibi uellet, ob incepti negotii persecutionem. quid pluribus? laqueis fraudium pessimarum uxor inducta medici facile consensit et quo se gratiorem locupleti feminae faceret, properiter domo petita*m* totam prorsus ueneni pyxidem mulieri tradidit. quae grandem scelerum nancta materiam longe lateque cruentas suas manus porrigit.

XXVIII. Habebat filiam paruulam de marito quem nuper necauerat. huic infantulae quod leges necessariam patris successionem deferrent, sustinebat aeger-

3 adtraxerant. multum *Oud.* adtraxerant, multum E. 5 *interpunctionem post* aegerrime *deleui* 7 elisum *scripsi cf. Mus. Rhen. l. l. p.* 315 *et supra* 143. 14; 178. 15 elisus E. 8 effundit F effudit φδ ſp̄ſ F[1] 9 illa Fφ 14. 15 ⟨fraudis⟩ supprimens faciem, fidei praetendens imaginem *scripsi* fidei supprimens faciem praetendens imaginem *cdd.* E. 18 paxillum φ 19 ab — persecutione Fφ (*in* F *m. r. corr.* ob — persecutionem) incepti Fφδ 22 petitam *scripsi* petita *cdd. cf.* 187. 27

rime inhiansque toto filiae patrimonio inminebat et capiti. ergo certa defunctorum liberorum matres *mater* sceler*ata* hereditates excipere, talem parentem praebuit qualem exhibuerat uxorem prandioque commento pro tempore et uxorem medici simul et suam filiam ueneno eodem percutit. sed paruulae quidem tenuem spiritum et delicata ac tenera praecordia conficit protinus uirus infestum, at uxor medici, dum noxiis ambagibus pulmones eius pererrat tempestas detestabilis potionis, primum suspicata quod res erat, mox urg*u*ente spiritu iam certo certior contendit ad ipsam praesidis domum magnoque fidem eius protestata clamore et populi concitato tumultu, utpote tam immania detectura flagitia, efficit statim sibi simul et domus et aures praesidis patefierent. iamque ab ipso exordio crudelissimae mulieris cunctis atrocitatibus diligenter expositis, repente mentis nubilo turbine correpta semihiantes adhuc compressit labias et attritu dentium longo stridore reddito ante ipsos praesidis pedes exanimis corruit. nec ille, uir alioquin exercitus, tam multiforme facinus excetrae uenenatae dilatione languida passus marcescere confestim cubiculariis mulieris adtractis ui tormentorum ueritatem eruit [p. 200. E.] atque illam, minus quidem quam merebatur, sed quod dignus cruciatus alius excogitari non poterat, certe bestiis obiciendam pronuntiauit.

XXVIIII. Talis mulieris publicitus matrimonium confarraturus ingentique angore oppido suspensus expectabam diem muneris, saepius quidem mortem mihi*met* uolens consciscere priusquam scelerosae mulieris

2. 3 matres mater scelerata *scripsi* mater scelerata F[2] matres sceleratas F[1]φ matres [sceleratas] E. matres superstites *S(auppe)* 9 tempestas] iam pestis *Corn. sed cf. Zeno Ver.* I. 9. 1 10 urgente *cdd.* languente *Corn. cf.* 179. 19 17 mirbine F[1]φ[1] correpto Fφ 20 exercitus Fφ (*in* φ *adscr. est:* pro exercitatus) excetrae *Elmenh.* exereta F (*sed deletum*) *om.* δ exceterū φ 23 illa Fφδ 28. 29 mihimet *Rohde, Corn.; in* F *fuit* mortem m̄ metu uolen* *quid post* uolen

contagio macularer uel infamia publici spectaculi depudescerem. sed priuatus humana manu, priuatus digitis, ungula rutunda atque mutila gladium stringere nequaquam poteram. plane tenui specula solabar clades ultimas, quod uer in ipso ortu iam gemmulis floridis cuncta depingeret et iam purpureo nitore prata uestiret et commodum dirrupto spineo tegmine spirantes cinnameos odores promicarent rosae, quae me priori meo Lucio redderent.

Dies ecce muneri destinatus aderat: ad conseptum caueae prosequente populo pompatico fauore deducor. ac dum ludicris scaenicorum choreis primitiae spectaculi dedicantur, tantisper ante portam constitutus pabulum laetissimi graminis, quod in ipso germinabat aditu, libens adfectabam, subinde curiosos oculos patente porta spectaculi prospectu gratissimo reficiens.

Nam puelli puellaeque uirenti florentes aetatula, forma conspicui, ueste nitidi, incessu gestuosi Graecanicam saltaturi pyrrhicam dispositis ordinationibus decoros ambitus inerrabant, nunc in orbem rotatum flexuosi, nunc in obliquam seriem conexi et in quadratum patorem cuneati et in cateruae discidium separati. at ubi discursus reciproci multimodas ambages tubae terminalis cantus explicuit, aulaeo subducto et complicitis siparis scaena disponitur.

XXX. Erat mons ligneus ad instar incliti montis illius quem uates Homerus Idaeum cecinit, sublimi instructus fabrica, [p. 201. E.] consitus uirectis et uiuis

fuerit, iam discerni non potest; u *uocabuli* metu *deletum est et in ras. post* uolen *additum* s manu, *ut oreretur:* mihimet uolens manu; mihi metu uolens φ mihi mea uolens manu δ 3 rutunda F 5 uer *mg.* φ ut F t φ uel δ 7 dirrupto F 19. 20 gręcanica salta$\overset{2}{\text{t}}$ ipyrric$\overset{s}{\text{a}}$ Fφ (*nisi* quod φ habet ypirric$\overset{s}{\text{a}}$) 25 alb$\overset{v}{\text{e}}$o F albeo φ 28 sublimi φ sublimis F *cf.* 79. 28; 99. 21; 100. 31

arboribus, ⟨*et*⟩, summo cacumine de manibus fabri fonte manante, fluuialis aquas eliquans. capellae pauculae tondebant herbulas et in modum Paridis Phrygii pastoris barbaricis amiculis umeris defluentibus pulchre indusiatus adulescens, aurea tiara contecto capite, pecuarium simulabat magisterium. adest luculentus puer nudus, nisi quod ephebica chlamida sinistrum tegebat umerum, flauis crinibus usquequaque conspicuus et inter comas eius aureae pinnulae cognatione simili sociatae prominebant, quem caduceum et uirgula Mercurium indicabant. is saltatorie procurrens malumque bracteis inauratum dextra gerens, ⟨*ei*⟩ qui Paris uidebatur porrigit, quid mandaret Iuppiter nutu significans et protinus gradum scitule referens e conspectu facessit. insequitur puella uultu honesta in deae Iunonis speciem similis: nam et caput stringebat diadema candida, ferebat et sceptrum. inrupit alia quam putares Mineruam, caput contecta fulgenti galea et oleaginea corona tegebatur ipsa galea, clypeum attollens et hastam quatiens et qualis illa cum pugnat. XXXI. super has introcessit alia uisendo decore praepollens, gratia coloris ambrosei designans Venerem, qualis fuit Venus cum fuit uirgo, nudo et intecto corpore perfectam formonsitatem professa, nisi quod tenui pallio bombycino inumbrabat spectabilem pubem. quam quidem laciniam curiosulus uentus satis amanter nunc lasciuiens reflabat, ut dimota pateret flos aetatulae, nunc luxurians aspirabat, ut adhaerens pressule membrorum uoluptatem graphice liciniaret. ipse autem color deae diuersus in speciem, corpus candidum quod caelo demeat, amictus caerulus quod mari remeat. iam singulas uirgines quae deae

1 ⟨et⟩ *inserui* 1. 2 de foraminibus labri fonte *Corn.* 3 Paridis *seclus. Oud.* 4 defuentibus Fφ^1 7 ephoebica Fφ chlamida F *cf.* 220. 21 clamida φ chlamyda E. 9 cognatione *uix sincerum; num fuit* concatenatione *uel* copulatione? 12 ⟨ei⟩ *ins. Oud.* 16 candida F candidum $\varphi\delta$ 24 bombicino F 28 grafice Fφ *cf.* 151. 20 gratifice δ

putabantur ⟨*sui quamque stipabant*⟩ comites, Iunonem quidem Castor et Pollux, quorum capita cassides ouatae stellarum [p. 202. E.] apicibus insignes contegebant, sed et isti Castores erant scaenici pueri. haec puella uarios modulos Iastia concinente tibia procedens quieta et inadfectata gesticulatione nutibus honestis pastori pollicetur, si sibi praemium decoris addixisset, et sese regnum totius Asiae tributuram. at illam quam cultus armorum Mineruam fecerat, duo pueri muniebant, proeliaris deae comites armigeri, Terror et Metus, nudis insultantes gladiis. at pone tergum tibicen Dorium canebat bellicosum et permiscens bombis grauibus tinnitus acutos in modum tubae saltationis agilis uigorem suscitabat. haec inquieto capite et oculis in aspectu minacibus, citato et intorto genere gesticulationis alacer demonstrabat Paridi, si sibi formae uictoriam tradidisset, fortem trop*a*eisque bellorum inclitum suis adminiculis futurum.

XXXII. Venus ecce cum magno fauore caueae in ipso meditullio scaenae, circumfuso populo laetissimorum paruulorum dulce subridens constituta mone † illos teretes et lacteos puellos diceres tu Cupidines ueros de caelo uel mari commodum inuolasse. nam et pinnulis et sagittulis et habitu cetero formae praeclare congruebant et uelut nuptialis epulas obiturae dominae coruscis praelucebant facibus. et influunt innuptarum

1 sui quamque stipabant *inserui* ⟨sui obibant⟩ *ins. ueteres editores* ⟨complures comitabantur⟩ *Bsn.* 2 quorum capite Fφ obatę F 5 Iastia *Oud.* lastia Fφ lasciua δg *cf. Florida* 5. 1 (*Kr.*) 7 addidisset φ et Fφ ei E. 8 aτ F (*in ras. scr. m. r.*) ad φ *cf.* 159. 29 10. 11 insaltantes Fφ 11 tibicen Dorium *Iuntina* tibicenorium Fφ *cf. Flor.* 5. 2 *et* 3. 15 12 innuτ; F inūtus φδ 17 tropeisque F 20 ipsa Fφ 27 constituta (*pro* u *librarius scripturus fuit* i) F constituta φ /// pone F (p *ex* ṃ *corr. uid.*) moene φ pone δ constitit amoene *uulgo, probante Lu.* constitit. Dionae illos E. 22 Cupidines et Cupidines ueros *Colu.* 25 nuptialis epulis F

puellarum decorae suboles: hinc Gratiae gratissimae, inde Horae pulcherrimae, quae iaculis floris serti et soluti deam suam propitiantes scitissimum construxe*ru*nt chorum, dominae uoluptatum ueris coma blandientes. iam tibiae multiforabiles cantus Lydios dulciter consonant. quibus spectatorum pectora suaue mulcentibus, longe suauior Venus placide commoueri [p. 203. E.] cunctantique lente uestigio et leniter fluctuante spinula et sensim adnutante capite coepit incedere mollique tibiarum sono delicatis respondere gestibus et nunc mite coniuentibus, nunc acre comminantibus gestire pupulis et non nunquam saltare solis oculis. haec ut primum ante iudicis conspectum facta est, nisu brachiorum polliceri uidebatur, si fuisset deabus ceteris antelata, daturam se nuptam Paridi forma praecipuam suique similem. tunc animo uolenti Phrygius iuuenis malum quod tenebat aureum uelut uictoriae calculum puellae tradidit.

XXXIII. Quid ergo miramini uilissima capita, immo forensia pecora, immo uero togati uulturii si toti nunc iudices sententias suas pretio nundinantur, cum rerum exordio inter deos et homines agitatum iudicium corruperit gratia et originalem sententiam magni Iouis consiliis electus iudex rusticanus et opilio lucro libidinis uendiderit cum totius etiam suae stirpis exitio? sic hercules et aliud sequens iudicium inter inclitos Achiuorum duces celebratum, uel cum falsis insimulationibus eruditione doctrinaque praepollens Palamedes proditionis damnatur *uel* ⟨*heres Achilli*⟩ uirtute Martia

3. 4 construxerunt *Oud.* construxerant *cdd.* 4 uer$\overset{i}{a}$s coma Fδ ueris comas φ 8 fluctuante spinula *Schickeradius* fluctuantes pinnulas Fφ (pennulas φ) 11 $\overset{ac}{\text{care}}$ φ 12 p$\overset{u}{\text{i}}$llis φ 16 similem F^1 consimilem $F^2\varphi$E. 19 minamini F^1 20 ferensia F uultur$\overset{ii}{\text{es}}$ φ (es *m.* 2; ii *m.* 3) 27 uel *add uulgo om. cdd.* ⟨heres Achilli⟩ *inserui*

praepotenti praefertur Vlixes modicus Aiaci maximo. quale autem et illud iudicium apud legiferos Athenienses catos illos et omnis scientiae magistros! nonne diuinae prudentiae senex, quem sapientia praetulit cunctis mortalibus deus Delphicus, fraude et inuidia nequissimae factionis circumuentus uelut corruptor adulescentiae quam frenis cohercebat, herbae pestilentis suco noxio peremptus est, relinquens ciuibus ignominiae perpetuae maculam, cum nunc etiam egregii philosophi sectam eius sanctissimam praeoptent et summo beatitudinis studio iurent in ipsius nomen! sed ne quis indignationis meae reprehendat impetum secum sic reputans 'ecce nunc pa- [p. 204. E.] tiemur philosophantem nobis asinum', rursus unde decessi reuertar ad fabulam.

XXXIIII. Postquam finitum est illud Paridis iudicium, Iuno quidem cum Minerua tristes et iratis similes e scaena re*ce*dunt indignationem repulsae gestibus professae, Venus uero gaudens et hilaris laetitiam suam saltando toto cum choro professa est. tunc de summo montis cacumine per quandam latentem fistulam in excelsum prorumpit uino crocus diluta sparsimque defluens pascentis circa capellas odoro perpluit imbre, donec in meliorem maculatae speciem canitiem propriam luteo colore mutarent. iamque tota suaue fraglante cauea montem illum ligneum terrae uorago decepit.

Ecce quidam miles per mediam plateam dirigit cursum petiturus iam populo postulante illam de publico carcere mulierem, quam dixi propter multiforme scelus bestis esse damnatam meisque praeclaris nuptiis destinatam. et iam torus genialis scilicet noster futurus

1 Ulixes δ auxies Fφ medicus φ 3 omni F¹φ¹ 10 eis F¹φ¹ 12. 13 crepitans φ 18 recedunt *scripsi* redeunt *cdd.* 26 fraglante F flagrante φ fragrante δ 31 bestis F bestiis φ 32 genialis *cdd.* genitalis E.

accuratissime disternebatur, lectus Indica testudine perlucidus, plumea congerie tumidus, ueste serica floridus. at ego praeter pudorem obeundi publice concubitus, praeter contagium scelestae pollutaeque feminae, metu etiam mortis maxime cruciabar, sic ipse mecum reputans, quod in amplexu uenerio scilicet nobis cohaerentibus quaecumque ad exitium mulieris bestia fuisset immissa, non adeo uel prudentia sollers uel artificio docta uel abstinentia frugi posset prouenire, ut adiacentem lateri meo laceraret mulierem, mihi uero quasi indemnato et innoxio parceret. XXXV. ergo igitur non de pudore iam sed de salute ipsa sollicitus, dum magister meus lectulo probe coaptando districtus inseruit et tota familia partim ministerio uenationis occupata, partim uoluptario spectaculo adtonita meis cogitationibus liberum tribuebatur arbitrium, nec magnopere quisquam custodiendum tam mansuetum putabat asinum, paulatim furtiuum pedem proferens portam quae proxima est potitus, iam cursu me celerrimo proripio [p. 205. E.] sexque totis passuum milibus perniciter confectis Cenchreas peruado, quod oppidum audit quidem nobilissimae coloniae Corinthiensium, adluitur autem Aegaeo et Saronico mari. inibi portus etiam tutissimum nauium receptaculum magno frequentatur populo. uitatis ergo turb*e*lis et electo secreto litore prope ipsas fluctuum aspergines in quodam mollissimo harenae gr*umul*o lassum corpus porrectus refoueo. nam et ultimam diei metam curriculum solis deflexerat et uespernae me quieti traditum dulcis somnus oppresserat.

1 disternebatur F desternebatur φ discernebatur δ *cf.* 27. 13 11 dampnato (ī, e *suprascr.*) φ 13 destrictus F,φ discretus δ 15. 16 cōtationibus (gi *suprascr.*) φ 19 me celerrimo F δ et celerrimo φ 21 audit F¹φ est F²δ 25 turbelis *scripsi* turbulis *cdd. cf.* 55. 22; 69. 2; 117. 19 *et* 208. 16; 209. 15 27 grumulo *scripsi cf.* 103. 6 gremio *cdd.* 29 uesperne F uesperne (ti *suprascr.*) φ

LIBER XI.

I. Circa primam ferme noctis uigiliam experrectus pauore subito uideo praemicantis lunae candore nimio completum orbem commodum marinis emergentem fluctibus nanctusque opacae noctis silentiosa secreta, certus etiam summatem deam praecipua maiestate pollere resque prorsus humanas ipsius regi prouidentia nec tantum pecuina et ferina uerum inanima etiam diuino eius luminis numinisque nutu uegetari, ipsa etiam corpora terra caelo marique nunc incrementis consequenter augeri, nunc detrimentis obsequenter imminui, fato scilicet iam meis tot tantisque cladibus satiato et spem salutis licet tardam subministrante, augustum specimen deae praesentis statui deprecari confestimque discussa pigra quiete alacer exurgo meque protinus purificandi studio marino lauacro trado septiesque summerso fluctibus capite, quod eum numerum praecipue religionibus aptissimum diuinus ille Pythagoras prodidit, laetus et alacer deam praepotentem lacrimoso uultu sic adprecabar

II. 'Regina caeli, siue tu Ceres alma frugum parens originalis, quae repertu laetata filiae uetustae glandis ferino remoto pabulo, miti commonstrato cibo, nunc Eleusiniam glebam percolis — seu tu caelestis Venus, quae primis rerum exordiis sexuum diuersitatem generato amore sociasti et aeterna subole humano [p. 206. E.] genere propagato nunc circumfluo Paphi sacrario coleris — seu Phoebi soror, quae partu fetarum medelis

6 s̀umatå F sūm̈atā φ (*in mg.* ·· f sủ m̃²) 8 *cf. Fulgent. Myth.* II. 19 *p.* 98 (*Munck.*) 10 *cf. Florida* 31. 5 (*Kr.*) 15 *cf. Fulgent. Myth.* I. *p.* 25 (*Munck.*) 17 s̊umerso F 24 eulesiniam gr¹ebam φ 25. 26 generato *cdd.* generabili *Bsn.* *Cum uniuersa precatione cf.* 121. 4 (*hui. ed.*)

lenientibus recreato populos tantos educasti praeclarisque nunc ueneraris delubris Ephesi — seu nocturnis ululatibus horrenda Proserpina triformi facie laruales impetus comprimens terraeque claustra cohibens, lucos diuersos inerrans uario cultu propitiaris: ista luce feminea conlustrans cuncta moenia et udis ignibus nutriens laeta semina et solis ambagibus dispensans incerta lumina — quoquo nomine quoquo ritu quaqua facie te fas est inuocare: tu meis iam nunc extremis aerumnis subsiste, tu fortunam conlapsam adfirma, tu saeuis exanclatis casibus pausam pacemque tribue: sit satis laborum, sit satis periculorum. depelle quadripedis diram faciem, redde me conspectui meorum, redde me meo Lucio. ac siquod offensum numen inexorabili me saeuitia premit, mori saltem liceat si non licet ⟨*hominem*⟩ uiuere.'

III. Ad istum modum fusis precibus et adstructis miseris lamentationibus rursus mihi marcentem animum in eodem illo cubili sopor circumfusus oppressit. nec dum satis coniueram et ecce pelago medio uenerandos d*iis* etiam uultus attollens emergit diuina facies. ac dehinc paulatim toto corpore perlucidum simulacrum excusso pelago ante me constitisse uisum est. eius mirandam speciem ad uos etiam referre conitar, si tamen mihi disserendi tribuerit facultatem paupertas oris humani uel ipsum numen eius dapsilem copiam elocutilis facundiae subministrauerit.

Iam primum crines uberrimi prolixique et sensim intorti per diuina colla passiue dispersi molliter defluebant. corona multiformis uariis floribus sublimem distrinxerat uerticem, cuius media qu*ae*d*a*m super fron-

6 udis] undis Fφ nudis *mg.* φ 8 quaq; Fφ 16 ⟨hominem⟩ *inserui* 20 coniueram *Iuntina cf.* 71. 22 conisperam F conipseram φ cōpseram δ 21 diis *scripsi cf.* 106. 17 (129. 5 *h. ed.*) dī* etiam F deis etiam φE. 26. 27 copiam * locutilis F copiam elocutilis φ 31 quaedam *scripsi* quidem *cdd.*

tem plana rutunditas in modum speculi uel immo argumentum lunae candidum lumen emica- [p. 207. E.] bat, dextra laeuaque sulcis insurgentium uiperarum cohibita, spicis etiam Cerialibus desuper porrectis. ⟨*uestis tunica*⟩ multicolor bysso tenui pertexta, nunc albo candore lucida, nunc croceo flore lutea, nunc roseo rubore flammida, et, quae longe longeque etiam meum confutabat optutum, palla nigerrima splendescens atro nitore, quae circumcirca remeans et sub dexterum latus ad umerum laeuum recurrens, umbonis uicem deiecta parte laciniae multiplici contabulatione dependula ad ultimas oras nodulis fimbriarum decoriter confluctuabat. IIII. per inte*x*tam extremitatem et in ipsa eius planitie stellae dispersae coruscabant earumque media semenstris luna flammeos spirabat ignes. quaqua tamen insignis illius pallae perfluebat ambitus, indiuiduo nexu corona totis floribus totisque constructa pomis adhaerebat. iam gestamina longe diuersa. nam dextra quidem ferebat aereum crepitaculum, cuius per angustam lamminam in modum baltei recuruatam traiectae mediae paucae uirgulae crispante brachio trigeminos iactus reddebant argutum sonorem. laeuae uero cymbium dependebat aureum, cuius ansulae, qua parte conspicua est, insurgebat aspis caput extollens arduum ceruicibus late tumescentibus. pedes ambroseos tegebant soleae palmae uictricis foliis intextae. talis ac tanta spirans Arabiae felicia germina diuina me uoce dignata est

1 rutunditas F[1] 1. 2 uel immo argumentum] uelut nimbo [argumentum] E. in argumentum *Lu. cf. Mus. Rhen. l. l.* 315 *et supra* 212. 6; 217. 21 (E.) *nec non Fulgent. Myth.* I. *p.* 26 (*Munck.*) 4 porrectis. *Oud. Bsn.* 5 ⟨uestis tunica⟩ *inserui* ⟨uestis⟩ *Bsn.* 12 horas φδ 13 intextam δ *Par. Oud.* intectam Fφ 15 flamineos Fφ 17 constricta δ 21 tri(g)ieminos φ 22 sonorem F (so)tenorem φ 23 *cf. Seru. ad Aen.* VIII. 696 26 solę F sole φ 27 gemina F gema φ

V. 'En adsum tuis commota, Luci, precibus, rerum naturae parens, elementorum omnium domina, saeculorum progenies initialis, summa numinum, regina Manium, prima caelitum, deorum dearumque facies uniformis, quae caeli luminosa culmina, maris salubria flamina, inferum deplorata silentia nutibus meis dispenso: cuius numen unicum multiformi specie, ritu uario, nomine multiiugo totus ueneratur orbis. inde primigenii Phryges Pessinuntiam deum Matrem, hinc Autochthones Attici Cecropeiam Mineruam, illi*nc* fluctuantes Cyprii Paphiam Venerem, Cretes sagittiferi Dictynnam Dianam, Siculi [p. 208. E.] trilingues Stygiam Proserpinam, Eleusini uetustam deam Cererem, [et] Iunonem alii, Bellonam alii, Hecatam isti, Rhamnusiam illi, *sed* qui nascentis dei Solis inchoantibus inlustrantur radiis Aethiopes Arique priscaque doctrina pollentes Aegyptii, caerimoniis me propriis percolentes, appellant uero nomine reginam Isidem. adsum tuos miserata casus, adsum fauens et propitia. mitte iam fletus et lamentationes omitte, depelle maerorem. iam tibi prouidentia mea inlucescit dies salutaris. ergo igitur imperiis istis meis animum intende sollicitum. diem qui dies ex ista nocte nascetur, aeterna mihi nuncupauit religio, quo, sedatis hibernis tempestatibus et lenitis maris procellosis fluctibus, nauigabili iam pelago rudem dedicantes carinam primitias commeatus libant mei sacerdotes. id sacrum nec sollicita nec profana mente debebis opperiri. VI. nam meo monitu sacerdos in ipso procinctu pompae roseam

1 tui F tuis φ *cf. cum toto loco Apol.* 74. 18 (*Kr.*) 3. 4 reginam anium F regina anium φ 8 totu (s *supra*) Fφ inde Fφ me δ *Par. Oud.* 9 Pessinuntiam *uulgo* pessinnumtant dm̄ F pessinumtant d. φ pesinum nominant d. δ 10 illinc *Oud.* illic *cdd.* 11 phlaphiã F phalaphyam φ 13 eleusini Fφ 14 et *om.* F¹φ *add.* F² hęcatam F 15 sed qui *Bl.* **q F eçq (t *supra*) φ illi, qui E. 24 nuncupabit Fφ

manu dextera sistro cohaerentem gestabit coronam. incunctanter ergo dimotis turb*e*lis alacer continare pompam meam ⟨*mea*⟩ uolentia fretus et de proximo clementer uelut manum sacerdotis osculabundus rosis decerptis pessimae mihique destabilis iam dudum beluae istius corio te protinus exue. nec quicquam rerum *ea*rum reformides ut arduum. nam hoc eodem momento quo tibi uenio simul et tibi praesens quae sunt sequentia ⟨*praenuntio et*⟩ sacerdoti meo per quietem facienda praecipio. meo iussu tibi constricti comitatus decedent populi. nec inter hilares caerimonias et festiua spectacula quisquam deformem istam quam geris faciem perhorrescet uel figuram tuam repente mutatam sequius interpretatus aliquis maligne criminabitur. plane memineris et penita mente conditum semper tenebis mihi reliqua uitae tuae curricula ad usque terminos ultimi spiritus uadata. nec iniurium, cuius beneficio redieris ad homines ei totum debere quod uiues. uiues autem beatus, uiues in mea tutela gloriosus et cum spa- [p. 209. E.] tium saeculi tui permensus ad inferos demearis, ibi quoque in ipso subterraneo semirutundo me quam uide*bi*s Acherontis tenebris interlucentem Stygiisque penetralibus regnantem, campos Elysios incolens ipse tibi propitiam frequens adorabis. quod si sedulis obsequiis et religiosis ministeriis et tenacibus castimoniis numen nostrum promerueris, scies ultra statuta fato tuo spatia uitam quoque tibi prorogare mihi tantum licere.

1 coharente[s] F 2 turbelis *scripsi* turbulis *cdd. cf. ad* 251. 2 (*h. e.*) continare *scripsi cf. ad* 20. 1 (*h. e.*) continuare F φ δ E. 3 meam ⟨mea⟩ *Oud. cf.* 210. 15 mea[s] Fφ mea E. u[i]olentia F uölentia φ 7 earum *Scriuerius* mearum *cdd.* 8 tibi Fφ ibi E. 8. 9 quae subsequentia sacerdoti δ 9 ⟨praenuntio et⟩ praenuntio *inserui ipse*; et *ins. Koz. Stil p.* 143 *et Abh. p.* 33 *et Adn.* 47 sunt (8) *om.* φ 21 deme[a]ris φ 21. 22 semirutundo F[1] 22 uidebis *scripsi* uides *cdd.* 24 elisios F 25 re[li]giosis F

VII. Sic oraculi uenerabilis fine prolato numen inuictum in se recessit. nec mora cum somno protinus absolutus pauore et *stupore* ac dein *gaudio* nimio permixtus exurgo summeque miratus deae potentis tam claram praesentiam, marino rore respersus magnisque imperiis eius intentus monitionis ordinem recolebam. nec mora cum noctis atrae fugato nubilo sol exurgit aureus et ecce discursu religioso ac prorsus triumphali turb*e*lae complent totas plateas tantaque hilaritudine praeter peculiarem meam gestire mihi cuncta uidebantur, ut pecua etiam cuiuscemodi et totas domos et ipsum diem serena facie gaudere sentirem. nam et pruinam pridianam dies apricus ac placidus repente fuerat insecutus, ut canorae etiam auiculae prolectatae uerno uapore concentus suaues adsonarent matrem siderum, parentem temporum orbisque totius dominam blando mulcentes adfamine. quid quod arbores etiam, quae pomifera subole fecundae quaeque earum tantum umbra contentae steriles, austrinis laxatae flatibus germine foliorum renidentes clementi motu brachiorum dulces strepitus obsibilabant magnoque procellarum sedato fragore ac turbido fluctuum tumore posito mare quietas adluuies temperabat, caelum autem nubilosa caligine disiecta nud*um* sud*um*que luminis proprii splendore candebat.

VIII. Ecce pompae magnae paulatim procedunt anteludia uotiuis cuiusque studiis exornata pulcherrume. hic incinctus balteo militem gerebat, illum succinctum

1 *cf. Ouid. Met.* II. 302 2 somno F sompno φδ summo E. 3 pauore et stupore ac dein gaudio *scripsi* stupore *Corn. cf.* 213. 10 *et* 167. 19; 179. 3 pauore et gaudio ac dein sudore *cdd.* E. 8 et *om.* φ 9 turbelae *scripsi* turbulae *cdd. cf. ad* 251. 25 (*h. e.*) 11 cuiuscemodi Fφ huiuscemodi δ cuiusque modi E. 19 contenta ē eriles F contenta ē heriles φ (*in mg.* c. st) 20 filiorum Fφ 24 nudum sudumque *scripsi* nudo sudoque *cdd. cf. Apol.* 23. 11 (*Kr.*) 26 praecedunt Fφ *cf.* 2. 8 27 uotib; Fφ

chlamyde crepides et uena- [p. 210. E.] bula uenatorem fecerant, alius soccis obauratis inductus serica ueste mundoque pretioso et adtextis capiti crinibus incessu perfluo feminam mentiebatur. porro alium ocreis scuto galea ferroque insignem e ludo putares gladiatorio procedere. nec ille deerat qui magistratum fascibus purpuraque luderet nec qui pallio baculoque et baxeis et hircino barbitio philosophum fingeret nec qui diuersis harundinibus alter aucupem cum uisco, alter piscatorem cum hamis inducere*nt*. uidi et ursam mansuem cultu matronali, ⟨*quae*⟩ sella uehebatur, et simiam pilleo textili crocotisque Phrygiis Catamiti pastoris specie aureum gestantem poculum et asinum pinnis adglutinatis adambulantem cuidam seni debili, ut illum quidem Bellerophontem, hunc autem diceres Pegasum, tamen rideres utrumque.

VIIII. Inter has oblectationes ludicras popularium, quae passim uagabantur, iam sospitatricis deae peculiaris pompa moliebatur. mulieres candido splendentes amicimine, uario laetantes gestamine, uerno florentes coronamine, quae de gremio per uiam qua sacer incedebat comitatus solum sternebant flosculis; aliae *quae* nitentibus speculis pone tergum reuersis uenienti deae obuium commonstrarent obsequium et quae pectines eburnos ferentes gestu brachiorum flexuque digitorum ornatum atque obpexum crinium regalium fingerent, illae etiam quae ceteris unguentis et geniali balsamo guttatim excusso conspargebant plateas. magnus praeterea sexus utriusque numerus lucernis taedis cereis et alio genere facium, lumine siderum caelestium stir-

1 chlamide F 2 occis F inductu; Fφ indutus E. *cf. ad* 184. 15 (*h. e.*) 3 capit$\overset{e}{i}$ F capite φδ 4 profluo δ 6 facib; Fφδ 10 inducerent *scripsi* induceret *cdd.* 11 ⟨quae⟩ sella *Lu.* 12 crocotiisque Fφ crocociisqȝ δ *cf.* 151. 20 13 p$\overset{oc}{\underset{..}{a}}$cu-lum φ 22 aliae quae *Salm.* aliaeque *cdd.* E. 24 ouium φ 30 facium, lumine *cdd.* lumine *cum Vulcanio delet* E. facti

pem propitiantes. symphoniae dehinc suaues, fistulae tibiaeque modulis dulcissimis personabant. eas amoenus lectissimae iuuentutis ueste niuea et cataclista praenitens sequebatur chorus, carmen uenustum iterantes, quod Camenarum fauore sollers poeta modulatus edixerat, quod argumentum referebat interim maiorum antecantamenta uotorum. ibant et dicati magno Sarapi tibicines, qui per oblicum calamum ad aurem porrectum [p. 211. E.] dexteram familiarem templi deique modulum frequentabant, et plerique qui facilem sacris uiam dari praedicarent. X. tunc influunt turbae sacris diuinis initiatae, uiri feminaeque omnis dignitatis et omnis aetatis linteae uestis candore puro luminosi, illae limpido tegmine crines madidos obuolutae, hi capillum derasi funditus uertice praenitentes, [magnae religionis terrena sidera], aereis et argenteis immo uero aureis etiam sistris argutum tinnitum constrepentes. sed ⟨*et*⟩ *magnae religionis terrena sidera*, antistites sacrorum proceres illi, qui candido linteamine cinctum pectoralem *astricti* ad usque uestigia iniecti potentissimorum deum pr*ae*ferebant insignis exuuias. quorum primus lucernam claro praemicantem porrigebat lumine, non adeo nostris illis consimilem, quae uespertinas illuminant epulas, sed aureum cymbium medio sui patore flammulam suscitans largiorem. secundus uestitu quidem similis sed manibus ambabus gerebat altaria [id est auxilia] quibus nomen dedit

luminis *mg.*F facticii luminis *Corn.* f. luminosam *Lu.* 2.3 amẹn; F 3 catha clysta F cathaclista δ cataclista φ 10 et plerique qui Fφδ ut plebi cuique E. plebique qui *Rohde, qui propter* dari *comparat* 213. 18 17 systris F 18 sed et δ *Oud.* sed FφE. magnae religionis terrena sidera *quae in cdd. leguntur post* praenitentes (*us.* 16) *transposui ante* antistites 19 illi quidem *Rohde* 20 cinctum pectoralem astricti *scripsi* cinctum pectoralem ad usque uestigia strictim iniecti *cdd.* 21 praeferebant δ proferebant Fφ exubias F 24 uespertina F^1φ cybiu(s) F 27 [id est auxilia] *del.* E.

proprium deae summatis auxiliaris prouidentia. ibat tertius attollens palmam auro subtiliter foliatam nec non Mercuriale etiam caduceum. quartus aequitatis ostendebat indicium, deformatam manum sinistram porrecta palmula, quae genuina pigritia, nulla calliditate, nulla sollertia praedita uidebatur aequitati magis aptior quam dextera. idem gerebat et aureum uasculum in modum papillae rutundatum de quo lacte libabat. quintus auream uannum *l*aureis congestam ramulis et alius ferebat amphoram.

XI. Nec mora cum dei dignati pedibus humanis incedere prodeunt, hic horrendus ille superum commeator et inferum, nunc atra nunc aurea facie sublimis, attollens canis ceruices arduas Anubis, laeua caduceum gerens, dextera palmam uirentem quatiens. huius uestigium continuum sequebatur bos in erectum leuata statum, [bos,] omnia parentis deae fecundum simulacrum, quod residens umeris suis proferebat unus e ministerio beato gressu [p.212.E.] gestuoso. ferebatur ab alio cista secretorum capax penitus celans operta magnificae religionis. gerebat alius felici suo gremio summi numinis uenerandam effigiem non pecoris non auis non ferae ac ne hominis quidem ipsius consimilem, sed sollerti repertu etiam ipsa nouitate reuerendam altioris utcumque et magno silentio tegendae religionis argumentum ineffabile, sed ad istum plane modum fulgente auro figuratam: urnula faberrime cauata, fundo quam rutundo, miris extrinsecus simulacris Aegyptiorum effigiata. eius orificium non altiuscule leuatum in canalem porrectum longo riuulo prominebat. ex alia uero parte multum recedens spatiosa dilatione adhaerebat

9 laureis *Passerat. cf.* 215. 8 aureis *cdd.* coniestam φ *cf.* 207. 17 17 [bos] *deleui* 19 beato F beato^{9} φ 19 gestuoso φ gestuosu F[1] gestuosus *Pet. cf.* 200. 22 21 gerebat φF[2] ferebat F[1] 27 figuratam *Oud.* figurata F (*sed corr. uid. ex* figuratum) figuratum φδ 28 rutundo F[1]

ansa, quam contorto nodulo supersedebat aspis squameae ceruicis striato tumore sublimis.

XII. Et ecce praesentissimi numinis promissa nobis accedunt beneficia et fata salutemque ipsam meam gerens sacerdos adpropinquat, ad ipsum praescriptum diuinae promissionis ornatum dextera proferens sistrum deae, mihi coronam et hercules coronam consequenter, quod tot ac tantis exanclatis laboribus, tot emensis periculis deae maximae prouidentia adluctantem mihi saeuissime Fortunam superarem. nec tamen gaudio subitario commotus inclementi me cursu proripui, uerens scilicet ne repentino quadripedis impetu religionis quietus turbaretur ordo, sed placido ac prorsus humano gradu cunctabundus paulatim obliquato corpore, sane diuinitus decedente populo, sensim inrepo. XIII. at sacerdos ut reapse cognoscere potui, nocturni commonefactus oraculi miratusque congruentiam mandati muneris confestim restitit et ultro porrecta dextera ob os ipsum meum coronam exhibuit. tunc ego trepidans, adsiduo pulsu micanti corde, coronam, quae rosis amoenis intexta fulgurabat, auido ore susceptam cupid*issime* deuoraui. nec me fefellit caeleste promissum. protinus mihi delabitur deformis et ferina facies. ac primo quidem squalens pilus defluit ac dehinc cutis crassa [p. 213. E.] tenuatur, uenter obesus resid*i*t, pedum plantae per ungulas in digitos exeunt, manus non iam pedes sunt sed in erecta porriguntur officia, ceruix procera cohibetur, os et caput rutundatur, aures enormes repetunt pristinam paruitatem, dentes saxei redeunt ad humanam minutiem et, quae me potissimum cruciabat ante, cauda nusquam *comparet.* populi mi-

11 inclementissime φ inclementissime δ 16 reabse F re ab se φδ 21 amęnis F 21. 22 cupidissime φδ cupidus promissi F E. 25 residit *scripsi* residet *cdd. idem mendum corr. Lu.* 9. 11 *cf. et* 1. 14 26. 27 iam non δ 27 erepta δ 31 comparet *scripsi* comparuit δ, *inser. idem m. recentissima in* F *om.* φ *cf.* 147. 24; 191. 5

rantur, religiosi uenerantur tam euidentem maximi numinis potentiam et consimilem nocturnis imaginibus magnificentiam et facilitatem reformationis, claraque et consona uoce, caelo manus adtendentes testantur tam inlustre deae beneficium. XIIII. at ego stupore nimio defixus tacitus haerebam, animo meo tam repentinum tamque magnum non capiente gaudium, quid potissimum praefarer primarium, unde nouae uocis exordium caperem, quo sermone nunc renata*m* lingua*m* felicius auspicarer, quibus quantisque uerbis tantae deae gratias agerem. sed sacerdos utcumque diuino monitu cognitis ab origine cunctis cladibus meis, quanquam et ipse insigni permotus miraculo, nutu significato prius praecipit tegendo mihi linteam dari laciniam. nam [me] cum primum nefasto tegmine despoliauerat asinus, compressis in artum feminibus et superstrictis accurate manibus, quantum nudo licebat, uelamento me naturali probe munieram. tunc e cohorte religionis unus inpigre superiorem exutus tunicam supertexit me celerrime. quo facto sacerdos uultu geniali et hercules *in*humano in aspectum meum attonitus sic effatur

XV. 'Multis et uariis exanclatis laboribus magnisque Fortunae tempestatibus et maximis actus procellis ad portum quietis et aram Misericordiae tandem, Luci, uenisti nec tibi natales ac ne dignitas quidem, uel ipsa qua flores usquam doctrina profuit, sed lubrico uirentis aetatulae ad seruiles delapsus uoluptates, curiositatis inprosperae sinistrum praemium reportasti. sed utcumque Fortunae caecitas, dum te pessimis periculis

9 renatam linguam *scripsi* renata lingua *cdd. cf.* 139. 24 12 gladibus (c *supra* g) φ 13. 14 nutus significatu *Rohde* · 14 licinia (s *supra* a) Fφ 15 [me] *seclusi* 16 altu (s *supra* u) Fφ 21 inhumano φ perhumano Fδ (*in* F p *in ras.*) *cf.* 83. 7 27. 28 uirentis F florentis (ui *supra* flo) φ nitentis δ

discruciat, ad religiosam istam habitudinem inprouida produxit malitia. eat nunc et summo furore saeuiat et crudelitati suae [p. 214. E.] materiem quaerat aliam. nam in eos quorum sibi uitas [seruitium] deae nostrae maiestas uindicauit, non habet locum casus infestus. quid latrones, quid ferae, quid seruitium, quid asperrimorum itinerum ambages reciprocae, quid metus mortis cotidianae nefariae Fortunae profuit? in tutelam iam receptus es Fortunae sed uidentis, quae suae lucis splendore ceteros etiam deos illuminat. sume iam uultum laetiorem candido isto habitu tuo congruentem, comitare pompam deae sospitatricis inouanti gradu. uideant inreligiosi, uideant et errorem suum recognoscant. 'en ecce pristinis aerumnis absolutus Isidis magnae pr*oui*dentia gaudens Lucius de sua fortuna triumphat.' quo tamen tutior sis atque munitior, da nomen sanctae huic militiae, cuius non olim sacramento etiam rogab*e*ris, teque iam nunc obsequio religionis nostrae dedica et ministerii iugum subi uoluntarium. nam cum coeperis deae seruire, tunc magis senties fructum tuae libertatis.'

XVI. Ad istum modum uaticinatus sacerdos egregius fatigatos anhelitus trahens conticuit. exin permixtus agmini religioso procedens comitabar sacrarium totae ciuitati notus ac conspicuus, digitis hominum nutibusque notabilis. omnes in me populi fabulabantur 'hunc omnipotentis hodie deae numen augustum reformauit ad homines. felix hercules et ter beatus qui uitae scilicet praecedentis innocentia fideque me-

2 perduxit δ 4 [seruitium] *seclusi* ⟨in⟩ seruitium *Lu.*
5 locum F[2] *mg.* φ locus F[1]φ 12 ^{sos}spitatricis φ inouanti *Aldus* innouandi *cdd.* (innouanti φ[2]) 15 prouidentia *Colu.* prudentia *cdd.* *cf.* 212. 19; 216. 7; 218. 3 *sic* δ 223. 13 *habet* prudentia
17. 18 cuius — rogaueris *inducta in* F 18 roga^{ba}ueris F rogabaris φ E. rogaberis δ *Colu.* 20 *tunc F τc̄ φ 25 tote F toti φ δ 28 hominem δ

ruerit tam praeclarum de caelo patrocinium, ut renatus quodam modo statim sacrorum obsequio desponderetur.'

Inter haec et festorum uotorum tumultum paulatim progressi iam ripam maris proximamus atque ad ipsum illum locum, quo pridie meus stabulauerat asinus peruenimus. ibidem simulacris rite dispositis nauem faberrime factam, picturis miris Aegyptiorum circumsecus uariegatam, summus sacerdos taeda lucida et ouo et sulpure sollemnissimas preces de casto [p. 215. E.] praefatus ore quam purissime purificatam deae nuncupauit dedicauitque. huius felicis aluei nitens carbasus litter*arum notas* intextas progerebat. e*ae* litterae uotum instaurabant de noui commeatus prospera nauigatione. iam malus insurgit pinus rutunda splendore insign*is*, *sublimi* carchesio conspicua et puppis intorta chenisco bracteis aureis uestito fulgebat omnisque prorsus carina citro limpido perpolita florebat. tunc cuncti populi tam religiosi quam profani uannos onustas aromatis et *c*uiuscemodi suppliciis certatim congerunt et insuper fluctus libant intritum lacte confectum, donec muneribus largis et deuotionibus faustis completa nauis absoluta strophiis ancoralibus peculiari serenoque flatu pelago redderetur. quae postquam cursus spatio prospectum sui nobis incertat, sacrorum geruli, sum-

8. 9 circumsecus uariegatam *Stew.* circ$\overset{s}{u}$ſectus uarie | grec$\overset{s}{a}$ Fφ circumspectis uarie grecam δ 10 sulpure F 12 car$\overset{b}{u}$asus φ 13 litterarum notas intextas *scripsi* littere uot$\overset{s}{u}$ ingestas Fφ (ingestās F[2]) litteras uoti intextas *Hild.* E. litteras intextas *Haupt, Lu.* 13 eae *Pric.* ecce *cdd.* ecce hae *Lu.* 15. 16 splendore insignis, sublimi carchesio conspicua *scripsi* splendore sublimis insignis carchesio *cdd.* splendore sublimis, insigni carchesio E. splendore sublimis carchesio conspicua et puppis insignis intorto chenisco bracteis aureis uestita fulgebat *Koz.* 17 uestito *scripsi cf.* 201. 10 *et Lucian. Nauig.* 251 uestita *cdd.* fulgurabat $\varphi\delta$ 20 cuiuscemodi *Brant.* huiuscemodi *cdd.* supplicuis F[2]δ

ptis rursum quae quisque detulerant, alacres ad fanum reditum capessunt simili structu pompae decori.

XVII. At cum ad ipsum iam templum peruenimus, sacerdos maximus quique diuinas effigies progerebant et qui uenerandis penetralibus pridem fuerant initiati, intra cubiculum deae recepti disponunt rite simulacra spirantia. tunc ex his unus, quem cuncti grammatea dicebant, pro foribus assistens coetu pastophorum — quod sacrosancti collegii nomen est — uelut in contionem uocato, indidem de sublimi suggestu de libro, de litteris fausta uota praefatus principi magno senatuique et equiti totoque Romano populo, nauticis, nauibus*que, quae* sub imperio mundi nostratis reguntur, renuntiat sermone rituque Graeciensi *τὰ πλοιαφέσια*, quam uocem feliciter cunctis euenire signauit populi clamor insecutus. exin gaudio delibuti [p. 216. E.] populares thallos uerbenas corollas ferentes, exosculatis uestigiis deae quae gradibus haerebat argento formata, ad suos discedunt lares. nec tamen me sinebat animus ungue latius indidem digredi sed intentus *in* deae specimen pristinos casus meos recordabar.

XVIII. Nec tamen Fama uolucris pigra pinnarum tarditate cessauerat, sed protinus in patria deae prouidentis adorabile beneficium meamque ipsius fortunam memorabilem narrauerat passim. confestim denique familiares ac uernulae quique mihi proximo nexu sanguinis cohaerebant, luctu deposito, quem de meae mortis falso nuntio susceperant, repentino laetati gaudio uarie quisque munerabundi ad meum festinant ilico ⟨*in lucem*⟩ diurn*a*m reduc*is* ab inferis conspectum. quorum

2 strictu Fφ ritu δ 2. 3 decori. At δ E. decorat (at *in ras. scr. m. r.*) cum Fφ 7 [h]is F his φ unus quem F uir quem φ 13 nauibusque quae *Oud.* nauibus quęq; F 14 *τὰ πλοιαφέσια scripsi* ita *πλοιαφέσια Mommsen C. I. L.* I. 387 *cll. Lyd.* 4. 32 ita aοιaЄΦЄcια Fφ 20 in *add. uulgo om. cdd.* 29. 30 ⟨in lucem⟩ diurnam reducis ab inferis

desperata ipse etiam facie recreatus oblationes honestas aequi bonique facio, quippe cum mihi familiares quod ad cultum sumptumque largiter suppeteret deferre prospicue curassent.

XVIIII. Adfatis itaque ex officio singulis narratisque meis *propere* et pristinis aerumnis et praesentibus gaudiis me rursum ad deae gratissimum mihi refero conspectum aedibusque conductis intra conseptum templi larem temporarium mihi constituo deae ministeriis adhuc priuatis adpositus contuberniisque sacerdotum indiuiduus et numinis magni cultor inseparabilis. nec fuit nox una uel quies aliqua uisu deae monituque ieiuna sed crebris imperiis sacris suis me iam dudum destinatum nunc saltem censebat initiari. at ego quanquam cupienti uoluntate praeditus tamen religiosa formidine retardabar, quod enim sedulo percontaueram difficile religionis obsequium et castimoniorum abstinentiam satis arduam cautoque circumspectu uitam, quae multis casibus subiacet, esse muniendam. haec identidem mecum reputans nescio quo modo quanquam festinans differebam.

XX. Nocte quadam plenum gremium suum uisus est mihi sum- [p. 217. E.] mus sacerdos offerre ac requirenti quid utique istud, respondisse partes illas de Thessalia mihi missas, seruum etiam meum indidem superuenisse nomine Candidum. hanc experrectus imaginem diu diuque apud cogitationes meas reuolue-

scripsi diurnum reducemque ab inferis *cdd.* ad me festinant ilico, rediuiuum reducemque ab inferis conspectum *Rohde* 2 familiares *corruptum uidetur cf. p.* 265. 26 3 quod ad *Stew.* quo ad F coadcultum φ suppeteret *Stew.* succerderet F[1] (r *erasa est*) succederet F[2]φδg 3. 4 deferre *cf.* 221. 27 6 meis propere et *Kron.* meis p& Fφ probe meis et E. 9 mihi Fφ inde δ 11 inseparabilis *cdd.* insperabilis E. 12 quies F qui dies φ *cf.* 221. 11 13 eiuna F ei*una φ 16 retabar F[1]φ renitebar δ 24 utique *cf.* 168. 32 25 seruus meus F[1] seruus etiam mihi φ

bam, quid rei portenderet, praesertim cum nullum unquam habuisse me seruum isto nomine nuncupatum certus essem. ut*ut* tamen sese praesagium somni porrigeret, lucrum certum modis omnibus significari partium oblatione credebam. sic anxius et in prouentum prosperiorem attonitus templi matutinas apertiones opperiebar. ac dum uelis candentibus reductis in diuersum deae uenerabilem conspectum adprecamur et per dispositas aras circumiens sacerdos rem diuinam procurat, supplicamentis sollemnibus deae ⟨*litat, laticem de*⟩ penetrali fonte petitum spondeo libat: rebus iam rite consummatis inchoatae lucis salutationibus religiosi primam nuntiantes horam perstrepunt. et ecce superueniunt [de patria] *Hypata* quos ibi reliqueram famulos, cum me Fotis malis incapistrasset erroribus, cognitis scilicet fa*b*ulis meis, nec non et equum quoque illum meum reducentes, quem diuerse distractum notae dorsualis agnitione recuperauerant. quare sollertiam somni tum mirabar uel maxime, quod praeter congruentiam lucrosae pollicitationis argumento serui Candidi equum mihi reddidisset colore candidum.

XXI. Quo facto idem sollicitus sedulum colendi frequentabam ministerium spe futura beneficiis praesentibus pignerata. nec minus in dies mihi magis magisque accipiendorum sacrorum cupido gliscebat summisque precibus primarium sacerdotem saepissime conueneram, petens ut me noctis sacratae tandem arcanis initiaret. at ille uir alioquin grauis et sobriae religionis obseruatione famosus, clementer ac comiter et ut solent parentes inmaturis liberorum desideriis modificari, meam differens instantiam, spei melioris solaciis alioquin an-

3 utut *Pric.* ut *cdd.* 10. 11 ⟨litat, laticem de⟩ *inserui cf.* 218. 31 11 fonte *cdd.* fontem E. 12 luci φ 14 ece F Hypata *Bsn.* de patria *cdd.* *corruptela ex scholio orta uid.* 15 fotidis *cdd.* *cf.* 50. 3 16 cognitis *cdd.* incognitis E. fabulis *scripsi* famulis *cdd.* *cf.* 165. 1 *et de scriptura* fauula 73. 23; 111. 6; 114. 25 25 glissebat F

xium mihi permulcebat [p. 218. E.] animum. nam et diem quo quisque possit initiari deae nutu demonstrari et sacerdotem qui sacra debeat ministrare eiusdem prouidentia deligi, sumptus etiam caerimonis necessarios simili praecepto destinari. quae cuncta nos quoque obseruabili patientia sustinere censebat, quippe cum auiditati contumaciaeque summe cauere et utramque culpam uitare ac neque uocatus morari nec non iussus festinare deberem. nec tamen esse que*n*quam de suo numero tam perditae mentis uel immo destinatae mortis, qui non sibi quoque seorsum iubente domina, temerarium atque sacrilegum audeat ministerium subire noxamque letalem contrahere. nam et inferum claustra et salutis tutelam in deae manu posita, ipsamque traditionem ad instar uoluntariae mortis et precariae salutis celebrari, quippe cum transactis uitae temporibus iam in ipso finitae lucis limine constitutos, quis tamen tuto possint magna religionis committi silentia, numen deae soleat elicere et sua prouidentia quodam modo renatos ad nouae reponere rursus salutis curricula. ergo igitur me quoque oportere caeleste sustinere praeceptum, quanquam praecipua euidentique magni numinis dignatione iam dudum felici ministerio nuncupatum destinatumque, nec secus quam cultores ceteri cibis profanis ac nefariis iam nunc temperare, quo rectius ad arcana purissimae religionis secreta peruaderem.

XXII. Dixerat sacerdos nec inpatientia corrumpebatur obsequium meum sed intentus miti quiete et probabili taciturnitate sedulum *ali*quo*t* dies obibam culturae sacrorum ministerium. nec me fefellit uel longi temporis prolatione cruciauit deae potentis be-

4 ceremonis (i supra s) F 7 auiditate (i supra e) φ 11 non *in* φ *om. add. m. r.* 22 p̄cipua F δ perspicua φ 23 felicis F φ 29 intenta F[1] 30 aliquot *scripsi* qđ F φ quod δ quot E.

nignitas salutaris, sed noctis obscurae non obscuris imperiis euidenter monuit, aduenisse diem mihi semper optabilem, quo me maxumi uoti compotiret, quantoque sumptu deberem procurare supplicamentis, ipsumque Mithram illum suum sacerdotem praecipuum, diuino quodam stellarum consortio, ut aiebat, mihi coniunctum, sacrorum ministrum decernit.

[p. 219. E.] Quis et ceteris beniuolis praeceptis summatis deae recreatus animi, necdum satis luce lucida discussa quiete, protinus ad receptaculum sacerdotis contendo atque eum cubiculo suo commodum prodeuntem continatus saluto. solito constantius destinaueram iam uelut debitum sacris ⟨*imperiis*⟩ obsequium flagitare. at ille statim ut me conspexit prior 'o' inquit 'Luci te felicem, te beatum, quem propitia uoluntate numen augustum tantopere dignatur! et quid' inquit 'iam nunc stas otiosus teque ipsum demoraris? adest tibi dies uotis adsiduis exoptatus, quo deae multinominis diuinis imperiis per istas meas manus piissimis sacrorum arcanis insinueris' et iniecta dextera senex comissimus ducit me protinus ad ipsas fores aedis amplissimae rituque sollemni apertionis celebrato ministerio ac matutino peracto sacrificio de opertis adyti profert quosdam libros litteris ignorabilibus praenotatos, partim figuris cuiuscemodi animalium concepti sermonis compendiosa uerba suggerentes, partim nodosis et in modum rotae tortuosis capreolatimque condensis apicibus a curios*a* profanorum lectione munita. indidem mihi praedicat quae forent ad usum teletae necessario praeparanda. XXIII. ea protinus nauiter et aliquanto liberalius partim ipse partim per meos socios

3 compotiret *Lips.* c[s]opeteret *cdd.* 12 contina[u]t; F continatus φ continuatus δ 13 ⟨imperiis⟩ *inserui cf. infra us.* 19 *et* 216. 24 23 aditi F 25 cuiuscemodi φ cuiuscemo F cuiusque modi E. huiuscemodi δ 28 curiosa *Pric.* curiositate *cdd.*

coemenda procuro. iamque tempore, ut aiebat sacerdos, id postulante stipatum me religiosa cohorte deducit ad proximas balneas et prius sueto lauacro traditum, praefatus deum ueniam, purissime circumrorans abluit rursumque ad templum reductum, iam duabus diei partibus transactis, ante ipsa deae uestigia constituit secretoque mandatis quibusdam quae uoce meliora sunt, illud plane cunctis arbitris praecipit, decem continuis illis diebus cibariam uoluptatem cohercerem neque ullum animal essem et inuinius essem. quis uenerabili continentia rite seruatis iam dies aderat diuino destinatus uadimonio et sol curuatus intrahebat uesperam. tum ecce confluunt undique turbae sacr*ato*rum ritu uetusto uariis quisque me muneribus honorantes. [p. 220. E.] tunc semotis procul profanis omnibus linteo rudique me contectum amicimine *ad*repta manu sacerdos deducit ad ipsius sacrarii penetralia. quaeras forsitan satis anxie, studiose lector, quid deinde dictum, quid factum: dicerem si dicere liceret, cognosceres si liceret audire. sed parem noxam contraherent aures et lingua, ⟨*ista impiae loquacitatis*⟩, illae temerariae curiositatis. nec te tamen desiderio forsitan religioso suspensum angore diutino cruciabo. igitur audi, sed crede quae uera sunt.

Accessi confinium mortis et calcato Proserpinae limine per omnia uectus elementa remeaui; nocte media uidi solem candido coruscantem lumine; deos inferos et deos superos accessi coram et adoraui de proxumo. ecce tibi rettuli quae quamuis audita ignores tamen

9 cibarias F[1]φ 10. 11 continentiam F[1] 11 adherat F 12 intra(he)bat F trahebat φ introibat δ sol inclinatus iam trahebat *Corn.* 13 sacratorum *Brant. cf.* 222. 17, 25 sacrorum *cdd. sic* 222. 17 *in* δ pro sacratorum *legitur* sacrorum 17 penetralia Queras F (a Q *in ras. scr. m. r.*) penetralia. queras φ 20 contraherent] c̄trahent** F contrahent δ contrahente φ ⟨et⟩ aures *Lu.* 20. 21 lingua *scripsi* linguae *cdd.* 21 ⟨ista impiae loquacitatis⟩ *inserui*

necesse est. ergo quod solum potest sine piaculo ad profanorum intellegentias enuntiari referam. XXIIII. mane factum est et perfectis sollemnibus processi duodecim sacrat*is* stolis ⟨*iniectis stipatus*⟩, habitu quidem religioso satis, sed effari de eo nullo uinculo prohibeor, quippe quod tunc temporis uidere praesentes plurimi. namque in ipso aedis sacrae meditullio ante deae simulacrum constitutum tribunal ligneum iussus superstiti, byssina quidem sed floride depicta ueste conspicuus. et umeris dependebat pone tergum talorum tenus pretiosa chlamida. quaqua tamen uiseres, colore uario circumnotatis insignibar animalibus; hinc dracones Indici, inde grypes Hyperborei quos in speciem *alitis* pinnat*os* generat mundus alter. hanc Olympiacam stolam sacrati nuncupant. at manu dextera gerebam flammis adultam facem et caput decore corona cinxerat, palmae candidae foliis in modum radiorum prosistentibus. sic ad instar Solis exornato et in uicem simulacri constituto repente uelis reductis in aspectum populus *ha*erebat. exhinc festissimum celebraui natalem sacrorum et suaues epulae et faceta conuiuia. dies etiam tertius pari caerimoniarum ritu celebratus et ientaculum religiosum et teletae legitima consummatio. paucis de- [p. 221. E.] hinc ibidem commoratus diebus inexplicabili uoluptate ⟨*aspectu*⟩ simulacri diuini perfruebar, inremunerabili quippe beneficio pigneratus. sed tandem deae monitu, licet non plene tamen pro meo modulo supplicue gratiis persolutis, tardam satis domuitionem comparo, uix equidem abruptis ardentis-

3 sollempnibus φ 4 sacratis *scripsi* sacratus *cdd.* ⟨iniectis stipatus⟩ *inserui cf.* 222.25 11 chlamida F *cf.* 201.7 chlamyda E. 12 insignibatur δ 13.14 alitis pinnatos *scripsi* pinnatos alitis *Rohde* pinnatae alitis *cdd.* E. 14 generati nisdus alt̄. φ (*in mg.* generat mundus) 18 exornatum F[1]φ 20 haerebat *Oud. cf.* 44.21; 213.24 e^r^abat F errabat E 21 sacrum *Rohde* 25 ⟨aspectu⟩ *inserui*

simi desiderii retinaculis. prouolutus denique ante conspectum deae et facie mea diu detersis uestigiis eius, lacrimis obortis singultu crebro sermonem interficiens et uerba deuorans aio

XXV. 'Tu quidem sancta et humani generis sospitatrix perpetua semper fouendis mortalibus munifica, dulcem matris adfectionem miserorum casibus tribuis. nec dies nec quies ulla ac ne momentum quidem tenue tuis transcurrit beneficiis otiosum, quin mari terraque protegas homines et depulsis uitae procellis salutarem porrigas dexteram, qua fatorum etiam inextricabiliter contorta retractas licia et Fortunae tempestates mitigas et stellarum noxios meatus cohibes. te superi colunt, obseruant inferi, tu rotas orbem, luminas solem, regis mundum, calcas Tartarum. tibi respondent sidera, redeunt tempora, gaudent numina, seruiunt elementa. tuo nutu spirant flamina, nutriunt nubila, germinant semina, crescunt germina. tuam maiestatem perhorrescunt aues caelo meantes, ferae montibus errantes, serpentes solo latentes, beluae ponto natantes. at ego referendis laudibus tuis exilis ingenio et adhibendis sacrificiis tenuis patrimonio: nec mihi uocis ubertas ad dicenda quae de tua maiestate sentio sufficit nec ⟨*sufficerent*⟩ ora mille linguaeque totidem uel indefessi sermonis aeterna series. ergo quod solum potest religiosus quidem sed pauper alioquin, efficere curabo: diuinos tuos uultus numenque sanctissimum intra pectoris mei secreta conditum perpetuo custodiens imaginabor.'

Ad istum modum deprecato summo numine complexus Mithram sacerdotem et meum iam parentem colloque eius multis osculis inhaerens ueniam postulabam, quod eum condigne tantis beneficiis munerari

3. 4 intercipiens *Corn.* 8 *cf. Verg. Georg.* I. 208 20 uelu̧e (l) F¹ 23 ⟨sufficerent⟩ *inserui* hora F¹ 31 coloque F 32 quod eum] qđ dm̄ Fφ q) deum δ quod deam *Rohde*

nequirem. XXVI. diu denique gratiarum gerendarum sermone prolixo commoratus tandem digredior et recta [p. 222. E.] patri*a*m, larem reuisurus meum post aliquam multum temporis, contendo paucisque post diebus, deae potentis instinctu, raptim constrictis sarcinulis, naue conscensa Romam uersus profectionem dirigo tutusque prosperitate uentorum ferentium Augusti portum celerrime ⟨*peruenio*⟩ ac dehinc carpento peruolaui uesperaque quam dies insequebatur Iduum Decembrium sacrosanctam istam ciuitatem accedo. nec ullum tam praecipuum mihi exinde studium fuit, quam cotidie supplicare summo numini reginae Isidis, quae de templi situ sumpto nomine Campensis summa cum ueneratione propitiatur. eram cultor denique adsiduus, fani quidem aduena, religionis autem indigena.

Ecce transcurso signifero circulo Sol magnus annum compleuerat et quietem meam rursus interpellat numinis benefici cura peruigilis et rursus teletae, rursus sacrorum commonet. mirabar quid rei temptaret, quid pronuntiaret futurum, quidni plenissime iam dudum uidebar initiatus. XXVII. ac dum religiosum scrupulum partim apud meum sensum disputo, partim sacratorum consiliis examino, nouum mirumque plane comperior, deae quidem me tantum sacris inbutum a*t* magni dei deumque summi parentis, inuicti Osiris, necdum sacris inlustratum. quanquam enim conexa, immo uero *in*unita ratio numinis religionisque esset, tamen teletae discrimen interesse maximum: prohinc me magno etiam deo *quoque peti* famulum sentire debe*re*. nec diu

3 patriam *scripsi* patrium *cdd.* 8 ⟨peruenio⟩ *inseruit* *Rohde* 9 dies *add. cdd. om.* E. 10 *cf. Flor.* 1. 3 (*Kr.*) 12 supplicare^{i} φ 13 Campensis *Beroald.* c^{s}ōpensis F φ δ 24 at *Oud.* ad F φ g ac δ E. 26. 27 inunita ratio *Hild. cf.* 140. 8 munita ratio (a ra *in ras. scr. m. r.*) F munit artio φ 28. 29 me magno etiam deo quoque peti famulum *scripsi cf.* 132. 26 me quoque peti magno etiam deo famulum *cdd.* 29 debere *Koz.* deberē *cdd.*

res in ambiguo stetit. nam proxuma nocte uidi quendam de sacratis, linteis iniectum, qui thyrsos et hederas et tacenda quaedam gerens ad ipsos meos lares collocaret et occupato sedili meo religionis amplae denuntiaret epulas. is ut agnitionem mihi scilicet certo aliquo sui signo subministraret, sinistri pedis talo paululum reflexo cunctabundo clementer incedebat uestigio. sublata est ergo post tam manifestam deum uoluntatem ambiguitatis tota caligo et ilico deae matutinis perfectis salutationibus [p. 223. E.] summo studio percontabar singulos ecqui uestigi*o* similis sit [ut] somni*i*. nec fides afuit. nam de pastophoris unum conspexi statim praeter indicium pedis cetero etiam statu atque habitu examussim nocturnae imagini congruentem, quem Asinium Marcellum uocitari cognoui postea, reformationis meae *non* alienum nomen. nec moratus conueni protinus eum sane nec ipsum futuri sermonis ignarum, quippe iam dudum consimili praecepto sacrorum ministrandorum commonefactum. nam sibi uisus est quiete proxima, dum magno deo coronas exaptat, [et] de eius ore, quo singulorum fata dictat, audisse, mitti sibi Madaurensem sed admodum pauperem, cui statim sua sacra deberet ministrare, nam et illi studiorum gloriam et ipsi grande compendium sua comparari prouidentia. XXVIII. ad istum modum desponsus sacris sumptuum tenuitate contra uotum meum retardabar. nam et uiriculas patrimonii peregrinationis adtriuerant impensae et erogationes urbicae pristinis illis prouincialibus antistabant plurimum. ergo duritia pauper-

7 cuntabundo φ 11 ecqui uestigio similis sit [ut] somnii *scripsi* &q uestigium similis sit ut somnium Fφ eccui *Stew.* ecquoi *S(auppe)* eccui uestigium simile sit ut somnium . . . . . . E. eccui uestigium simile sit somnii *Lu.* 12 fide Fφ nec is defuit δg 13 ceteros Fφδg 16 non *add. Ursinus* alinum F¹φ 20. 21 [et] *exclusi* exaptaret *Kron. cf. Luetj. p.* 495 *adn.* exoptat (a *supra* o) et φ 29 antistabant plurimum. *scripsi* antistabant. plurimum E.

tatis intercedente, quod ait uetus prouerbium, inter sacrum et saxum positus cruciabar nec setius tamen identidem numinis premebar instantia. iamque saepicule non sine magna turbatione stimulatus, postremo iussus, ueste ipsa mea quamuis paruula distracta, sufficientem conrasi summulam. et id ipsum praeceptum fuerat specialiter. 'an tu' inquit 'siquam rem uoluptati struendae moliris, laciniis tuis nequaquam parceres, nunc tantas caerimonias aditurus impaenitendae te pauperiei cunctaris committere?'

Ergo igitur cunctis adfatim praeparatis, decem rursus diebus inanimis contentus cibis, insuper etiam deras*o* capit*e* principalis dei nocturnis orgiis inlustratus, plena iam fiducia germanae religionis obsequium diuinum frequentabam. quae res summum peregrinationi meae tribuebat solacium nec minus etiam uictum uberiorem subministrabat, quidni spiritu fauentis Euentus quaesticulo forensi nutrito per patrocinia sermonis Romani.

[p. 224. E.] XXVIIII. Et ecce post pauculum tempus inopinatis et usquequaque mirificis imperiis deum rursus interpellor et cogor tertiam quoque teletam susceptare. nec leui cura sollicitus sed oppido suspensus animi mecum ipse cogitationes exercitius *a*gitabam, quorsus noua haec et inaudita se caelestium porrigeret intentio, quid subcisiuum quamuis iteratae iam traditioni remansisset. nimirum perperam uel minus plene consuluer*a*nt in me sacerdos uterque et hercules iam de fide quoque eorum opinari coeptabam sequius. quo me cogitationis aestu fluctuantem ad instar insaniae percitum sic instruxit nocturna diuinatione clemens imago

2 osaxum $F^1 \varphi$ 10 promittere (ꝉco' supra) φ 12. 13 deraso capite *scripsi cf.* 43. 17 (*h. e.*) derascapi Fφg deserapis δ Serapis E. de Serapis *Oud.* 21. 22 susceptare *Wower.* suscitare Fφδ 23 agitabam *Oud.* cogitabam *cdd.* 27 consuluerant *Bl.* consuluerunt *cdd.* 30 construxit (in supra) φ

'Nihil est' inquit 'quod numerosa serie religionis quasi quicquam sit prius omissum terreare. quin adsidua ista numinum dignatione laetum capesse gaudium et potius exulta ter futurus quod alii uel semel uix conceditur, teque de isto numero merito praesume semper beatum. ceterum futura tibi sacrorum traditio pernecessaria ⟨*uisura*⟩ est, si tecum nunc saltem reputaueris exuuias deae, quas in prouincia sumpsisti, in eodem fano depositas perseuerare nec te Romae diebus sollemnibus uel supplicare ⟨*in*⟩ iis uel cum praeceptum fuerit, felici illo amictu illustrari posse. quod felix itaque ac faustum salutareque tibi sit, animo gaudiali rursum sacris initiare diis magnis auctoribus.'

XXX. Hactenus diuini somnii suada maiestas quod usus foret pronuntiauit. nec deinceps postposito uel in supinam procrastinationem reiecto negotio, statim sacerdoti meo relatis quae uideram, inanimae protinus castimoniae iugum subeo et lege perpetua praescriptis illis decem diebus spontali sobrietate multiplicatis instructum teletae comparo largitus, ex studio pietatis magis quam mensura *re*rum ⟨*mearum impendiis*⟩ collatis. nec hercules labo- [p.225.E.] rum me sumptuumque quidquam tamen paenituit, quidni liberali deum prouidentia iam stipendiis forensibus bellule fotum. denique post dies admodum pauculos deus deum magnorum potior et maiorum summus et summorum maximus et maximorum regnator Osiris non alienam quampiam personam reformatus sed coram suo illo uenerando me dignatus adfamine per quietem praecipere

2 qsquam F ῑrȩre F 7 ⟨uisura⟩ *inserui* 9 te *cdd.* et E. 10 ⟨in⟩ *inserui* iis F 13 diis *scripsi cf.* 129. 5; 253. 21 (*h. e.*) dīs F 20 teletae] ac letȩ F ac le^{t}ge φ ac lete δg largitus *cdd.* largius E. 21 mensura ⟨re⟩rum ⟨mearum⟩ impendiis collatis *scripsi* mensura♃ c^{l}olatis F m̄sura♃ c^{o}ilatis φ mensura rebus collatis E. mensura rebus collatis necessariis *Koz.* 24 uellula Fφδ 29 praecipere *Beroald.* recipere *cdd.*

uisus est, quam nunc incunctanter gloriosa in foro redderem patrocinia nec extimescerem mal*i*uolorum disseminationes, quas studiorum meorum laboriosa doctrina ibi de*m*er*e*bat. ac ne sacris suis gregi cetero permixtus deseruirem, in collegium me pastophorum suorum, immo inter ipsos decurionum quinquennales adlegit. rursus denique qua*qua raso* capillo collegii uetustissimi et sub illis Sullae temporibus conditi munia non obumbrato uel obtecto caluitio sed quoquouersus obuio gaudens obibam.

1 iam nunc *Pric.* faro Fφ^1 2 maliuolorum φ maleuolorum F 4 demerebat *scripsi* deseruiebat *cdd.* differebat *Oud.* 7 quaqua raso *Oud.* qua raro *cdd.* abraso E. 8 illis *cdd.* illius *Rohde.*

INDEX NOMINUM

INDEX VOCABULORUM

D

Q

R

S

T

U